

ወለዲ : ሥርዓት : የተሰየሙ ።

የአግርኛ ሰዎች ።

ከወላጅ ፣ ሥርዓት ፣ ገዢ ፣ ወላጅ ፣ ቅርብ ፣

ጥያቄ ።

ገጽ ፩ ፡ ምዕራብ ፡ የተገኘ ፡ ።

የሚገኝ ፡ ሰዎች ፡ ።

ከተገኘ ፡ ምዕራብ ፡ ገንዘብ ፡ ወልደ ፡ ቂርቆስ ፡
ተገኘ ፡ ።

የሚገኝ ፡ ሰዎች ፡ በገንዘብ ፡ ገንዘብ ፡ ።

አዲስ ፡ አበባ ፡ ለገንዘብ ፡ ገንዘብ ፡ ።

በአርባ ፡ ስድስት ፡ ስድስት ፡ ስድስት ፡ ።

ቅምጥርት፣ ዓይነት፣ ቢሆን፣ እንደሚሻል፣ ተመለከትሁ ። ለጊዜው፣ ትምህርተ፣ ሕፃናት፣ የምትበል፣ ትንሽ፣ የማንበቢያ፣ መጽሐፍ፣ ጽሑፍ፣ አሳተምሁ ።

ከዚያም፣ በኋላ፣ የአማርኛን፣ ስዋሰው፣ ለመጻፍ፣ አሰብሁ ። ስለዚህም፣ የአዲሱን፣ ዘመን፣ የትምህርት፣ አካሄድ፣ ለማወቅ፣ ስል፣ በትርፍ፣ ጊዜያዊ፣ እንግሊዝኛ፣ ለመማር፣ አጣጣር፣ ጀመር ። በዚህ፣ ነገር፣ ከአስተማሪዎችም፣ ከተማሪዎችም፣ መልካም፣ እርዳታን፣ አግኝቼ፣ ነበር ።

ይ፡ ዓመት፣ ያህል፣ ቁዳቹ፣ የአማርኛውን፣ ስዋሰው፣ ለመጻፍ፣ ጀመርሁ፣ በአጻጽ ጽፋም፣ የቋንቋው፣ ኃይል፣ እስከፈቀደልኝ፣ ድረስ፣ የአዲሱን፣ ዘመን፣ ትምህርት፣ አካሄድ፣ ለመከተል፣ ተጣጣርሁ ። ዳሩ፣ ግን፣ ቋንቋ፣ ለራሱ፣ ነፃነት፣ አለው ። ምንም፣ አንኳ፣ የአከፋፈልንና፣ የአካሄድን፣ ምሳሌ፣ ከሌላ፣ ብንከተል፣ አማርኛ፣ ለራሱ፣ ሌላ፣ ውሳኔ፣ ድንጋጌ፣ ብያሄ፣ የሚያስፈልገው፣ ሆነ ። ስለዚህም፣ የቋንቋውን፣ ባሕርይ፣ በመመርመርና፣ አማርኛውን፣ ከግዕዙ፣ ጋር፣ በማስማማት፣ ተጽፎ፣ የመጀመሪያው፣ ክፍል፣ አለቀ ። ወዲያው፣ በጥቁር፣ ስሌዳ፣ ላይ፣ ጥቂት፣ በጥቂት፣ እየተጻፈ፣ ተማሪዎች፣ ይማሩበት፣ ጀመር ። አካሄዱ፣ ከአዲሱ፣ ዘመን፣ የሰዋሰው፣ ትምህርት፣ ጋር፣ ስለተመሳሰለ፣ በተማሪዎችም፣ ዘንድ፣ የተወደደ፣ ሆነ ። ያ፣ ሁሉ፣ መሰልገት፣ ቀረና፣ ተማሪዎቹ፣ አነሰን፣ ጨምርልን፣ እያሉ፣ ፋታ፣ የማይሰጡኝ፣ ሆነ ። በየቀኑ፣ የምሰጣቸውን፣ የሰዋሰው፣ ትምህርት፣ ተማሪዎቹ፣ በማጥኛ፣ ደብተራቸው፣ ላይ፣ እየጻፉ፣ እንደመጽሐፍ፣ አድርገው፣ ይቀጽሉት፣ ነበር ። በዚህ፣ ምክንያት፣ ስዋሰው፣ ከጀነ፣ በሚበልጡ፣ ተማሪዎች፣ ዘንድ፣ ተጽፎ፣ ነበር ።

ከዚህ፣ በኋላ፣ ጅምሩን፣ ስዋሰው፣ ለክቡር፣ አዛዥ፣ ወርቅነህ፣ አሳየኋቸው ። ቀጥሎም፣ በሙጭ፣ ቋንቋ፣ የሚነገረው፣ የመጀመሪያው፣ ትምህርት፣ ሁሉ፣ ወደ፣ አማርኛ፣ በተረጎም፣ ኖሮ፣ ትምህርትን፣ ለማፋጠን፣ በረዳ፣ ነበር፣ ብዬ፣ ምኞቴን፣ ገለጥሁ ላቸው ። እሳቸውም፣ በዚህ፣ ነገር፣ ሲያስቡበት፣ ቁድተው፣ ኖሮ፣ ከጽፎ፣ ዓመት፣ በፈት፣ ያስተረጎሙባቸውን፣ አንድ፣ የቁጥር፣ መጽሐፍና፣ አንድ፣ የዓለም፣ ጅምግራፊ፣ አሳዩኝ ። እኔም፣ ጅምግራፊውን፣ ተመልክቼ፣ በቶሎ፣ ታትሞ፣ ማስተማሪያ፣ እንዲሆን፣ ወተወት ኋቸው ። ዳሩ፣ ግን፣ በትልቁ፣ ጦርነት፣ ምክንያት፣ ጅምግራፊው፣ ተለውጦ፣ ነበርና፣ እንደ፣ ገና፣ ለማረም፣ አስፈላጊ፣ ሆነ ። በዚህ፣ ምክንያት፣ ጅምግራፊውን፣ አዛዥ፣ ወርቅነህ፣ ሲያርሙ፣ እኔም፣ ያለ፣ ምንም፣ መለየት፣ በሥራው፣ እረዳቸው፣ ነበርና፣ ጅምግራፊውን፣ ለማጥኛት፣ የተመቻ፣ ጊዜ፣ ሆነልኝ ። የማረሙ፣ ሥራ፣ ከተፈጸመ፣ በኋላ፣ ጅምግራፊው፣ ታትሞ፣ በገገገጽ፣ ዓ፣ ም፣ ወጣ ።

እኔም፣ የጀመርሁትን፣ ስዋሰው፣ ወዲያው፣ ለማሳተም፣ ምኞት፣ ነበረኝ፣ ዳሩ፣ ግን፣ ጊዜው፣ በይፋቅድ፣ ቁዩ ። በዚያን፣ ጊዜ፣ የጻፍሁት፣ ስዋሰው፣ ከኔ፣ ጋር፣ ሊኖር፣ ጠላት፣ በወረረን፣ ጊዜ፣ በገገገጽ፣ ዓ፣ ም፣ ተሠረፈብኝ ። በዚህ፣ እያዘንሁ፣ ስኖር፣ አቦሌ፣ ዳፈራ፣ የሚበል፣ ቀድሞ፣ በተፈሪ፣ መኩንን፣ ተማሪ፣ ቤት፣ ይማር፣ የነበረ፣ ልጅ፣ በዚያን፣ ጊዜ፣ ጽፎት፣ የነበረውን፣ አንድ፣ ግልባጭ፣ አገኘልኝና፣ በገገገጽ፣ ዓ፣ ም፣ ሰጠኝ ። በዚህም፣ አቶ፣ አቦሌን፣ አመሰግንዋለሁ ። ከዚህ፣ በኋላ፣ የቀድሞውን፣ መውረት፣ አድርጌ፣ እንደገና፣ እያረምሁ፣ ጻፍሁት ።

ይህን፣ ስዋሰዌን፣ ስለ፣ «ተፈሪ፣ መኩንን፣ ተማሪ፣ ቤት፣» መታሰቢያ፣ ጽሑፍ ለሁ ። ሥራውን፣ ወደፍጻሜ፣ ለማድረስና፣ ለማሳተም፣ የረዳኝን፣ የትምህርትና፣ የሥነ፣ ጥበብ፣ ሚኒስትር፣ ክቡር፣ አቶ፣ መኩንን፣ ደስታን፣ አመሰግናቸዋለሁ ። ዳግም፣ በሥራ ላገዙኝ፣ ወዳጆቹ፣ ሁሉ፣ ምስጋናን፣ አቀርባለሁ ።

ብላታ፣ መርስዔ፣ ጎዘን፣ ወልደ፣ ቂርቆስ ።

ያው፡ ክፍል፡ ከተነገሩት፡ ከጅቱ፡ ክፍሎች፡ እየተጠቀሰ፡ ትርጓሜያቸውና፡ ሥርዓታቸው፡ በዐረፍተ፡ ነገርም፡ እንዴት፡ እንደሚሳኩ፡ ይነገርበታል ። አገባቡ፡ በዚህ፡ በአሁኑ፡ መጽሐፍ፡ በሙሉ፡ ሆኖ፡ አልተፈጸመም ። ይሁን፡ እንጂ፡ ወደፊት፡ አገባቡ፡ በሰፊ፡ ሆኖ፡ እንዲወጣ፡ ተስፋ፡ አለኝ ።

ስለማጥበቅና ስለማላላት

ከቃላት፡ ውስጥ፡ ጽሕፈቱ፡ አንድ፡ ሆኖ፡ ሳለ፡ በመጥበቅና፡ በመላላት፡ ድምፅ፡ የሚለይ፡ ነገር፡ አለ ።

ምሳሌ ፤ አስተማሪው፡ ተማር፡ አለኝ (አላላ፡)

እኔ፡ አንድ፡ መጽሐፍ፡ አለኝ (አጥብቅ፡)

እነሆ፡ በመጀመሪያው፡ ምሳሌ፡ የተጻፈው፡ «አለኝ» ሳልቶ፡ ይነበብና፡ የመናገርን፡ ምግባር፡ ያመለክታል ። በጃኛው፡ ምሳሌ፡ የተጻፈው፡ «አለኝ» ጠብቆ፡ ይነበብና፡ የመናገርን፡ ወይም፡ የማግኘትን፡ ምግባር፡ ያመለክታል ። ይህን፡ የመሰለ፡ ቃል፡ በጣም፡ ብዙ፡ ነው ። ይህንንም፡ ለመወሰን፡ አስበን፡ በፊደሉ፡ ራሱን፡ የማጥበቂያ፡ ምልክት፡ (ይዘት) አድርገን፡ ነበር ። ጻፋ፡ ግን፡ የፊደሉ፡ ቅርጽ፡ ከሁን፡ በፊት፡ በማተማያ፡ ቤት፡ ስለሌለ፡ አዲስ፡ ለማስቀረጽም፡ ጊዜው፡ ስላልፈቀደ፡ ቀርቷል ። ስለዚህም፡ አስተማሪዎች፡ የሚጠብቀውንና፡ የሚላላውን፡ ቃል፡ ስይቶ፡ ለማስረጃት፡ ማስተዋልና፡ መመርመር፡ አለባቸው ።

ስለቃላት፡ ውሳኔ

የአ፡ ፊደል፡ የተከተለውን፡ ቃል፡ አናገር፡ ራሱ፡ ተውጦ፡ እንደሚጠፋ፡ በሰዋሰው፡ ውስጥ፡ በየስፍራው፡ ተነግሮአል ። ከዚህም፡ የተነሣ፡ ሥረ፡ ቀለሙ፡ እየጠፋ፡ የቃላት፡ ውሳኔ፡ ከመፋለስ፡ ይደርሳል ። ስለ፡ አ፡ ፊደል፡ በየስፍራው፡ ልዩ፡ ልዩ፡ ውሳኔን፡ ማድረግ፡ በላስቸገረም፡ ነበር ። ጻፋ፡ ግን፡ የውሳኔ፡ ብዛት፡ ለተማሪ፡ ብርቱ፡ ሸክም፡ ይሆንበታል ።

የተለመደውን፡ ንግግር፡ በዚያው፡ በልማዱ፡ ብቻ፡ ለመወሰን፡ ወይም፡ አሻሽሎ፡ ለመወሰን፡ ከሊቃውንት፡ ልዩ፡ ልዩ፡ አሳብ፡ ተሰምቶአል ። ምን፡ ጊዜም፡ ቢሆን፡ ከሊቅ፡ የሚገኝ፡ አሳብ፡ በለማስረጃና፡ በለምክንያት፡ ስለሆነ፡ ሁሉም፡ በየክፍሉ፡ የተመሰገነ፡ ነው ። ጻፋ፡ ግን፡ ብዙዎቹን፡ አሳቦች፡ መርምሮ፡ ጉባኤ፡ ሊቃውንት፡ በብያጌ፡ ሊወሰነው፡ የሚገባ፡ ነው ።

የደራሲው፡ ምኞት ፤ ቃላት፡ ሥረ፡ ነገራቸውን፡ ሳያፋሉ፡ እንዲጻፉ፡ ነው ። ይኸውም፡ «ያንተን፡ መጽሐፍ፡ ወስጃለሁ»፡ በማለት፡ ፈንታ፡ «የአንተን፡ መጽሐፍ፡ ወስጃለሁ» ። እንዲባል፡ ማለት፡ ነው ። ጻፋ፡ ግን፡ ይህ፡ ሁሉ፡ የሚጻፍው፡ ጉባኤ፡ ሊቃውንት፡ የሚስማማበት፡ ከሆነ፡ በኋላ፡ ስለሆነ፡ እስከዚያ፡ ድረስ፡ በሁለቱ፡ ዓይነት፡ ቢጻፍ፡ ከጸያፍነት፡ ሊቋቋረው፡ የሚችል፡ የለም ።

የፊደላት፡ ተራ

ይህ፡ ሰዋሰው፡ የተጻፈው፡ ተለምዶ፡ በቁየው፡ « ሀ ለ ሐ መ » በሚለው፡ የፊደል፡ ተራ፡ ነው ። ነገር፡ ግን፡ « አ በ ገ ደ » በሚል፡ ተራ፡ እንዲነገር፡ አሳባቸውን፡ ያቀረቡ፡ ሊቃውንት፡ አሉ ። ይኸውም፡ « አ በ ገ ደ » የፊደል፡ ጥንታዊ፡ መደቡ፡ ስለሆነ፡ የተወደደና፡ የተመሰገነ፡ አሳብ፡ ነው ። ስለ፡ ፊደላት፡ ሥርዓት፡ ከደራሲው፡ የተጀመረ፡ ጽሕፈት፡ ነበረ ። ይሁን፡ እንጂ፡ በዚህ፡ በአሁኑ፡ መጽሐፍ፡ ለመጨመር፡ ስላልደረሰ፡ ቄይቶአል ።

በ፡ ፈደላት ፡ ሥርዓት ፡ ሊቅ ፡ አሉ ፡ ቢላን ፡ ወልድ ፡ ከፍሌ ፡ ገዳትን ፡ መጽሐፍ ፡ መልሰት ፡ እስረላጊ ፡ መሆን ፡ ለእስተማሪዎች ፡ እናስገንባለን ።

ሰዋሰውን፡ ለመጻፍ፡ የተመረጠው፡ ንግግር

ይህ፡ ሰዋሰው፡ የተጻፈው፡ ከመምህራንና፡ ከሊቃውንት፡ አንደበት፡ ከሚሰማው፡ ንግግር፡ በአብዛኛው፡ ስፍራ፡ የተለመደውን፡ መሠረት፡ በማድረግ፡ ነው ። በልዩ፡ ውሳኔ፡ ከሌሎች፡ በቀር፡ ያልተማሩ፡ በላገሮች፡ የሚናገሩበትን፡ ቋንቋ፡ መደበኛ፡ አላደረገውም ። እነሆ፡ በያገሩ፡ ልዩ፡ ልዩ፡ ቃል፡ ይሰማል ።

ያንድ፡ አገር፡ በላገሮች፡ “ገብረ፡ መድከን፡ ሚሃኤል” እያሉ፡ ሲናገሩ፡ የዚያው፡ አገር፡ ተወላጆች፡ የሆኑት፡ ሊቃውንቱ፡ ገብረ፡ መድከን፡ ሚካኤል፡ ይላሉ፡ እንጂ፡ እንደ፡ በላገሮቹ፡ አይናገሩም ። በሌላው፡ ሀገር፡ ደግሞ፡ በላገሮቹ፡ “ጥቂት ወረቀት” እያሉ፡ ሲናገሩ፡ የዚያው፡ ሀገር፡ ተወላጆች፡ የሆኑት፡ ምሁራኑ፡ “ጥቂት፡ ወረቀት” ቢሉ፡ እንጂ፡ እንደ፡ በላገሮቹ፡ አይናገሩም ። በየሌላውም፡ ወረዳ፡ ያልተማሩ፡ ጫዎች፡ የሚናገሩበት፡ አንዳንድ፡ የልማድ፡ ቋንቋ፡ መኖሩ፡ የተረገጠ፡ ነው ። አሁን፡ የያገሩን፡ ጸያፍ፡ ለመልቀም፡ አስፈላጊ፡ ስላልሆነ፡ ትተነዋል ። ስለዚህም፡ ለዚህ፡ ሰዋሰው፡ የተመረጠው፡ ቋንቋ፡ (በልዩ፡ ውሳኔ፡ ከተመደበው፡ በቀር) በሊቃውንት፡ አንደበት፡ የተለመደው፡ ንግግር፡ ነው ።

ፊደላትን፡ ስለማሻሻል

ፊደል፡ የቋንቋ፡ መሣሪያ፡ ነው ። መሣሪያ፡ በየጊዜው፡ እንዲሻሻል፡ እንዲሳል፡ እንዲሰነገል፡ ፊደልም፡ እንደዚሁ፡ ጥሻሽሎ፡ ሊታደስ፡ የሚያስፈልግ፡ ነው ። የአግርኛን፡ ፊደል፡ ለማሻሻል፡ ከብዙ፡ ሊቃውንት፡ ልዩ፡ ልዩ፡ አሳቦች፡ ቀርበዋል ። የሁሉም፡ አሳብ፡ በአናጋሪ፡ ፊደል፡ (በዋዳ) ይነገር፡ በማለት፡ የተበበረ፡ ሆኖአል ።

(ሀ) መደቡ፡ ግዕዝ፡ ወይም፡ ሳድስ፡ ሆኖ፡ በአ፡ ፊደል፡ አናጋሪነት፡ እንዲነበብ፡ አሳብ፡ ያቀረቡ፡ አሉ ። ደግሞ፡ በአ፡ ፊደልና፡ በተመደቡ፡ በሌሎች፡ ፊደላት፡ አናጋሪነት፡ እንዲነበብ፡ የወሰኑ፡ አሉ ። የሁሉም፡ አሳብ፡ የተመሰገነ፡ ነው ። ይኸውም፡ ሲሆን፡ የፊደላቱ፡ ቅርጽ፡ « ሀ ለ ሐ መ » ወይም፡ አ ፡ በ ፡ ገ ፡ ደ ፡ በሚለው፡ ቅርጽ፡ እንዲጻፍ፡ ወስነዋል ።

(ለ) በአናጋሪ፣ ፊደል፣ እንዲነበብ፣ አስፈላጊ፣ ከሆነ፣ ፊደሉም፣ በአዲስ ሥርዓት፣ መጻፍ፣ ካልቀረ፣ ስሥራ፣ እንዲቀና፣ የሳቲን፣ ፊደል፣ እንቀበለው፣ ብለው፣ የሚሞኙ፣ አሉ።

ስለ አገዝ

አውሮፓውያን፣ ከዐረቦች፣ ወርሰው፣ በተሸሸለ፣ ቅርጽ፣ ያሰናፍቅ፣ የአገዝ፣ ፊደል፣ ለሐላብ፣ የሚመች፣ ስለሆነ፣ በአገራችን፣ የተለመደ፣ ሆኗል። ስለዚህም፣ ይህን፣ አገዝ፣ ተጨማሪ፣ ፊደል፣ አድርገን፣ በዚህ፣ ሰዋሰው፣ ውስጥ፣ አስገባተናል። አገዙም፣ ይህ፣ ነው። «1.2.3.4.5.6.7.8.9.0» የሰዋሰው፣ ተረ፣ ቁጥር፣ በዚህ፣ የአገዝ፣ ፊደል፣ ተጽድክል።

መልመጃ

በየክፍሉ፣ ወይም፣ በየምዕራፍ፣ መጨረሻ፣ ለትምህርት፣ ማሰለጫ፣ የሚሆኑ፣ ቃላት፣ ተጽፈዋል። “መልመጃ” ያልነው፣ በግዕዝ፣ ትምህርት፣ ቤት፣ “ቅጽፋ” ወይም፣ “ክለሳ”፣ የሚባለውን፣ የመሰለ፣ ነው። በየመልመጃው፣ ውስጥ፣ ለግዕዝኛ፣ የሚሆኑ፣ ምንባቦች፣ ተጨማሪውን ቃል፣ ከምንባቦቹም፣ በአንዳንዶቹ፣ ላይ፣ አቶ፣ አርአያ፣ ሥላሴ፣ ወረታ፣ ከሰበሰቡት፣ የመሳፍንት፣ ታሪክ፣ ባጭሩ፣ እየተጠቀሰ፣ ገብቶበታል።

አስተማሪው፣ በየመልመጃው፣ የሚገኙትን፣ ጥያቄዎችና፣ ምሳሌዎች፣ መጨረሻ፣ አድርጎ፣ ሌላም፣ ማስረጃ፣ አያቀረበ፣ እንዲያስተምር፣ ሊሆን፣ ይገባዋል።

ምንጻረ፣ ቃል፣ (የቃል፣ ማሳጠሪያ)

በዚህ፣ መጽሐፍ፣ በምንጻረ፣ ቃል፣ (በክፊል)፣ ተጽፈው፣ የሚገኙት፣ ከዚህ፣ ቀጥሎ፣ የተመለከቱት፣ ናቸው።

መዋ.	=	መስተዋድድ፣	ተ.ግ.	=	ተውሳክ፣ ግሥ፣
መዓ.	=	መስተጻምር፣	አጅ.	=	አስረጅ፣
ቁ.	=	ቁጥር፣	እ.ማ.	=	እንደ፣ ግለት፣
ቃ.አ.	=	ቃለ፣ አጋና፣	እን.	=	እንስት፣
ተ.ስ.	=	ተውላጠ፣ ስም፣	ዐ.ኃ.	=	ዐረፍተ፣ ነገር፣
ተ.ባ.	=	ተባት፣	ገ.ግ.	=	ገቢር፣ ግሥ፣
ተገ.ግ.	=	ተገብር፣ ግሥ፣			

ደረሰው፡

ብላታ፣ መርሰኔ፣ ጎዘን፣ ወልደ፣ ቂርቆስ።

ተረጎሞ	አርእስተ፣ ነገር፣ (ማውጫ)	ገጽ
—	መቅደም፣	፫
—	መግቢያ፣	፮
—	ምንጻረ፣ ቃል፣ (የቃል፣ ማሳጠሪያ)	፶
—	አርእስተ፣ ነገር፣	፲፩
	<u>መጀመሪያ፣ ቃላት፣ ክፍል፡</u>	
—	ምዕራፍ፣ ፩፣ የንግግር፣ ክፍሎች።	፲፮
1	ጠቅላላ፣ መግለጫ።	»
—	፩ኛ፣ መልመጃ፣ (የዕንቅፋት ሪፖርት፣ ምሳሌ።)	፳
—	ምዕራፍ፣ ፪፣ ስዋሰን።	፳፩
10	ክፍል፣ ፩፣ የስም፣ ዓይነቶች።	»
11	የተጻውያ፣ ስም።	፳፪
17	የወል፣ ስም።	፳፫
20	የጥቅል፣ ስም።	፳፬
21	የቁሳቀሥ፣ ስም።	»
23	የነገር፣ ስም።	፳፭
—	፪ኛ፣ መልመጃ፣ (ምንባብ፣ - የሸዋ፣ ባላባቶች።)	፳፮
25	ክፍል፣ ፪፣ የተፈጥሮ፣ ጸቃ።	፳፯
—	፫ኛ፣ መልመጃ፣ (ምንባብ፣ - የሸዋ፣ መሳፍንት።)	፴
28	ክፍል፣ ፫፣ ቁጥር፣ (አንድና፣ ብዙ።)	፴፪
—	፬ኛ፣ መልመጃ፣ (ምንባብ፣ - ነጋሣ፣ ክርስቶስ።)	፴፫
36	ክፍል፣ ፬፣ ሙያ።	፴፬
—	፭ኛ፣ መልመጃ፣ (ምንባብ፣ ስብስታዎች።)	፴፭
45	ክፍል፣ ፭፣ የስምች፣ ዝርዝር፣ አፈታት።	፴፩
—	ምዕራፍ፣ ፮፣ ተውላጠ፣ ስም።	፴፫
47	መግለጫ።	»
49	ክፍል፣ ፮፣ የተውላጠ፣ ስም፣ ዓይነቶች።	»
50	(ሀ) ምድብ፣ ተውላጠ፣ ስም።	»
53	ድርብ፣ ተውላጠ፣ ስም።	፴፱
56	መዘክር፣ ተውላጠ፣ ስም።	፴፳
59	(ለ) አመልካች፣ ተውላጠ፣ ስም።	፴፯
66	አጸፋ፣ ተውላጠ፣ ስም።	፴፳፯
75	(ሐ) መጠይቅ፣ ተውላጠ፣ ስም።	፴፪
—	፮ኛ፣ መልመጃ፣ (ምንባብ፣ - መርድ፣ አዝማች፣ አብዬ።)	፴፫
80	ክፍል፣ ፯፣ የተውላጠ፣ ስም፣ ዝርዝር፣ አፈታት።	፴፮

ተ.ቁ.ጥር	አርእስት፣ ነገር፣ (ማውጫ ለ)	ገጽ
—	ምዕራፍ፣ ፱፣ ቅጽ ለ	፶፯
81	መግለጫ	»
85	ክፍለ፣ ፩፣ የቅጽ ለ፣ አመሠራረት፣	፶፯
97	ክፍለ፣ ፱፣ የቅጽ ለ፣ ዓይነቶች	፷፫
98	(፩ኛ) የዓይነት፣ የግብር፣ ቅጽ ለ	፷፬
—	የወገን፣ ቅጽ ለ	»
100	የግብር፣ ቅጽ ለ	፷፭
102	የዓይነት፣ ቅጽ ለ	፷፮
103	(፪ኛ) የአኅገና፣ የመጠን፣ ቅጽ ለ	»
104	የተወሰነ፣ አኅዝ	፷፯
108	ያልተወሰነ፣ አኅዝ	፷፰
110	(፫ኛ) አመልካች፣ ቅጽ ለ	»
111	የተወሰነ፣ አመልካች	፷፱
112	ያልተወሰነ፣ አመልካች	»
113	ጠቃሽ፣ አመልካች	፸
114	አዛማጅ፣ ቅጽ ለ	»
115	ክፍለ፣ ፫፣ የግንዛዴ፣ ደንብ	፸፩
—	፯ኛ፣ መልመጃ ለ (ምንብብ፣ — መ.አ.አምሳያዎች፣ አስፋ፣ ወሰን)	፸፪
—	ምዕራፍ፣ ፭፣ ግሥ	፸፫
119	መግለጫ	»
122	ክፍለ፣ ፩፣ የግሥ፣ ጠባይ፣ ዓይነት	፸፭
123	ገቢር፣ ግሥ	»
125	ተገብሮ፣ ግሥ	»
126	ወላዎይ፣ ግሥ	፸፮
129	ተሻጋሪ፣ ግሥ	»
131	የማይሻገር፣ ግሥ	፸፯
132	ነባር፣ ግሥ	»
»	፰ኛ፣ መልመጃ ለ (ምንብብ፣ — መ.አ. ወሰን፣ ሰገድ)	፸፰
138	ክፍለ፣ ፪፣ አሰማድ	፸፱
—	መግለጫ	»
142	የአሰማድ፣ ዓይነት	፹
148	የአሰማድ፣ ጠባይ	፹፩
151	የአሰማድ፣ በሰድ፣ መነሻ	፹፪
—	፱ኛ፣ መልመጃ ለ (ምንብብ፣ — ንጉሥ፣ ግህለ፣ ሥላሴ)	፹፫

ተ.ቁ.ጥር	አርእስት፣ ነገር፣ (ማውጫ ለ)	ገጽ
133	ክፍለ፣ ፫፣ የግሥ፣ ረዳት	፹፬
—	፲ኛ፣ መልመጃ ለ (ምንብብ፣ — ኃይለ፣ መለኮት)	፹፭
172	ክፍለ፣ ፱፣ የአርባታ፣ መሪዎች	፹፮
173	የየዋህ፣ አርባታ፣ መሪዎች	»
176	የዝርዝር፣ አርባታ፣ መሪዎች	፹፱
187	መስተዋድዳውያን፣ የአርባታ፣ መሪዎች	፺፬
—	፲፩ኛ፣ መልመጃ ለ (ምንብብ፣ — መሳፍንት፣ በጎንደር)	፺፱
188	ክፍለ፣ ፭፣ የግሥ፣ ስልት፣ ጊዜያት	፺፳
»	መግለጫ	»
191	(ሀ) ዐቢይ፣ አንቀጽ	፺፻
192	(ለ) ትእዛዝ፣ አንቀጽ	»
193	(ሐ) አዋዋይ፣ አንቀጽ	፺፻፫
196	(መ) ንኡስ፣ አንቀጽ	»
—	፲፪ኛ፣ መልመጃ ለ (ምንብብ፣ — አጼ፣ ቴዎድሮስ)	፺፻፭
201	ክፍለ፣ ፯፣ የግሥ፣ አረባብ	፺፻፮
»	የመሆን፣ ግሥ፣ አርባታ	»
203	የመኖር፣ (የአለኝ፣ ግለት፣) ግሥ፣ አርባታ	፺፻፲
205	ክፍለ፣ ፯፣ የግሥ፣ መሉ፣ አርባታ	፺፻፲፫
209	የግሥ፣ መረለግ፣ የዋህ፣ አርባታ	፺፻፲፬
210	የግሥ፣ መረለግ፣ ዝርዝር፣ አርባታ	፺፻፲፭
213	ሕገ፣ ወጥ፣ የሆኑ፣ ግሥች	፺፻፲፮
218	የግሥች፣ አስትግቡእ	፺፻፳፬
219	የማያቋርጥ፣ ግሥ	፺፻፳፭
220	ሥሉጥ፣ ግሥ	፺፻፳፮
221	ሰያፍ፣ ግሥ	»
222	የማለት፣ ግሥ	»
226	የማለት፣ ግሥ፣ የዋህ፣ አርባታ፣ በአዎንታና፣ በአሉታ	፺፻፳፻
—	፲፫ኛ፣ መልመጃ ለ	፺፻፴፪
—	ምዕራፍ፣ ፮፣ ተውሳክ፣ ግሥ፣	፺፻፴፫
227	መግለጫ	»
228	የተውሳክ፣ ግሥ፣ ክፍሎች	፺፻፴፬
229	(ሀ) የዋህ፣ ተውሳክ፣ ግሥ፣	»
230	(ለ) መጠይቅ፣ ተውሳክ፣ ግሥ፣	፺፻፴፭
231	(ሐ) ከሶዝ፣ የሚገኝ፣ ተውሳክ፣ ግሥ፣	፺፻፴፮

ተረጎሞ	አርእስተ ፡ ነገር ፡ (ማውጫ ።)	ገጽ
232	የማወዳደር ፡ ደረጃ ፡	የ፳፮
233	የተውሰከ ፡ ግሥ ፡ አመዳደብ ፡	»
—	፲፬ኛ ፡ መልመጃ ።	የ፳፰
—	ምዕራፍ ፡ ፮ ፡ መስተዋድድ ፡	የ፳፱
238	መግለጫ ፡	»
239	የመስተዋድድ ፡ አመዳደብ ፡	የ፶
250	የመስተዋድድ ፡ ተሳቢዎች ፡	የ፶፫
—	፲፮ኛ ፡ መልመጃ ፡	የ፶፬
—	ምዕራፍ ፡ ፳ ፡ መስተፃምር ።	የ፶፭
251	መግለጫ ፡	»
253	ወደረፍ ፡ መስተፃምር ፡	»
259	ጥገኛ ፡ መስተፃምር ፡	የ፶፰
—	፲፯ኛ ፡ መልመጃ ።	የ፶፩
—	ምዕራፍ ፡ ፱ ፡ ቃለ ፡ አጋኖ ፡	የ፶፪
262	መግለጫ ።	»
263	የቃለ ፡ አጋኖ ፡ ዓይነቶች ፡	»
267	መጠይቃን ፡ ወይም ፡ ቃላት ፡ ጥያቄ ፡	የ፶፬
268	(1.) ራደላውያን ፡ መጠይቃን ፡	የ፶፭
271	(2.) ደምፃውያን ፡ መጠይቃን ፡	የ፶፮
—	፲፰ኛ ፡ መልመጃ ።	የ፶፯
	<u>ውስተኛ ፡ ቃላት ፡ ክፍል ፡ አገባብ ።</u>	
272	ምዕራፍ ፡ ፲ ፡ ፀረፍተ ፡ ነገር ፡	የ፶፰
274	መግለጫ ፡	»
275	ባለቤትና ፡ አንቀጽ ፡	የ፶፱
277	ሐረግ ፡	የ፷
»	የፀረፍተ ፡ ነገር ፡ አመዳደብ ፡	የ፷፩
»	ነጠላ ፡ ፀረፍተ ፡ ነገር ፡	»
286	ነጠላ ፡ ፀረፍተ ፡ ነገርን ፡ መተንተን ፡	የ፷፭
289	የመተንተን ፡ ሰሌዳ ፡	የ፷፮
290	ድርብ ፡ ፀረፍተ ፡ ነገር ፡	የ፷፯
291	ድርብርብ ፡ ፀረፍተ ፡ ነገር ፡	»
—	፲፱ኛ ፡ መልመጃ ፡ (ክፍል ፡ አሀጉር ፡)	የ፷፰
—	ምዕራፍ ፡ ፲፮ ፡ የቃላት ፡ አገባብ ፡	የ፷፱
293	መግለጫ ፡	»

ተረጎሞ	አርእስተ ፡ ነገር ፡ (ማውጫ ።)	ገጽ
294	ባለቤትና ፡ አንቀጽ ፡	የ፸፬
299	የባለቤት ፡ ዘርፍ ፡ ወይም ፡ ተቀጣይ ፡	የ፸፭
302	የአንቀጽ ፡ ተሳቢ ፡	የ፸፮
304	ተውላጠ ፡ ስም ፡	»
307	ቅጽ ፡	የ፸፱
311	ተውሰከ ፡ ግሥ ፡	የ፸፭
313	ቅርብና ፡ ሩቅ ፡	የ፸፮
—	፲፱ኛ ፡ መልመጃ ፡	የ፸፯
315	ምዕራፍ ፡ ፲፪ ፡ የቃላት ፡ መወራረስ ፡	»
316	ምዕራፍ ፡ ፲፫ ፡ የቃላት ፡ ዝርዝር ፡ አረቃት ፡	የ፸፱
»	መግለጫ ፡ (የአረቃት ፡ አርእስቶች ፡)	»
326	የአረቃት ፡ ምሳሌ ፡	የ፸፬
327	የአንቀጽ ፡ ተሳቢ ፡ ከባለቤት ፡ ሲቀድም ፡	የ፸፭
—	፳ኛ ፡ መልመጃ ፡	የ፸፮
—	ምዕራፍ ፡ ፲፫ ፡ ስለ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ነገሮች ፡	የ፸፯
328	ክፍል ፡ ፩ ፡ ባዕድ ፡ መነሻና ፡ ባዕድ ፡ መድረሻ ፡	»
331	ክፍል ፡ ፪ ፡ ከግዕዝ ፡ የተወረሱ ፡ ቃላት ፡	የ፸፯
334	ከውጭ ፡ ሀገር ፡ ቋንቋ ፡ የተወረሱ ፡ ቃላት ፡	የ፸፯
335	ክፍል ፡ ፫ ፡ ነጥቦችና ፡ ምልክቶች ፡	የ፸፯
336	ክፍል ፡ ፬ ፡ የአማርኛ ፡ መዝሙር ፡	የ፸፯
338	የዜማ ፡ ስልት ፡	የ፸፱
339	የአማርኛ ፡ ዘረጋ ፡	»
340	የአማርኛ ፡ መዝሙር ፡	የ፸፲
341	የዜማ ፡ ምልክት ፡	የ፸፲፩
342	የግጥም ፡ ዓይነቶች ፡	የ፸፲፪
343	ሰምና ፡ ወርቅ ፡	የ፸፲፮
344	የአማርኛ ፡ ቅኔ ፡	የ፸፲፱
345	ምሳሌ ፡ (ተረት ፡)	የ፸፳፩
346	ስለ ፡ ጽሕፈት ፡	የ፸፳፪

የአግርኛ ስዋሰው ፤

መጽሐፍ ፡ ታላት ፡ ክፍል ።

ፖሪቲክ ፡ ስ ፡ የገገገር ፡ ክፍሎች ።

-1-

ጠቅላላ ፡ መግለጫ ።

ሰው ፡ አባቡን ፡ በገገገር ፤ የሚገልጽባቸው ፡ ታላት ፡ በየወገን ፡ በየወገናቸው ፡ ሆነው ፡ ሲመደቡ ፤ በስምንት ፡ ታላላቅ ፡ ክፍሎች ፡ ይከፈላሉ ።

እነርሱም ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ።

ጸኛ ፡ ስም ፤	ጸኛ ፡ ተውላክ ፡ ግም ፤
ጸኛ ፡ ተውላጠ ፡ ስም ፤	ጸኛ ፡ መስተዋድድ ፤
ጸኛ ፡ ቅጽ ፤	ጸኛ ፡ መስተግምር ፤
ጸኛ ፡ ግም ፤	ጸኛ ፡ ቃል ፡ አጋኖ ፤

-2-

ስም ፡ ግናቸውም ፡ ነገር ፡ በተለይ ፡ ሆኖ ፡ የሚጠራበትና ፡ ለአንዱ ፡ ነገር ፡ ወይም ፡ ለአንዱ ፡ ግደነት ፡ የተሰጠው ፡ ስም ፡ ስም ፡ ይባላል ።

ምሳሌ ፡ አብርሃም ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ ፈረስ ፡ መጽሐፍ ፡ ሕልም ።

እነሆ ፡ አሁን ፡ በተሰጠው ፡ ግስረጃ ፤ «አብርሃም ፡ የሰው ፡ ስም ፡ ነው ፤ «አዲስ ፡ አበባ ፡ የከተማ ፡ ወይም ፡ የቦታ ፡ ስም ፡ ነው ። «ፈረስ ፡ የአንድ ፡ ግደነት ፡ እንስሳ ፡ ስም ፡ ነው ። «መጽሐፍ ፡ የዕቃ ፡ ስም ፡ ነው ። «ሕልም ፡ ሀ ፡ ረቂቅ ፡ የሆነ ፡ የነገር ፡ ስም ፡ ነው ።

ስለዚህ ፡ መጠሪያ ፡ የሆነ ፡ ግናቸውም ፡ ቃል ፡ ስም ፡ ይባላል ። (ቁ ፡ 11-14. እይ.)

-3-

ተውላጠ ፡ ስም ፤ በስም ፡ ፈንታ ፡ ተተክቶ ፡ የሚገባ ፡ ቃል ፡ ሁሉ ፡ ተውላጠ ፡ ስም ፡ ይባላል ።

ምሳሌ ፡ እኔ ፡ አንተ ፤ እርሱ ፡ እርስዋ ፤
አስረጅ ፡ እኔ ፡ እናቱን ፤ እወዳለሁ ፤ እርስዋም ፡ ተወደኛለኝ ።

እነሆ ፡ «እኔ ፡ እርስዋ ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ በስም ፡ ፈንታ ፡ ተተክቶ ፡ እንደገባ ፡ አስተውሉ ።

ስለዚህም፡ በስም፡ ፈንታ፡ ተተክቶ፡ የሚገባ፡ ቃል፡ ሁሉ፡ ተውላጠ፡ ስም፡ ይባላል። ትርጓሜው፡ የስም፡ ምትክ፤ ወይም፡ የስም፡ ልዋጭ፡ ማለት፡ ነው። በብዙ፡ ቀጥር፡ ሲሆን፡ ተውላጣተ፡ ስም፡ ወይም፡ ተውላጠ፡ ስምች፡ ይባላል።

-4-

ቅጽል። ግድግዳ፡ ግብርን፡ መጠንንም፡ ለመግለጽ፡ በስም፡ ወይም፡ በተውላጠ፡ ስም፡ ላይ፡ የሚጨመር፡ ቃል፡ «ቅጽል» ይባላል። ስሙ፡ እንደሚያመለክት፡ ቅጽል፡ ማለት፡ ቅጥያ፡ ወይም፡ ተጨማሪ፡ ማለት፡ ነው።

ምሳሌ። ጥቁር፡ ፈረስ፡ ብርቱ፡ ፈረስ፡ አጭር፡ ፈረስ።

እነሆ፡ ቅጽል፡ የተባሉት፡ ጥቁር፡ ብርቱ፡ አጭር፡ ናቸው። ፈረስ፡ የአንድ፡ እንስሳ፡ ስም፡ ነው። «ጥቁር» ፈረስ፡ ሲል፡ ግድግዳን፡ «ብርቱ» ፈረስ፡ ሲል፡ ግብርን፡ አጭር፡ «ፈረስ» ሲል፡ መጠኑን፡ የቅጽሉ፡ ቃል፡ ያስረዳል። ስለዚህም፡ በስምና፡ በተውላጠ፡ ስም፡ ላይ፡ እየተቀጠለ፡ ግድግዳን፡ ግብርን፡ መጠኑን፡ የሚገልጽ፡ ቃል፡ ሁሉ፡ «ቅጽል» ይባላል። (ቁ. 97-102 እይ።)

-5-

ግሥ። የግድረግንና፡ የመሆንን፡ ስሜት፡ የሚገልጽ፡ ቃል፡ ሁሉ፡ ጠቅላላ፡ ስሙ፡ ግሥ፡ ይባላል። ግሥ፡ የቃላት፡ ማሰሪያና፡ መሰብሰቢያ፡ ስለ፡ ሆነ፡ ቃላት፡ ያለ፡ ግሥ፡ እንደሚሰሙ፡ ሆነው፡ ለመሳካት፡ አይችሉም።

ምሳሌ። ወደደ፡ አሰበ፡ ሄደ፡ ተቀመጠ፡ ፈለገ።

አጅ. ያዕቆብ፡ ይማራል።

እነሆ፡ የግሥ፡ ቃል፡ የተባለው፡ ይማራል፡ ነው። «ያዕቆብ»፡ ብቻ፡ ብሎ፡ ቢቀር፡ ኖሮ፡ ያዕቆብ፡ ምን፡ እንደሆነ፡ ወይም፡ ምንን፡ እንዳደረገ፡ ለማወቅ፡ ባልተቻለም፡ ነበር፡ ነገር፡ ግን፡ የግሙ፡ ቃል፡ «ይማራል»፡ የተጨመረበት፡ እንደ፡ ሆነ፡ ያዕቆብ፡ ምን፡ እንዳደረገ፡ ለማወቅ፡ ይቻላል። የነገሩም፡ ፍሬ፡ የተምላ፡ ሆኖ፡ ይገለጻል።

ስለዚህም፡ ንግግሮችን፡ የሚሰበሰቡቸውና፡ የሚፈጽሟቸው፡ ቃል፡ ግሥ፡ ይባላል።

-6-

ተውላከ፡ ግሥ፡ ከግሥ፡ በፊት፡ እየገባ፡ የአንቀጽን፡ ጠባይ፡ የሚገልጽ፡ ቃል፡ «ተውላከ፡ ግሥ» ይባላል። ትርጓሜው፡ በግሥ፡ ላይ፡ የሚጨመር፡ ወይም፡ የሚደረገው፡

ማለት፡ ነው። በብዙ፡ ቀጥር፡ ሲሆን፡ ተውላከተ፡ ግሥ፡ ያሰኛል። ወይም፡ ተውላከ፡ ግሥች፡ ይባላል።

አጅ. ያዕቆብ፡ ትምህርትን፡ በጣም፡ ይወዳል። ወደትምህርት፡ ቤትም፡ ሁልጊዜ፡ ይሄዳል።

እነሆ፡ ከዚህ፡ በላይ፡ በተሰጠው፡ ማስረጃ፡ ተውላከተ፡ ግሥ፡ «በጣም» ሁልጊዜ፡ ናቸው። በቀላሉ፡ ለመናገር፡ ብንፈልግ፡ ኖሮ፡ «ያዕቆብ» ትምህርትን፡ ይወዳል። ወደትምህርት፡ ቤትም፡ ይሄዳል። ማለት፡ በበቃ፡ ነበር፡ ነገር፡ ግን፡ የአንቀጽችን፡ ምግባር፡ ለመግለጽ፡ ሁለት፡ ተውላከተ፡ ግሥ፡ ተጨመሩ።

ስለዚህም፡ በአንቀጽ፡ ላይ፡ እየተጨመረ፡ የአንቀጹን፡ ምግባርና፡ ጠባይ፡ እያገኘ፡ የሚገልጽ፡ ቃል፡ ሁሉ፡ ተውላከ፡ ግሥ፡ ይባላል።

-7-

መስተዋድድ። በስምና፡ በተውላጠ፡ ስም፡ ላይ፡ በመነሻ፡ ብቻ፡ ወይም፡ በመነሻና፡ በመድረሻ፡ እየተጫነ፡ የንግግርን፡ ገምድና፡ የሚያመለክት፡ ቃል፡ «መስተዋድድ» ይባላል። ትርጓሜውም፡ የሚያስማማ፡ ወይም፡ አስማሚ፡ ማለት፡ ነው። ብዙ፡ ቀጥር፡ ሲሆን፡ መስተዋድድን፡ ያሰኛል። ወይም፡ መስተዋድድች፡ ይባላል።

አጅ. ያዕቆብ፡ ከልጆቹ፡ ጋር፡ ወደ፡ ግብፊት፡ ሄደ።

እነሆ «ከ፡ ጋር፡ ወደ» መስተዋድድን፡ ናቸው። «ከ፡ ጋር» የተባለው፡ መስተዋድድ፡ ልጆቹ፡ የሚለውን፡ ቃል፡ ከመካከል፡ አድርጎ፡ በመነሻና፡ በመድረሻ፡ ላይ፡ ተጭኖ፡ ያዕቆብ፡ ከልጆቹ፡ ጋር፡ እንደሄደ፡ እንጂ፡ ብቻውን፡ እንዳልሄደ፡ እየገለጸ፡ የበታውን፡ ንብረት፡ ያመለክታል። «ወደ» የተባለውም፡ መስተዋድድ፡ ግብፊት፡ በሚለው፡ ስም፡ ላይ፡ በመነሻ፡ ብቻ፡ ተጭኖ፡ ያዕቆብ፡ የሄደበትን፡ ስፍራ፡ ያመለክታል።

ስለዚህም፡ በስምና፡ በተውላጠ፡ ስም፡ ወይም፡ እነዚህን፡ መሰላው፡ በሚገኙ፡ ነገሮች፡ ላይ፡ እየተጫነ፡ ንብቱ፡ የንግግርን፡ ገምድና፡ የሚያመለክት፡ ቃል፡ ሁሉ፡ «መስተዋድድ» ይባላል።

-8-

መስተዋድድ። በግሰሪያ፡ አንቀጽ፡ ላይ፡ እየተጫነ፡ የአንቀጹን፡ ማሰሪያነት፡ የሚያስቀር፡ ስምን፡ የሚመስሉ፡ ነገሮችን፡ የሚያሟሩ፡ ቃል፡ «መስተዋድድ» ይባላል። ትርጓሜው፡ የሚያያይዝ፡ ወይም፡ አያያዥ፡ ማለት፡ ነው። በብዙ፡ ቀጥር፡ ሲሆን፡ መስተዋድድን፡ ያሰኛል። ወይም፡ መስተዋድድች፡ ይባላል።

አጅ. ያዕቆብና ጉራጌጎችን ስለወደዱ፣ ወደ ጉምህርት ቤት እየ
ገቡ፣ ይህንሉ።

እነሆ በዚህ በላይነት፣ ዐረፍተ፣ ነገር፣ ውስጥ ሦስት፣ መስተጻምራን፣ አሉ።
እነርሱም ሩጥ፣ ስለ እየሩጥ፣ ሩጥ፣ ያዕቆብ ጉራጌጎችን በሚለው ስም መክከል፣
ጉባዕ፣ ሁለቱን ስሞች አያይዟል። ስለ ወደዱ በሚለው ግሥ፣ ላይ ተጭኖ ለ
የአንቀጽ ማሰሪያነት አስወገደ፣ ምክንያት ነጋሪ ሆኖ አልፎ እየሩጥ፣ በሚለው
ግሥ ላይ ተጭኖ የአንቀጽ ማሰሪያነት አስወገደ፣ ግብርን አመልካች ሆኖ አልፎ

በዚህም በማሰሪያ አንቀጽ ላይ እየተጫነ የአንቀጽን ማሰሪያነት የሚ
ያስቀርፍ ስሞችን የሚያሟሩ ልብ ሁሉ መስተጻምር ይባላል።

-9-

ቃለ፣ አጋኖ፣ በአላብ የሚሰማ እንዳች ነገር በማጋነን ድምፅ የሚገለጽ
በት ስልሎችም ቃላት ጋር ገምድናን ሳያደርግ በገዛ ራሱ የሚጠና ቃል፣
ቃለ፣ አጋኖ ይባላል።

ምሳሌ ሆይ ለክፍ ጉድ እህህ እኩ።

አጅ. አምላኬ ሆይ ለባክህ ማረኝ እህህ ከቶ ምን ይሸለኝ ይሆን?

በዚህም ነገርን በማጋነን ድምፅ የሚገለጽ ቃል ሁሉ ቃለ፣ አጋኖ፣
ይባላል።

፩ኛ ሙሉ መጻፊያ

(ሀ) የንግግር ክፍሎች ስንት ናቸው? ስማቸውን ቁጠሮ ስም ማለት
እንደምን ያለ ነገር ነው? ተውላጠ ስምስ እንደምን ያለ ነው? ጁ ስሞች ሁሉ
ተውላጣተ ስም ጁ ግሥች ጸፍ ከቀሩትም ክፍሎች ከያንዳንዳቸው ሦስት
ቃላት ጸፍ።

(ለ) ተውላክ ግሥ ጥርጋሚው ምን ማለት ነው? መስተጻምድ ስለ መስተ
ጻምርስ ምን ማለት ነው?

(ሐ) ከዚህ በታች የተጻፉት ቃላት እየአንዳንዳቸው በየትኛው የንግግር
ክፍል እንደሆኑ እየሰየሁ አመልክት።

ያዕቆብና ሙሰሾት አንድ ቀን በኩራ አጠገብ ሽር ሽር ሲሉ በውኃው
ውስጥ እንቀራራቶችን አዩ ሙሰሾት ጨዋታን ይወድ ነበርና ለእንግዲህ በእን
ቀራራቶቹ እንጨዋትባቸው አለ ወዲያውም ድንጋይ አንሥቶ ወረወረባቸው።

ትዕግሥተኛው ያዕቆብ ግን በእንቀራራቶቹ ላይ ክፍ ነገርን አላደረገም።
ቀልቀል፣ ባልንጀራውንም አንዲህ ብሎ መክረው።

እንቀራራቶች በዚህ በቀንቃዛና በጉድጓዳ ስፍራ ሲኖሩ ሥራቸውን
አያስታጉሉም ሁልጊዜ እየተንጫጩ በመገመገሚያው እግዚአብሔርን ይለምናሉ።
ንግግራቸውን ብናውቅ ኖር ብዙ ወረ በሰማን ነበር ምናልባት "ከዚህ ታች
መጥቶ በኑርአችን የሚያውከንን አግድል" ይሉ ይሆናል እንግዲህ በውጭ
ታቸው ለእግዚአብሔር ነገረው እንደያስቀሩን ደንጊያ ለገደባቸው ለናስተገራቸው
አይገባንም ይላሉ።

ውበሽትም ጭዳጃ ሆይ እውነት ነው የእንቀራራቶችን ብረት ምቹት የበዛ
በት አይመስለኝም በዚህ ላይ ደግሞ እኛ ብናውከነው ጨሽታቸው ይበዛል ይላሉ።

ከዚህም በኋላ ሁለቱ ጓደኞች ደንጊያ መወርወርን ትተው ወደ ቤታ
ቸው ተመለሱ።

ምዕራፍ ፪ ስሞች

ክፍል ፩ የስም ግደነቶች

-10-

ሰው፣ ወይም ሌላ ነገር የሚጠራበት ቃል ስም ይባላል ስም ከዚህ
በታች በተጻፉት በጅ ግደነቶች ይመደባል።

- (ሀ) ፩ ጥቅም ስም ፣
- ፪ የወል ስም ፣
- ፫ የጥቅል ስም ፣
- ፬ የጭሳቀስ ስም ፣
- (ለ) ፭ የነገር ስም ፣

ከዚህም የራተኞቹ አራት ክፍሎች በገዛቸው ሆኖ የሚታይ ነገር የሚ
ጠራባቸው ስሞች ናቸው የመጨረሻው የነገር ስም የተባለው ግን በግደን
የማይታይ ወይም በአጅ የማይታይ ረቂቅ የሆነ ነገር ወይም ግብር የሚጠራ
በት ስም ነው።

በዚህ ውስጥ ስም ብለን የሰየምንው ቃል ሁሉ በግዕዝ ትምህርት
ነበር ነገር የሚባለው ነው።

-11-

የተጸውያ፡ ስም።

የተጸውያ፡ ስም፡ የተባለው፡ ሰው፡ ወይም፡ ሌላ፡ ነገር፡ በተለይ፡ የሚጠራበትና፡ ተለይቶ፡ የሚታመቅበት፡ ሰው፡ ነው። እነሆ፡ ለምሳሌ፡ ከዚህ፡ ቀጥሎ፡ በየግድኑ፡ ጽፈን፡ እናሳያለን።

- የሰው፡ ስም፡ - ሰሎሞን፡ ምኒልክ፡ መኩንን፡ የሺአመዬት፡
- የአገር፡ ስም፡ - አፍሪካ፡ ኢትዮጵያ፡ ሸዋ፡ ጅሩ፡
- የከተማ፡ ስም፡ - አዲስ፡ አበባ፡ ጎንደር፡ ሱንዶን፡ ፓሪስ፡
- የተራራ፡ ስም፡ - መቅደላ፡ ራስ፡ ዳሸን፡ ጅባላ፡ ክሊግንጃር፡
- የወንዝ፡ ስም፡ - ዐባይ፡ ተከቢ፡ ሐዋሽ፡ ቀበና፡
- የባሕርኝና፡ የኩራዎች፡ ስም፡ - ኤርትራ፡ ጣና፡ ዙዋይ፡ ሐረማያ።

-12-

የተጸውያ፡ ስም፡ በወል፡ ስምና፡ በወገን፡ ቅጽል፡ ደንብ፡ ካልሆነ፡ በቀር፡ ብዛት፡ የለውም።

ምሳሌ፡ ሰሎሞን፡ ምኒልክ፡ ያለውን፡ ሰሎሞናች፡ ምኒልክች፡ ብሎ፡ አንዱን፡ ሰው፡ ለማብዛት፡ አይቻልም። ነገር፡ ግን፡ በየወል፡ ስም፡ ደንብ፡ ሆኖ፡ «በኢትዮጵያ፡ የነገሡ፡ ምኒልክች፡ ሁለት፡ ናቸው፡ ቢል። ወይም፡ በወገን፡ ቅጽል፡ ደንብ፡ ሰሎሞናዊ፡ ምኒልክዊ፡ ያለውን፡ ሰሎሞናውያን፡ ምኒልክውያን፡ ብሎ፡ ቢያበዛ፡ አያስከለክልም።

-13-

በተጸውያ፡ ስም፡ ላይ፡ እየተደረሰ፡ የሚገቡ፡ ለወንድም፡ ለሴትም፡ የሚሆኑ፡ ድርጭት፡ ስሞች፡ አሉ። እነርሱም፡ የማዕርግ፡ ስምና፡ የአክብሮት፡ ስም፡ ናቸው።

(ሀ) የማዕርግ፡ ስም፡ ከቤተ፡ መንግሥት፡ ወይም፡ ከቤተ፡ ክህነት፡ በሹመት፡ የሚገኝ፡ ነው።

ምሳሌ፡ አዲስ አበባ፡ አዲስ አበባ፡ አዲስ አበባ፡ ግራ፡ ጌታ፡ ይህን፡ የመሰለ፡ ሁሉ፡ ነው።

(ለ) የአክብሮት፡ ስም፡ የሚባለው፡ በሹመት፡ ሳይሆን፡ በፈቃድና፡ በልማድ፡ የሚደረግ፡ ስም፡ ነው። ለእርሱም፡ ላይ፡ ላይ፡ ስልት፡ አለው።

የአክብሮት፡ ስም።
ተባዕት፡ ጸታ፡ አቶ፡ ጌታ፡ የጌታ፡ አያ፡ ወይም፡ አይዋ፡
እንስት፡ ጸታ፡ ወይም፡ አሙዮቴ፡ ኔኒሆይ፡ እንኩዩ፡

የተዘምዶ፡ ስም።

ተባዕት፡ ጸታ፡ አባባ፡ ጋሺ፡ አጉቲ።

እንስት፡ ጸታ፡ እማማ፡ እተዩ፡ አክስቴ።

-14-

ድርብ፡ ስሞች፡ በተጸውያ፡ ስሞች፡ ላይ፡ ተደርበው፡ ሲገቡ፡ ከፍላጎት፡ ከተጸውያ፡ ስም፡ ነው። ተንጥለው፡ ሲነገሩ፡ ግን፡ ከፍላጎት፡ ከወል፡ ስም፡ ይሆናል። የሚከተለውን፡ ተመልከት።

የማዕርግ፡ ስም፡ «አዲ» ምኒልክ፡ የኢትዮጵያ፡ ንጉሠ፡ ነገሥት፡ ነበሩ። (የተጸውያ፡ የኢትዮጵያ፡ ንጉሠ፡ ነገሥት፡ «አዲ» ይባላል። (የወል።) የአክብሮት፡ ስም።

አቶ፡ «ብርሃን»፡ ባለቤቱን፡ «ወይዘሮ»፡ ተዋቦችን፡ ያከብራል። (የተጸውያ፡)

አቶ፡ የሚባል፡ ወንድ፡ ነው። «ወይዘሮ»፡ የምትባል፡ ሴት፡ ናት። (የወል፡)

-15-

በአግርኛ፡ ቋንቋ፡ የተጸውያ፡ ስም፡ ከስም፡ ከፍል፡ ብቻ፡ ሳይሆን፡ ከተውላጠ፡ ስምና፡ ከቅጽል፡ ከግሥና፡ ከሌሎችም፡ የንግግር፡ ከፍሎች፡ ጋር፡ እየተቀላቀለ፡ ወይም፡ ሳይቀላቀል፡ ይገኛል።

ከተውላጠ፡ ስም፡ «የኔ፡ ነሀ፡ አንተን፡ ይስጠኝ፤ እሱ፡ እንዳለ፤»...

ከቅጽል፡ «ላሩይ፤ ሥይም፤ መኩንን፤ ዐቢይ፤»...

ከግሥ፡ «ከበደ፤ ዘለቀ፤ አየለ፤ ድፋባቸው፤ ይጨነቁ፤ ይጋርዱ፤ ተዋቦች፤ ፈለቀች፤ አየለች፤»...

ከመስተዋድድ፡ «አንደ፤ ልቡ፤ በጋሻው፤ በፈቃዱ፤ በፍርዱ፤»...

ከቃል፡ አጋኖ፡ አብዶ፡ ሆይ፤ አትሞችሆኖ፤»...

-16-

በዕለተ፡ ጥምቀት፡ ቀላውስት፡ የሚሰይሙት፡ የክርስትና፡ ስም፡ ግድነቱ፡ ብዙ፡ ነው።

ሀ) የቅዱስን፡ ስም፡ በቁሙ፡ መጠሪያ፡ ይሆናል።

ምሳሌ፡ አብርሃም፡ (አጥሮስ፡ ሚካኤል፡ አስቴር፡ ጣራ፡) እንደግለት፡ ነው።

ለ) ወልደ፣ ወለተ፣ ገብረ፣ ዓመተ፣ ተክለ፣ ኃይለ፣ . . . እዚህን፣ የመሰሉ፣ ቃላት፣ የቅዱሳንን፣ ስም፣ ዘርፍ፣ እያደረጉ፣ ተገጣጥመው፣ መጠሪያ፣ ይሆናሉ።

ምሳሌ፣ ወልደ፣ ግርያም፣ ወለተ፣ ሚካኤል፣ ገብረ፣ ሥላሴ፣ ዓመተ፣ ጻድቅ፣ ተክለ፣ ጊዮርጊስ፣ ገብረ፣ ክርስቶስ፣ ኃይለ፣ ሥላሴ፣ እንደግለት፣ ነው።

ሐ) ልዩ፣ ልዩ፣ የሆኑ፣ የምስጢር፣ ቃላትን፣ በመመርመር፣ የተሰየሙ፣ ብዙ፣ ዓይነቶች፣ ስሞች፣ ይገኛሉ።

ምሳሌ፣ ሥምረተ፣ አብ፣ ስርጉተ፣ ግርያም፣ ሰዋስወ፣ ድንግል፣ አርአያ፣ ሥላሴ፣ አርአያ፣ የሐንበስ፣ እንደ፣ ግለት፣ ነው።

ስለዚህም፣ በዕለተ፣ ጥምቀት፣ የሚሰየሙት፣ የክርስትና፣ ስሞች፣ ብዙ፣ ዓይነቶች፣ ናቸው።

-17-

የወል፣ ስም፣

የወል፣ ስም፣ የተባለው፣ ዓይነቱ፣ አንድ፣ ሆኖ፣ የሚገኝ፣ ነገር፣ ሁሉ፣ በጠቅላላ፣ የሚጠራበት፣ ስም፣ ነው።

ምሳሌ፣ ሰው፣ አገር፣ ተራራ፣ በሕር፣ ወንዝ፣ መጽሐፍ፣ መሬት፣ ዝግባ፣ ጎመን፣ ስንደ፣ ስንደዶ፣ በግ፣ አንበሳ፣ እንደግለት፣

እነሆ፣ ከላይ፣ እንደተጻፈው፣ ቃል፣ «ሰው»፣ በተባለ፣ ጊዜ፣ በጠቅላላ፣ የሁሉ፣ ስም፣ መሆኑን፣ ያመለክታል። እንጂ፣ «ሰሎሞን»፣ ምኒልክ፣ እንደግለት፣ ለአንድ፣ ሰው፣ የሚሰጥ፣ ልዩ፣ ስም፣ አይደለም።

አገር፣ በተባለ፣ ጊዜ፣ ከዓለም፣ ክፍል፣ የሆኑ፣ ቦታዎች፣ የሚጠሩበት፣ ስም፣ መሆኑን፣ ያመለክታል። እንጂ፣ «ኢትዮጵያ»፣ ግብጽ፣ ሸዋ፣ እንደግለት፣ ላንድ፣ ቦታ፣ ብቻ፣ የተሰጠ፣ ልዩ፣ ስም፣ አይደለም።

አንበሳ፣ በተባለም፣ ጊዜ፣ ከአራዊት፣ ክፍል፣ የሆነ፣ በያገሩ፣ ያለው፣ አንበሳ፣ ሁሉ፣ የሚጠራበት፣ ጠቅላላ፣ ስም፣ እንጂ፣ በተለይ፣ ሆኖ፣ ለምናየው፣ ለአንድ፣ አንበሳ፣ ብቻ፣ የሚሰጥ፣ ስም፣ አይደለም። እንግዲህ፣ ሌላውን፣ ሁሉ፣ በዚሁ፣ ምሳሌ፣ መመርመር፣ ነው።

-18-

ወል፣ ግለት፣ የጋራ፣ «የጋር»፣ ግለት፣ ስለሆነ፣ የወል፣ በተባለ፣ ጊዜ፣ የጋርዎቻችን፣ ግለት፣ ነው። ለዚህም፣ ማስረጃ፣ ጻኛ፣ የሁሉ፣ ነው፣ ሲባል፣ «ጻኛ፣ የወል፣ ምስሰ፣ የመኻል»፣ ተብሎ፣ ይተረታል።

-19-

የወል፣ ስም፣ በነጠላና፣ በብዙ፣ ቁጥር፣ ሊነገር፣ ይቻላል።

ነጠላ፣	ብዙ፣	ነጠላ፣	ብዙ፣
ሰው፣	ሰዎች፣	ከተማ፣	ከተሞች፣
አገር፣	አገሮች፣	አንበሳ፣	አንበሶች፣
ወንዝ፣	ወንዞች፣	በግ፣	በጎች፣

የተደወደ፣ ስም፣ እንደ፣ የወል፣ ስም፣ ይሆናል። ይህንንም፣ በተ፣ ቁ፣ 12 ተመልከት።

-20-

የጥቅል፣ ስም።

የጥቅል፣ ስም፣ የሚባለው፣ ብዙው፣ የወል፣ ስም፣ ወደ፣ አንድ፣ ወገን፣ ተጠቅልሎ፣ የሚጠራበት፣ የግንባር፣ ወይም፣ የነገድ፣ ስም፣ ነው።

ምሳሌ፣ ፍጥረት፣ ሠራዊት፣ መንጋ፣ እንጨት፣ እህል፣ እንደግለት።

እነሆ፣ የፍጥረት፣ ዓይነቱና፣ ክፍሉ፣ ብዙ፣ እንደሆነ፣ እናውቃለን። ነገር፣ ገን፣ ሁሉንም፣ በአንድ፣ ቃል፣ ለመናገር፣ ብንፈልግ፣ ፍጥረት፣ በግለት፣ ስብስብን፣ በዘጎብረት፣ እንናገራለን።

የእንስሳትም፣ ዓይነታቸውና፣ ስማቸው፣ ብዙ፣ እንደሆነ፣ እናውቃለን። ነገር፣ ገን፣ አንድነት፣ ተቀላቅለው፣ በተሰማሩ፣ ጊዜ፣ በግ፣ ፈረስ፣ በሬ፣ ብሉ፣ በመጥራት፣ ፈንታ፣ መንጋ፣ ብለን፣ በግንባር፣ ስማቸው፣ እንናገራለን።

በግ፣ ወይም፣ በሬ፣ መባል፣ በየሰፍራው፣ ያለ፣ በግና፣ በሬ፣ ሁሉ፣ የሚጠራበት፣ የወል፣ ስም፣ ነው። መንጋ፣ የሚባለው፣ ስም፣ ገን፣ ለበግ፣ መይም፣ ለበሬ፣ ብቻ፣ ሳይሆን፣ እንስሳት፣ ሁሉ፣ በዘጎብረት፣ የሚጠሩበት፣ ስም፣ እንደሆነ፣ አስተውል።

-21-

የቋሳቀስ፣ ስም።

የቋሳቀስ፣ ስም፣ የሚባለው፣ ለሰው፣ አገልግሎት፣ የሚገባ፣ የቤት፣ ዕቃ፣ ነው። ከማናቸውም፣ ዓይነት፣ የተሠራ፣ ዕቃ፣ ወይም፣ ሌላ፣ ነገር፣ ሁሉ፣ ለሰው፣ ጉዳይ፣ የሚገባ፣ ስሆን፣ ቋሳቀስ፣ ይባላል።

ምሳሌ፣ ለብስ፣ አልጋ፣ ወንበር፣ ጫማ፣ እንደግለት፣ ነው።

የቂሳቀስ ስም፣ የወል ስም፣ ይወራረሳሉ ልዩነታቸውም፣ የሚታወቀው፣ በአንጋገር፣ አገባብ፣ ብቻ፣ ነው። እንጂ፣ በተረፈ ልዩነት፣ የለባቸውም ።

ምሳሌ፣ ዓሣ፣ ጨው፣ ብረት፣ ሥጋ፣ ስንደ፣

(ሀ) የወል ስም	(ለ) የቂሳቀስ ስም
«ዓሣ» በባሕር ሙሉም ይኖራል ።	«ዓሣን» መብላት፣ በብልሃት፣ ነው ።
«ጨው» ከባሕር፣ ይነበራል ።	«ጨው» ወጥን፣ ያጣፍጣል ።
ከሥጋ፣ የተወለደ፣ «ሥጋ» ነው ።	«ሥጋን» የሚበላ፣ ይጠነክራል ።
አገረ፣ «ስንደን» ያበቅላል ።	«የስንደ» ዳቦ፣ ይጣፍጣል ።

እነሆ፣ ከዚህ በላይ፣ አንዳየነው፣ በ«ሀ» ክፍል፣ የተጻፉት፣ ሁሉ፣ ለሰው፣ ጉዳይ፣ ወይም፣ ለቤት፣ ጉዳይ፣ የሚገቡ፣ መሆናቸውን፣ ንግግሩ፣ አያመለክትምና፣ «ዓሣ፣ ጨው፣ ሥጋ፣ ስንደ፣» የተባሉት፣ የወል ስሞች፣ ናቸው ። በ«ለ» ክፍል፣ ግን፣ ለሰው፣ ጥቅም፣ እንደገቡ፣ ንግግሩ፣ ያመለክታልና፣ የቂሳቀስ ስሞች፣ ይባላሉ ።

ስለዚህም፣ የወልና፣ የቂሳቀስ ስም ልዩነት፣ በአንጋገር፣ ምሥጢር፣ ብቻ፣ ነው ።

የነገር ስም

በዓይን፣ የማይታይ፣ በእጅ፣ የማይዳስስ፣ ባሕርይንና፣ ሥራን፣ የሚያመለክት ሃላፊ፣ ሁሉ፣ የነገር ስም፣ ወይም፣ የግብር ስም፣ ይባላል ።

ምሳሌ፣ ንጽሕፍ፣ ጤና፣ ኃጢአት፣ ድቅ፣ ወዳጅነት፣ ጠላትነት፣ አሳብ፣ ድምፅ፣ ብርሃን፣ ጨለማ፣ . . . ይህን፣ የመሰለ ሁሉ ።

የነገር ስሞች፣ በብዙ፣ የሚገኙት፣ ከግሥ፣ ክፍል፣ ነው ። ስለዚህም፣ አንዳንድ፣ ጊዜ፣ ግጥምን፣ ስሞች፣ ይባላሉ ። በቅኔ፣ ትምህርት፣ ቤት፣ ገን፣ ጥራ፣ ዘር፣ አርእስት፣ የሚባሉት፣ ናቸው ። እነዚህም፣ ሁሉ፣ የግብር ስሞች፣ ናቸው ።

ምሳሌ፣ መረጃ፣ አረጋጋገ፣ ፍለጋ፣ ፍላጎት፣ መልበስ፣ አለባበስ፣ ልብስ፣ መልበጃ፣ እንደግለት፣ ነው ።

በእነዚህም፣ ሌላ፣ በቅጽል፣ ላይ፣ «ነት» የሚል፣ ትርፍ፣ ረደልን፣ እየጨመሩ፣ የመሆንን፣ ስሜት፣ የሚገልጹ፣ የግብር ስሞች፣ አሉ ።

ምሳሌ፣	ቅጽል፣	የግብር ስም ።
	ክፉ፣	ክፉነት ።
	ጨካኝ፣	ጨካኝነት ።
	በደለኛ፣	በደለኛነት ።

ይን፣ መልመኝ ።

(ሀ) የስም፣ ዓይነቶች፣ ስንት፣ ናቸው ። ? - ስማቸውን፣ ግን፣ ግን፣ ይባላል ። ? - የተጻውዎ ስም፣ ግለት፣ ምን፣ ግለት፣ ነው ። ? - የወል፣ ትርጓሜ፣ ምን ድር፣ ነው ። ? - የጥቅል ስም፣ የተባለበት፣ ምክንያት፣ ምንድር፣ ነው ። ? - የቂሳቀስ ስም፣ የተባለውስ ምን፣ ዓይነት፣ ነው ። ? - የነገር ስም፣ እንደት፣ ያለ፣ ዓይነት፣ ነው ። ?

ጌ፣ የተጻውዎ ስሞች፣ - ጌ፣ የወል ስሞች፣ ጸፍ ። ከቀሩትም፣ የስም፣ ዓይነቶች፣ ከያንዳንዳቸው፣ ጌ፣ ጌ፣ ታላትን፣ ጸፍ ።

(ለ) ከዚህ በታች፣ ከተጻፈው ምንባብ ስሞችን፣ በየዓይነታቸው፣ እየለየህ፣ አመልክት ። (ምንባብ፣ የግሪክ፣ ቃል፣ ነው ። ትርጓሜው፣ ማንበቢያ፣ ወይም፣ ግሪክ በቢያ፣ ግለት፣ ነው ።)

ምንባብ ።

ከግራኝ፣ ሽብር፣ በኋላ፣ ሸዋ፣ በብዙ፣ በላባት፣ የተከረለ፣ አገር፣ ነበር ። ባላባቶም፣ አንድ፣ ዘር፣ አንድ፣ ወገን፣ ነበሩ ። በየአገሩ፣ የነበሩት፣ በላባቶች፣ ከዚህ በታች፣ ተመልክተዋል ።

በአንደኛው ሙርድ፣ አዝማች፣ ዘሚካኤል ። - በአፍሪቃ፣ ወልደ፣ ገብርኤል ። - በግድም ለታ ። - በመንገድ፣ ከይሚ፣ እስከ፣ ጭማ፣ ግማ፣ ከርይ፣ እስከ፣ አንጃትላ፣ ባላምባራስ፣ ላሎ ። - በግሼ፣ አውላባቸስ ። - በደብ፣ ጌታቸው ። - በምሥራቅ፣ እዛኛ፣ መሃደ ። - በመርሐይቲ፣ ወልዱ ። - በሞረት፣ ጥፋ ። - በተጉለት፣ ይገባዋል ። - በወገኑ፣ ሕርያቸው ። - በሙልጋ፣ ቀይ፣ አብዬ፣ ጥቅር፣ አብዬ ። - በጠራ፣ ሊቂ፣ ወረቂ፣ ይባሉ፣ ነበር ።

እነዚህ ሁሉ፣ በየራሳቸው፣ በየወገናቸው፣ ይኖሩ፣ ነበር፣ እንጂ፣ በአንድ፣ አባጋዝ፣ ተጠቅልለው፣ አይገዙም፣ ነበር ። የሆነ፣ ሆኖ፣ ከጎን፣ ለሚመጡ፣ ባለጋራ፣ መልያየት፣ አልነበረም ።

ክፍል ፣ ደ ፣ የተፈጥሮ ፣ ጸታ ።

የሕይወት ፣ ነፍስ ፣ ያለው ፣ ፍጥረት ፣ ሁሉ ፣ ሰው ፣ እንስሳም ፣ ቢሆን ፣ በባሕርይ ፣ የወንድነት ፣ ወይም ፣ የሴትነት ፣ መለዎ ፣ ይገኝበታል ። የሕይወት ፣ ነፍስ ፣ የሌለበት ፣ ፍጥረታት ፣ ግን ፣ የወንድነትና ፣ የሴትነት ፣ መለዎ ፣ የለባቸውም ። እነዚህም ፣ ሁሉ ፣ በሰዎች ፣ ደንብ ፣ የተወሰነ ፣ ስም ፣ አላቸው ።

(ሀ) በተፈጥሮ ፣ በሕርይ ፣ ወንድ ፣ የሆነ ፣ ሁሉ ፣ <ጸታው ፣ ተባዕት ፣ > ነው ፣ ይባላል ። የወንድ ፣ ወገን ፣ ማለት ፣ ነው ።

(ለ) በተፈጥሮ ፣ በሕርይ ፣ ሴት ፣ የሆነ ፣ ሁሉ ፣ ጸታው ፣ <እንስት ፣ > ነው ፣ ይባላል ። የሴት ፣ ወገን ፣ ማለት ፣ ነው ።

(ሐ) የሕይወት ፣ ነፍስ ፣ የሌለው ፣ ፍጥረት ፣ ግን ፣ የወንድነት ፣ ወይም ፣ የሴትነት ፣ በሕርይ ፣ የለውምና ፣ <ግቡዝ ፣ > ጸታ ፣ ይባላል ። ነፃ ፣ የሆነ ፣ ወይም ፣ ከሁለቱ ፣ የተለየ ፣ ወገን ፣ ማለት ፣ ነው ።

በግዕዝ ፣ ተባዕት ፣ እንስት ፣ የሚለው ፣ ቃል ፣ ወደ ፣ ቅጽልነት ፣ ሲለወጥ ፣ ተባዕታይ ፣ እንስታይ ፣ ያሰኛል ፣ ተባዕታይ ፣ እንስታይ ፣ ማለት ፣ ከግዕዝ ፣ ቃል ፣ የተመዘገቡ ፣ ነው ። በአማርኛም ፣ ለከብቶች ፣ ብቻ ፣ ተባዕት ፣ እንስት ፣ ተብሎ ፣ ይነገራል ። በአማርኛ ፣ ወንድ ፣ ሴት ፣ የሚባል ፣ ቃል ፣ በእንጨቶች ፣ ላይ ፣ ሲነገር ፣ ይኖራል ። ከዚህም ፣ የተነሣ ፣ ከሊቃውንት ፣ ወገን ፣ ወንድ ፣ ጸታ ፣ ሴት ፣ ጸታ ፣ ያሰኛል ፣ ባለው ፣ የበየኑ ፣ አሉ ። ደራሲውም ፣ ይህን ፣ አሳብ ፣ በሙሉ ፣ ይቀበለዋል ።

(መ) የሕይወት ፣ ነፍስ ፣ ያለው ፣ ፍጥረት ፣ ስም ፣ ወንድ ፣ ወይም ፣ ሴት ፣ መሆኑን ፣ የማይለይ ፣ የሆነ ፣ እንደሆነ ፣ ጸታው ፣ <የወል ፣ > ነው ፣ ይባላል ። ይኸውም ፣ ልጅ ፣ አያት ፣ አስተማሪ ፣ እንደማለት ፣ ያለ ፣ ነው ። ወል ፣ ማለት ፣ ምን ፣ እንደሆነ ፣ ቁ. 18 ፣ ተመልክት ።

ተባዕት ፣ ወይም ፣ እንስት ፣ ያልሆነ ፣ ስም ፣ ሁሉ ፣ በወንድ ፣ ወይም ፣ በሴት ፣ አንቀጽ ፣ ቢጠራ ፣ አያስከለክልም ። ይሁን ፣ እንጂ ፣ እንደልማድ ፣ ሆኖ ፣ በወንድ ፣ ስም ፣ የሚጠራ ፣ ነገር ፣ አለ ።

ምሳሌ ፣ ነፋስ ፣ ነፈስ ፣ ገፍም ፣ ዘንግ ፣ ወንድ ፣ ደረቀ ፣ ውኃው ፣ ደፈረሰ ፣ ጎሕ ፣ ቀደደ ፣ መከር ፣ ደረሰ ፣ ገደል ፣ ተናደ ፣ ይባላል ።

እንደዚህም ፣ ደግሞ ፣ በሴት ፣ ስም ፣ የሚጠራ ፣ ነገር ፣ አለ ። ምሳሌ ፣ ጨረቃ ፣ ወጣች ፣ የአጥቢያ ፣ ኮከብ ፣ ታየች ፣ ኢትዮጵያ ፣ እጃቿን ፣ ወደ ፣ እግቢአብሔር ፣ ታደርሳለች ፣ ይባላል ።

ስምች ፣ በተባዕትና ፣ በእንስት ፣ ጸታ ፣ ሊገቡ ፣ ልዩ ፣ ልዩ ፣ ጠባይ ፣ አላቸው ። ጠባያቸውም ፣ (ሀ) ቃል ፣ ለሞጭ ፣ (ለ) ቅጽል ፣ ፈላጊ ፣ ተብሎ ፣ በሁለት ፣ አካሄድ ፣ ይመደባል ።

ቃል ፣ ለሞጭ ፣ የሚባለው ፣ ለወንድ ፣ ስም ፣ በተነገረው ፣ ቃል ፣ አንጻር ፣ ስለ ፣ ሴት ፣ ስም ፣ የሚነገረው ፣ ቃል ፣ ግብሩ ፣ አንድ ፣ ሁኖ ፣ ሳለ ፣ በፍጹም ፣ ልዩ ፣ ሲሆን ፣ ነው ።

ምሳሌ ፣ ወንድን ፣ አባት ፣ ብሎ ፣ በአንጻሩ ፣ ሴቲቱን ፣ እናት ፣ ይላል ። ይህም ፣ በፍጹም ፣ የተለየ ፣ ቃል ፣ እንደሆነ ፣ አስተውሎ ፣ በዚህ ፣ ዓይነት ፣ የሆኑ ፣ ቃላት ፣ ብዙ ምች ፣ አይደሉም ።

ቅጽል ፣ ፈላጊ ፣ የሚባለው ፣ ወንድና ፣ ሴትን ፣ የማያስለይ ፣ ቃል ፣ ነው ። ጸታው ፣ የወል ፣ ነው ።

ምሳሌ ፣ ልጅ ፣ አያት ፣ አስተማሪ ፣ ሲባል ፣ ወንድ ፣ ወይም ፣ ሴት ፣ መሆኑን ፣ ለይቶ ፣ አያታውቅም ። ሴቶችም ፣ ወንዶችም ፣ ሊጠሩበት ፣ ይቻላል ፣ ማለት ፣ ነው ። ነገር ፣ ግን ፣ ለይቶ ፣ ለመናገር ፣ ያሰብን ፣ እንደሆነ ፣ <ወንድ ፣ ወይም ፣ ሴት ፣ > የሚል ፣ ቃል ፣ እየጨመርን ፣ ወንድ ፣ ልጅ ፣ ሴት ፣ ልጅ ፣ ወንድ ፣ አያት ፣ ሴት ፣ አያት ፣ ወንድ ፣ አስተማሪ ፣ ሴት ፣ አስተማሪ ፣ አያልን ፣ እንናገራለን ።

ልጅ ፣ ማናቸውም ፣ ሰው ፣ ሲሞት ፣ ወንድ ፣ ልጅ ፣ በይኖረው ፣ ርስቱ ፣ ለሴት ፣ ልጁ ፣ ይሰኛል ። (ዘጉል ፣ ሸጸ ፣ ፳፱)

ስለዚህም ፣ ወንድንና ፣ ሴትን ፣ የማያስለዩ ፣ ቃላት ፣ ቅጽል ፣ ፈላጊዎች ፣ ይባላሉ ። በአማርኛ ፣ ቋንቋ ፣ በዚህ ፣ ደንብ ፣ የሚገቡ ፣ ቃላት ፣ ብዙዎች ፣ ናቸው ።

እነዚህንም ፣ ሁሉ ፣ ከዚህ ፣ በታች ፣ ጽፈን ፣ እናመለክታለን ።
(ሀ) ቃል ፣ ለሞጭ ።

ተባ.ጸታ.	እን.ጸታ.	ተባ.ጸታ.	እን.ጸታ.	ተባ.ጸታ.	እን.ጸታ.
አፄ	አቲጌ	ወንድም	እኅት	ጎረምሳ	ኩረሳ
አቶ	ወይገሮ	አኅት	አክስት	ሎሌ	ገረድ
ጌታ	እመቤት	ወንድ	ሴት	በሬ	ሳም
አባት	እናት	ባል	ሚስት	ወይፈን	ጊደር

ለ) ቅጽ ልላጊዎች

ሰም	ጥይቅ	እንዲሁ	ሰም	ጥይቅ	እንዲሁ
አጅ	ወንድ ልጅ	ሌት ልጅ	ጎብር	ወንድ ጎብር	ሌት ጎብር
ጥገቤ	ወንድ ጥገቤ	ሌት ጥገቤ	እንባ	ወንድ እንባ	ሌት እንባ
እስተግራ	ወንድ እስተግራ	ሌት እስተግራ	ወፍ	ወንድ ወፍ	ሌት ወፍ
እንልጋይ	ወንድ እንልጋይ	ሌት እንልጋይ	አጋዘን	ወንድ አጋዘን	ሌት አጋዘን
እፈት	ወንድ እፈት	ሌት እፈት	አህያ	ወንድ አህያ	ሌት አህያ

የኛ ስሙ ለጅ

ሀ) የተፈጥሮ ጸታዎች ስንት ናቸው? ስማቸው ማን? ማን ይባላሉ? ከተባዕት ጸታ ጅ፣ ከእንስሳት ጸታ ጅ፣ ከወል ጸታ ጅ፣ ሌሎች ጸታዎች ጅ።

ለ) ከዚህ በታች የተጻፈውን ቃል በየጸታው ለይተህ ተናገር።

ላም፣	በሬ፣	አባት፣	ወይሬ፣	ወረቀት፣
አገዛዝ፣	ተኩላ፣	አስተግራ፣	ዘሆን፣	ወለማ፣
ፍጅር፣	ቸርነት፣	አያት፣	ደመና፣	አውሎስ፣
ርግብ፣	ኃይል፣	አጎት፣	ጅብ፣	አጥርስ፣
ሰማይ፣	ጎብር፣	አክሰት፣	ጊታ፣	ወሐይ፣
ቀን፣	አናት፣	ወንድም፣	ጊደር፣	ፈረስ፣

ሐ) ከዚህ በታች ከተጻፈው ምንባብ ስምንት በየጸታቸው ለየለሁ ተናገር።

ምንባብ

በግራ፣ ሽብር፣ ጊዜ፣ ከአዲስ ልብ፣ ድንገል፣ ልጆች፣ አንደኛው፣ አቤቶ፣ ያዕቆብ፣ በሸቀ፣ ቀርቶ፣ ነባር፣ እርሱም፣ ገራም፣ ፋሲል፣ ሥግግር፣ ወልደሰ፣ ወልደሰ፣ ፋሲል፣ የሱስንጥስ፣ አባት፣ ነው፣ ገራም፣ ፋሲል፣ ሱስንጥስን፣ የወለደው፣ ከወገኛው፣ በላባት፣ ከአርያቆስ፣ ልጅ፣ ከወይዘሮ፣ ሐሙስ፣ ነው።

ሥግግር፣ ቃል፣ የሸቀ፣ ሐላፊነት፣ አባት፣ ነው፣ የምስፍናው፣ ገዛት፣ የተረፈው፣ እየተላም፣ የሚገኘው፣ ከነጋሚ፣ ክርስቶስ፣ ወዲህ፣ ነው።

እነሆ፣ ከሥግግር፣ ቃል፣ ጅምር፣ ያሉትን፣ የሸቀ፣ ሐላፊነት፣ እንደ፣ ትውልዱ ገዛው፣ ተረፈ፣ አረፈናቸዋል።

ሥግግር፣ ቃል፣ ወረደ፣ ቃልን፣ ይወልዳል። — ወረደ፣ ቃል፣ ልብስ፣ ቃልን፣ ይወልዳል። ልብስ፣ ቃል፣ ከወይዘሮ፣ ስንበልት፣ ነጋሚን፣ ይወልዳል። — ነጋሚ፣ ስንበልትን፣ ይወልዳል። — ስንበልት፣ መርድ፣ አዝማች፣ አብዬን፣ ይወልዳል። መርድ፣ አዝማች፣ አብዬ (ስሙ፣ ጥምቀቱ፣ ወረደ፣ ቃል፣) መርድ፣ አዝማች፣ አምሳይን፣ ይወልዳል። — መርድ፣ አዝማች፣ አምሳይን፣ ከወይዘሮ፣ ዕውቀት፣ መርድ፣ አዝማች፣ አስፋወሰን፣ ይወልዳል። — መርድ፣ አዝማች፣ አስፋወሰን (ስሙ፣ ጥምቀቱ፣ ተደራሮስ፣ መርድ፣ አዝማች፣ ወሰን፣ ሰገድን፣ ይወልዳል። — መርድ፣ አዝማች፣ ወሰን፣ ሰገድ፣ (ስሙ፣ ጥምቀቱ፣ ወልደ፣ ጊደርጊስ) ከወይዘሮ፣ ዘንብ፣ ወርቅ፣ ንጉሥ፣ ሣህለ፣ ሥላሴን፣ ይወልዳል። — ንጉሥ፣ ሣህለ፣ ሥላሴ፣ ኃይለ፣ መለከትን፣ ይወልዳል። — ኃይለ፣ መለከት፣ ከወይዘሮ፣ አጅግአየሁ፣ አዲስ፣ ምኒልክን፣ ይወልዳል።

የአረ፣ ምኒልክን፣ አልጋ፣ የያዙ፣ በፈት፣ የሌት፣ ለጃቸው፣ የወይዘሮ፣ ሸቀረገድ፣ ልጅ፣ አቤቶ፣ አያሱ፣ ናቸው። በኋላም፣ ሌቲቱ፣ ለጃቸው፣ ንግሥት፣ ዘውዲቱ፣ ምኒልክ፣ ናቸው።

የተወዳጅ፣ ንጉሥን፣ የአዲስ ኃይለ፣ ሥላሴ፣ ትውልድ፣ ከንጉሥ፣ ሣህለ፣ ሥላሴ፣ ላይ፣ ሲደርስ፣ በአንደኛው፣ ዘርፍ፣ ይወርዳል።

ንጉሥ፣ ሣህለ፣ ሥላሴ፣ ወይዘሮ፣ ተናኘ፣ ወርቅንና ሌሎችንም ይወልዳሉ። —

ወይዘሮ፣ ተናኘ፣ ወርቅ፣ የደባውን፣ በላባት፣ ደጃዝማች፣ ወልደ፣ ሚካኤልን፣ አግብተው፣ ለፀ-ል፣ ራስ፣ መኩንንን፣ ይወልዳሉ። — ለፀ-ል፣ ራስ፣ መኩንንም፣ ከወይዘሮ፣ የሺ፣ አመቤት፣ ንጉሠ፣ ነግሥት፣ ቀዳማዊ፣ አዲስ ኃይለ፣ ሥላሴን፣ ወለዱ።

የአቤቱ፣ ግዛትህን፣ ለንጉሡ፣ ስጠው፣ አድቅህንም፣ ለንጉሡ፣ ልጅ።

* ልብስ፣ ቃል፣ የግለሰብ፣ በጥራት፣ እውነት፣ ወረደ፣ ቃል፣ ስንበልትን፣ ወለደ፣ ስንበልት፣ ነጋሚን፣ ወለደች፣ የጊላ፣ ታላቅ፣ ይገኛል።

ክፍል ፣ ፣ ቁጥር

— 28 —

አንድ ፣ ነገር ፣ በነጠላው ፣ በተነገረ ፣ ጊዜ ፣ ያ ፣ የተነገረው ፣ ቃል ፣ የአንድ ፣ ቁጥር ፣ ወይም ፣ ነጠላ ፣ ቁጥር ፣ ይበላል ። በነጠላ ፣ የተነገረውም ፣ ያ ፣ ቃል ፣ በብዙነት ፣ በተነገረ ፣ ጊዜ ፣ የብዙ ፣ ቁጥር ፣ ይበላል ። ስለዚህም ፣ በሰዋሰው ፣ ደንብ ፣ ማለት ፣ በአንድ ፣ ቃል ፣ የተነገረ ፣ ማለት ፣ በብዙነት ፣ የተነገረ ፣ ማለት ፣ ነው ።

ቁጥር ፣ በተባለው ፣ ክፍል ፣ የምናገኘው ፣ ጥቅም ፣ አንዱን ፣ ቃል ፣ ወደ ፣ ብዙ ፣ ተለውጦ ፣ ግድት ፣ ነው ።

— 29 —

ከስሞች ፣ ክፍል ፣ የተጻውሮ ፣ ስም ፣ ብዛትን ፣ አድፈልግም ፣ ሁልጊዜ ፣ በነጠላ ፣ ብቻ ፣ ይነገራል ። ነገር ፣ ግን ፣ መደቡን ፣ ለቅቆ ፣ ከወል ፣ ስም ፣ መደብ ፣ የገባ ፣ አንደሆነ ፣ በብዙ ፣ መጠራት ፣ አለበት ።

ምሳሌ ፣ በግብጽ ፣ ፲፯ ፣ ፈርዖኖች ፣ ነገሠዋል ፣ ይበላል ። በዚህ ፣ ምሳሌ ፣ የተጻፈው ፣ የተጻውሮ ፣ ስም ፣ የነበረው ፣ ፈርዖን ፣ ወደ ፣ ወል ፣ ስም ፣ ተለውጦ ፣ እንደበዛ ፣ አስተውል ።

የወል ፣ የቴላቶስ ፣ የነገር ፣ ስሞች ፣ በነጠላም ፣ በብዙም ፣ ይነገራሉ ።

ምሳሌ ፣ ፈረስ ፣ ፈረሶች ፣ ቤት ፣ ቤቶች ፣ ብልሃት ፣ ብልሃቶች ፣ እንደማለት ፣ ነው ።

— 30 —

የጥቅል ፣ ስሞች ፣ በነጠላ ፣ ወይም ፣ በብዙ ፣ ይነገራሉ ።

ምሳሌ ፣ መንጋ ፣ መንጎች ፣ ግንባር ፣ ግንባሮች ፣ ወራጭት ፣ ወራጭቶች ፣ እንደ ማለት ፣ ነው ። ዳሩ ፣ ግን ፣ የጥቅል ፣ ስሞች ፣ ውስጠ ፣ ብዛት ፣ ያላቸው ፣ ስለሆኑ ፣ ቃላቸው ፣ ወደ ፣ ብዙነት ፣ ሳይለወጥ ፣ በአንድ ፣ ወይም ፣ በብዙ ፣ ቃል ፣ ቢነገሩ ፣ አያስነውሩም ። ይህም ፣ እንደዚህ ፣ ነው ። መንጋ ፣ ግንባር ፣ የጥቅል ፣ ስም ፣ ነው ። መንጋው ፣ ወይም ፣ ግንባሩ ፣ ተሰበሰበ ፣ ቢል ፣ እንደዚህም ፣ ደግሞ ፣ መንጋው ፣ ወይም ፣ ግንባሩ ፣ ተሰበሰቡ ፣ ቢል ፣ መንጎቹ ፣ ግንባሮቹ ፣ ካላለ ፣ ተብሎ ፣ አያስነክቱም ፣ ማለት ፣ ነው ።

—31—

ለብዙ ፣ ቁጥር ፣ መደቡ ፣ ነጠላ ፣ ቁጥር ፣ ነው ። ስለዚህም ፣ ብዙ ፣ ቁጥር ፣ ሁል ጊዜ ፣ በነጠላው ፣ ቁጥር ፣ ይመሠረታል ። ስሞችን ፣ ብዙ ፣ ለማድረግ ፣ ስንፈልግ ፣ በነጠላው ፣ ስም ፣ ላይ ፣ የማብዛት ፣ ቅጥያ ፣ ምች ፣ ወይም ፣ ች ፣ እያልን ፣ እንዲሁም ፣ ለን ፣ የአጠቃላይ ፣ ደንብ ፣ እንደሚከተለው ፣ ነው ።

(ሀ) መድረሻው ፣ ራብስ ፣ ሳድስ ፣ የሆነ ፣ ቃል ፣ የመጨረሻ ፣ ፊደሉን ፣ ሳብዕ ፣ አድርጎ ፣ ች ፣ ይጨመርበትና ፣ ብዙ ፣ ይሆናል ። ምሳሌ ፣ ጌታ ፣ ጌቶች ፣ ሰው ፣ ሰዎች ፣ እንደ ማለት ፣ ነው ።

(ለ) መድረሻው ፣ ሳብዕ ፣ የሆነ ፣ ቃል ፣ የመጨረሻ ፣ ፊደሉ ፣ ሳይለወጥ ፣ ች ፣ ይጨመርበትና ፣ ብዙ ፣ ይሆናል ። ምሳሌ ፣ በቅሎ ፣ በቅሎች ፣ መሰንቆ ፣ መሰንቆች ፣ እንደ ማለት ፣ ነው ።

(ሐ) መድረሻው ፣ ከዕብ ፣ ማለት ፣ ኃምስ ፣ የሆነ ፣ ቃል ፣ መጨረሻ ፣ ፊደሉ ፣ ሳይለወጥ ፣ ምች ፣ ይጨመርበትና ፣ ብዙ ፣ ይሆናል ።

ምሳሌ ፣ ክፍ ፣ ክፍቶች ፣ ፊታውራሪ ፣ ፊታውራሪዎች ፣ ገበሬ ፣ ገበሬዎች ፣ እንደ ማለት ፣ ነው ።

ከሌላው ጋር ፣ ወገን ፣ ርኬቶ ፣ በሚባል ፣ ክፍል ፣ ያሳያውን ፣ ውሳኔ ፣ የማይፈቅዱ ፣ አሉ ። እንዳሳዩትም ፣ ክፍ ፣ ክፍች ፣ ፊታውራሪ ፣ ፊታውራሪዎች ፣ ገበሬ ፣ ገበሬች ፣ ያሰኛል ፣ ብለው ፣ ያውጃሉ ። አንዳንዶቹ ፣ ደግሞ ፣ ማናቸውም ፣ ስም ፣ ብዙ ፣ ሲሆን ፣ የመጨረሻ ፣ ፊደሉ ፣ ሳይለወጥ ፣ ምች ፣ ይጨመርበት ፣ ያስፈልጋል ። ብለው ፣ አንድ ፣ ዓይነት ፣ የሆነ ፣ ውሳኔን ፣ ያበጃሉ ። ይኸውም ፣ ክፍ ፣ ክፍቶች ፣ ፊሪ ፣ ፊሪዎች ፣ ጌታ ፣ ጌታዎች ፣ ገበሬ ፣ ገበሬዎች ፣ በቅሎ ፣ በቅሎዎች ፣ እንደማለት ፣ ነው ። ይህ ፣ ውሳኔ ፣ በአንድ ፣ ዓይነት ፣ ደንብ ፣ የተደነገገ ፣ ስለሆነ ፣ ስለሌላ ፣ የሚሰማ ፣ ነው ።

(መ) የብዛት ፣ ደንብ ፣ በተውላጠ ፣ ስምና ፣ በግሥ ፣ በኩል ፣ ሲሆን ፣ የላይኛውን ፣ ውሳኔ ፣ ሮች ፣ ምች ፣ የተባለውን ፣ አይከተልም ። ስነሮሱ ፣ ልዩ ፣ ደንብ ፣ አላቸው ።

ተውላጠ ፣ ስም ፣ በብዙ ፣ ሲነገር ፣ እኔ ፣ የሚለው ፣ እኛ ፣ አንተ ፣ የሚለው ፣ እነ አንተ ፣ ይሆናል ። በግሥ ፣ በኩልም ፣ የብዛትን ፣ ምልክት ፣ የሚለጥ ፣ የእርባታ ፣ መሪ ፣ የሚባለው ፣ ገርገር ፣ ነውና ፣ ከስፍራው ፣ ስንደርስ ፣ እንናገረዋለን ። ቀ ፣ የፎቃ ፣ የፎቃ ፣ እይ ።

-32-

ስዎች፣ ብዙ፣ የሚሆኑበት፣ ውሳኔ፣ በዚህ፣ በታች፣ ተጽፎ፣ ይቃያል ።

(ሀ) ደንበኛው፣ የአማርኛ፣ ቋንቋ፣ «ች» ወይም «ዎች» እየተሠራመረበት፣ ብዙ፣ ይሆናል ። የሚከተሉውን፣ ተመልከት ።

ነጠላ	ብዙ	ነጠላ	ብዙ	ነጠላ	ብዙ
ብዙ	ብዙዎች	አማራ	አማሮች	ቤት	ቤቶች
ክፉ	ክፉዎች	ወይራ	ወይሮች	ስም	ስሞች
ኩሩ	ኩሩዎች	ጋላ	ጋሎች	ልጅ	ልጆች
ቀጣሪ	ቀጣሪዎች	ጌታ	ጌቶች	ፈረስ	ፈረሶች
አውንጋህበሪ	አውንጋህበሮች	ገበሬ	ገበሬዎች	በቅሎ	በቅሎች
ፈረ	ፈረዎች	አንክሌ	አንክሌዎች	መሰንቆ	መሰንቆች
ፈታውሬሬ	ፈታውሬሬዎች	በሬ	በሬዎች	ማንቆ	ማንቆች

(ለ) አማርኛ፣ የወረሳቸው፣ አንጻንድ፣ የግዕዝ፣ ቃላት፣ እንደ፣ ግዕዝ፣ ደንብ፣ ይበዛሉ ።

ነጠላ	ብዙ	ነጠላ	ብዙ	ነጠላ	ብዙ
ሊቅ	ሊቃውንት	ነፍስ	ነፍሳት	ነቢይ	ነቢዮች
መልአክ	መልአክት	ንጉሥ	ንጉሥት	ጸድቅ	ጸድቃን
መኩንን	መኩንንት	መጽሐፍ	መጽሐፍት	ቃል	ቃላት
መምህር	መምህራን	ሐዋርያ	ሐዋርያት	ልዑል	ልዑላን

(ሐ) ፍጹም፣ ግዕዝ፣ ሳይሆን፣ ከግዕዝ፣ ጋር፣ ገምድና፣ ያለው፣ የአማርኛ፣ ቃል፣ እንደ፣ ግዕዝም፣ እንደ፣ አማርኛም፣ ሊበዛ፣ ይችላል ።

ነጠላ	ብዙ
ቋስ	ቋሶች፣ ወይም፣ ቀሳውስት፣
መነኮሴ	መነኮሴዎች፣ ወይም፣ መነኮሳት፣
ገዳም	ገዳሞች፣ ወይም፣ ገዳማት፣
ደብር	ደብሮች፣ ወይም፣ እድብሬት፣

(መ) አንጻንድ፣ ቃል፣ መደቡ፣ ግዕዝ፣ ሆኖ፣ ሳለ፣ ብዙቱ፣ በአማርኛ፣ ደንብ፣ ይሆናል ።

ነጠላ	ብዙ	ነጠላ	ብዙ	ነጠላ	ብዙ
እግር	እግሮች	መሠረት	መሠረቶች	ልዩል	ልዩሎች
ገይጉ	ገይጎች	ጠረጊዘ	ጠረጊዞች	እንጉ	እንጎች
ፈረስ	ፈረሶች	ዳሕር	ዳሕሮች	ጸግ	ጸጎች
አንበላ	አንበሎች	ቤተ-መንግሥት	ቤተ-መንግሥቶች	በሕርይ	በሕርሶች
ጭንቆ	ጭንቆች	መገኛ	መገኛዎች	ቤት	ቤቶች

-33-

ከዚህ፣ በላይ፣ በቀ. 32 «ለ» ይመለከትነውን፣ ውሳኔ፣ አንጻንድ፣ ሊቃውንት፣ አይፈቅዱትም ። እንደ፣ አላበቸውም፣ ስዎች፣ ሁሉ፣ ወደ፣ ብዙነት፣ በተለወጡ፣ ጊዜ፣ ከግዕዝ፣ ሳይደባለቁ፣ በአማርኛው፣ ደንብ፣ ብቻ፣ እንዲበዙ፣ ይፈልጋሉ ። ይኸውም፣ እንደሚከተለው፣ ነው ።

ነጠላ	ብዙ	ነጠላ	ብዙ	ነጠላ	ብዙ
ሊቅ	ሊቆች	ነፍስ	ነፍሶች	ነቢይ	ነቢዮች
መልአክ	መልአክች	ንጉሥ	ንጉሥች	ጸድቅ	ጸድቆች
መኩንን	መኩንኖች	መጽሐፍ	መጽሐፍች	ቃል	ቃሎች
መምህር	መምህሮች	ሐዋርያ	ሐዋርያዎች	ልዑል	ልዑሎች

ይህ፣ አላበቸው፣ አንድ፣ ውሳኔን፣ ብቻ፣ የሚያዝዝ፣ ስለመሆኑ፣ ለተማሪው፣ ድክምን፣ የሚያቀል፣ ሊሆን፣ በቻለ፣ ነበር ። ነገር፣ ግን፣ የአማርኛ፣ ቋንቋችን፣ በግዕዝ፣ የተጌጠና፣ ከግዕዝ፣ ጋር፣ የተሰበቀለ፣ ስለሆነ፣ አንጻንድ፣ ጊዜ፣ የግዕዝን፣ ደንብ፣ መከተሉ፣ የማይቀር፣ ነው ።

-34-

ከግዕዝ፣ የተወረሱ፣ የብዙ፣ ቃላት፣ አንጻንድ፣ ጊዜ፣ እንደ፣ ልማድ፣ ሆኖ፣ በጸያፍ፣ አበዛዝ፣ ይነገራሉ ።

ምሳሌ፣ ጸድቃን፣ የሚለውን፣ ጸድቃኖች፣ መላእክት፣ የሚለውን፣ መላእክቶች፣ ከሆኖች፣ የሚለውን፣ ከሆኖቶች፣ ቀሳውስት፣ የሚለውን፣ ቀሳውስቶች፣ ኪሩብ፣ የሚለውን፣ ኪሩቤሎች፣ . . . አንደግለት፣ ነው ።

ይህን፣ የመሰለውን፣ የብዛት፣ ደንብ፣ ልማዳዊ፣ ጸያፍ፣ እንለዋለን ።

ማናቸውንም፣ ነገር፣ በየወገኑ፣ ጠቅልሎ፣ ለመናገር፣ በሰፊ ለገ፣ ጊዜ፣ በአንዱ፣ ስም፣ ላይ፣ ለ እን፣ ለየተጨመረ፣ የብዙ፣ ይሆናል።

ምሳሌ፡ (ሀ) እን፣ በቀለ፣ ወደ፣ ተማሪ፣ ቤት፣ መው።

(ለ) እን፣ እርሱ፣ (እነርሱ) ሰዎቻቸውን፣ ይማራሉ።

(ሐ) የትምህርት፣ ጠላቶች፣ እን፣ ስንጥፍ፣ እን፣ ሀኪት፣ ርቀው።

በለዚህ፣ ለ እን፣ የተባለው፣ ቃል፣ ወገን፣ አብገር፣ ወይም፣ እንዳኛ፣ አብገር፣ ተባሎ፣ ይጠራል። እን፣ ስእ፣ ፊደል፣ በቀር፣ ሌሎቹ፣ ፊደላት፣ ሲከተሉት፣ በነጥብ፣ ቢከፈል፣ ጸያፍ፣ እያሰኛም፣ የአ፣ ፊደል፣ ሲከተለው፣ ግን፣ በነጥብ፣ አይከፈልም። ምክንያቱም፣ የአ፣ ፊደል፣ ድምፁን፣ ለተከታዩ፣ ጥሎ፣ እርሱ፣ ፊሱ፣ መጥፋት፣ ልማዱ፣ ስለሆነና፣ በዚያ፣ ፈንታ፣ የሚተካ፣ ስለሆነ፣ ነው።

ጻፍ፣ መልመኛ

(ሀ) በሰዎቻቸው፣ ደንብ፣ ስሞችን፣ የምናጠቀሳቸው፣ ክፍል፣ ስሙ፣ ማን፣ ይባላል? ጽኑ ነጠላ፣ ስም፣ ጽኑ የብዙ፣ ስም፣ ጸፍ።

(ለ) ከዚህ፣ በቃች፣ በነጠላነት፣ የተጻፉትን፣ ምላሳ፣ ወደ፣ ብዙነት፣ በብዙነት፣ የተጻፉትንም፣ ወደ፣ ነጠላነት፣ እኩራቸው።

ሀብት፣	መሳፍንት፣	ቁስ፣	አገሮች፣	ዳገት፣
ሃይማኖት፣	መላእክት፣	ባላባት፣	ኪሩብ፣	ገደል፣
ሊቃውንት፣	መዝሙር፣	ቤተ-መንግሥት፣	ወንዝ፣	ጥበብ፣
ልብ፣	ሥራ፣	ተሰፋ፣	ዓይን፣	ሚሮች፣
ሕግ፣	ርስት፣	ችንክሮች፣	ዛፍ፣	ጽጋግ፣
መንግሥታት፣	ርግብ፣	ኅዘን፣	የትምህርት-ቤቶች፣	ፍየል፣

(ሐ) ከዚህ፣ በቃች፣ ከተጻፈው፣ ምንባብ፣ ስሞችን፣ እየለየህ፣ አመልክት፣ በነጠላ፣ ቁጥር፣ የተጻፈውን፣ ወደብዙነት፣ ለውጠው።

ምንባብ

ነጋሚ፣ ክርስቶስ፣ የሚባል፣ አንድ፣ የሸዋ፣ መስፍን፣ ነበረ። አንዳንድ፣ ጊዜም፣ ዘርፉ፣ ቀርቶ፣ ነጋሚ፣ ተብሎ፣ ይጠራል። እርሱ፣ በገጸጸጸጽ፣ ዓ፣ ም፣ ዓይኔ፣ የምትባል፣ ከተማውን፣ መመረቱ፣ በከተማውም፣ አንድ፣ ቤተ-ክርስቲያን፣ በእግዚአቲላ፣ ግርግርግር፣ ጸጸ።

ከዚህም፣ በኋላ፣ ነጋሚ፣ በምሥራቅና፣ በደቡብ፣ ያለውን፣ አገር፣ እያቀና፣ ምድርን፣ በገመድ፣ እየለከ፣ ለሕዝቡ፣ ያከፍል፣ ጀመረ። መሪትን፣ በግብር፣ እያደረገ፣ ገባር፣ ግንደበል፣ ቁስ፣ አወዳሽ፣ እያለ፣ መትክል፣ የጀመረ፣ ነጋሚ፣ ክርስቶስ፣ ነው። ይዘላል።

በግራኝ፣ ምክንያት፣ ዋናው፣ ቤተ-መንግሥት፣ ከሸዋ፣ አልፎ፣ ወደ፣ ጎንደር፣ ተዛውሮ፣ ነበር። በዚያን፣ ጊዜም፣ የሸዋ፣ መሳፍንት፣ ከዋናው፣ ቤተ-መንግሥት፣ ጋር፣ የነበረውን፣ ግንኙነት፣ ይብዛ፣ ይነስ፣ እንጂ፣ አልተውጣም፣ ነበር። ስለዚህም፣ ነጋሚ፣ ክርስቶስ፣ በአድያም፣ ሰገድ፣ እያሱ፣ ጊዜ፣ ወደ፣ ጎንደር፣ ተጠርቶ፣ ሄዶ፣ ሳለ፣ በገጸጸጸ፣ ዓ፣ ም፣ በዚያው፣ ሞተና፣ ሬት፣ አሰ፣ በሚባል፣ ደብር፣ ተቀበረ። አልጋውንም፣ ልጁ፣ ስብስቱ፣ ወረሰ።

ክፍል፣ ሀ፣ ሙያ

ስሞች፣ ወይም፣ ስሞችን፣ መስለው፣ የሚገኙ፣ ቃላት፣ በሀረፍተ፣ ነገር፣ ሙስጥ፣ ተገጣጥመው፣ በተነገሩ፣ ጊዜ፣ የቃሉን፣ ንብረት፣ የምናውቅበት፣ ክፍል፣ ሙያ፣ ይባላል። ይኸውም፣ ስም፣ (ሙያ) በቀኔ፣ ትምህርት፣ ቤት፣ የታወቀና፣ የተለመደ፣ ነው።

የስሞች፣ ሙያ፣ እንደሚከተለው፣ በ፣ ተመድቦአል።

(ሀ) ባለቤት።

(ለ) ተሳቢ። { ተጠቃሽ፣ ተሳቢ።
የመከተዋድድ፣ ተሳቢ።

(ሐ) ዘርፍ።

ባለቤት፣ የሚባለው፣ አንቀጽ፣ የሚነገርለት፣ ስም፣ ነው። ተሳቢ፣ የሚባለውም፣ ስለ፣ አንቀጽ፣ የሚነገረው፣ ነገር፣ ነው። ዘርፍ፣ የሚባለውም፣ በባለቤት፣ ወይም፣ በተሳቢ፣ ላይ፣ ተጨምሮ፣ የሚገባ፣ ቃል፣ ነው።

የተሳቢ፣ ዓይነቱ፣ ሁለት፣ ነው። አንቀጽ፣ ገቢር፣ ሲሆን፣ ለአንቀጽ፣ ቀጥተኛ፣ ተገኝ፣ የሆነው፣ ቃል፣ ተጠቃሽ፣ ወይም፣ ርቱዕ፣ ተሳቢ፣ ይባላል። ከመከተዋድድ፣ ቃላት፣ አንዳንዶቹን፣ እያስከተለ፣ በገቢር፣ ወይም፣ በተገብሮ፣ አንቀጽ፣ የሚገዛው፣ ቃል፣ የመከተዋድድ፣ ተሳቢ፣ ይባላል።

ባለቤትን፣ ለማወቅ፣ ብንፈልግ፣ የተነገረውን፣ የገሥ፣ አንቀጽ፣ ያዘን፣ ማን? ወይም፣ ምን? ብለን፣ በመጠየቅ፣ ባለቤቱን፣ እናገኛለን።

ምሳሌ ፣ ያዕቆብ ፣ ደክመ ።

እነሆ ፣ በዚህ ፣ በተጻፈው ፣ ዐረፍተ ፣ ነገር ፣ የአንቀጹ ፣ ባለቤት ፣ ያዕቆብ ፣ ነው ።
(ደክመ) ፣ ባለው ፣ ነገሩን ፣ ያቆመ ፣ እንደሆነ ፣ ግን ፣ ወይም ፣ ምን ፣ ብሎ ፣ መጠየቅ ፣ አለ
ብን ፣ በዚህም ፣ ጊዜ ፣ እገሌ ፣ ወይም ፣ ያዕቆብ ፣ የሚል ፣ መልስ ፣ ለማግኘት ፣ እንችላለን ።

ስለዚህም ፣ አንቀጹ ፣ የተነገረለትን ፣ ሰው ፣ ወይም ፣ ነገር ፣ የሚያስታውቀን ፣ ቃል ፣
ባለቤት ፣ ይበላል ። እንደ ፣ ግብሩ ፣ በሆነ ፣ ስም ፣ ጠሪ ፣ ወይም ፣ ተገኝ ፣ ሊባል ፣ በተ
ገባው ፣ ዘር ። ነገር ፣ ግን ፣ «ባለቤት» ፣ የተባለው ፣ ቃል ፣ በቅኔ ፣ ትምህርት ፣ ቤት ፣ ተለ
ምዶ ፣ የኖረ ፣ ስለሆነ ፣ በዚህ ፣ አጽንኦታል ።

-39-

ስሞች ፣ በባለቤትነት ፣ የሚከተለውን ፣ ሙያ ፣ ይይዛሉ ።

የአንቀጽ ፣ ባለቤት ፣ { ስለ-ሞን ፣ ነገሠ ፣ (አንቀጹ ፣ ተገብር ፣ ነው) ፣
ስለ-ሞን ፣ ቤተ-መቅደስን ፣ ወረ ፣ (አንቀጹ ፣ ገቢር ፣ ነው) }

ሰሚ ፣ ባለቤት ፣ { አጽንኦት ፣ ሀይ ፣ ስም ፣ ይቀደስ ፣ } ፣ አንቀጹ ፣ የሆነ ፣ መደብ ፣ ለሆነ ፣ ያስፈልጋል ፣
{ ጥላንታ ፣ ትምህርትን ፣ አጥፍ ፣ }

-40-

ተጠቃሽ ፣ ተሳቢ ፣ የተባለውን ፣ ለማወቅ ፣ ብንፈልግ ፣ የተነገረውን ፣ የግሥ ፣
አንቀጽ ፣ ይዘን ፣ ግንን ፣ ወይም ፣ ምንን ፣ ብለን ፣ ስንጠይቅ ፣ ተሳቢውን ፣ ለማግኘት ፣
እንችላለን ። እንደዚህም ፣ የሚደረገው ፣ አንቀጹ ፣ ለቢ ፣ ወይም ፣ ገቢር ፣ የሆነ ፣ እንደ
ሆነ ፣ ነው ።

ምሳሌ ፣ ያዕቆብ ፣ የሴፍን ፣ መረቀው ።

እነሆ ፣ በዚህ ፣ በተጻፈው ፣ ዐረፍተ ፣ ነገር ፣ የአንቀጹ ፣ ተሳቢ ፣ የሴፍ ፣ ነው ።
ያዕቆብ ፣ መረቀ ፣ ብቻ ፣ ብሎ ፣ ነገሩን ፣ ቢያቆም ፣ ምንን ፣ ወይም ፣ ግንን ፣ ብለን ፣ መጠ
የቅ ፣ ያስፈልገናል ። በዚህም ፣ ጊዜ ፣ እገሌን ፣ ወይም ፣ የሴፍን ፣ የሚል ፣ አንድ ፣ መልስ ፣
ለማግኘት ፣ እንችላለን ።

ስለዚህም ፣ አንቀጹ ፣ የተነገረበትን ፣ ምክንያት ፣ የሚያስታውቀን ፣ ቃል ፣ ሁሉ ፣
ተጠቃሽ ፣ ተሳቢ ፣ ይበላል ። ተጠቃሽ ፣ የተባለውም ፣ ቃል ፣ በቅኔ ፣ ትምህርት ፣ ቤት ፣ የተ
ለመደ ፣ ነው ።

-41-

ተጠቃሽ ፣ ተሳቢን ፣ ለማድረግ ፣ በስሞች ፣ ላይ ፣ የምንጨምረው ፣ ቃል ፣ «ን»
ነው ።

ስሞች ፣ ከዚህ ፣ በቃች ፣ እንደ ፣ ተጻፈው ፣ በተጠቃሽ ፣ ሙያ ፣ ይውላሉ ።
ምሳሌ ፣ ውብሸት ፣ አንበሳን ፣ ገደለ ። (ተጠቃሽ ፣ ተሳቢ ፣)
ከቦደ ፣ የዱር ፣ አንበሳን ፣ ገደለ ። (ባለዘርፍ ፣ ተሳቢ ፣)
ዠሚንህ ፣ አርጊ ፣ አንበሳን ፣ ገደለ ። (ባለቅድል ፣ ተሳቢ ፣)
በላይን ፣ መዝሙሩን ፣ ዘመረ ። (ዘመዳዊ ፣ ተሳቢ ፣)

-42-

የመስተዋድድ ፣ ተሳቢ ፣ የተባለውን ፣ ለማወቅ ፣ ብንፈልግ ፣ የተነገረውን ፣ አን
ቀጽ ፣ ይዘን ፣ ለማን ፣ ዘምን ፣ ወይም ፣ ዘየት ፣ እስከየት ፣ ከማን ፣ ጋር ፣ ብለን ፣ ስንጠ
ይቅ ፣ ምክንያቱን ፣ ለማግኘት ፣ እንችላለን ።

እነዚህንም ፣ ሁሉ ፣ የሚያዋህዱና ፣ የሚያስማሙ ፣ የመስተዋድድ ፣ ቃላት ፣ ናቸው ።

ምሳሌ ፣ ያዕቆብ ፣ በረከቱን ፣ ለየሴፍ ፣ ሰጠ ፣ (ለ) ተቀባይ ።
ጥሩነህ ፣ ተቀባዮችን ፣ በአለንጋ ፣ ገረፋት ፣ (በ) ማድረጊያ ።
ጌታነህ ፣ ወደ ፣ ቤቱ ፣ ሄደ ። (ወደ) መገሰገሻ ።
ከአብርሃም ፣ እስከ ፣ ዳዊት ፣ ሸ ፣ ትውልድ ፣ ነው ። ከ እስከ ፣ መነሻና ፣
መድረሻ ።

ያዕቆብ ፣ ከልጆቹ ፣ ጋር ፣ ተሰደደ ። (ከ ጋር) ተጫፋሪ ።
እነሆ ፣ ከዚህ ፣ በላይ ፣ በተሰጠው ፣ ምሳሌ ፣ «ተቀባዩ ፣ የሴፍ ፣ ማድረጊያው ፣ አለ
ንጋ ፣ መገሰገሻው ፣ ቤት ፣ መነሻው ፣ አብርሃም ፣ መድረሻው ፣ ዳዊት ፣ ተጫፋሪው ፣ ልጆች ፣»
የሚለው ፣ ቃል ፣ ነው ።

-43-

ዘርፍ ፣ የሚባለው ፣ በባለቤት ፣ ወይም ፣ በተሳቢ ፣ ላይ ፣ እየተደረበ ፣ በመስተዋ
ድድ ፣ ተዛምዶ ፣ በለገንዘብን ፣ የሚያመለክት ፣ ቃል ፣ ነው ። ዘርፍ ፣ አያያዥ ፣ «የ»ነው ።
በተጠቃሽ ፣ ተሳቢ ፣ ላይ ፣ ሲገባ ፣ ግን ፣ የራሱን ፣ እያያዥ ፣ የን ፣ ውጤ ፣ የተሳ
ቢዎቹን ፣ መስተዋድድ ፣ ተሸክሞ ፣ ይጓዛል ።

ምሳሌ ፣ የሳኦል ፣ ቤት ፣ ፈረሰ ፣ (የባለቤት ፣ ዘርፍ ።)
ዳዊት ፣ የሳኦልን ፣ መንግሥት ፣ ወሰደ ። (የተጠቃሽ ፣ ተሳቢ ፣ ዘርፍ ።)
ሴዲቅያስ ፣ ለፋርስ ፣ ንጉሥ ፣ ገዘረ ። (የተቀባይ ፣ ተሳቢ ፣ ዘርፍ ።)
ኤልያስ ፣ በእሳት ፣ ስረገላ ፣ ፀረገ ። (የማድረጊያ ፣ ተሳቢ ፣ ዘርፍ ።)
ጥላሁን ፣ ወደ ፣ ጌታውን ፣ ቤት ፣ ሄደ ። (የመገሰገሻ ፣ ተሳቢ ፣ ዘርፍ ።)
ያዕቆብ ፣ ከፈርዖን ፣ አገር ፣ ደረሰ ። (የመድረሻ ፣ ተሳቢ ፣ ዘርፍ ።)
ያዕቆብ ፣ ከግብጽ ፣ ስሞች ፣ ጋር ፣ ኖረ ። (የተጫፋሪ ፣ ተሳቢ ፣ ዘርፍ ።)
እነሆ ፣ ከዚህ ፣ በላይ ፣ በተሰጠው ፣ ምሳሌ ፣ የሳኦል ፣ ቤት ፣ ፈረሰ ፣ የሳኦልን ፣ መን

ግሥት፣ ወሰደ፣ በላጊዜ፣ ዘርፍ፣ አያያዝ፣ ምልክት፣ «የ» አልጠፋም ስሌሎቹ፣ ላይ፣ ገን፣ «የ» ተውጦ፣ ጠፍቶ፣ የመስተቀድዱ፣ ቃል፣ ብቻ፣ እንደቆመ፣ አስተውል። በጭሩም፣ «ለየፋርስ» ንጉሥ፣ ገዢ ፣ በየአሳት፣ ስረገላ፣ ዐረገ፣ ወደ፣ የጊታሁን፣ ቤት፣ ሄደ። ከየፈርዖን፣ አገር፣ ደረሰ ። ከየግብጽ፣ ሰዎች፣ ጋር፣ ኖረ ። አይባልም፣ ግለት፣ ነው።

-44-

ከግዕዝ፣ የተወረሱ፣ ባለዘርፍ፣ የሆኑ፣ ቃላት፣ በአጭርና፣ ይገኛሉ።

ምሳሌ ። ቤተ፣ መንግሥት፣ ቤተ፣ ክርስቲያን፣ ቤተ፣ ክህነት፣ ሥነ፣ በዓል፣ ቤተ፣ መቅደስ፣ እንደግለት፣ ነው። እነዚህም፣ እንደገና፣ ዘርፍ፣ ሆነው፣ በሚገቡበት፣ ጊዜ፣ የአግርኛውን፣ ደንብ፣ ይከተላሉ። ይኸውም፣ የቤተ፣ ክርስቲያን፣ ጉልላት፣ የቤተ፣ መቅደስ፣ ሹም፣ እንደግለት፣ ነው።

ጅን፣ መልመጃ ።

(ሀ) ሰዎች፣ በዐረፍተ፣ ነገር፣ ውስጥ፣ የሚመደቡበት፣ ሙያዎች፣ ስንት፣ ናቸው? ። ተጠቃሽ፣ ተሳቢ፣ ስምን፣ ዓይነት፣ ነው? ። የመስተቀድዱ፣ ተሳቢ፣ ስምን፣ ዓይነት፣ ነው? ። በለቤት፣ ዘርፍ፣ የተባሉት፣ ቃላት፣ ዓይነታቸው፣ እንደት፣ ያሉ ነው? ።

(ለ) ከባለቤትና፣ ከዘርፍ፣ ጅ፣ ጅ፣ ቃላት፣ ጸፍ፣ ስተጠቃሽ፣ ተሳቢ፣ ፤ ቃላት፣ ጸፍ ። ከመስተቀድዱ፣ ተሳቢ፣ ፤ ጅ፣ ቃላት፣ ጸፍ ።

(ሐ) ከዚህ፣ ቦታች፣ ከተጻፈው፣ ምንበብ፣ ላይ፣ የሰዎችን፣ ሙያ፣ እየለየህ፣ ተናገር ።

ምንበብ ።

በሸዋ፣ ስብስትያኖስ፣ የሚባል፣ መስፍን፣ ነበር ። የቅልም፣ ስሙ፣ ስብስት፣ ይባላል ። በ፲፯፻፶፬፣ ዓ.ም. አቡቱ፣ ነጋሚ፣ ክርስቶስ፣ ተንደር፣ ላይ፣ ቢሞት፣ አልጋውን፣ ወረሰና፣ ወገኑንና፣ በላገሩን፣ ስብስቦ፣ ስለ፣ አቡቱ፣ ሞት፣ ከአስላቀስ፣ በኋላ፣ «እንግዲህ፣ ስሜ፣ መርድ፣ አገጣጥች፣ ነውና፣ መርድ፣ አገጣጥች፣ ብለህ፣ ጥራኝ፣ አልዚያ፣ እቀጣሃለሁ።» ብሎ፣ ለሕዝቡ፣ አስታወቀ ። ስምን፣ መልክ፣ ያመጣዋል ።

መርድ፣ አገጣጥች፣ ስብስትያኖስ፣ ጋሎችን፣ ወግቶ፣ ካይፋት፣ እስጦጥቶአቸዋል ። መላ፣ ግዛቱ፣ ፲፭፣ ዓመት፣ ያህል፣ ነው ። ቆይቶም፣ ልጁ፣ አቡይ፣ ሸፈተበትና፣ ጽላ፣ ሜዳ፣ በሚባለው፣ ስፍራ፣ ላይ፣ በ፲፯፻፶፬፣ ዓመተ፣ ምሕረት፣ በግንበት፣ ወር፣ ተዋግቶአል ። በዚህም፣ በውጊያው፣ ላይ፣ ስብስቱ፣ ሞተ፣ ይባላል ። ከዚህ፣ በኋላ፣ ልጁ፣ አቡይ፣ አልጋውን፣ ወረሰ ።

ክፍል ፣ ጅ፣ የሰዎች፣ ዝርዝር፣ አፈታት ።

-45-

በዐረፍተ፣ ነገር፣ ውስጥ፣ የሚገኘው፣ ቃል፣ በየወገን፣ በየወገኑ፣ ተለይቶ፣ ሙያው፣ እየተነገረ፣ በተፍታታ፣ ጊዜ፣ ተዘርዘሮ፣ ተፈታ፣ ይባላል ። አሁንም፣ የሰዎችን፣ ዝርዝር፣ አፈታት፣ ስናመለክት፣ ዓይነታቸውንና፣ ቁጥራቸውን፣ ጸታቸውንና፣ ሙያቸውን፣ ለይቶ፣ መናገር፣ ያስፈልገናል ።

-46-

ከዚህ፣ በታች፣ የተጻፈው፣ ሠንጠረዥ፣ ሰዎች፣ በያንዳንዳቸው፣ የሚዘረዘሩበት ስምን፣ አርአባቶች፣ ያመለክታል ።

ዓይነት፣	ጸታ፣	ቁጥር፣	ሙያ፣
የተጻውዎ፣ ስም፣	ተባዕት፣	ነጠላ፣	ባለቤት፣
የወል፣ ስም፣	እንስት፣	ብዙ፣	ተሳቢ፣
የጥቅል፣ ስም፣	ግዑዝ፣		ዘርፍ፣
የቄላቀስ፣ ስም፣	የወል፣		
የነገር፣ ስም፣			

ምሳሌ ፣ (ሀ) ልጆች፣ ትምህርትን፣ ይወዳሉ ።

«ልጆች» የወል፣ ስም፣ የወል፣ ጸታ፣ የብዙ፣ ቁጥር፣ ሙያ፣ በለቤት፣ በለቤት ነቱ፣ ለአንቀጽ፣ ይወዳሉ፣ ነው ።

«ትምህርት» የነገር፣ ስም፣ ግዑዝ፣ ጸታ፣ ነጠላ፣ ቁጥር፣ ሙያ፣ ተሳቢ፣ ተሳቢ ነቱ፣ የአንቀጽ፣ ይወዳሉ፣ ነው ።

ን፣ የገቢር፣ ወይም፣ የርቀ፣ ተሳቢ፣ ምልክት ።

ይወዳሉ፣ ገቢር፣ አንቀጽ፣

(ለ) የጥሩነህ ስም ስርገብ፣ በወረቀት፣ ተሸፍኖአል ።

«የ» መስተዋድድ፣ ዘርፍ፣ አያያዝ፣ ጥሩነህ፣ የሚባለውን፣ ዘርፍ፣ አያያዝአል ።

«ጥሩነህ» የተጸውያ፣ ስም፣ ተባብሶ፣ ጸታ፣ ነጠላ፣ ቁጥር፣ ሙያ፣ ዘርፍ፣ በመስተዋድድ፣ የ፣ ተያይዞ፣ ለመጽሐፍ፣ ዘርፍ፣ ሆኖአል ።

«መጽሐፍ» የቂሳቀስ፣ ስም፣ ግዑዝ፣ ጸታ፣ ነጠላ፣ ቁጥር፣ ሙያ፣ ባለቤት፣ ባለቤትነቱ፣ ለአንቀጽ፣ ተሸፍኖአል፣ ነው ።

«በ» መስተዋድድ፣ ሙያው፣ ማድረጊያ፣ ወረቀት፣ በሚለው፣ ተሳቢ፣ ላይ፣ ገዥ፣ ሆኖአል ።

«ወረቀት» የቂሳቀስ፣ ስም፣ ግዑዝ፣ ጸታ፣ ነጠላ፣ ቁጥር፣ ሙያ፣ ተሳቢ፣ በመስተዋድድ፣ «በ» ተገዝቶ፣ የማድረጊያ፣ ተሳቢ፣ ሆኖአል ።

«ተሸፍኖአል» ተገብሮ፣ አንቀጽ፣ ነው ።

(ሐ) ተዋበች ስም ስርገብ፣ ይዘ፣ ከጓደኞቿዋ፣ ጋር፣ ወደ፣ ትምህርት፣ ቤት፣ ሄደች ።

«ተዋበች» የተጸውያ፣ ስም፣ እንስት፣ ጸታ፣ ነጠላ፣ ቁጥር፣ ሙያ፣ ባለቤት፣ ባለቤትነቱዋ፣ ለአንቀጽ፣ ሄደች፣ ነው ።

«መጽሐፍዋን» የቂሳቀስ፣ ስም፣ ግዑዝ፣ ጸታ፣ ነጠላ፣ ቁጥር፣ ሙያ፣ ተሳቢ፣ ተውሳክ፣ ግሥ፣ (በዝ፣ አንቀጽ)፣ «ይዘ» ስለአታል ።

«ይዘ» ተውሳክ፣ ግሥ፣ (በዝ፣ አንቀጽ)

«ከጓደኞቿዋ ጋር» የነገር፣ ስም፣ የወል፣ ጸታ፣ የብዙ፣ ቁጥር፣ ሙያ፣ ተሳቢ፣ በመስተዋድድ፣ «ከ» ጋር፣ ተገዝቶ፣ የአንቀጽ፣ ሄደች፣ ተሳቢ፣ ሆኖአል ።

«ወደ» መስተዋድድ፣ ሙያው፣ መገሰገሻ፣ ትምህርት፣ ቤት፣ በሚለው፣ ተሳቢ፣ ላይ፣ ገዥ፣ ሆኖአል ።

«ትምህርት ቤት» የቂሳቀስ፣ ስም፣ ግዑዝ፣ ጸታ፣ ነጠላ፣ ቁጥር፣ ሙያ፣ ተሳቢ፣ በመስተዋድድ፣ «ወደ» ተገዝቶ፣ የአንቀጽ፣ «ሄደች» ተሳቢ፣ ሆኖአል ።

ምዕራፍ፣ ስ፣ ተውላጠ፣ ስም ።

-47-

መገለጫ ።

ተውላጠ፣ ስም፣ የሚባለው፣ በስም፣ ፈንታ፣ እየተተካ፣ የሚገባ፣ ቃል፣ ነው ።
የተነገረውን፣ ስም፣ እንዳይደጋገም፣ ለማድረግ፣ ብንፈልግ፣ በእርሱ፣ ስፍራ፣ ሌላ፣ ቃል፣ እንተካሰን፣ ይህም፣ ተተክቶ፣ የሚገባው፣ ቃል፣ ተውላጠ፣ ስም፣ ይባላል ።
ትርጓሜው፣ የስም፣ ልዋጭ፣ ወይም፣ የስም፣ ምትክ፣ ማለት፣ ነው ።

ምሳሌ ። «ገጣጥነት» የገጣጥነት፣ መጽሐፍ፣ ትውፊት ። በመጽሐፍም፣ የገጣጥነትን፣ ትምህርት፣ ታጠናለች ። በማለት፣ ፈንታ፣ «ገጣጥነት» መጽሐፍዋን፣ ትውፊት ። በእርሱም፣ ትምህርትዋን፣ ታጠናለች ። ብለን፣ እንናገራለን ።

እነሆ ። «የ» እርሱ፣ ች፣ በስም፣ በገጣጥነት፣ በመጽሐፍ፣ ስፍራ፣ እንደ፣ ተተክቶ፣ አስተውሏል ።

-48-

ተውላጠ፣ ስም፣ በስም፣ ስፍራ፣ የሚገባ፣ ስለ፣ ሆነ፣ የሰም፣ እክል፣ መሰል፣ ነው ። ስለዚህም፣ ጸታውና፣ ቁጥሩ፣ ምትክ፣ የሆነበትን፣ ስም፣ እንዲመስል፣ ያስፈልጋል ።

ክፍል ። ስ ።

የተውላጠ፣ ስም፣ ዓይነቶች ።

-49-

ተውላጠ፣ ስም፣ ከዚህ፣ በታች፣ በተጻፉት፣ በደ፣ ታላላቅ፣ ክፍሎች፣ ይከፈላል ።
ሀ) ምድብ፣ ተውላጠ፣ ስም፣ ምሳሌ ። እኔ፣ አንተ፣ እርሱ፣
ለ) አመልካች፣ ተውላጠ፣ ስም፣ ምሳሌ ። ይህ፣ ያ፣ ው፣
ሐ) መጠይቅ፣ ተውላጠ፣ ስም፣ ምሳሌ ። ግን፣ ምን፣ የት፣
ከዚህም፣ ሌላ፣ ድርብ፣ መዘክር፣ አጸፋ፣ አገናዛቢ፣ የሚባሉ፣ ንኡሳን፣ ክፍሎች፣ አሉ ። ሁሉም፣ በየቦታቸው፣ ይነገራሉ ።

-50-

(ሀ) ምድብ፣ ተውላጠ፣ ስም ።

ምድብ፣ ተውላጠ፣ ስም፣ የሚባለው፣ ከሰነት፣ ላይ፣ ተመድበው፣ በሚነገሩት፣ ስምች፣ ስም፣ እየተተካ፣ የሚገባው፣ ቃል፣ ነው ።

ራሱ፣ ተናጋሪ፣ ሲሆን፣ በጅም፣ መደብ፣ ያለ፣ ሰው፣ ይባላል ። ይኸውም፣ «እኔ፣ እኛ» የሚለው፣ ነው ።

በአጠገብ ሆኖ የሚነጋገሩት ሲሆን በደኛ መደብ ያለ ሰው ይባላል ። ይኸውም አንተ፣ አንቺ፣ አርሰም፣ እነአንተ፣ የሚለው ነው ።

በሩቅ ሆኖ የሚነገርለት፣ ወይም የሚነገርበት ግን በደኛ መደብ ያለ ሰው ይባላል ። ይኸውም አርሱ፣ አርሰቀ፣ እነርሱ፣ እርሳቸው፣ እነእርሳቸው የሚለው ነው ።

-51-

ምድቦች የተባሉት የነጥብ፣ የሰም፣ ምትኮች፣ ከዚህ በታች በዝርዝር የተጻፉት ናቸው ። ከሬላ፣ ቃል፣ ተባ፣ ማለት፣ ተበሰት፣ እን፣ ማለት፣ እንሰት፣ ማለት ነው ።

መደብ	ጾታ	ነጠላ	ብዙ	የአጠቃላይ ቃል	
				ነጠላ	ብዙ
ሶኛ	ተባ. እን.	እኔ፣	እኛ፣	አርሰም፣	እነአንተ፣
ደኛ	ተባ.	አንተ፣	እነአንተ፣	አርሰም፣	እነአንተ፣
	እን.	አንቺ፣	እነአንተ፣	አርሰም፣	እነአንተ፣
፫ኛ	ተባ.	አርሱ፣	እነእርሱ፣	እርሳቸው፣	እነእርሳቸው፣
	እን.	አርሰቀ፣	እነእርሱ፣	እርሳቸው፣	እነእርሳቸው፣

-52-

ከዚህ በላይ በቁ፣ 51፣ እንደሚታየው አንተ፣ ብሉ፣ እነአንተ፣ አርሱ፣ ብሉ፣ እነእርሱ፣ ተብሉ፣ እንደተጻፈ አስተውል ።

የሐገ ሬደል ሌላውን አናገር ራሱ፣ ተውላጣ፣ የሚቀር ስለሆነ በተለመደው ንግግር እነርሱ፣ እነእርሳቸው፣ ተብሎ ይጻፋል ። ነገር ግን የ ሐገ ጽድቅ ምንም እንኳን በንግግር ሊገለጽ የማያስፈልገው ቢሆን በጽሕፈት ጊዜ ሥርወ ሬደሉ እንዳይጠፋ ለማድረግ ደራሲው ያስብበታል ።

የሐገ ሬደላት የሚቀሩበት ወይም የማይቀሩበት ውሳኔ በየደኛ ይገኛል ።

-53-

ድርብ፣ ተውላጣ ስም ።

ነገርን አስረግጦ ለመናገር በስራለን ጊዜ ስለ አጽንዖት ነገር በምድቦች ተውላጣት ስም ላይ አየተደረሰ የሚነገሩ ቃላት አሉ ። እነእርሱም፣ ራሱ፣ በገዛ፣ እኔ፣ ቅል፣ ናቸው ። በሰዎች ደንብ ድርብ ተውላጣ ስም ተብለው ይጠራሉ ።

ድርቦች ተውላጣት ስም በዋናነት ተውላጣት ስም ደንብ እየተዘረዘሩ ይገባሉ ።

ምሳሌ፡ እኔ፣ ራሱ፣ አንተ፣ ራሱ ፣ እኔ፣ በገዛ፣ እኛ፣ አንተ፣ በገዛ፣ እኛ ። እኔ፣ ለቅሌ፣ አንተ፣ ለቅሌ ። . . . እንደሚሉት ነው ።

-54-

«ቅሉ» ሳይዘረዝር አንተ፣ ቅሉ፣ እርሱ፣ ቅሉ፣ እያለ፣ በገዛ፣ ጊዜ፣ ከፍሉ፣ ከመስተገምር ነው። እንጂ ከተውላጣ ስም አይደለም ። የትርጓሜውም ስሜት ራሱን ሳይለቅ እንኳ ማለት ነው ።

ምሳሌ፡ «እኔ፣ ቅሉ» ወይም «እኔ፣ ራሱ፣ አንኳ» ቢል አንድ ነው ።

ከሌላውንት ወገን «እኔ፣ ቅሌ፣ አንተ፣ ቅሌ ፣ እርሱ፣ ቅሉ፣ እርሰቀ፣ ቅልቀ፣ እኛ፣ ቅላችን፣ እነአንተ፣ ቅላችሁ» እነእርሱ፣ ቅላቸው፣ እያለ፣ በገዛ፣ መደቦች ይዘረዘራል የሚሉ አሉ ። ነገር ግን ደራሲው የሚያጸናው የላይኛውን ውሳኔ ነው ።

-55-

ነገሩን በጣም ለማጠናከር በተፈለገ ጊዜ «እኔ፣ ራሱ፣ በገዛ፣ እኛ፣ እርሱ፣ ራሱ፣ በገዛ፣ እኛ፣ አንተ፣ ራሱ ፣ በገዛ፣ እኛ ።» እያለ እየተደራረበ ይገባል ። እንደዚህም ሲሆን እጽፍ፣ ድርብ፣ ተውላጣ ስም ይባላል ።

-56-

መዘክር፣ ተውላጣ ስም ።

የተዘነጋ ወይም ያልተረጋገጠ ነገርን ለማስታወስ በስም ፈንታ እያለ ገባን የምንነጋገርበት ቃል መዘክር ተውላጣ ስም ይባላል ። ትርጓሜው አስታዋሽ የሰም ምትክ ማለት ነው ። ይህንን በሚከተለው አናሳያለን ።

ዓይነት	ጾታ	ነጠላ	ብዙ
የሰው ስም	ተባ.	እገሌ፣	እነእገሌ፣
	እን.	እገሌት፣	እነእገሌት፣
መዘክር	ተባ. አን.	አንተን፣	እነአንተን፣
	ግዑዝ.	አንትን፣	አንትኖች፣

ምሳሌ፡ «ያሌቆብ መጥቶ ነበር ለማለት አስቦ ሰላ ስሙ ስጊዜው የተዘነጋው እንደሆነ» «እገሌ» መጥቶ ነበር ወይም «አንተን» መጥቶ ነበር ብሎ ።

ስሙን፡ እያሰላሰለ፡ ይናገራል። «እንተን፡» በማለት፡ ፈንታ፡ አንዳንድ፡ ጊዜ፡ «እንተና፡» ብሎ፡ በማጋነን፡ ይናገረዋል።

እንደዚሁም፡ ደግሞ፡ «መጽሐፉን፡ ስጠኝ፡» ለማለት፡ እስከ፡ ሳለ፡ ስሙ፡ ከአፋ፡ የጠፋበት፡ እንደሆነ፡ «እንትኑን፡» ስጠኝ፡ ይላል። የሚናገረው፡ ስለ፡ በታ፡ ሲሆን፡ ግን፡ «እንትና፡» ይላል። ይኸውም፡ ወደ፡ አንኮበር፡ እሄዳለሁ፡ በማለት፡ ፈንታ፡ ወደ፡ «እንትና፡» እሄዳለሁ፡ ይላል፡ ማለት፡ ነው።

-57-

«እገሌ፡ የሚለው፡ ቃል፡ ስምድብ፡ ተውላጠ፡ ስም፡ እየተመራ፡ ስሙ፡ ላልታወቀ፡ ሰው፡ ሁሉ፡ መዘክር፡ ሆኖ፡ ስለሚገባ፡ «እኔ፡ እገሌ፡ ነኝ፡ እንተ፡ እገሌ፡ ነህ፡ እርሱ፡ አገሌ፡ ነው።» . . . አያለ፡ በመሆን፡ አንቀጽ፡ ብቻ፡ በየቀኑም፡ መደቦች፡ ሊረባ፡ ይቻላል።

በሌሎች፡ አንቀጾች፡ ግን፡ ሰሚ፡ በላይት፡ ሲሆን፡ በየኛው፡ መደብ፡ በትእዛዝ፡ አንቀጽ፡ ይነገራል።

ምሳሌ፡ «እገሌ፡ ወይም፡ አንተን፡ ጥምህርትን፡ አጥኛ» ይላል። በዚህም፡ ጊዜ፡ ቃለ፡ አጋኖ፡ «ሆይ፡» ውስጠ፡ ታዋቂ፡ ሆኖ፡ ተሠውሮ፡ ቀርቶአል።

ሰሚ፡ በላይት፡ ያልሆነ፡ እንደሆነ፡ ግን፡ በየኛው፡ መደብ፡ በማንኛውም፡ አንቀጽ፡ ይነገራል። ይኸውም፡ «እገሌ፡ መጣ፤ እንተን፡ መጥቶ፡ ነበር፤ ወይም፡ ይምጣ» እንደማለት፡ ነው።

«እንተን፡ እነእንተን፡» በማለት፡ ፈንታ፡ «አንቶኔ፡ እነእንቶኔ፡» ተብሎ፡ የሚነገርበት፡ አገር፡ አለ። «አን» አንቶኝ፡ አብገር፡ ነው። (ተ. ቁ. 35፡ እይ፡)

-58-

ምድብ፡ ተውላጠ፡ ስም፡ እንደሌላው፡ ስም፡ ሁሉ፡ ተጠቃሽ፡ ተሳቢ፡ ዘርፍ፡ የመስተዋድድ፡ ተገኝ፡ ይሆናል።

ተጠቃሽ፡ ተሳቢ፡ ሲሆን፡ እኔን፡ እንተን፡ አንቶኝ፡ . . . ይላል።

ዘርፍ፡ ሲሆን፡ የእኔ፡ የአንተ፡ የአንቶኝ፡ . . . ይላል።

የመስተዋድድ፡ ተገኝ፡ ሲሆን፡ ለእኔ፡ ለአንተ፡ ለአንቶኝ፡ . . . ይላል።

ሌሎችም፡ መስተዋድድን፡ በ፤ ወደ፡ ስለ፡ ከ—ጋር፡ . . . እንደዚሁ፡ ይገባሉ።

-59-

(ለ) አመልካች፡ ተውላጠ፡ ስም።

አመልካች፡ ተውላጠ፡ ስም፡ የሚባለው፡ በፊት፡ ወይም፡ በኋላ፡ ለሚነገረው፡ ስም፡ አጻፋ፡ የሚሆን፡ ቃል፡ ነው። በስተፊት፡ ወይም፡ በስተኋላው፡ የሚገኘውም፡ ስም፡ አጻፋ፡ ተቀባይ፡ ይባላል።

- 60 -

አመልካች፡ ተውላጠ፡ ስም፡ አንዳንድ፡ ጊዜ፡ አጻፋ፡ ተውላጠ፡ ስም፡ ተብሎ፡ ይጠራል። አጻፋ፡ በብዙ፡ ቃል፡ ይተረጎማል። በዚህ፡ ክፍል፡ ግን፡ ድጋሚ፡ ማለት፡ ነው።

-61-

በአመልካች፡ ተውላጠ፡ ስም፡ ክፍል፡ ከሚነገሩት፡ ቃላት፡ ዋናዎቹ፡ እነዚህ፡ የሚከተሉት፡ ናቸው።

ጾታ፡	ነጠላ፡		ብዙ፡	
	የቅርብ፡	የሩቅ፡	የቅርብ፡	የሩቅ፡
ተባ.	ይህ፡ (ይኸ)	ያ፤	እነዚህ፡ ወይም፡ እኒህ፡ (እነያህ፡)	እነዚያ፡ ወይም፡ እኒያ፡ (እኒያ፡)
እን.	ይህች፡	ያች፡	እሊህ፡	እሊያ፡
የወል.	ኛው፡	ኛው፡	ኞች፡	ኞች፡

ከዚህ፡ በላይ፡ የተጻፉት፡ ቃላት፡ አመልካች፡ ቅጽል፡ ወይም፡ አመልካች፡ ተውላጠ፡ ስም፡ ለመሆን፡ ይችላሉ። (ቁ 110-113፡ እይ)። ልዩነታቸውም፡ የሚታወቀው፡ በአገባባቸው፡ ነው።

ስምን፡ ተከትለው፡ በገቡ፡ ጊዜ፡ ከፍላገት፡ ከአመልካች፡ ቅጽል፡ ነው። ስምን፡ ሳይከተሉ፡ በቂ፡ ሆነው፡ በተነገሩ፡ ጊዜ፡ ግን፡ ከፍላገት፡ ከአመልካች፡ ተውላጠ፡ ስም፡ ይሆናል።

ምሳሌ። «ይህ» መጽሐፍ፡ የሙባሽት፡ ነው። (አመልካች፡ ቅጽል) የሙባሽት፡ መጽሐፍ፡ «ይህ» ነው። (አመልካች፡ ተውላጠ፡ ስም።)

- 62 -

«ይህ፤ ያ» ከመስተዋድድን፡ ጋር፡ ሆነው፡ በተገነዙ፡ ጊዜ፡ የግዕዙ፡ ቃል፡ «ዘ» ጥንቃቄ፡ ስፍራውን፡ ሊፈልግ፡ ይቻላል።

ምሳሌ። እንደዚህ፡ ለዚህ፡ በዚህ፡ ስለዚህ፡ እንደዚያ፡ ለዚያ፡ በዚያ፡ ስለዚያ፡ ከላይ፡ በቁ. 61፡ የተጻፈው፡ «ይህ፡ ያ» የሚለውም፡ ቃል፡ ወደብዙነት፡ ሲለወጥ፡ እነዚህ፡ እነዚያ፡ እንዳሰኘ፡ አስተውሉ።

አማርኛ፡ ከግዕዝ፡ የተወለደ፡ ስለሆነ፡ የግዕዙን፡ ቃል፡ አንዳንድ፡ ጊዜ፡ ጣልቃ፡ አስገብቶት፡ ይገኛል።

- 63 -

«ይህ፤ ያ» እነዚህ፡ እነዚያ፡ . . . በተባሉት፡ አመልካች፡ ተውላጣተ፡ ስም፡ ላይ፡ በነጠላ፡ «ኛው» እየተጨመረባቸው፡ ይነገራሉ። በብዙ፡ ሲሆን፡ ግን፡

«ጥንቅቅ» ያስኖሉ ፡ ወይም ፡ ያለምንም ፡ ተጨማሪ ፡ አጻፋ ፡ ይሆናሉ ፡ በዚህም ፡ ጊዜ ፡ የግ ረጋገጥን ፡ ምግባር ፡ ያመለክታሉ ።

ምሳሌ ። (ሀ) «ያኛው» መጽሐፍ ፡ የውብሽት ፡ ነው ። (አመልካች ፡ ቅጽል ፡) የውብሽት ፡ መጽሐፍ ፡ «ያኛው» ፡ ነው ፡ (አመልካች ፡ ተውላጠ ፡ ስም ፡)

(ለ) አጋዘኖችና ፡ ላሞች ፡ ሁሉም ፡ እንስሳ ፡ ናቸው ።

«እነዚያ» ፡ ወይም «እነዚያጥንቅቅ» (=አጋዘኖች) ፡ የኑር ፡ እንስሳ ፡ ይባላሉ ።

እነዚህ ፡ ወይም «እነዚህኖች» (=ላሞች) ፡ የቤት ፡ እንስሳ ፡ ይባላሉ ።

- 64 -

ሁለት ፡ ነገሮች ፡ ተጨናረው ፡ በተነገሩ ፡ ጊዜ ፡ የሩቁ ፡ አጻፋ ፡ ለፈተኛው ፡ የቅ ርቡ ፡ አጻፋ ፡ ለኋለኛው ፡ ስም ፡ አመልካች ፡ ይሆናል ።

ምሳሌ ። እኔ ፡ ዜግንና ፡ ቅኔን ፡ ተምራክለሁ ። ይኸኛውን ፡ (=ቅኔ) ፡ ከጎጃም ፡ ያኛውን ፡ (=ዜግ) ፡ ከቤገምድር ፡ ተማርሁት ።

- 65 -

መድረሻውን ፡ ሳድስ ፡ ከሚያደርግ ፡ ቃል ፡ በቀር ፡ የቀሩት ፡ ቃላት ፡ አንድ ፡ ዓይ ነት ፡ በሆነ ፡ ነገር ፡ በተነጻጸፋ ፡ ጊዜ ፡ «ው» የሚል ፡ ቃል ፡ ለዚያ ፡ ለተነገረው ፡ ስም ፡ ተተክቶ ፡ አጻፋ ፡ ይሆናል ። መድረሻውን ፡ ሳድስ ፡ የሚያደርገውም ፡ ቃል ፡ ሳድሱ ፡ ወደ ፡ ክፍለ-ነት ፡ ይለወጣል ፡ ወይም ፡ ሳድሱ ፡ ሳይለወጥ ፡ አጻፋ ፡ ይሆናል ።

ምሳሌ ። (ሀ) የቂላ ፡ አየር ፡ ከደጋው (=አየር) ፡ ይልቅ ፡ ይቀዘቅዛል ።

(ለ) የጨረቃ ፡ ብርሃን ፡ እንደ ፡ ዐሐዶ ፡ (=ብርሃን) አይደለም ።

የፀሐይ ፡ (=ብርሃን) ይሞቃል ፡ የጨረቃው (=ብርሃን) አይሞቅም ።

- 66 -

አጻፋ ፡ ተውላጠ ፡ ስም ።

በግምች ፡ ላይ ፡ እየተጫኑ ፡ የአርባታ ፡ መሪ ፡ የሚሆኑት ፡ ቃላት ፡ በግብራቸው ፡ ግጥሙያን ፡ አጻፎች ፡ ይባላሉ ። ክፍላቸውም ፡ ከአመልካች ፡ ተውላጠ ፡ ስም ፡ ነው ።

እነዚህ ፡ ቃላት ፡ የባለቤት ፡ ዝርዝር ፡ የተሳሰሉ ፡ አጻፋ ፡ ተብለው ፡ ይመደባሉ ። እንደ ፡ ግብራቸውስ ፡ ድርብ ፡ ባለቤት ፡ ድርብ ፡ ተሳቢ ፡ መባል ፡ በተገባቸው ፡ ነበር ።

ግጥሙያን ፡ አጻፎች ፡ በጠቅላላ ፡ ከዚህ ፡ በታች ፡ የተጻፉት ፡ ናቸው ።

መደብ ፡	ጸታ ፡	የባለቤት ፡ ዝርዝር ፡		የተሳሰሉ ፡ አጻፋ ፡	
		ነጠላ ፡	ብዙ ፡	ነጠላ ፡	ብዙ ፡
፩ኛ ፡	ተባ. እን.	ሁ ፡ 1 ኛ ፡	ን ፡	ኛ ፡	ን ፡
፪ኛ ፡	{ ተባ. አን.	ሀ ፡	(አ) ችሁ ፡	ሀ ፡	(አ) ችሁ ፡
		ሸ ፡	(አ) ችሁ ፡	ሸ ፡	(አ) ችሁ ፡
፫ኛ ፡	{ ተባ. አን.	(ክፍለ-)	(አ) ችሁ ፡	ም ፡	(አ) ችሁ ፡
		ግዕዝ ፡ ወይም ፡	(ክፍለ-)	ው ፡	(አ) ችሁ ፡
፬ኛ ፡	{ ተባ. አን.	ራብዕ ፡	(ክፍለ-)	ው ፡	(አ) ችሁ ፡
		(አ) ቅ ፡	(ክፍለ-)	(አ) ቅ ፡	(አ) ችሁ ፡

ይህ ፡ (.) ምልክት ፡ በተደረገበት ፡ መስመር ፡ ላይ ፡ የተጻፉት ፡ ቃላት ፡ በአካባ ሮት ፡ መንገድ ፡ ለወገድ ፡ ወይም ፡ ለሌት ፡ የሚነገሩ ፡ ናቸው ።

በቅንፍ ፡ ተከበው ፡ የሚቃዩት ፡ የ ፡ (አ) ፈደላት ፡ በሥርወ ፡ ነገሩ ፡ እያሉ ፡ በንግ ግር ፡ ለማድ ፡ ተውጠው ፡ የሚቀሩት ፡ ናቸው ። ግዕዝ ፡ ክፍለ- ፡ ራብዕ ፡ ተብሎ ፡ ምልክት ፡ የተደረገባቸውም ፡ ስፍራዎች ፡ የየግሙን ፡ መድረሻ ፡ ከመለወጥ ፡ በቀር ፡ አንደሌሎች ፡ ልዩ ፡ ፈደል ፡ የሌላቸው ፡ ቃላት ፡ ናቸው ።

- 67 -

ግጥሙያን ፡ አጻፎች ፡ የግሥ ፡ እርባታ ፡ መሪ ፡ በሚሆኑበት ፡ በዚያው ፡ ጊዜ ፡ የአ ጻፋነት ፡ ግብራቸውን ፡ ይፈጽማሉ ። የባለቤት ፡ ዝርዝር ፡ ወይም ፡ የተሳሰሉ ፡ አጻፋ ፡ የሚ ሆኑበትን ፡ ግብር ፡ ከዚህ ፡ በታች ፡ በያንዳንዱ ፡ እየዘረዘርን ፡ እንገልጻለን ።

- 68 -

የባለቤት ፡ ዝርዝር ፡ ፈለግ ፡ በሚል ፡ አንቀጽ ፡ እያረባገ ፡ እናሳያለን ።

መደብ ፡	ጸታ ፡	ነጠላ ፡	ብዙ ፡
፩ኛ ፡	ተባ. እን.	ሁ ፡ = እኔ ፡ (ፈለግሁ ፡)	ን ፡ = እኛ ፡ (ፈለግን ፡)
፪ኛ ፡	{ ተባ. አን.	ሀ ፡ = አንተ ፡ (ፈለግህ ፡)	እኛው ፡ = እእኛተ ፡ (ፈለግቻሁ ፡)
		ሸ ፡ = አንቺ ፡ (ፈለግሽ ፡)	» » » »
፫ኛ ፡	{ ተባ. አን.	(ግዕዝ ፡ ይነገራል ፡)	(ክፍለ- ፡ ይነገራል ፡)
		ኛ ፡ = እርስዎ ፡ (ፈለግኝ ፡)	» » » »

የባለቤት ፡ ዝርዝር ፡ የተባሉት ፡ ተውላጣተ ፡ ስም ፡ በመሆን ፡ ግሥ ፡ ላይ ፡ ሲረቡ ፡ ጥቂት ፡ አመል ፡ ይለውጣሉ ፤ እነእርሱም ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ።

መደብ ፡	ጾታ ፡	ነጠላ ፡	የብዙ ፡
ጆኛ ፡	ተባ. እን.	ኝ ፡ = እኔ ፡ (ነኝ ፡)	ን ፡ = እኛ ፡ (ነን ፡)
ዪ ፡	ተባ. እን. ተባ. እን.	ሀ ፡ = አንተ ፡ (ነሀ ፡)	አቸዎ ፡ = እነአንተ ፡ (ነቸዎ ፡)
		ሸ ፡ = አንቺ ፡ (ነሸ ፡)	» » » »
		ዎ ፡ = እርሰዎ ፡ (ነዎ ፡)	» » » »
፫ ፡	ተባ. እን.	ው ፡ = እርሱ ፡ (ነው ፡)	(አ)ቸው ፡ = እነእርሱ ፡ (ነቸው ፡)
		(አ)ት ፡ = እርሷዋ ፡ (ነት ፡)	» » » »

ከዚህ ፡ በላይ ፡ ያመለከትነው ፡ የመሆን ፡ አንቀጽ ፡ ርን፡፡ ብቻ ፡ መሆኑ ፡ ነው ። በእርሱም ፡ ላይ ፡ የእርባታ ፡ መሪዎች ፡ እንደተጨማሪ ባት ፡ አስተውሉ ።

የተሳቢ ፡ አጻፋ ።

የተሳቢ ፡ አጻፋ ፡ ነገሩ ፡ አንድ ፡ ሆኖ ፡ ሳለ ፡ ሁለት ፡ ዓይነቶች ፡ አሉት ። እነእርሱም ፡ በየግብራቸው ፡ (ሀ) የተጠቃሽ ፡ ተሳቢ ፡ አጻፋ ፡ (ለ) የተቀባይ ፡ ተሳቢ ፡ አጻፋ ፡ ይባላሉ ።

(ሀ) የተጠቃሽ ፡ ተሳቢ ፡ አጻፋ ፡ «ሲሰን» በሚል ፡ አንቀጽ ፡ እያረባን ፡ እናሳያለን ።

መደብ ፡	ጾታ ፡	ነጠላ ፡	ብዙ ፡
ጆኛ ፡	ተባ. እን.	ኝ ፡ = እኔን ፡ (ረለገኝ ፡)	ን ፡ = እኛን ፡ (ረለገን ፡)
ዪኛ ፡	ተባ. እን. ተባ. እን.	ሀ ፡ = አንተን ፡ (ረለገህ ፡)	አቸዎ ፡ = እነአንተን ፡ (ረለገኩ ፡)
		ሸ ፡ = አንቺን ፡ (ረለገሽ ፡)	» » » »
		ዎ ፡ = እርሰዎን ፡ (ረለገዎ ፡)	» » » »
፫ኛ ፡	ተባ. እን.	(ው) ፡ = እርሱን ፡ (ረለገው ፡)	አቸው ፡ = እነእርሱን ፡ (ረለገዋቸው ፡)
		(አ)ት ፡ = እርሷን ፡ (ረለገሷት ፡)	» » » »

(ለ) የተቀባይ ፡ ተሳቢ ፡ አጻፋ ፡ «ሲሰን» በሚል ፡ አንቀጽ ፡ እያረባን ፡ እናሳያለን ።

መደብ ፡	ጾታ ፡	ነጠላ ፡	ብዙ ፡
ጆኛ ፡	ተባ. እን.	ኝ ፡ = ለእኔ ፡ (ሰጠኝ ፡)	ን ፡ = ለእኛ ፡ (ሰጠን ፡)
ዪኛ ፡	ተባ. እን. ተባ. እን.	ሀ ፡ = ለአንተ ፡ (ሰጠህ ፡)	(አ) ቸዎ ፡ = ለእነአንተ ፡ (ሰጠኩ ፡)
		ሸ ፡ = ለአንቺ ፡ (ሰጠሽ ፡)	» » » »
		ዎ ፡ = ለእርሰዎ ፡ (ሰጠዎ ፡)	» » » »
፫ኛ ፡	ተባ. እን.	(ው) ፡ = ለእርሱ ፡ (ሰጠው ፡)	አ)ቸው ፡ = ለእነእርሱ ፡ (ሰጠዋቸው ፡)
		(አ)ት ፡ = ለእርሷ ፡ (ሰጠሁት ፡)	» » » »

በዚህ ፡ ሕግ ፡ የሚረቡ ፡ ግሥ ፡ በጣም ፡ ጥቂቶች ፡ ናቸው ። እነእርሱም ፡ የመስጠትን ፡ ግብር ፡ የሚያሳዩት ፡ ብቻ ፡ ናቸው ። እንግዲህ ፡ ዝርዝሩን ፡ በግሥ ፡ ክፍል ፡ ተመልክት ፡ (ቁ. 172 እይ ።)

ግለሰብ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በፈ ፡ ተ. ቁ. የተጻፉት ፡ የተጠቃሽና ፡ የተቀባይ ፡ አጻፎች ፡ የረቡት ፡ ከጭቶ ፡ የእርባታ ፡ መደቦች ፡ በአንደኛው ፡ « እርሱ ፡ » በሚለው ፡ መደብ ፡ ብቻ ፡ እንደሆነ ፡ አስተውሉ ። የተራትም ፡ ፤ ተ. መደቦች ፡ እንደ ፡ ሕግ ፡ የው ፡ በዚህ ፡ ዓይነት ፡ ይረባሉ ።

በቁ. 70 ፡ የተጻፉት ፡ አጻፎች ፡ ከመስተዋድድን ፡ ክፍል ፡ « ለ ፡ (በ) ፡ እየተጨመሩ ፡ ላቸው ፡ ይህረዘራሉ ። ከእነእርሱም ፡ አብዛኞቹ ፡ ትረብ ፡ የሚሆናቸውን ፡ የአ ፡ ፈደ ፡ ላት ፡ እየዋጡና ፡ ድምጻቸውን ፡ እየወረሱ ፡ ይነገራሉ ።

- ጆኛ ፡ መደብ ፡ « ለኝ ፡ ብኝ ፡ (ለን ፡ ብን ፡) » ይላል ።
- ዪኛ ፡ መደብ ፡ ለሀ ፡ ለሸ ፡ ለዎ ፡ ብሀ ፡ ብሸ ፡ ብዎ ፡ ብሆ ፡ ብሆ ፡ ይላል ።
- ፫ኛ ፡ መደብ ፡ ለት ፡ ለት ፡ ባት ፡ ባት ፡ ላቸው ፡ ባቸው ፡ ይላል ።
- ለ ፡ የበ ፡ « በ ፡ የክፍ ፡ መፍቻ ፡ ይሆናል ።

ፍላጭ ፡ ረለገልኝ ፡ = ስለእኔ ፡ ወይም ፡ ስለኔ ፡ ብሎ ፡ ረለገ ።

ረለገብኝ ፡ = በእኔ ፡ ላይ ፡ ወይም ፡ እኔን ፡ ለመጥጣት ፡ ብሎ ፡ ረለገ ። የተረውንም ፡ ሁሉ ፡ በዚህ ፡ አካሄድ ፡ መመልከት ፡ ነው ።

- 73 -

እገናዛቤ ፡ አጻፋ ።

በለሞች ፡ ላይ ፡ እየተጨመሩ ፡ በለገንሀብን ፡ የሚጠቅሱ ፡ ተውላጣተ ፡ ስም ፡ አገናዛቤ ፡ አጻፋ ፡ ይባላሉ ። ጥቂቶች ፡ ብቻ ፡ ሲለወጡ ፡ የቀሩት ፡ በፎ ፡ ተ ፡ ቁ ፡ የተጻፉት ፡ ፍቶው ። እነእርሱንም ፡ በሚከተለው ፡ እናላያለን ።

መደብ ፡ ጾታ ፡	ነጠላ ፡	ብዙ ፡
፩ኛ ፡ ተባ. አገ.	ዩ=የአኔ (ጌታዩ=የአኔ ፡ ጌታ)	አ) ችግ፡የእኛ (ጌታችን=የእኛ ፡ ጌታ)
፪ኛ ፡	{ ተባ.	ሀ=የአንተ (ጌታህ=የአንተ ፡ ጌታ)
	{ አገ.	አ) ችቦ=የእነአንተ=ጌታችሁ =የእነአንተ ፡ ጌታ ፡)
፫ኛ ፡	{ ተባ. አገ.	ቨ=የአንቺ (ጌታቨ=የአንቺ ፡ ጌታ)
	{ አገ.	ከ) ጥው=የእነርሱ ፡ ጌታዎች ፡ =የእነርሱ ፡ ጌታ ፡)
፬ኛ ፡	{ ተባ.	መ=የእርሱ (ጌታው=የእርሱ ፡ ጌታ)
	{ አገ.	ከ) ጥው=የእነርሱ (ጌታዎቹ=የእርሱ ፡ ጌታ)

- 74 -

በግሰዝ ፡ ቋንቋ ፡ « የ » የነበረው ፡ ቃል ፡ በአግርኛ ፡ « ዩ » ተብሎ ፡ ተለውጦ አል ። ይኸውም ፡ ቃል ፡ መድረሻው ፡ ሳድስ ፡ በሆነ ፡ ስም ፡ ላይ ፡ ሲገባ ፡ ራሱ ፡ ተውጦ ፡ ሳድሱን ፡ ኃምስ ፡ ያደርገዋል ።

ምሳሌ ፡ « ቤትዩ ፡ ፈረሰዩ ፡ » በግሰት ፡ ፈንታ ፡ ቤቱ ፡ ፈረሰዩ ፡ ያላል ።

እንደዚህም ፡ ደግሞ ፡ በአ ፡ ፈደል ፡ የሚነሱት ፡ እገናዛቤዎች ፡ ድምፃቸውን ፡ ለተከታዮቻቸው ፡ እያወረሱ ፡ ተውጠው ፡ ይቀራሉ ።

ምሳሌ ፡ « ጌታአችን ፡ ፈረሰአችን ፡ በግሰት ፡ ፈንታ ፡ « ጌታችን ፡ ፈረሰችን ፡ ያላል ።

- 75 -

(ሐ) መጠይቅ ፡ ተውላጣ ፡ ስም ፡

መጠይቅ ፡ ተውላጣ ፡ ስም ፡ የሚባለው ፡ አንዳች ፡ ነገር ፡ የሚጠየቅበት ፡ ቀል ነው ። « መጠይቅ ፡ » ከግሰዝ ፡ የመጣ ፡ ቃል ፡ ነው ። ትርጓሜው ፡ የሚያረጋግጥ ፡ ጠያቂ ፡ አረጋጋጥ ፡ ግሰት ፡ ነው ።

- 76 -

መጠይቅ ፡ ተውላጣተ ፡ ስም ፡ እነዚህ ፡ ፍቶው ።

« ግን ? ምን ? የቱ ? »

« ግን » ለሰው ፡ « ምን » ለነገር ፡ « የቱ » ለሰውም ፡ ለነገርም ፡ ጥያቄ ፡ መጠየቂያ ፡ ይሆናል ። ሁሉንም ፡ ከዚህ ፡ በታች ፡ እንዘረዝራቸዋለን ።

ዓይነት ፡	የሰው ፡ መጠየቅ ፡		የነገር ፡ መጠየቅ ፡	
	ነጠላ ፡	ብዙ ፡	ነጠላ ፡	ብዙ ፡
ባለቤት ፡	ግን ?	እነግን ?	ምን ?	ምናች ?
ተሳቤ ፡	ግንን ፡ ግን ?	እነግን ፡ እነግን ?	ምንን ፡ ምን ?	ምናችን ?
እገናዛቤ ፡	የግን ?	የእነግን ?	የምን ?	የምናች ?
አግራጭ ፡	የቱ ?	የትኞች ?	የቱ ?	የትኞች ?

ከነዚህ ፡ ከተጻፉት ፡ ጥቂቶቹን ፡ በምሳሌ ፡ እንገልጻለን ።

ከሰግዬ ፡ ግን ፡ ወረደ ? ፡ (የግሥ ፡ ባለቤት)

ምን ፡ ትላለህ ፡ (የግሥ ፡ « አለ » ተሳቤ)

ነቢይ ፡ ስለግን ፡ ይናገራል ? (የመስተዋድድ ፡ ተገዥ)

ያ ፡ የግን ፡ መጽሐፍ ፡ ነው ? (እገናዛቤ)

ከእነዚህ ፡ ልጆች ፡ የቱ ፡ ይበልጣል ? (አግራጭ)

- 77 -

« ምን » የመሆን ፡ አንቀጽ ፡ ሲጨመርበት ፡ ፊደሉን ፡ ቀንሶ ፡ በጠበቀ ፡ ድምፅ ፡ ይነገራል ። ምንው ? (= ምን ፡ ነው ?)

ምሳሌ ፡ « ምንድን » ወይም ፡ « ምንድር » (= ምን ፡ ነገር) በስም ፡ ላይ ፡ ተጭኖ ፡ ስለገባ ፡ በአመል ፡ ወደትጽል ፡ ያላባል ።

- 78 -

« ግን ? የቱ ? » እንደ ፡ አመልካች ፡ ተውላጣ ፡ ስም ፡ « ኛው » ፡ እየተጨመረ ባቸው ፡ ግንኛው ? የትኛው ? ተብለው ፡ ይነገራሉ ፤ በዚህም ፡ ጊዜ ፡ ግብራቸው ፡ አግራጭነት ፡ ነው ።

- 79 -

« ምን » ፡ በግድገት ፡ አካላን ፡ ሲነገር ፡ የአንክር ፡ ተውላጣ ፡ ስም ፡ ይባላል ። ምሳሌ ፡ ምን ፡ ሰነፍ ፡ ልጅ ፡ ነው ፡ ምን ፡ ልጅ ፡

ጸኛ ፣ መልመኝ ።

1. ተውላጠ፣ ስም፣ በስንቅ፣ ክፍሎች፣ ይከፈላል?

ምድብ፣ ተውላጠ፣ ስም፣ የሚባለው፣ እንዴት፣ ያለ፣ ነገር፣ ነው?

(ሀ) የመጀመሪያውንና፣ የሁለተኛውን፣ መደብ፣ የስም፣ ምትክች፣ ንገረኛ ።

(ለ) የሶስተኛውን፣ መደብ፣ የስም፣ ምትክች፣ ጻፍ ።

2. ድርብ፣ ተውላጠ፣ ስም፣ የሚባለው፣ ምን፣ ዓይነት፣ እንደሆነ፣ ተናገር፤

ክድርብ፣ ተውላጠ፣ ስም፣ ፀ፣ ቃላት፣ ጻፍ፤

3. መዘከር፣ ተውላጠ፣ ስም፣ ምን፣ ዓይነት፣ እንደሆነ፣ ንገረኛ ።

ቃሉንም፣ በያንዳንዱ፣ ለይተህ፣ አስታውቀኝ፤

4. ከአመልክች፣ ተውላጠ፣ ስም፣ ክፍል፣ ፲፪፣ ቃላትን፣ ተናገር፤

(ሀ) <ይህ፣ ያ> የተባሉትን፣ በምሳሌ፣ አድርገህ፣ አስታውቀ ።

(ለ) ግሣውያን፣ አጻፎች፣ የተባሉትን፣ ቆጠራጥው ።

(ሐ) የባለቤት፣ ዝርዝር፣ ከተባሉት፣ ላይ፣ የግሥ፣ ቃላትን፣ እየጨመርህ፣ አርባ ።

(መ) የተጠቃሽ፣ ተሳቢ፣ አጻፎች፣ በተባሉት፣ ላይ፣ ፀ፣ የግሥ፣ ቃላትን፣ እየጨመርህ፣ አርባ ። የተቀበይ፣ ተሳቢ፣ አጻፎች፣ የተባሉትንም፣ በዘ፣ ግሥች፣ አርባጥው ።

5. አገናዛቢ፣ አጻፋ፣ ምን፣ ዓይነት፣ እንደሆነ፣ ግለጽ ።

በጅ፣ በሞች፣ ላይ፣ እየዘረዘርህ፣ ምሳሌ፣ ስጠኝ ።

6. መጠየቅ፣ ተውላጠ፣ ስም፣ የተባሉትን፣ ቀጠራጥው ። (ምን፣ ግን፣ የቀ፣)

እንዴት፣ እንደሚገቡ፣ ፀ፣ ምሳሌ፣ ጻፍልኝ ።

7. ከዚህ፣ በታች፣ ከተጻፈው፣ ምንባብ፣ በተውላጠ፣ ስም፣ ደንብ፣ የሆኑትን፣

ቃላት፣ እየለየህ፣ አስታውቀ ።

ምንባብ ።

የስብስቲን፣ አልጋ፣ የወረሰ፣ ልጅ፣ መርድ፣ አጭግች፣ አብዬ፣ ነው ። እርሱ፣ ደጋ፣ ደጋውን፣ ለቤተ፣ ክርስቲያን፣ ርስት፣ እያደረገ፣ ቂላ፣ ቂላጭ፣ ለባላገርና፣ ለወታደር፣ እየሰጠ፣ አገሩን፣ ያቀናው፣ ጀመር ።

በዘመኑ፣ የነበሩት፣ የጎንደር፣ ንጉሥ፣ የአዲ፣ በካፋ፣ ልጅ፣ ገግግግ፣ ሊያሱ፣ ነበሩ ። እናታጥው፣ አቴ፣ ምንትጥባ፣ የቶራ፣ በላባት፣ ልጅ፣ በለሆኑ፣ አንዳንድ፣ ጊዜ፣

ድረኛ፣ ሊያሱ፣ ይበላሉ ። እርሳቸውም፣ መኳንንቱን፣ ራስ፣ ወልደ፣ ልዑልንና፣ ራስ፣ ወዳጆን፣ የጦር፣ አዝማችች፣ አድርገው፣ ጦር፣ ላኩበት ።

መርድ፣ አዝማች፣ አብዬ፣ ዓይኔ፣ የምትባለውን፣ የነጋሣን፣ ከተማ፣ ምሽግ፣ አድርጎ፣ ቂያቸውና፣ ሁሉን፣ የጦር፣ አበጋዞች፣ ገጠማቸው ። ራስ፣ ወልደ፣ ልዑል፣ ድል፣ ሆኖ፣ ተማረከ ። ራስ፣ ወዳጆ፣ ግን፣ በጭንቅ፣ አመለጠ ።

በዚህ፣ ጊዜ፣ ብዙ፣ የጎንደር፣ ጭፍራ፣ ተማረከና፣ አገሩን፣ አጥለቀለቀው ። ከዚህ፣ በኋላ፣ የሸዋ፣ ቤተ፣ መንግሥት፣ የጎንደርን፣ ሥነ፣ ሥርዓት፣ ተማረ፣ ይበላል ።

መርድ፣ አዝማች፣ አብዬ፣ ንጉሥ፣ ለመሆን፣ ምን፣ ማድረግ፣ እንደሚገባ፣ ምርክኞቹን፣ እየጠየቀ፣ ሥርዓቱን፣ ደንቡን፣ ይከዘብ፣ ጀመር ። መርድ፣ አዝማች፣ እንዲህ፣ አድርጎ፣ ሀያ፣ አምስት፣ ዓመት፣ ሃህል፣ እንደገዛ፣ ሞተና፣ በሐር፣ አምባ፣ ቀዳስ፣ ሚካኤል፣ ቤተ፣ ክርስቲያን፣ ተቀበረ ። ልጄ፣ አምሳያስ፣ አልጋውን፣ ወረሰ ።

ክፍል፣ ፪፣ የተውላጠ፣ ስም፣ ዝርዝር፣ አፈታት ።

-80-

ተውላጠ፣ ስም፣ እንደ፣ ስም፣ ተዘርዝር፣ ይፈታል ። በዚህም፣ ጊዜ፣ ዓይነቱን፣ መደቡን፣ ጾታውን፣ ቁጥሩን፣ ሙያውን፣ ለይቶ፣ መናገር፣ ያስፈልጋል ።

ከዚህ፣ በታች፣ የተጻፈው፣ ሠንጠረዥ፣ ተውላጠ፣ ስም፣ የሚዘረዘርበት፣ አርአስጥ፣ ያመለክታል ።

ዓይነት፣	መደብ፣	ጾታ፣	ቁጥር፣	ሙያ፣
ምድብ፣	ጸኛ፣	ተባባሪ፣	ነጠላ፣	ባለቤት፣
አመልክች፣	ጸኛ፣	እንስት፣	ብዙ፣	ተሳቢ፣
መጠይቅ፣	ጸኛ፣	የወል፣		ክርና፣
		ግዑዝ፣		አገናዛቢ፣
				አጻፋ፣

ምሳሌ፣ እኔ፣ እናቴን፣ አወዳለሁ፣ እርስዎም፣ ትወደኛለች ።
«እኔ» ምድብ፣ ተ.ስ. ጸኛ፣ መደብ፣ የወል፣ ጾታ፣ ነጠላ፣ ቁጥር፣ ሙያው፣ ባለቤት፣ ባለቤትነቱ፣ ለአንቀጽ፣ አወዳለሁ ።
«እናቴን»፣ (እናት፣ ዩን) የወል፣ ስም፣ እንስት፣ ጾታ፣ ነጠላ፣ ቁጥር፣ ሙያው፣ ተሳቢ፣ ተሳቢነቱ፣ የአንቀጽ፣ አወዳለሁ ።

(ዬ) አመልካች፣ ተ.ሰ. ስኛ፣ መደብ፣ የወል፣ ጾታ፣ ነጠላ፣ ቁጥር፣ ሙያው፣ አገናዛቢ፣ እናት፣ ከሚለው፣ ቃል፣ ጋር፣ ተስማምቶ፣ ሳይሆን፣ ስምስ፣ አድርጎ፣ ውስጠ፣ ቀሪ፣ ሆኖ፣ በለገንዘቡን፣ ያመለክታል ። አናትዬ፣ በግለት፣ ፈንታ፣ እናቱ፣ ባለ ል ። (ን)፣ አመልካች፣ ቅጽ ለ፣ ነው ።

« እውላላው » (=እውድ፣ አለ፣ ሁ) ግሥ፣ ገቢር ። አንቀጽ ።

« ሁ » አመልካች፣ ተ.ሰ. ስኛ፣ መደብ፣ የወል፣ ጾታ፣ ነጠላ፣ ቁጥር፣ ሙያው፣ አገፋ፣ አጸፋነቱ፣ ለባለቤቱ፣ ለእኔ፣ ነው ።

« አርስዋ » (=አርስዋ፣ ም) ምድብ፣ ተ.ሰ. ስኛ፣ መደብ፣ አንስት፣ ጾታ፣ ነጠላ፣ ቁጥር፣ ሙያው፣ በለቤት፣ በለቤትነቱ፣ ለአንቀጽ፣ ትወደኛለች፣ ነው ።

« ትወደኛለች » (=ትወደ፣ ኝ፣ አለች) ግሥ፣ ገቢር ። አንቀጽ ።
« ኝ » (=አኔን) አመልካች፣ ተ.ሰ. ስኛ፣ መደብ፣ የወል፣ ጾታ፣ ነጠላ፣ ቁጥር፣ ሙያው፣ ተሳቢ፣ ተሳቢነቱ፣ የአንቀጽ፣ ትወድ፣ አለች፣ ነው ። የወደረገውን፣ ፈደል፣ ግዕዝ፣ አድርጎ፣ የወደፊቱን፣ ፈደል፣ አን፣ ውጠ፣ ራሱ፣ ኛ፣ (ትወደኛለች) ተብሎ፣ በራሳብ፣ ተነግርክል ።

ምዕራፍ ፡ ፩ ፡ ቅጽ ለ

መግለጫ ፡ በስምች፣ ወይም፣ በነገሮች፣ ላይ፣ እየተወሰነ፣ ትርጓሜያቸውን፣ የሚገልጽ፣ ቃል፣ ሁሉ፣ ቅጽ ለ፣ ይባላል ። በሀረፍተ፣ ነገር፣ ውስጥ፣ እንዳች፣ ነገር፣ በተነገረ፣ ጊዜ፣ ምን፣ ዓይነት? ስንት? የቱ? ወይም፣ የትኛው? የሚል፣ ጥያቄ፣ ይገኛሉን፣ ይሆናል ። ይህን፣ የጥያቄውን፣ ቃል፣ ለመምላትም፣ ሌላ፣ ቃል፣ አንድንወያዎቻቸውን፣ ገድ፣ ይሆንብናል ። በዚህ፣ ጊዜ፣ እየወሰነ፣ የነገሩን፣ ትርጓሜ፣ የምንገልጽበት፣ ቃል፣ ቅጽ ለ፣ የሚባለው፣ ነው ።

ምሳሌ ፡ መከፋፈል ፡ ፈረስ ፡ አለው ።

ጥ. ስንት? ም. አንድ፣ ፈረስ፣

ጥ. ምን? ዓይነት? ም. ጥቁር፣ ፈረስ ።

ጥ. የትኛው? ነው? ም. ይኸኛው፣ ፈረስ፣ ነው ።

እነሆ ፡ ከዚህ፣ በላይ፣ የተነገሩት፣ «አንድ» (ይህ) ጥቁር () ቅጽ ለች፣ ናቸው ። ስለ ፡ ፈረሱ ፡ አኳኋን ፡ ለተጠየቀውም ፡ ጥያቄ ፡ የሚያስፈልገውን ፡ ትርጓሜ ፡ እየገለጹ ፡ እንዳስረዱ ፡ አስተውል ።

ቅጽ ለ፣ በስም፣ ላይ፣ ተወያዮ፣ በተነገረ፣ ጊዜ፣ ተከታይ፣ ወይም፣ ዘርፍ፣ አስተኔ፣ ይባላል ። ይኸውም፣ ጥቁር፣ ፈረስ፣ ነጭ፣ ልብስ፣ እንደግለት፣ ነው ። ስምን፣ ላይከተለ፣ ለባላቸው፣ በተነገረ፣ ጊዜ፣ ግን፣ በቂ፣ ይባላል ። በቂ፣ መባሉም፣ ለሚነገረው፣ የግሥ፣ ቃል፣ በለቤት፣ ወይም፣ ተሳቢ፣ ሆኖ፣ ሲገባ፣ የሚችል፣ ስለሆነ፣ ነው ። ይኸውም፣ «ፈረሱ፣ ጥቁር፣ ነው፣ ከፋን፣ በክፍ፣ አትቃወሙት» እንደግለት፣ ነው ።

ቅጽ ለ፣ ውስጠ፣ የ፣ ግልጽ፣ የ፣ የሚባል፣ አመል፣ አለው፣ ውስጠ፣ የ፣ የሚባለው፣ ግብ፣ የ፣ መስተገምሬን፣ (የ፣ የም፣ የሚ፣ የግ፣) በንባብ፣ ሳይወሰንበት፣ በምሥጢር፣ ባቻ፣ የሚገኙበት፣ ቃል፣ ነው ። ግልጽ፣ የ፣ የሚባለው፣ ግን፣ (የ፣ የም፣ የሚ፣ የግ፣) በዐቢይ፣ አንቀጽ፣ ላይ፣ እየገቡ፣ የሚገኙበት፣ ቃል፣ ነው ።

ምሳሌ ፡

ተከታይ፣ ቅጽ ለ	{ ጥቁር ፡ ፈረስ ፡ አለኝ ፣ የጠቆረ ፡ ፈረስ ፡ አለኝ ፣	{ ውስጠ፣ የ፣ (ግልጽ ፣ የ፣)
በቂ ፣ ቅጽ ለ	{ ፈረሱ ፡ ጥቁር ፣ ነው ፣ ፈረሱ ፡ የጠቆረ ፣ ነው ፣	{ ውስጠ፣ የ፣ (ግልጽ ፣ የ፣)

«የ» ዘርፍ፣ አያያዥ፣ ሆኖ፣ የሚገባበት፣ ስም፣ ወይም፣ ነገር፣ አንዳንድ፣ ጊዜ፣ ቅጽ ለ፣ ይሆናል ። በንባብ፣ ዘርፍ፣ እየመሰለ፣ በምሥጢር፣ ግብርን፣ ያመለክታል ። ይህን፣ የመሰለ፣ ቃል፣ ሁሉ፣ ዘርፍ፣ አስተኔ፣ ቅጽ ለ፣ ተብሎ፣ ተሰይሞክል ።

ምሳሌ ፡ «የገግግህ» ቤት ፡ ትልቅ ፡ ነው ፡ (ዘርፍ ፡)

«የገንብ» ቤት ፡ ብዙ ፡ ዘመን ፡ ይኖራል ፡ (ዘርፍ ፡ አስተኔ ፡ ቅጽ ለ)

እነሆ ፡ «የሆግህ» ቤት ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ የቤቱ ፡ ጌታ ፡ ሆግህ ፡ መሆኑን ፡ ስለሚያመለክት ፡ ዘርፍ ፡ ነው ። «የገንብ» ቤት ፡ የሚለው ፡ ግን ፡ ቤቱ ፡ የተገነባ ፡ መሆኑን ፡ ነው ። እንጂ ፡ የቤቱ ፡ ጌታ ፡ ግንብ ፡ መሆኑን ፡ አያስረዳንም ። ስለዚህም ፡ ይህን ፡ የመሰለው ፡ ቃል ፡ ሁሉ ፡ ዘርፍ ፡ አስተኔ ፡ ቅጽ ለ፣ ተብሎክል ።

ክፍል ፡ ፩ ።

የቅጽ ለ፣ አመሠራረት ።

ቅጽ ለ፣ ከስሞች ፡ ላይ ፡ ሊመሠረት ፡ ይችላል ። እንደ ፡ ግዕዝ ፡ ደንብ ፡ ዊ ፡ በስሞች ፡ ላይ ፡ በተወሰነ ጊዜ ፡ የወገን ፡ ወይም ፡ የግብር ፡ ቅጽ ለ፣ ይሆናል ። ተባ ጾታ

በነጠላ፣ ቁጥር፣ ዊ፣ በብዙ፣ ቁጥር፣ ወያን፣ እንጂ፣ በነጠላ፣ ቁጥር፣ ዊት፣ በብዙ፣ ቁጥር፣ ወያት፣ ያሰኛል፣ ይኸውም፣ እንደሚከተለው፣ ነው።

ስም	ተባ. ጸታ.		እን. ጸታ.	
	ነጠላ	ብዙ	ነጠላ	ብዙ
ያዕቆብ	ያዕቆባዊ	ያዕቆባውያን	ያዕቆባዊት	ያዕቆባውያት
አስራኤል	አስራኤላዊ	አስራኤላውያን	አስራኤላዊት	አስራኤላውያት
ኢትዮጵያ	ኢትዮጵያዊ	ኢትዮጵያውያን	ኢትዮጵያዊት	ኢትዮጵያውያት
እንግሊዝ	እንግሊዛዊ	እንግሊዛውያን	እንግሊዛዊት	እንግሊዛውያት
እንስሳ	እንስሳዊ	እንስሳውያን	እንስሳዊት	እንስሳውያት
መጽሐፍ	መጽሐፋዊ	መጽሐፋውያን	መጽሐፋዊት	መጽሐፋውያት
ብርሃን	ብርሃናዊ	ብርሃናውያን	ብርሃናዊት	ብርሃናውያት

ከዚህ በላይ የተጻፈው የቅጽል፣ ደንብ፣ በተጻፈው ስም ላይ ሲገባ የወገን ቅጽል፣ ይሆናል። በሌሎቹ ስሞች ላይ ሲገባ ግን የግብር ቅጽል ነው።

የወገን ቅጽል በአግርኛ፣ ደንብ ሲነገር እንደሚከተለው ይሆናል።

(ሀ) መድረክው ከሰብ ወይም ሳብስ የሆነ የቦታ ስም ይገኛል።

(ለ) መድረክው ሣልስ ወይም ራብሰ ወይም ሳድስ የሆነ የቦታ ስም የመድረክ ፊደሉን ወደ ኃምስነት ለውጦ የወገን ቅጽል ይሆናል።

(ሐ) መድረክው ኃምስ የሆነ የቦታ ስም ግን ምንም ሳይለወጥ ያው ፊሉ የወገን ቅጽል ይሆናል። ይህንንም ሁሉ በሚከተለው እናመለክታለን።

የቦታ ስም	ወገን ቅጽል
ክዕብ	የክዕብ (—የየክዕብ ስው)
ጅሩ	የጅሩ (—የጅሩ ስው)
ወሎ	የወሎ (—የወሎ ስው)
ሲጻም	የሲጻም (—የሲጻም ስው)
አሩሴ	የአሩሴ (—የአሩሴ ስው)
ላስታ	የላስታ (—የላስታ ስው)
ሸዋ	የሸዋ (—የሸዋ ስው)
ፋማ	የፋማ (—የፋማ ስው ወይም ዜማ)
ቡልጋ	የቡልጋ (—የቡልጋ ስው)
ወግዳ	የወግዳ (—የወግዳ ስው)

ኃምስ	መራቤት	መራቤት	(=የመራቤት ስው)
	ሰላሌ	ሰላሌ	(=የሰላሌ ስው)
	አጋሚ	አጋሚ	(=የአጋሚ ስው)
ላድስ	ገሼ	ገሼ	(=የገሼ ስው)
	ሆላንድ	ሆላንድ	(=የሆላንድ ስው)
	ዋረት	ዋረት	(=የዋረት ስው)
	ተጉለት	ተጉለት	(=የተጉለት ስው)
	ጎንደር	ጎንደር	(=የጎንደር ስው)
	ገዳም	ገዳም	(=የገዳም ስው)

ከዚህ በላይ በአግርኛ፣ ደንብ የተጻፈው የወገን ቅጽል በብዛት ጊዜ እንደ ስም ደንብ ይበዛል። ይህም ጎንደር፣ ጎንደርች፣ እንደግሰት፣ ነው። አመልክች፣ ቅጽል፣ ሳይጨመርበት በተነገረ ጊዜም ሁሉንም ጸታ ያስተባባራል። ይኸውም አገራ፣ ጎንደር፣ ነው። አገራት፣ ጎንደር፣ ናት፣ ያሰኛል፣ ግለት፣ ነው። ገር፣ ገን፣ አመልክች፣ ቅጽል፣ የተጨመረበት እንደሆነ ጎንደርው፣ ጎንደርይት፣ አያሉተባባሪና አንስት ጸታውን ይለያል።

የቦታ ስም ወገን ቅጽል ለማድረግ በተፈለገ ጊዜ ስሙ የአግርኛውን ወይም የግዕዝን ደንብ የማይከተል ሊሆን በዘርፍ አያያዥ ይነገራል።

ምሳሌ፡—ከፈ ወይም ከፋዊ ብሉ በመናገር ፈንታ የብፋ ስው ሊባል ይቻላል። ግለት ነው። እንዲሁም ሆና ሲገባ ዘርፍ አስተኔ ወገን ቅጽል ተባሉ ይጠራል።

የቦታ ስም (እንዳንድ ጊዜም የተቀረጸ ስም) ና፣ የግራ ታል፣ በተጨማሪ በት ጊዜ ጸንቶን ወይም የግርግር ለማድረግ ባህላ ያመለክታል። መድረክው ከሰብ ሣልስ፣ ኃምስ፣ ሳድስ፣ ሳብስ የሆነ ታል ሁሉ ፊደሉ ሳይለወጥ ና፣ ይጨመርበታል። መድረክው ራብሰ የሆነ ታል ግን የመድረክ ፊደሉ ሳድስ ሆኖ ና፣ ይጨመርበታል።

ገደ፡ ውስጥ ፣ የ ቅጽ ስጥን ፣ ያስገኛል ። ይኸውም ፣ ለሰላላ ፣ አስፈላጊ ፣ አረጋጋጊ ፣ አፋላጊ ፣ ተረጋጋጊ ፣ ተረጋጋጊ ፣ ተረጋጋጊ ፣ ለአንድ ግለሰብ ፣ ነው ።

(ሰ) ድጋፍ ፣ ፈላጊ ፣ የሚባለው ፣ ቅጽ ለ ገብ ፣ ወለድ ፣ አደር ፣ አባት ፣ ይህን ፣ የመሰለ ፣ ሁሉ ፣ ነው ።

ምሳሌ ፣ ለውሃ ገብ ፣ መሬት ፣ አለኝ ።

ለብ-ወለድ ፣ ታሪክ ፣ ጽፈ አለሁ ።

ተግራው ፣ ጠም-አደር ፣ ነው ።

አውቆ አበድ ፣ መነዘሱ ፣ ያታላላ ፣ ለአንድ ግለሰብ ፣ ነው ።

እነሆ ፣ ውሃ ፣ ለብ ፣ ጠም ፣ ለውቆ ፣ የተባሉት ፣ ታላት ፣ ከወደረገው ፣ ተወዳጅ ፣ ለቅጽ ፣ ድጋፍ ፣ ለአንድ ግለሰብ ፣ አስተውሎ ፣ ይህን ፣ የመሰለው ፣ ቃል ፣ በንኡስ ፣ ጭረት ፣ ተጋጥሞ ፣ ለአንድ ግለሰብ ፣ ተደርጎልኝ ፣ ንኡስ ፣ ጭረት ፣ የተባለው ፣ (-) ነው ።

(ሐ) ማድረግ ፣ ቅጽ ለ ፣ የሚባለው ፣ አግርኛ ፣ ከግዕዝ ፣ የወረሰው ፣ በአካሄድ ፣ የግዕዝ ፣ ደንብ ፣ የሚከተለው ፣ ቃል ፣ ነው ።

ተባ.	ነጠላ ፣ ብዙ ፣	ክቡር ፣ ክቡራት ፣	ዳውል ፣ ዳውላት ፣	ቅዱስ ፣ ቅዱሳት ፣	ብዕራት ፣ ብዕራት ፣	ሕያው ፣ ሕያውት ፣
አን.	ነጠላ ፣ ብዙ ፣	ክብርት ፣ ክብራት ፣	ዳዕልት ፣ ዳዕላት ፣	ቅድስት ፣ ቅድሳት ፣	ብዕራት ፣ ብዕራት ፣	ሕያውት ፣ ሕያውት ፣

(መ) መስተጻፍ ፣ ቅጽ ለ ፣ የሚባለው ፣ በዐቢይ ፣ ለንቀጽ ፣ ላይ ፣ በጎላፊ ፣ የ፣ በአሁኑ ፣ በትንቢት ፣ የ፣ የሚ ፣ የግ ፣ ለየተወሰኑ ፣ የሚነገረው ፣ ቃል ፣ ነው ። አንዳንድ ፣ ጊዜም ፣ በግብር ፣ ግለሰብ ፣ የ፣ ታላቅ ፣ ይጠራል ። ይኸውም ፣ ለአንድ ግለሰብ ፣ ነው ።

በጎላፊ ፣ ሲገባ ፣ የ፣ የመጣ ፣ የሄደ ፣ የለበሰ ፣ ይላል ።

በአሁን ፣ በትንቢት ፣ ሲገባ ፣ የ፣ የመጣ ፣ የሄደ ፣ የለበሰ ፣ ይላል ።
የሚ ፣ የሚመጣ ፣ የሚሄድ ፣ የሚለበስ ፣ ይላል ።
የግ ፣ የግይደጣ ፣ የግይደድ ፣ የግይለበስ ፣ ይላል ።

ከነገር ፣ ለምን ፣ ከግሥ ፣ ከፍል ፣ የሚመዘኑ ፣ ቅጽ ስጥን ፣ ተከታይ ፣ ወይም ፣ በቂ ፣ ሆነው ፣ ይቀላሉ ። ተከታይ ፣ በቂ ፣ ግለሰብ ፣ ምን ፣ ለአንድ ግለሰብ ፣ ከሁን ፣ በሬት ፣ በ82 ተ. ቁ. አውልከተኛል ።

ቅጽ ለ ፣ ከተውሰኑ ፣ ግሥ ፣ ላይ ፣ በተዘዋዋሪ ፣ መንገድ ፣ ይመዘኑ ፣ ለአንድ ግለሰብ ፣ ነው ። በመጀመሪያ ፣ ተውሰኑ ፣ ግሥ ፣ የነገር ፣ ስም ፣ ወይም ፣ ይለወጥና ፣ በዚያ ፣ ላይ ፣ ቅጽ ለ ፣ ይመደባል ። ይኸውም ፣ የግብር ፣ ቅጽ ለ ፣ ነው ።

ምሳሌ ፣	ተውሰኑ ፣ ግሥ ፣	የነገር ፣ ስም ፣	ቅጽ ለ ፣
	አጥ ፣	አጥታ ፣	አጥተኛ ፣
	ዝም ፣	ዝምታ ፣	ዝምተኛ ፣
	ዝግ ፣	ዝግታ ፣	ዝግተኛ ፣
	ከፍ ፣	ከፍታ ፣	ከፍተኛ ፣
	ዝቅ ፣	ዝቅታ ፣	ዝቅተኛ ፣
	አል ፣	አሉታ ፣	አሉተኛ ፣

ቅጽ ለ ፣ ከመስተጻፍ ፣ ከፍል ፣ ይመዘኑ ፣ ለአንድ ግለሰብ ፣ ነው ። ይኸውም ፣ በታን ፣ ወይም ፣ ጊዜን ፣ የሚያመለክት ፣ የግብር ፣ ቅጽ ለ ፣ ነው ።

ምሳሌ ፣	መስተጻፍ ፣	ቅጽ ለ ፣
	ላይ ፣	ላይኛ ፣
	ታች ፣	ታችኛ ፣
	ፊት ፣	ፊትኛ ፣
	ኋላ ፣	ኋለኛ ፣
	መካከል ፣	መካከለኛ ፣

ከፍል ፣ ደ ፣ የቅጽ ለ ፣ ሳይነቀች ።

ቅጽ ለ ፣ ከዚህ ፣ በታች ፣ በተጻፉት ፣ በሮ ፣ ታላላቅ ፣ ከፍሎች ፣ ይከፈላል ። ለእርሱም ፣ ደግሞ ፣ በንኡሳን ፣ ከፍሎች ፣ ተከፍለው ፣ ይመደባሉ ።

ይኛ ፣ የግይደት ፣ የግብር ፣ ቅጽ ለ ፣

- (ሀ) የወገን ፣ ቅጽ ለ ፣ ሊትተኛ ፣ ገንዘብ ፣ አግርኛ ፣ . . .
 - (ለ) የግብር ፣ ቅጽ ለ ፣ መልካም ፣ ደግ ፣ ጥር ፣ . . .
 - (ሐ) የግይደት ፣ ቅጽ ለ ፣ ቀይ ፣ ጥቁር ፣ ረድም ፣ አግር ፣ . . .
- ቅጽ ለ ፣ ለግጥም ፣ ምን ፣ ሳይነቅ ፣ ወይም ፣ ለአንድ ግለሰብ ፣ ያለ ፣ ተብሎ ፣ ይጠየቃል ።

፪ኛ ፡ የአገገና ፡ የመጠን ፡ ቅጽ A ።

(ሀ) የተወሰነ ፡ አገገ ወይን ፡ ሁለት ፡ ስም ፡ አንደኛ ፡ ሁለተኛ . . .

(ለ) ያልተወሰነ ፡ አገገ ፡ አያሌ ፡ ጥቂት ፡ ሁሉ ፡ . . .

ቅጽ ለገገ ፡ ለገገ ፡ ስንት ፡ ወይም ፡ ምን ፡ ያህል ፡ ተብሎ ፡ ይጠየቃል ።

፫ኛ ፡ አመልካች ፡ ቅጽ A ።

(ሀ) የተወሰነ ፡ አመልካች ፡ ይህ ፡ ያ ፡ ይህ ፡ . . .

(ለ) ያልተወሰነ ፡ አመልካች ፡ ል ፡ ባ ፡ ባ ፡ . . .

(ሐ) ጠቃሽ ፡ አመልካች ፡ ነ።

(መ) አዛዛጅ ፡ ቅጽ A ፡ የ ፡ የም ፡ . . .

ቅጽ ለገገ ፡ ለገገ ፡ የትኛው ፡ ወይም ፡ ማንኛው ፡ ተብሎ ፡ ይጠየቃል ።

በአመልካች ፡ ቅጽ A ፡ ክፍል ፡ በተነገሩት ፡ ቃላት ፡ አብዛኞቹ ፡ በተውላጠ ፡ ስም ፡ ክፍል ፡ የተነገሩት ፡ ናቸው ። (ቁ 59-65 ፡ እይ) ። በአዘባቢ ፡ አንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ አመልካች ፡ ቅጽ A ፡ በመባል ፡ ፈንታ ፡ የተውላጠ ፡ ስም ፡ ቅጽ A ፡ ተብሎ ፡ ይጠራል ።

- 98 -

፩ኛ ፡ የዓይነት ፡ የግብር ፡ ቅጽ A ።

(ሀ) የወገን ፡ ቅጽ A ።

የወገን ፡ ቅጽ A ፡ የሚባለው ፡ በተጻውሎ ፡ ስም ፡ ላይ ፡ ወ ፡ የሚል ፡ በዕድ ፡ መድረሻ ፡ እየተደረገበት ፡ ወይም ፡ መድረሻውን ፡ ኃምስ ፡ እየደረገ ፡ ወገንነትን ፡ የሚገልጽ ፡ ቃል ፡ ነው ። ይኸውም ፡ ኢትዮጵያዊ ፡ ያዕቆብዊ ፡ ጎንደር ፡ ሸዌ ፡ እንደግለት ፡ ነው ። (ቁ 85-86)

ኛ ፡ የሚል ፡ በዕድ ፡ መድረሻ ፡ በተጻውሎ ፡ ስም ፡ ላይ ፡ በተደረገ ፡ ጊዜ ፡ ቋንቋን ፡ ወይም ፡ ያገርን ፡ በሀል ፡ ያመለክታል ። ይኸውም ፡ አማርኛ ፡ ፖላኛ ፡ ጎንደርኛ ፡ እንደግለት ፡ ነው ። በአንዳንድ ፡ የወል ፡ ስሞች ፡ ላይ ፡ ሲጨመር ፡ ግን ፡ ስፍራን ፡ አመልካች ፡ ይሆናል ። ይኸውም ፡ ቁለኛ ፡ ደገኛ ፡ . . . እንደግለት ፡ ነው ።

- 99 -

በዘርፍ ፡ ደንብ ፡ እየገቡ ፡ ወገን ፡ ወይም ፡ መኖሪያን ፡ የሚገልጹ ፡ የወል ፡ ስሞች ፡ ዘርፍ ፡ አስተኔ ፡ ቅጽ A ፡ ተብሎ ፡ በወገን ፡ ቅጽ A ፡ ክፍል ፡ ይገለጻል ። ምሳሌ ፡ የወርቅ ፡ ስዓት ፡ (ከወርቅ ፡ ወገን ፡ የተወፈ) ።
የአንኮበር ፡ ስው ፡ (በአንኮበር ፡ የሚኖር ።)
የወንዝ ፡ ግ፣ (ከወንዝ ፡ የተገኘ ።)

- 100 -

(ለ) የግብር ፡ ቅጽ A ።

የግብር ፡ ቅጽ A ፡ የሚባለው ፡ የተነገረው ፡ ነገር ፡ በምን ፡ አካላት ፡ እንዳለ ፡ የሚያመለክት ፡ ቃል ፡ ነው ። ስለዚህም ፡ አንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ የባሕርይ ፡ ቅጽ A ፡ ተብሎ ፡ ይጠራል ።

የግብር ፡ ቅጽ A ፡ በ፫ ፡ አካላት ፡ ይመደባል ።

(ሀ) ፡ ደንበኛው ፡ የግብር ፡ ቅጽ A ፡ ከገሥ ፡ ክፍል ፡ ይገኛል ። ይኸውም ፡ ደግ ፡ ክፍ ፡ መልካም ፡ መጥር ፡ ክፍ ፡ . . . የሚለው ፡ ነው ።

(ለ) ፡ ከተጻውሎ ፡ ስም ፡ በተር ፡ በሌላው ፡ ስም ፡ ላይ ፡ ኛ ፡ ያ ፡ ግ ፡ ግ ፡ ግ ፡ ግ ፡ የሚል ፡ በዕድ ፡ መድረሻ ፡ እየተደረገበት ፡ የግብር ፡ ቅጽ A ፡ ይሆናል ።

(ቁ 90-91 እይ)

ኛ ፡ (= የም ፡ ወይም ፡ ያለበት) ፡ ወልሃተኛ ፡ አመለኛ ፡ ወፈኛ ፡ . . .

ም ፡ (= የሆነ ፡ ወይም ፡ ያለበት) ፡ ወይን ፡ ቅጽ ፡ ደንበኛ ፡ . . .

ግ ፡ (= ያለበት ፡ ወይም ፡ የሞላበት) ፡ ደንበኛ ፡ ተፈጥሮ ፡ ውሀ ፡ . . .

ጊ ፡ የሚጨመርበት ፡ ቃል ፡ በቅጽ A ፡ በተውላከ ፡ ግም ፡ ክፍል ፡ ይገለጻል ። ይኸውም ፡ እጅጊ ፡ ራስጊ ፡ ባርጊ ፡ . . . እንደግለት ፡ ነው ። ትርጓሜው ፡ አጠገብነትን ፡ የሚገልጽ ፡ ነው ።

(ሐ) አንዳንድ ፡ የግብር ፡ ቅጽ A ፡ ናጋ ፡ ቃል ፡ እየተደረገለት ፡ ይገለጻል ። ይኸውም ፡ ለፍጥነት ፡ ለፍጥነት ፡ ለፍጥነት ፡ ለፍጥነት ፡ . . . ። እንደግለት ፡ ነው ። (ቁ 93)

(ለ) እይ ።

- 101 -

መሰላትን ፡ የሚያመለክት ፡ ቃላት ፡ በግብር ፡ ቅጽ A ፡ ክፍል ፡ ሆነው ፡ ይገለጻሉ ። እነሆም ፡ በደጋው ፡ ቃል ፡ የሚነገሩት ፡ ቅጽ A ፡ ሆነው ፡ አስተኔ ፡ . . . ናቸው ።

(ሀ) በደጋው ፡ ቃል ፡ የሚነገሩት ፡ አብዛኞቹ ፡ የዓይነት ፡ የግብር ፡ ቅጽ A ፡ ናቸው ። እነርሱም ፡ መድረሻውን ፡ ላይ ፡ አድርገው ፡ በ፫ ፡ ወይም ፡ በ፫ ፡ ፈረሰት ፡ ይገኛሉ ።

ምሳሌ ፡ ዌል ፡ ጥኛ ፡ ቀይ ፡ ነጭ ፡ ጅል ፡ ቅጠል ፡ የሚለውን ፡ ቃል ፡ ቀልቀል ፡ ጥናጥኛ ፡ ቀያቀይ ፡ ካግኘው ፡ ጅላጅል ፡ ቅጠል ፡ እንደግለት ፡ ሁሉ ፡ ነው ።

(ለ) ፡ በደጋው ፡ ስም ፡ በነገር ፡ ስም ፡ ላይ ፡ እየተደረገ ፡ ይገባል ። ትርጓሜውም ፡ መሰል ፡ ወይም ፡ መላይ ፡ ግለት ፡ ነው ። አንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ ጥቂትነትን ፡ ስለሚያመለክት ፡ የመጠን ፡ ቅጽ A ፡ ይሆናል ።

ምሳሌ ፡ አስተማሪው ፡ ወርቅ ፡ ብጤ ፡ ሰዓት ፡ አለው ።

አስተማሪው ፡ ሰነፍ ፡ ብጤ ፡ ነው ።

የውብሽት ፡ ፈረስ ፡ ጥቁር ፡ ብጤ ፡ ነው ።

ውብሽት ፡ የኔ ፡ ብጤ ፡ ተማሪ ፡ ነው ።

በሰጥኔ ፡ ውስጥ ፡ ልብስ ፡ ብጤ ፡ አለኝ ።

በስንደው ፡ ውስጥ ፡ እንክርዳድ ፡ ብጤ ፡ አለበት ።

የግብር ፡ ቅጽ ለ

የመጠን ፡ ቅጽ ለ

(ሐ) አስተኔ ፡ በማንኛውም ፡ ስም ፡ ላይ ፡ እየተጨመረ ፡ ይገባል ። ትርጓሜው ፡ የሚመስል ፡ ወይም ፡ ያለበት ፡ ማለት ፡ ነው ።

ምሳሌ ፡ ብሀ ፡ አስተኔ ፡ መሬት ፡ አታክልትን ፡ ያፋፋል ።

ፈረሱ ፡ ቀይ ፡ አስተኔ ፡ ነው ።

- 102 -

(ሐ) የዓይነት ፡ ቅጽ ለ

የዓይነት ፡ ቅጽ ለ ፡ የሚባለው ፡ የተነገረው ፡ ነገር ፡ የሚታወቅበትን ፡ ምልክት ፡ የሚገልጽ ፡ ቃል ፡ ነው ።

ምሳሌ ፡ ጥቁር ፡ ቀይ ፡ ነጭ ፡ ረጅም ፡ አጭር ፡ ትልቅ ፡ ትንሽ ፡ . . . ይህን ፡ የመሰለ ፡ ሁሉ ፡ ነው ።

አስተውል ፤ ትልቅ ፡ ትንሽ ፤ ረጅም ፡ አጭር ፡ . . . የዓይነት ፡ ቅጽ ለ-ች ፡ ናቸው ፡ እንጂ ፡ የመጠን ፡ አይባሉም ። የዓይነትን ፡ ቅጽ ለ ፡ ለማግኘት ፡ ጥያቄው ፡ ምን ፡ ዓይነት ፡ ? ወይም ፡ እንደት ፡ ያለ ፡ ? የሚል ፡ ነው ። የመጠንን ፡ ቅጽ ለ ፡ ለማግኘት ፡ ግን ፡ ጥያቄው ፡ ስንት ፡ ? ወይም ፡ ምን ፡ ያህል ፡ ? የሚል ፡ ነው ። ልዩነቱን ፡ በዚህ ፡ ልትረዳው ፡ ትችላለህ ።

- 103 -

ይኛ ፡ የአኅዝና ፡ የመጠን ፡ ቅጽ ለ

የአኅዝ ፡ ቅጽ ለ ፡ የሚባለው ፡ ማናቸውም ፡ ነገር ፡ በተፈ ፡ ወይም ፡ በመድበል ፡ ሆኖ ፡ ቀጥሎ ፡ ልኩ ፡ የሚታወቅበት ፡ ቃል ፡ ነው ። ይኸውም ፡ « አንድ ፡ ሁለት ፡ ሶስት ፡ . . . » እንደማለት ፡ ነው ።

መጠን ፡ ማለትም ፡ ብዙ ፡ ወይም ፡ ጥቂት ፡ የሆነውን ፡ ነገር ፡ በመድበል ፡ የሚያስታውቅ ፡ ስለሆነ ፡ ወደ ፡ አኅዝ ፡ ደርበን ፡ መድበነዋል ። ይኸውም ፡ « ሁሉ ፡ አያሌ ፡ ነጠላ ፡ እጥፍ ፡ . . . » እንደማለት ፡ ነው ።

የአኅዝ ፡ ቅጽ ለ ፡ (ሀ) የተወሰነ ፡ (ለ) ያልተወሰነ ፡ ተብሎ ፡ በሁለት ፡ መደቦች ፡ ይመደባል ።

- 104 -

(ሀ) የተወሰነ ፡ አኅዝ ።

የተወሰነ ፡ አኅዝ ፡ የሚባለው ፡ እርግጠኛውን ፡ ቅጥር ፡ የሚያመለክት ፡ ቃል ፡ ነው ።

ከዚህ ፡ በታች ፡ በአኅዝና ፡ በዝርዝር ፡ የተጻፈው ፡ ቃል ፡ መደቦች ፡ ቀጥር ፡ ይባላል ።

፩ ፡ አንድ

፪ ፡ ሁለት

፫ ፡ ሶስት

፬ ፡ አራት

፭ ፡ አምስት

፮ ፡ ስድስት

፯ ፡ ሰባት

፰ ፡ ስምንት

፱ ፡ ዘጠኝ

፲ ፡ ዐሥር

፲፩ ፡ ዐሥረ ፡ አንድ

፳ ፡ ሀያ

፷ ፡ መላላ

፸ ፡ አርባ

፻ ፡ አምሳ

፷ ፡ ስላ

፸ ፡ ሰባ

፹ ፡ ስማንያ

፺ ፡ ዘጠና

፻ ፡ መቶ

፲፱ ፡ ሚሊዮን

- 105 -

መደቦች ፡ ቀጥር ፡ የብዙ ፡ ሆኖ ፡ ስለ ፡ በልግድ ፡ የነጠላ ፡ ስም ፡ ቅጽ ለ ፡ ይሆናል ።

ምሳሌ ፡ ፩ ፡ ፈረስ ፡ ገዛሁ ፡ (= ፩ ፡ ፈረሶችን ፡ ገዛሁ)

፪ ፡ ቤት ፡ አለኝ ፡ (= ፪ ፡ ቤቶች ፡ አለኝ)

፫ ፡ ልጅ ፡ ወልጃለሁ ፡ (= ፫ ፡ ልጆችን ፡ ወልጃለሁ)

ይሁን ፡ እንጂ ፡ በነገር ፡ ስምና ፡ በቂላቀህ ፡ ስም ፡ ላይ ፡ የብዙ ፡ ቀጥር ፡ ስነጠላ ፡ ስም ፡ ቢቀጽል ፡ ጸያፍ ፡ አይሆንም ።

ምሳሌ ፡ አምስቱን ፡ እንደራራ ፡ ሁለቱን ፡ ዓሳ ፡ እንሥቶ ፡ ያዘ ።

ሁለት ፡ ልብስ ፡ ያለው ፡ አንዱን ፡ ለሌላው ፡ ይስጥ ፡

እስራኤል ፡ በግብጽ ፡ ጀገሞ ፡ ዓመት ፡ ኖሩ ።

ከአዲስ ፡ አበባ ፡ እስከ ፡ አክሱም ፡ ፲፩ ፡ ቀን ፡ ያስገዛል ።

- 106 -

በመደቦቹው ፡ ቀጥር ፡ ላይ ፡ «ኛ ፡ ያ ፤» የሚል ፡ ባዕድ ፡ መድረሻ ፡ ሲጨመርበት ፡ ሕገኛ ፡ ቀጥር ፡ ይባላል ። ይኸውም ፡ አንደኛ ፡ ሁለተኛ ፡ ሶስተኛ ፡ ወይም ፡ አንድያ ፡ ሁለትያ ፡ ሶስትያ ፡ እንደማለት ፡ ነው ። አንደኛ ፡ ሁለተኛ ፡ በማለት ፡ ፈንታ ፡ መጀመሪያ ፡ ዳግመኛ ፡ ተብሎ ፡ ይቆጠራል ። ሕገኛን ፡ ቀጥር ፡ በዝርዝር ፡ ሳይሆን ፡ በእ

ጎዝ ፈደል ስመጻፍ በተረጎጠ ጊዜ ነፃ የሚል ቃል ብቻ ይጨመርበታል ። ይኸውም ጸኛ ጸኛ ይላል እንጂ ጸደኛ ይተኛ አይባልም ማለት ነው ።

ቀዳማዊ ጳጳሳዊ፣ ጳጳሳዊ፣ ... የሚለው የግዕዝ ስጦት ቁጥር ስለ ነገ ሥታት ስም ተረጎጠ በአግርኛ የተለመደ ነው ።

-107-

በመደበኛው ቁጥር ላይ እጅ የሚል ቃል ተጨምሮ በተነገረ ጊዜ የግዕዝ ስጦት ምግባር ይገለጻል ።

ጥላይ፣ አንድ፣ እጅ፣ ሁለት፣ እጅ፣ ሶስት፣ እጅ፣ ... ይላል ፣ ትርጓሜውም አንድ፣ ጊዜ፣ ሁለት፣ ጊዜ፣ ሶስት፣ ጊዜ ማለት ነው ።

የመቀነሰን ምግባር የሚያመለክቱ ሲሆኑ እርባ፣ እምሾ፣ ሀሥራት፣ ... ተባለው የሚነገሩ ቃላት አሉ ። ትርጓሜያዊውም ከ፣ ከ፣ ከ፣ ከ፣ ከ፣ ከ፣ ከ፣ ማለት ነው ።

-108-

(ሰ) ያልተወሰነ አጎዝ ።

ያልተወሰነ አጎዝ የሚባለው በመደበኛው (ወይም በጅምላ) ሆኖ የሚነገረው ቁጥር ነው ። ይኸውም ብዙ ጥቂት አያሌ ምንም ሆኖ አንዳንድ መላው ሞረሰ፣ አጥፍ፣ ነጠላ፣ ይህን፣ የመሰለ ሁሉ ነው ።

አንድ፣ እነዚህ፣ ያሉት፣ ቃላት የተነገረውን ነገር መብዛቱንና ማነሱን ያስታውቃሉ፣ እንጂ በተለይ እርግጠኛ ቀጥረው ስለማይገልጹ የመጠን አጎዝ ይባላሉ ።

-109-

ፅተወሰነ አጎዝ ላይ ያህል የሚል ቃል በተጨማሪ በጊዜ ያልተወሰነ አጎዝ ይሆናል ።

ጥላይ፣ የሰዎቹው ደቀ መዛሙርት፣ ፃ፣ ናቸው፣ (የተወሰነ አጎዝ) ። የሰዎቹው ደቀ መዛሙርት ሄ፣ ያህል ናቸው (ያልተወሰነ አጎዝ) ።

-110-

ጥንቅቅ አመልካች ቅጽ

አመልካች ቅጽ አንድ አጎዝ ሁሉ «የተወሰነ ያልተወሰነ» ተብሎ ጸሁፊት ይጻፋል ።

ግናቸውም ነገር በተለይ ተረጋግጦ «ይህ ሰው ያ ሴት» ተብሎ በተነገረ ጊዜ የቅጽሉ ቃል የተወሰነ አመልካች ይባላል ።

በእርግጥ የታወቀ ሳይሆን «ሰውየው ሴቱ» ተብሎ በተነገረ ጊዜ ግን ያልተወሰነ አመልካች ቅጽ ይባላል ።

-111-

(ሀ) የተወሰነ አመልካች ።

የተወሰነ አመልካች የሚባሉት ከዚህ ቀጥለው የተጻፉት ሩቅንፍ፣ ቅርብን የሚያስታውቁ ቃላት ናቸው ።

ጥላይ (ሀ) የቅርብ ቅጽ	የሩቅ ቅጽ
ተባ. ይህ፣	ያ፣
አን. ይህች፣	ያች፣

} ነጠላ

ተባ. አን. { እነዚህ፣ እኒህ፣	እነዚያ፣ እኒያ፣
አን. አሊህ፣	አሊያ፣

} ብዙ

የመስተዋድድ ቃል ሲጨመር ለጊዜ የሚል ፈደል ይገኛል ።

ጥላይ (ለ) የቅርብ ቅጽ	የሩቅ ቅጽ
ተባ. አንደዚህ፣	አንደዚያ፣
አን. አንደዚች (አንደዚህች)፣	አንደዚያች፣
ተባ. አን. አንደዚህ፣	አንደዚያ፣

} ነጠላ

-112-

(ለ) ያልተወሰነ አመልካች ።

ያልተወሰነ አመልካች የሚባሉት የሚከተሉት ናቸው ። እነእርሱም የቅርብ ሰን፣ ወይም የሩቅን ሊያመለክቱ ይችላሉ ።

ተባ. ሩውየው፣ ከሶብ፣ ፈደል፣ አንድ፣ ግናቸው፣ ግንኛው፣ ሌላ፣ አን. ዋ፣ ደቱ፣ የ፣ የ፣ ግንኛዋ፣ ግናቸዬ፣ ...

ይህን የመሳሰለው ቃል በጣም ትንሽ ነው፣ አገባቡም እንደሚከተለው ነው ።

ምሳሌ ስ፡ « አንበሳው ፡ አገግ ፡ »

ፎ ፡ ወይም ፡ ፎው ፡ « ጌትፎው ፡ ተቂጣ ፡ »

ከሶብ ፡ ፊደል ፡ « ወንዙ ፡ ደረረሰ ፡ »

አንድ ፡ « አንድ ፡ ይረድድ ፡ አንድ ፡ ይቀድ ፡ »

ማናቸውም ፡ « ቀን ፡ ሲደርስ ፡ ማናቸውም ፡ ይረዳል ። »

ማንኛውም ፡ ወይም ፡ ማንም ፡ « ማንም ፡ ሊረድድብኝ ፡ አይችልም ፡ »

ሴላ ፡ « በሴላ ፡ ቀን ፡ አመጣለሁ ፡ »

ዋ ፡ ደቱ ፡ « ከተማዋ ፡ ወይም ፡ ከተማደቱ ፡ ተደረገኝ ፡ »

ፎ ፡ ፎዋ ፡ « ሴትፎዋ ፡ ፎላ-በሱን ፡ ዘርፍ ፡ የጻፈሰሁ ፡ እንደሆነ ፡ እድናለሁ ፡ »

ባላ ፡ አሰባች ፡ »

ማናቸው ፡ ማናቸደቱ ፡ ማንኛው ፡ ማንኛደቱ ፡ ከፈቱ ፡ ቃላት ፡ ማናቸደቱ ፡ (ማንኛዋ ፡) ትበልጣለች ፡ »

- 113 -

(ሐ) ጠቃሽ ፡ አመልካች ።

ጠቃሽ ፡ አመልካች ፡ የሚባለው ፡ « ን » ነው ፡ ትርጓሜው ፡ ያ ፡ ማለት ፡ ነው ፡ ለገቢር ፡ አንቀጽ ፡ ተገዥ ፡ የሚሆነውን ፡ ተላሽ ፡ ያመለክታል ።

ምሳሌ ስ፡ ልጆች ፡ ጨዋታን ፡ ይወዳሉ ።

እነሆ ፡ ን ፡ ተላሽውን ፡ ጠቅሶ ፡ እንዳመለከተ ፡ አስተውሎ ።

- 114 -

(መ) አዛማጅ ፡ ቅጽል ።

አዛማጅ ፡ ቅጽል ፡ የሚባለው ፡ መስተጻምሩ ፡ ፎ ፡ እየሰበው ፡ ግሥ ፡ ከስም ፡ ጋር ፡ የሚዛመድበት ፡ ቃል ፡ ነው ። ስለዚህም ፡ አንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ መስተጻምራዊ ፡ ቅጽል ፡ ተብሎ ፡ ይጠራል ። (ቁ. 93 (መ) እይ)

በኅላፊ ፡ አንቀጽ ፡ ፎ ፡ በአሁንኛ ፡ በትንቢት ፡ ፎም ፡ በስተ ፡ መነሻ ፡ ይወድቁበታል ። በእ ፡ ፊደል ፡ የሚነሣ ፡ ግሥ ፡ ሲሆን ፡ መስተጻምሩ ፡ ራብፅ ፡ ይሆናል ፡ ፎ ፡ በለበትም ፡ ስፍራ ፡ ማለት ፡ ይሆናል ።

ምሳሌ ፡ ኅላፊ ፡ ያመን ፡ የተጠመቀ ፡ ይዳን ።

ያሁንኛ ፡ ትንቢት ፡ (የምታደርገውን ፡ ፈጥህ ፡ አድርግ ።
የሚሞት ፡ ሽማግሌ ፡ አይርገምህ ።
የማስተምርህን ፡ ስማኝ ።

ክፍል ፡ ፫ ፡ የማንጸጸር ፡ ደንብ ።

- 115 -

አንድ ፡ ነገር ፡ ከሲላው ፡ ጋር ፡ በተነጻጸረ ፡ ጊዜ ፡ አንደኛውን ፡ አብልጦ ፡ ወይም ፡ አሳንሶ ፡ ለመናገር ፡ ስንፈልግ ፡ የመስተዋድድ ፡ ክፍል ፡ የሆነውን ፡ «ከ-ይልቅ ፡ » እና ፡ ከተውሳክ ፡ ግሥ ፡ ክፍል ፡ የሆኑትን ፡ «እጅግ ፡ በጣም ፡ » በየቅጽሉ ፡ ላይ ፡ እየጨመርን ፡ ለማበላለጥ ፡ እንችላለን ። ቅጽሉ ፡ በደጊሙ ፡ ቃል ፡ ሲነገር ፡ አማራጭ ፡ ይበላል ። ማንጸጸር ፡ በማለት ፡ ፈንታ ፡ ማበላለጥ ፡ ያሰኛል ፡ የሚሉ ፡ አሉ ። ደራሲው ፡ ግን ፡ አሳቡን ፡ በዚህ ፡ ያጸናዋል ።

- 116 -

«ከ-ይልቅ ፡ » ተነጻጸሪውን ፡ ቃል ፡ በመክከል ፡ አድርጎ ፡ ይገባል ። ከማናቸውም ፡ ግይነት ፡ ቅጽልና ፡ ስም ፡ ጋር ፡ እየተዛመደ ፡ አበላላጭ ፡ ይሆናል ።

ምሳሌ ፡ ውብሸትና ፡ ጌታሁን ፡ ይማራሉ ።

ከውብሸት ፡ ይልቅ ፡ ጌታሁን ፡ ትጉህ ፡ ነው ።

ውብሸት ፡ ከትምህርት ፡ ይልቅ ፡ ጨዋታን ፡ ይወዳል ።

«ከ» ብቻውን ፡ ሆኖ ፡ ሲገባና ፡ ለያንጸጸር ፡ አብላጭ ፡ መባሉ ፡ ቀርቶ ፡ አማራጭ ፡ ይበላል ። (ቁ. 118 ፡ እይ ።)

- 117 -

«እጅግ ፡ በጣም ፡ » የተባሉት ፡ ቃላት ፡ ለየራሳቸው ፡ ተለይተው ፡ ሲገቡ ፡ አብላጭች ፡ ይሆናሉ ። «እጅግ ፡ » ለሚለው ፡ የመጠን ፡ ቅጽሎች ፡ «በጣም ፡ » ለሚለው ፡ የግይነትና ፡ የግብር ፡ ቅጽሎች ፡ ይስማሙታል ።

«እጅግ ፡ በጣም ፡ » ተብሎ ፡ በአንድነት ፡ ሲገባ ፡ አበላላጭ ፡ ሆኖ ፡ በፎ ፡ ደረጃ ፡ ይነገራል ። የመጀመሪያው ፡ ደረጃ ፡ ተነጻጸሪ ፡ ሁለተኛው ፡ ደረጃ ፡ አብላጭ ፡ ስስተኛውም ፡ አበላላጭ ፡ ይበላል ። ሁሉንም ፡ በሚከተለው ፡ ስሌዳ ፡ ተመልከት ።

ተነጻጸሪ ፡	አብላጭ ፡ ደረጃ ።	አበላላጭ ፡ ደረጃ ።
ብዙ ፡	እጅግ ፡ ብዙ ፡	እጅግ ፡ በጣም ፡ ብዙ ፡
ጥቂት ፡	እጅግ ፡ ጥቂት ፡	እጅግ ፡ በጣም ፡ ጥቂት ፡
ረጅም ፡	እጅግ ፡ ረጅም ፡	እጅግ ፡ በጣም ፡ ረጅም ፡
ጥቁር ፡	በጣም ፡ ጥቁር ፡	እጅግ ፡ በጣም ፡ ጥቁር ፡
ክፉ ፡	በጣም ፡ ክፉ ፡	እጅግ ፡ በጣም ፡ ክፉ ፡
ብልሃተኛ ፡	በጣም ፡ ብልሃተኛ ፡	እጅግ ፡ በጣም ፡ ብልሃተኛ ፡
ድንጋያማ ፡	በጣም ፡ ድንጋያማ ፡	እጅግ ፡ በጣም ፡ ድንጋያማ ፡

የቅጽ A : ቃል : ተደጋግሞ : በተነገረ : ጊዜ : አግራጭ : ይባላል ።
 ምሳሌ : ትጉህ : ትጉህ : ተግራ : ጠንክር : ይግራል ። ሰነፍ : ሰነፍ : ይግግጣል ።
 የወይን : ፍረ : ጥቅር : ጥቅር : ይጠፍጣል ። ቀይ : ቀይ : ይከመድሳል ።
 (ከ) ባቻውን : ገብቶ : አግራጭ : ሲሆን : እንደግዛተሰው : ሆኖ : ይገባል ።
 ከመጥት : መሰንበት : ይሻላል ።
 ከመልካም : ሸቱ : መልካም : ስም : ይሻላል ።

ገኛ ፡ መልመኛ ።

- (ሀ) — ቅጽ A : እንደት : ያለ : ቃል : ነው ?
 ቅጽ Aን : ለግግግት : እንደት : ተባብሮ : ይጠየቃል ?
 ቅጽ A : ብቻውን : ሆኖ : ሲነገር : ግን : ይባላል ?
 በስም : ላይ : ተጨምሮ : ሲነገርበ : ግን : ይባላል ?
 በቂ : ግለት : ምን : ግለት : ነው ?
- (ለ) — ቅጽ A : ከምን : ከምን : ላይ : ይመዘገባል ?
 ከስም : ላይ : እንደት : እንደግዛት : አስረዳኝ ።
 ከግሥ : ከፍልም : እንደት : እንደግዛት : አስረዳኝ ።
- (ሐ) — የቅጽ A : ኃይቶች : በገት : ናቸው ?
 የኃይነትና : የግብር : ቅጽ A : የግዛት : እንደት : ያለ : ነው ?
 የአገዛዥ : የመጠን : ቅጽ A : አመልካች : ቅጽ A : የግዛት : እንደት :
 ያለ : ነው ? ከኃይነት : ሩ : ሩ : ቃላት : ላይ ።
- (መ) — የግዛት ላይ : ደረጃ : እንደት : እንደሆነ : ኃይነትን : እየሰጠ : ንገረኝ ?
 ከኃይነትም : ሩ : ሩ : ቃላት : ግዛት : ላይ : አስረዳኝ ።
- (ሠ) — ከዚህ : በቃች : ከተጻፉት : ምንጣቦች : ቅጽ A ላይ : እየሰጠ : በየክግግሩ :
 አስታውቅ ።
 በነጻ : ቀጥሎ : የሆነችን : ቅጽ A ላይ : ወደ : ብዙ : እያዘጋገብኩት : ከቃላት : ጋር :
 እያስገገሁ : እንደግዛት ።

ምንጣቦች ።

ገኛ ፡

መርድ : አገግች : አምሳይ : የመርድ : አገግች : አባቶ : ልጅ : ነው ። በምስፍ
 ናም ፡ ከነግረ ፡ ገምር ፡ ገኛ ፡ ቀጥሎ ፡ ይሆናል ።

እርሱ ፡ ከአባቱ ፡ የበለጠ ፡ ጀግና ፡ ነበር ፡ ይባላል ። ከአባቱ ፡ ከተማ ፡ ከሐር ፡ አምባ ፡ ተነ
 ሥቶ ፡ ሄደና ፡ አንኮበር ፡ የግዛት ፡ ከተማ ፡ ቂርቂር ። ከገዢዎች ፡ አስከ ፡ ገዢዎች ፡
 ግ ፡ ም ፡ ሸሞን ፡ በምስፍና ፡ ሸጃ ፡ ግመት ፡ ገዛ ።

በዘመኑ ፡ አያሌ ፡ ወሰኑ ፡ የግዛት ፡ ከራሱ ፡ ወልደ ፡ ልዑል ፡ ጋራ ፡ ተግርክ ፡ የነ
 በረው ፡ ሸረተበት ፡ ነገር ፡ ግን ፡ ባላገር ፡ ተሰብስቦ ፡ ያዘና ፡ ሰጠው ። አምሳይ ፡ በግም ፡
 ደግ ፡ ሰው ፡ ስለሆነ ፡ ያገሩ ፡ ሕዝብ ፡ ሞር ፡ አምሳይ ፡ ያለው ፡ ነበር ። ሸጃ ፡ ግመት ፡ ከዝ ፡
 በኋላ ፡ ሸምግሎ ፡ ሞተና ፡ አንኮበር ፡ ላይ ፡ በውራው ፡ በትዳስ ፡ ጊዮርጊስ ፡ ሴተ ፡ ክርስ
 ቲያን ፡ ተቀበረ ። ምስፍናውንም ፡ ልጁ ፡ መርድ ፡ አገግች ፡ አስፋ ፡ ወሰን ፡ ወረሰ ።

ገኛ ፡

መርድ ፡ አገግች ፡ አስፋ ፡ ወሰን ፡ የአባቱን ፡ የአምሳይን ፡ አልጋ ፡ ወርሶ ፡ ከገዢ
 ገዢ ፡ አስከገዢ ፡ ግ ፡ ም ፡ ድረስ ፡ ሸጃ ፡ ግመት ፡ ያህል ፡ ሸሞን ፡ በምስፍና ፡ ገዛ ። እርሱ ፡
 በግም ፡ የተግረ ፡ ቅኔ ፡ አዋቂም ፡ ነበር ። በዚያን ፡ ዘመን ፡ ተነሥተው ፡ የነበሩት ፡ የሊ
 ትቶጽያ ፡ ባላባቶች ፡ ሁሉም ፡ ቅኔ ፡ አዋቂዎች ፡ ነበሩ ፡ ይባላል ። በግምውንም ፡ ከዚህ ፡
 ቀጥለን ፡ እናነግራለን ።

በጎንደር ፡ አዲ ፡ ተክለ ፡ ጊዮርጊስ ፡ በትግራ ፡ ደጃዝማች ፡ ወልደ ፡ ገብርኤል ፡
 በጎንደር ፡ ራስ ፡ ኃይሉ ፡ በላስታ ፡ ደጃዝማች ፡ በተቀኑ ፡ በሸሞ ፡ መርድ ፡ አገግች ፡ አስፋ ፡
 ወሰን ፡ ናቸው ። ከዚህ ፡ ሁሉ ፡ በቅኔ ፡ እውቀት ፡ የተመሰገኑ ፡ ነበሩ ።

መርድ ፡ አገግች ፡ አስፋ ፡ ወሰን ፡ በአባቱ ፡ አልጋ ፡ ከተቀመጠ ፡ በኋላ ፡ ሰበት ፡
 ግመት ፡ ያህል ፡ በአንኮበር ፡ ሆኖ ፡ ወዲያ ፡ ወዲህ ፡ ሰይጣ ፡ በእውቀትና ፡ በረሊጥ ፡ ብዙ ፡
 አገር ፡ አቅንቷል ። በኋላም ፡ የጎንደር ፡ አዲ ፡ ተክለ ፡ ጊዮርጊስ ፡ ከላይ ፡ የተጠራትን ፡
 የሊ ትቶጽያ ፡ ባላባቶች ፡ አስከትተው ፡ ወደ ፡ ሸሞ ፡ ዘመኑበት ፡ ጻፉ ፡ ግን ፡ ገና ፡ ወሎ ፡
 ላይ ፡ ሲደርሱ ፡ ታክቶና ፡ ዝትጥቅጥ ፡ አሉ ። የወሎንም ፡ ጋላ ፡ አላረው ፡ ሸሞ ፡ ላይ ፡
 ከመርድ ፡ አገግች ፡ አስፋ ፡ ወሰን ፡ ጋራ ፡ ለመቀጋት ፡ እንደግዛት አስገዛዎች ፡ ተረዳትና ፡
 በየአፍረቱ ፡ ተመለሱ ። ወዲያው ፡ ታላቅ ፡ ራስ ፡ ግሊ ፡ ሸሞ ፡ ቂርቂር ፡ ሁሉንም ፡
 ግትንትን ፡ አደረጋቸው ።

መርድ ፡ አገግች ፡ አስፋ ፡ ወሰን ፡ ብዙ ፡ አባታት ፡ ክርስቲያናት ፡ ተክሏል ። ብዙ ፡
 ገግግትም ፡ አቀንቷል ። ከዚህም ፡ በኋላ ፡ በገዢዎች ፡ ግ ፡ ም ፡ ገዢ ፡ ሸጃ ፡ ቀን ፡ ሞተና ፡
 በውራው ፡ በአንኮበር ፡ ግርም ፡ ሴተ ፡ ክርስቲያን ፡ ተቀበረ ።

ጥዕራፍ ፡ ሄ ፡ ገሥ ፡

—III—
—119—

መገለጫ

አንዳች ፡ ነገርን ፡ ለመናገር ፡ ወይም ፡ ለመጻፍ ፡ የረዘመን ፡ አንደሆነ ፡ አድራጊው ፡ ምንን ፡ እንዳደረገ ፡ ወይም ፡ ምንን ፡ እንደተደረገ ፡ ለንናገር ፡ ገድ ፡ ይሆንብናል ፡ ስለዚህም ፡ ገሥን ፡ የንግግር ፡ መፈጸሚያ ፡ አድርገን ፡ እንወያራለን ፡ የገሥ ፡ ቃል ፡ በተወሰነ መረጃ ፡ ጊዜ ፡ የንግግር ፡ አሳብ ፡ ሙሉ ፡ ይሆንና ፡ አንድ ፡ ዐረፍተ ፡ ነገር ፡ ተብሎ ፡ ይጠራል ፡

—120—

የንግግር ፡ መፈጸሚያና ፡ ማሠራያ ፡ አድርገን ፡ የምንወያራው ፡ ቃል ፡ « ገሥ » ወይም ፡ አንቀጽ ፡ ይባላል ፡ ገሥ ፡ ጠቅላላ ፡ ስሙ ፡ አንቀጽ ፡ የውስጥ ፡ ስሙ ፡ ነው ፡

አንቀጽ ፡ መበሉ ፡ በር ፡ መወሰን ፡ መክልከያ ፡ እንደሆነ ፡ ቃላትም ፡ በርሱ ፡ ይወሰኑበታልና ፡ ስለዚህ ፡ ነው ፡ አንቀጽ ፡ ከግዕዝ ፡ የመጣ ፡ ቃል ፡ ነው ፡ ትርጓሜውም ፡ በር ፡ ግለት ፡ ነው ፡

ገሥ ፡ መበሉ ፡ በለ ፡ ብዙ ፡ ጓዝ ፡ ባለ ፡ ብዙ ፡ ሠራዊት ፡ ስለሆነ ፡ ነው ፡ ገሥ ፡ የብዛትን ፡ ነገር ፡ የሚያመለክት ፡ ቃል ፡ ስለሆነ ፡ «ሰማይ ፡ ከነግሡ ፡ ምድር ፡ ከነልብሱ» ፡ ተብሎ ፡ ይተረታል ፡ ከሌላውንት ፡ ወገን ፡ ማለት ፡ የግዕዝ ፡ ቃል ፡ ይዘው ፡ ገሥ ፡ ግለት ፡ ገለጋኝ ፡ ግለት ፡ ነው ፡ ብለው ፡ የሚተረጉሙ ፡ አሉ ፡ አንዳንዶች ፡ ደግሞ ፡ «ግስንግስ» ፡ ያለውን ፡ አማርኛ ፡ ይዘው ፡ ጓዙ ፡ ብዙ ፡ ግለት ፡ ነው ፡ ብለው ፡ ይተረጉማሉ ፡ ያም ፡ ሆነ ፡ ይህ ፡ ምሥጢር ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ ነው ፡

—121—

የንግግርን ፡ አሳብ ፡ በግልጽ ፡ ለማሰማትና ፡ አንድ ፡ ዐረፍተ ፡ ነገር ፡ ለማድረግ ፡ ስንፈልግ ፡ አጅግ ፡ በያንስ ፡ ስ ፡ በለዌትና ፡ ስ ፡ ገሥ ፡ ለፍሩን ፡ ያስፈልጋል ፡

አጅ ፡ ውሻ ፡ ጮኸ ፡ ዝናም ፡ ዘነመ ፡ አባት ፡ ልጁን ፡ ቀጣ ፡

እነሆ ፡ በዚህ ፡ በተሰጠው ፡ ማስረጃ ፡ «ውሻ ፡ ዝናም ፡ አባት» የተባሉት ፡ ሰዎች ፡ ብቻቸውን ፡ ተነግረው ፡ ቢሆን ፡ ናር ፡ ምንን ፡ እንዳደረጉ ፡ ወይም ፡ ምንን ፡ እንደተደረጉ ፡ ለማወቅ ፡ በልተቻለም ፡ ነበር ፡ ነገር ፡ ገን ፡ የገሥ ፡ ቃል ፡ «ውሻ ፡ ዝነመ ፡ ቀጣ» ፡ ሲወሰንባቸው ፡ ድርጊታቸው ፡ ወይም ፡ ሁኔታቸው ፡ ተገልጿል ፡ ይታወቃል ፡

ክፍል ፡ ስ ፡ የገሥ ፡ ጠባይና ፡ ዓይነት ፡

—122—

(ጵ) የገሥ ፡ ጠባዮች ፡

ገሥ ፡ ስ ፡ ጠባዮች ፡ አሉት ፡ እነርሱም ፡ ገቢር ፡ ተገብር ፡ ወላዋይ ፡ ናቸው ፡

—123—

ገቢር ፡ ገሥ ፡

ገቢር ፡ ገሥ ፡ የሚባለው ፡ ለአንቀጽ ፡ ርቱዕ ፡ ተሳቢ ፡ (ወይም ፡ ቀጥታ ፡ ተሳቢ) የሚያሻ ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ ነው ፡ ርቱዕ ፡ ተሳቢ ፡ የሚታወቀው ፡ በቃሉ ፡ መድረሻ ፡ ላይ ፡ ን ፡ የሚል ፡ የገቢር ፡ ምልክት ፡ ሲወሰንበት ፡ ነው ፡ (በ124 ፡ ቁ. (ሀ ፡ ለ) ፡ ተመልክት) ፡ በዚህ ፡ ጊዜ ፡ የአንቀጽ ፡ ጠባይ ፡ ገቢር ፡ ነው ፡ ይባላል ፡ ን ፡ የገቢር ፡ ምልክት ፡ ሲሆን ፡ በቀጽል ፡ ክፍል ፡ ጠቃሽ ፡ አመልካች ፡ ተብሎ ፡ እንደተመደበና ፡ ትርጓሜው ፡ ያ ፡ ግለት ፡ እንደሆነ ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ በ113 ፡ ቁ. አሳይተናል ፡

—124—

ተሳቢው ፡ በለዘርፍ ፡ ወይም ፡ ባለቀጽል ፡ በሆነ ፡ ጊዜ ፡ የገቢር ፡ ምልክት ፡ ን ፡ በዘርፍ ፡ ወይም ፡ በቀጽሉ ፡ ላይ ፡ ይውላል ፡ (አጅ. ሐ ፡ ተመልክት) ፡ እንደዚህ ፡ ደግሞ ፡ ዘርፉ ፡ ወይም ፡ ቀጽሉ ፡ ለራሱ ፡ በለዘርፍ ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ የገቢር ፡ ምልክት ፡ ን ፡ በዘርፉ ፡ በተሰጠው ፡ ላይ ፡ ይውላል ፡ (አጅ. መ ፡ ተመልክት) ፡

- አጅ ፡
- (ሀ) ጻዊት ፡ ጎልያድን ፡ ገደለ ፡
 - (ለ) ጮኸ ፡ ልብሱን ፡ ቀደደ ፡
 - (ሐ) ያዕቆብ ፡ ሸቀን ፡ ነገድ ፡ ወለደ ፡
 - (መ) አብርሃም ፡ የኢየሩሳሌምን ፡ ንጉሥ ፡ መልክዲደቅን ፡ አገኘው ፡

—125—

ተገብር ፡ ገሥ ፡

ተገብር ፡ ገሥ ፡ የሚባለው ፡ ለአንቀጽ ፡ ርቱዕ ፡ ተሳቢ ፡ የማያሻው ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ ነው ፡ ተገብር ፡ ገሥ ፡ ያለምንም ፡ ተሳቢ ፡ ይነገራል ፡ (አስረጅ ፡ ሀ ፡ ተመልክት) ፡ ጻሩ ፡ ገን ፡ ኢርቱዕ ፡ ተሳቢን ፡ (ቀጥታ ፡ ያልሆነ ፡ ተሳቢን) ፡ ለማግኘት ፡ ይችላል ፡ (አስረጅ ፡ ለ. ሐ ፡ ተመልክት) ፡ ይኸውም ፡ ኢርቱዕ ፡ ተሳቢ ፡ በመስተቀድድ ፡ የሚገዛ ፡ ቃል ፡ ነው ፡

- አስረጅ ፡
- (ሀ) ያዕቆብ ፡ አረጅ ፡
 - (ለ) ያዕቆብ ፡ ወደ ግብጽ ፡ ወረደ ፡
 - (ሐ) ሰሎሞን ፡ በኢየሩሳሌም ፡ ላይ ፡ ነገሠ ፡

-126-

ወላዋይ፣ ገሥ ።

ወላዋይ፣ ገሥ፣ የሚባለው፣ አንቀጽ፣ በገበር፣ በተገባር፣ ለግሰር፣ (ለሙቀት) የሚችል፣ የሆነ፣ እንደሆነ፣ ነው ።

አጅ፣ ሙብሽት፣ ወደ፣ አገሩ፣ ሄደ ። ወይም፣ አገሩን፣ ሄደ ።

ሙብሽት፣ ወደ፣ ቤተ፣ ገበ፣ ወይም፣ ቤተን፣ ገበ፣ ይላል ።

ገሩ፣ ገን፣ ይህ፣ ውሳኔ፣ የሚጣሰበት፣ ምክንያት፣ ስላለ፣ የሚከተለውን፣ ተ. ቁ. 127፣ እይ ።

-127-

ወላዋይ፣ ገሥ፣ የተባለውን፣ ውሳኔ፣ ከሊቃውንት፣ ወገን፣ የማይተሰሉ፣ አሉ ። ምክንያቱም፣ ይህ፣ ነው ። (ሙብሽት፣ አገሩን፣ ሄደ፣ በላ፣ ጊዜ፣ ገን፣ ክፍሉ፣ ከሙስተዋድድ፣ ነው፣ እንጂ፣ ከተጠቃሽ፣ አመልካች፣ አይደለም ። ገርዳሚውም፣ ወደ፣ ግለት፣ ይሆናል፣ ባለው፣ ይወስናሉ ። ደራሲውም፣ ይህን፣ ውሳኔ፣ ያመለካል ።

-128-

(ዩ) የገሥ፣ ናይነቶች ።

ገሥ፣ በፎ፣ ታላላት፣ ናይነቶች፣ ተመድቦ፣ ይነገራል ። እነርሱም፣ ተሻጋሪ፣ ገሥ፣ የማይሻገር፣ ገሥ፣ ነበር፣ ገሥ፣ ይባላሉ ።

እነዚህም፣ ፣ ናይነቶች፣ በቅኔ፣ ጉምህርት፣ ቤት፣ ገቢር፣ ተገባር፣ በተባለው፣ ክፍል፣ ተጠቅልለው፣ ይነገሩ፣ ነበር ። ባሁኑ፣ ውሳኔ፣ ገን፣ የተለየ፣ ነገር፣ አለ ። ለዩነት ገም፣ በሚከተለው፣ መመልከት፣ ነው ።

-129-

ተሻጋሪ፣ ገሥ ።

የአንቀጽ፣ ገባር፣ በአድራጊው፣ ላይ፣ ብቻ፣ ተወስኖ፣ ሳይቀር፣ ወደ፣ ተደራጊው፣ ያለፈ፣ እንደሆነ፣ ገሡ፣ ተሻጋሪ፣ ይባላል ። ጠባይ፣ ገቢርነት፣ ነው ።

አጅ፣ አባት፣ ልጁን፣ አስተማረ ።

ዳዊት፣ ጎልያድን፣ ገደለ ።

-130-

ተሻጋሪ፣ ገሥ፣ አንዳንድ፣ ጊዜ፣ ድርብ፣ ተሰቢን፣ ይዞ፣ ይገኛል ። በዚህም፣ ጊዜ፣ የገቢሩ፣ ያልከት፣ ገን፣ በመጀመሪያው፣ ተሰቢ፣ ላይ፣ ብቻ፣ ይሆንና፣ ከደኛው፣ ላይ፣ ይቀራል ። ምሥጢሩ፣ ሲመረመር፣ ገን፣ የመስተዋድድ፣ ቃል፣ ውስጠ፣ ቀሪ፣ ሆኖ፣ የጉደለ፣ ነው ።

አስረጅ፣ አስተማሪ፣ ልጁን፣ ለዋሰው፣ አስተማሪ፣ (—ለልጁ፣ ለዋሰውን፣ አስተማረ ።)

ኢየሱስ፣ ውኃን፣ ጠጅ፣ አደረገ ። (—ውኃን፣ ጠጅ፣ እንዲሆን፣ አደረገ ።)

-131-

የማይሻገር፣ ገሥ ።

የአንቀጽ፣ ገባር፣ ወደሌላ፣ ሳያልፍ፣ በአድራጊው፣ ላይ፣ ብቻ፣ ተወስኖ፣ የሚቀር፣ ሲሆን፣ ገሡ፣ የማይሻገር፣ ይባላል ።

ገቢርነት፣ ወይም፣ ተገባርነት፣ ይሰማል ።

አጅ፣ ሙብሽት፣ ልብሱን፣ ለበሰ ።

ሰሎጥን፣ ሙንገሥትን፣ ወረሰ ።

ያዕቆብ፣ አርጅቶ፣ ሞተ ።

ሙብሽት፣ ወደ፣ ቤተ፣ ሄደ ።

-132-

ነበር፣ ገሥ ።

አንድ፣ ገሥ፣ ደንብ፣ ሙሉ፣ እርባታ፣ የሌላቸው፣ ግሦች፣ በግብራቸው፣ ነበር፣ ገሥ፣ ተባለው፣ ይጠራሉ ። ነበር፣ ግለት፣ ወዲያ፣ ወዲህ፣ የማይል፣ ተቀማጭ፣ ግለት፣ ነው ። እነዚህም፣ ግሦች፣ እንደሌሎቹ፣ ሁሉ፣ በአሰማድ፣ ተዘርዝረው፣ ስለማይረቡ፣ ነበር፣ ተባለው ። እንደነዚህ፣ ያሉት፣ ግሦች፣ ብዙ፣ አይደሉም ። ቀንኞቹም፣ (ሀ) የመሆን፣ ገሥ፣ (ለ) የመኖር፣ ገሥ፣ ናቸው ።

-133-

የመሆን፣ ገሥ፣ ነው፣ ነበረ፣ . . . የሚል፣ ቃልን፣ እየወለደ፣ ይረባል፣

የመኖርም፣ ገሥ፣ አለ፣ ኖረ፣ . . . የሚል፣ ቃልን፣ እየወለደ፣ ይረባል ።

አለ፣ የሚለው፣ ቃል፣ ላልቶ፣ ሲነበብ፣ የመኖርን፣ ምግባር፣ ያመለክታል ።

ይኸውም፣ እግዚአብሔር፣ ብርሃን፣ ይዞን፣ አለ፣ እንደማለት፣ ነው ። ጠብቆ፣ ሲንቡብ፣ ግን፣ የመኖርን፣ ምግባር፣ ይገልጻል ። በዚህ፣ ተራራ፣ ለአብ፣ የሚሰማቅበት፣ ጊዜ፣ አለ፣ እንደማለት፣ ነው ።

-134-

ከዚህ፣ በላይ፣ የተነገሩት፣ የመሆንና፣ የመኖር፣ ግሦች፣ በአንቀጽነታቸው፣ ራሳቸውን፣ ችለው፣ በገቡ፣ ጊዜ፣ እንደ፣ ገሥ፣ ደንብ፣ በፎቱም፣ መደቦች፣ ሊረቡ፣ ይችላሉ ። ይኸውም፣ ነበር፣ ነበር፣ ነበረች፣ ነበረ፣ አለሁ፣ አለሁ፣ አለች፣ አለች፣ . . . እንደማለት፣ ነው ። ደግሞ፣ ረዳት፣ ሆነው፣ በብዙ፣ አንቀጽ፣ ላይ፣ እየተደረቡ፣ በገቡ፣ ጊዜ፣ እንደሚከተለው፣ ይሆናሉ ። (ቁ. 135 136 እይ ።)

— 135 —

የመሆን ግሥ፣ ነበረ፣ መድረሻውን ላድሰ፣ አድርጎ፣ ነበር፤ ተብሎ፣ በጅቱም፣ መደቦች፣ ይገባል። ይኸውም፣ መጥቻ፣ ነበር፤ መጥተህ፣ ነበር፤ መጥቶ፣ ነበር፤ . . . እንደግለት፣ ነው።

— 136 —

የመኖር ግሥ፣ «አለ» በነጠላ፣ ቁጥር፣ በጅኖ፣ መደብና፣ በጅኖ፣ መደብ፣ በእንስት፣ ጾታ፣ (መጥቻአለሁ፣ መጥታለች፣ ብሎ) ከሚለውጥ፣ በቀር፤ በሌሎች፣ ላይ፣ መድረሻውን ላድሰ፣ አድርጎ፣ አል፣ ተብሎ፣ ይገባል። ይኸውም፣ መጥተህ፣ አል፤ መጥተህ፣ አል፤ መጥቶ፣ አል፤ መጥተን፣ አል፤ መጥቻ፣ አለሁ፤ መጥተው፣ አል፤ ይላል፣ ግለት፣ ነው።

— 137 —

አ የተጠራውን ፈጣሪ፣ አናገር፣ ድምፁን፣ አውርሶ፣ መታጣት፣ ለማድ፣ ነው። ስለዚህም፣ ከዚህ፣ በላይ፣ በ136 ቁ. ያመለከትናቸው፣ ቃላት፣ «መጥቻለሁ፣ መጥተሃል፣ መጥተሻል፣ መጥቷል፣ መጥታለች፣ መጥተናል፣ መጥታችኋል፣ መጥተዋል፣» ተብለው፣ ይጻፋሉ።

ጅኖ፣ መልመኛ

- (ሀ) — ግሥ፣ ስንት፣ ጠባቶች፣ አሉት? ግሥ፣ ግለት፣ ምን፣ ግለት፣ ነው?
- በገቢር፣ ግሥ፣ የሚነገር፣ ጅ ፀረፍተ፣ ነገር፣ ጻፍ።
- በተገባር፣ ግሥ፣ የሚነገር፣ ጅ ፀረፍተ፣ ነገር፣ ጻፍ።
- የማይሻገር፣ ግሥ፣ እንዴት፣ ያለ፣ ዓይነት፣ ነው? ?
- ከማይሻገር፣ ግሥ፣ ጅ፣ ቃላትን፣ ተናገር።
- ከተሻገረ፣ ግሥ፣ ጅ፣ ቃላትን፣ ተናገር።
- ወላዋይ፣ ግሥ፣ እንዴት፣ እንደሆነ፣ በምሳሌ፣ አስረጻ።
- ነበር፣ ግሥ፣ የተባሉትን፣ ቃላት፣ ቆጥረህ፣ አስታውቅ።

(ለ) — ከዚህ፣ በቃች፣ ከተጻፈው፣ ምንበብ፣ ግጥችን፣ በየጠባያቸውና፣ በየኃይልታቸው፣ እየለየህ፣ አስታውቅ።

ምንባብ

መርድ፣ አዝማች፣ ወሰን፣ ሰገድ፣ በአባቱ፣ በመርድ፣ አዝማች፣ አስፋ፣ ወሰን፣ ህመን፣ አበጋዝ፣ ሆኖ፣ በውሳኔነት፣ ይገዛ፣ ነበር። አባቱ፣ ሲሞቱ፣ አልጋውን፣ ያዘ። ስውየውም፣ ኃይለኛና፣ ስመ፣ ጥር፣ ጀግና፣ ነበር፣ ይባላል። በጋሻው፣ ብዙ፣ አገሮችን፣

አቀንቷል። ከተማውን፣ ከፍ፣ ያለ፣ ስፍራ፣ አይቶ፣ ቀንዲ፣ ላይ፣ አደረገው። ያጤ፣ ዘርዐ፣ ያዕቆብ፣ ከተማ፣ የነበረውን፣ ደብረ፣ ብርሃንን፣ እንደገና፣ የመሠረተ፣ እርሱ፣ ነው። ደብረ፣ ሊባዓስንና፣ ሌሎችንም፣ አብያተ፣ ክርስቲያናት፣ ለመሥራት፣ አስጀምሮ፣ ነበር።

መርድ፣ አዝማች፣ ወሰን፣ ሰገድ፣ አንድ፣ ጊዜ፣ እዝቡን፣ ሰበሰባና፣ ስሜን፣ ራስ፣ ብለህ፣ ጥራኝ፣ አለዚያ፣ እቀጣሃለሁ፣ ብሎ፣ አስገደደው። ከዚህ፣ በኋላ፣ ራስ፣ ወሰን፣ ሰገድ፣ እየተባለ፣ ያጠራ፣ ጀመር። እያደረገም፣ ኃይል፣ ተሰማውና፣ ወደ፣ ጎንደር፣ ለመዝመት፣ አስቦ፣ በዚያ፣ ዘመን፣ ወደነበረው፣ ወደ፣ ራስ፣ ጉግሣ፣ እነሆ፣ መምጣቱ፣ ነውና፣ ድልድል፣ ስፍራ፣ ይዘህ፣ ጠብቀኝ፣ ብሎ፣ ላከበት፣ ይባላል። ነገር፣ ግን፣ መኳንንቶቹ፣ ወደ፣ ጎንደር፣ መዝመትን፣ አልወደዱምና፣ በአንድ፣ ጠንቋይ፣ ምክር፣ ብርቱውን፣ አሳብን፣ አደከሙት። ለዝልም፣ አይተው፣ ሰኔ፣ ጅ፣ ቀን፣ (ሰኞ) ፲፮፻፳፩፣ ዓ.ም. በጅ፣ በባሪያው፣ እጅ፣ አስገደሉትና፣ ባቀናው፣ ከተማ፣ በቀንዲ፣ ተቀበረ። ራስ፣ ወሰን፣ ሰገድ፣ የግዛቱ፣ ዘመን፣ ፪፣ ዓመት፣ ተመንፈቅ፣ ያህል፣ ነው። — ከዚህ፣ በኋላ፣ ልጁ፣ ግህለ፣ ሥላሴ፣ በዙፋኑ፣ ተተክ።

ክፍል ፣ ፪ ፣ አዕማድ ።

— 138 —

መግለጫ

አዕማድ፣ የሚባሉት፣ ለግሥ፣ አርባታ፣ መነሻ፣ መቋቋሚያ፣ የሚሆኑት፣ ግሥች፣ ናቸው። በነጠላ፣ ቁጥር፣ ዐምድ፣ ይባላል። በብዙ፣ ቁጥር፣ ግን፣ አዕማድ፣ ወይም፣ ዐምዶች፣ ያሰኛል። የዐምድ፣ ትርጓሜው፣ ምሰሶ፣ ግለት፣ ነው። ምሰሶ፣ ቤትን፣ አጽንቶ፣ እንዲያቆመው፣ በነዚህም፣ ግሥች፣ አንቀጾች፣ ይቋቋሙባቸዋልና፣ በዚህ፣ ምሳሌ፣ ተሰይሟል።

— 139 —

የአዕማድ፣ ደንበኛ፣ ቁጥራቸው፣ ጅ፣ ነው። አነርሱም፣ አድራጊ፣ አስደራጊ፣ አደራራጊ፣ ተደራራጊ፣ ተብለው፣ ይጠራሉ። ከነዚህም፣ አደራራጊና፣ ተደራራጊ፣ አንዳንድ፣ ጊዜ፣ ድርብ፣ ዐሥድ፣ ይዘው፣ ይገኛሉ። እንዲሁም፣ ሲሆን፣ አዳራጊ፣ ተደራራጊ፣ የሚባሉ፣ ዘመናም፣ የሆኑ፣ ሌሎች፣ ፪፣ አዕማድ፣ ይጨመሩባቸውና፣ የአዕማድ፣ ቁጥር፣ እስከ፣ ፮፣ ይደርሳል።

— 140 —

ማናቸውም፣ ግሥ፣ የአዕማድን፣ ደንብ፣ በሙሉ፣ ወይም፣ በከፊል፣ መፈጸም፣ አለበት።

አዕማድ፡ በገረግ፡ ሙደብ፡ በሚነገረው፡ ተባብሮ፡ ጸታ፡ ነጠላ፡ ቁጥር፡ በሆነው፡ በገላጊ፡ የገሥ፡ ቃል፡ ይነገራሉ፡ ይኸውም፡ ገደል፡ አስገደል፡ አገዳደል፡ አጋደል፡ ተገደል፡ ተገዳደል፡ ተጋደል፡ እንደግለት፡ ነው፡ የገሥ ገሥር፡ በንኡስ፡ አንቀጽ፡ እንደሆነ፡ ወደፊት፡ እንደገረግ፡ እንደ፡ ሕገ፡ ዲሆን፡ አዕማድም፡ በንኡስ፡ አንቀጽ፡ ሊነገሩ፡ በተገባ፡ ነበር፡ ይኸውም፡ ሙገደል፡ ግስገደል፡ ግገዳደል፡ ግጋደል፡ ሙገዳደል፡ ሙጋደል፡ እንደግለት፡ ነው፡ ዳሩ፡ ግን፡ በግዕዝ፡ ትምህርት፡ በገላጊ፡ የገሥ፡ ቃል፡ እየተነገሩ፡ በሌተለመዱ፡ አሁንም፡ በዚያው፡ ልግድ፡ ተጽፏል፡

የአዕማድ፡ ዓይነት፡

አዕማድ፡ ጽንግን፡ ድኩማን፡ ተብለው፡ በደ፡ ዓይነት፡ ይመደባሉ፡ ጽንግን፡ የሚባሉት፡ ከጅ፡ እስከ፡ ጌ፡ ሙደብ፡ ለመድረሱ፡ የሚችሉት፡ ናቸው፡ ድኩማን፡ የሚባሉትም፡ ከጅ፡ ሙደብ፡ በታች፡ የሚቀሩት፡ ናቸው፡

ከጽንግን፡ ዓምዶች፡ ገደል፡ ፈለገ፡ ግል፡ ገባ፡ ከድኩማን፡ ዓምዶች፡ ዘንግ፡ ተኛ፡ በተባሉት፡ ግሥች፡ የአመዳደባቸውን፡ ምሳሌ፡ እናሳያለን፡

የግሙ፡ ሥር፡	አድራጊ፡	አስደራጊ፡	አደራራጊ፡	አዳራጊ፡	ተደራጊ፡	ተደራራጊ፡	ተዳራጊ፡
ሙገደል፡	ገደል፡	አስገደል፡	አገዳደል፡	አጋደል፡	ተገደል፡	ተገዳደል፡	ተጋደል፡
ሙፈለግ፡	ፈለገ፡	አስፈለገ፡	አፈላለገ፡	አፋለገ፡	ተፈለገ፡	ተፈላለገ፡	ተፋለገ፡
ሙግል፡	አግለ፡	አስግለ፡	አግግለ፡	—	ግለ፡	ተግግለ፡	—
ሙተው፡	ተው፡	አስተው፡	—	—	ተተው፡	—	—
ሙዝም፡	ዝም፡	አስዝም፡	—	—	ዝም፡	—	—
ሙተኛት፡	—	አስተኛ፡	—	—	ተኛ፡	—	—

አዕማድ፡ ሙነኸቸውን፡ በግዕዝ፡ በራብዕ፡ በኃምሳ፡ በሳብዕ፡ ፈደል፡ ያደርጋሉ፡ ይኸውም፡ ገደል፡ ግለ፡ ጌደ፡ ቆመ፡ እንደግለት፡ ነው፡ መድረሻቸውንም፡ በግዕዝና፡ በራብዕ፡ ፈደል፡ ያደርጋሉ፡ ይኸውም፡ ፈለገ፡ ገባ፡ እንደግለት፡ ነው፡

አዕማድ፡ ከደ፡ እስከ፡ ጌ፡ በሆኑ፡ ፈደላት፡ ይነገራሉ፡ ይኸውም፡ አየ፡ ፈለገ፡ ተረጉመ፡ አፈገፈ፡ አጉረመረመ፡ እንደግለት፡ ነው፡

ከአዕማድ፡ ወገን፡ በደ፡ ፈደል፡ ብቻ፡ የሚነገር፡ የለም፡ ዳሩ፡ ግን፡ ሻ፡ የሚል፡ አድራጊ፡ ዐምድ፡ በደ፡ ፈደል፡ ብቻ፡ ሊነገር፡ ይገኛልና፡ ከርሱ፡ በቀር፡ ነው፡

ሻ፡ ስለሚለው፡ ግሥ፡ ነገር፡ አንዳንድ፡ መምህራን፡ ና፡ የመጣህ፡ ትእዛዝ፡ አንቀጽ፡ እንደሆነ፡ ሻ፡ የፈለገህ፡ ትእዛዝ፡ አንቀጽ፡ ነው፡ ይላሉ፡ እኛ፡ ግን፡ ከ፡ ና፡ ጋራ፡ አናንጻጽረውም፡ ሻ፡ ለፈለገህ፡ ትእዛዝ፡ አንቀጽ፡ ከመሆኑ፡ በላይ፡ ራሱን፡ የቻለ፡ ድኩም፡ ዐምድ፡ ነው፡ እንግልግ፡ ምክንያቱም፡ ና፡ በጅቱ፡ መደቦች፡ ሊዘረዘር፡ አይችልም፡ ሻ፡ ግን፡ ሻው፡ ሻህ፡ ሻሻ፡ ሻች፡ ሻ፡ እያለ፡ በጅቱ፡ መደቦች፡ እየገባ፡ በጅቱም፡ ጊዜያቶች፡ ሊረባ፡ ስለሚችል፡ ነው፡

የቃልን፡ ሞክሼነት፡ ለመለየት፡ እሻ፡ ተብሎ፡ ይጠራ፡ ብለው፡ የሚባይት፡ መምህራን፡ አሉ፡ ምክንያቱም፡ እሻ፡ ሲል፡ ግሥ፡ ሻ፡ ሲል፡ ተውሳክ፡ ግሥ፡ ይሆናል፡ ብለው፡ የሚከተለውን፡ ማስረጃ፡ ያቀርባሉ፡

- (ሀ) መጻሕፍትን፡ እሻ፡ መርምር፡ (ግሥ፡)
- (ለ) የሰናፍጭ፡ ምግብ፡ ሆድን፡ ሻ፡ ያደርጋል፡ (ተውሳክ፡ ግሥ፡)

ይህንን፡ ብያኔ፡ ደራሲው፡ አይቃወመውም፡

የአዕማድ፡ ጠባይ፡

የአዕማድ፡ ጠባያቸው፡ ገቢር፡ ወይም፡ ተገብሮ፡ ነው፡ የገቢር፡ ጠባይ፡ ያላቸው፡ ዐምዶች፡ አድራጊ፡ አስደራጊ፡ አደራራጊ፡ አዳራጊ፡ ናቸው፡ የተገብሮ፡ ጠባይ፡ ያላቸውም፡ ተደራጊ፡ ተደራራጊ፡ ተዳራጊ፡ ናቸው፡ ዳሩ፡ ግን፡ ይህ፡ አዋጅ፡ የሚጣስበት፡ ጊዜ፡ አለ፡ እርሱንም፡ በአገባብ፡ ክፍል፡ ይመለከታል፡

ከአዕማድ፡ ውስጥ፡ አድራጊ፡ ወይም፡ ተደራጊ፡ ዐምድ፡ እርእስተ፡ አለማድ፡ ተብለው፡ ይጠራሉ፡ በነጠላ፡ ቁጥር፡ ርእሰ፡ ዐምድ፡ ያሰኛል፡ ትርጓሜው፡ የአዕማድ፡ ራስ፡ ወይም፡ ሥር፡ ግለት፡ ነው፡

—150—

አድራጊና፣ ተደራጊ፣ ዐምዶች፣ የአዕማድ፣ ራሶች፣ መበላቸው፣ ማናቸውም፣ ግሥ፣ በባዕድ፣ መነሻ፣ ረዳትነት፣ ከነሱ፣ ስለሚመሠረት፣ ነው። አድራጊና፣ ተደራጊ፣ ዐምዶች፣ ግን፣ በዕድ፣ መነሻ፣ አይኹም።

አድራጊ፣ ዐምዶ፣ መሠረት፣ ሲሆን፣ ተደራጊውን፣ ከዘያው፣ ከርሱ፣ ያስገኛል። ይኸም፣ ገደለ፣ ብሎ፣ ተገደለ፣ ይላል፣ ማለት፣ ነው። ተደራጊ፣ ዐምዶም፣ መሠረት፣ ሲሆን፣ አድራጊውን፣ ከርሱ፣ ያስገኛል። ይኸም፣ መጣ፣ ብሎ፣ አመጣ፣ አንደ ማለት፣ ሁሉ፣ ነው።

—151—

በዕድ፣ መነሻ፣

አርእስተ፣ አዕማድ፣ ከሚሆኑት፣ ግሥች፣ በቀር፣ ለአዕማድ፣ ሁሉ፣ በዕድ፣ መነሻ፣ አላቸው። እነአርሱም፣ አ፣ አስ፣ አስተ፣ ተ፣ ናቸው። በ፣ አ፣ ፊደል፣ የሚነግ፣ ግሥ፣ ሲገጥማቸውም፣ ራብዕ፣ ይሆናሉ። ይኸውም፣ አስ፣ አስታ፣ ታ፣ ይላል፣ ማለት፣ ነው። አስተ፣ የሚለው፣ በዕድ፣ መነሻ፣ በጥቂቶች፣ ግሥች፣ ላይ፣ ብቻ፣ ይገኛል።

	{	የአድራጊ፣ በዕድ፣ መነሻ፣ ይሆናል፣ አጅ፣ መጣ፣ ብሎ፣ አመጣ፣ ይላል።	
አ	{	የአድራጊ፣ » » » » ፈለገ፣ ብሎ፣ አፈለገ፣ ይላል።	
	{	የአድራጊ፣ » » » » ፈለገ፣ ብሎ፣ አፋለገ፣ ይላል።	
አስ	{	የአስደራጊ፣ » » » » ፈለገ፣ ብሎ፣ አስፈለገ፣ ይላል።	
አስተ	{	የአድራጊ፣ » » » » አወቀ፣ ብሎ፣ አስተዋወቀ፣ ይላል።	
	{	የተደራጊ፣ » » » » ፈለገ፣ ብሎ፣ ተፈለገ፣ ይላል።	
ተ	{	የተደራጊ፣ » » » » ፈለገ፣ ብሎ፣ ተፈላለገ፣ ይላል።	
	{	የተዳራጊ፣ » » » » ፈለገ፣ ብሎ፣ ተፋለገ፣ ይላል።	

—152—

ጥንት፣ ቀለማቸው፣ በ፣ አ፣ በ፣ ተ፣ የሚጀመር፣ የአዕማድ፣ ሥሮች፣ (=አድራጊ፣ ተደራጊ)፣ በተነገሩ፣ ጊዜ፣ አ፣ ተ፣ በዕድ፣ መነሻ፣ እንዳይባሉ፣ እወቅ። አ፣ ወይም፣ ተ፣ ጥንተ፣ ቀለም፣ የሚሆኑባቸው፣ የአዕማድ፣ ሥሮች፣ (አርእስተ፣ አዕማድ)፣ በጣም፣ ብዙዎች፣ ናቸው። እነሆ፣ ለምሳሌ፣ ጥቂቶችን፣ እንጽፋለን።

አ	{	አየ፣ አወቀ፣ አስበ፣	{	አድራጊ፣ ርእሰ፣ ዐምዶ፣
	{	አስበ፣ አመለጠ፣ አፈጠጠ፣	{	ተደራጊ፣ ርእሰ፣ ዐምዶ፣
ተ	{	ተረጎመ፣ ተለመ፣ ተወ፣ ተኩሰ፣	{	አድራጊ፣ ርእሰ፣ ዐምዶ፣
	{	ተነግ፣ ተረራ፣	{	ተደራጊ፣ ርእሰ፣ ዐምዶ፣

አ፣ ተ፣ ጥንተ፣ ቀለም፣ የሚሆኑአቸውን፣ ግሥች፣ በልዩ፣ ምልክት፣ ለመሠሰን፣ እይቻልም፣ የሚሸለውም፣ ምክር፣ ቃላቱን፣ በተለይ፣ ማጥናት፣ ወይም፣ በመዝገብ፣ ቃላት፣ መመልከት፣ ብቻ፣ ነው።

በኛ፣ መልመጃ።

- (ሀ) የግሥ፣ አዕማድ፣ ስንት፣ ናቸው? = ፈለገ፣ እገኛ፣ ተቀመጠ፣ ረገመ፣ መረቀ፣ በተባሉት፣ ግሥች፣ አዕማድን፣ እየዘረዘርህ፣ ተናገር። ርእሰ፣ አዕማድ፣ የተባሉት፣ እነማን፣ ናቸው? ርእሰ፣ ዐምዶ፣ ከሆነው፣ ከአድራጊ፣ መደብ፣ ጾ ግሥችን፣ ለምሳሌ፣ አምጣ። ርእሰ፣ ዐምዶ፣ ከሆነው፣ ከተደራጊ፣ መደብ፣ ጾ ግሥችን፣ ለምሳሌ፣ አምጣ።
- (ለ) ከዚህ፣ በታች፣ ከተጻፈው፣ ምንባብ፣ አዕማድን፣ በየመደባቸው፣ እየለየህ፣ ተናገር። በምንባብ፣ የሚገኘውን፣ ግሥ፣ በአዕማድ፣ ደንብ፣ እየዘረዘርህ፣ ተናገር።

ምንባብ።

የራስ፣ ወሰን፣ ስንድ፣ ልጆች፣ አቤቶ፣ በኩሩና፣ ሣህለ፣ ሥላሴ፣ ነበሩ። ሥላቄ፣ አቤቶ፣ በኩሩ፣ አበጋዝነት፣ ተሾሞ፣ በመርሐቤቲ፣ ቁላ፣ ይኖር፣ ነበር። ራስ፣ ወሰን፣ ስንድ፣ በሞተ፣ ጊዜ፣ ወደ፣ ቁንዱ፣ እወጣለሁ፣ ብሎ፣ በነግ፣ የጅሩ፣ ጋላ፣ መንገድ፣ አሳጥቶ፣ አስቀረው። ስለዚህም፣ ታናሹ፣ ሣህለ፣ ሥላሴ፣ ከሰላ፣ ድንጋይ፣ ተጠርቶ፣ መጣና፣ በአባቱ፣ በራስ፣ ወሰን፣ ስንድ፣ ዙፋን፣ ላይ፣ ተቀመጠ። ሣህለ፣ ሥላሴ፣ ወዲያው፣ ንጉሠ፣ ሸዋ፣ ተብለው፣ ይጠሩ፣ ጀመር። ሸማግሌዎቻችን፣ እንኳ፣ ሲሟወቁ፣ «በታላቁ፣ ንጉሥ፣ በሣህለ፣ ሥላሴ፣ ጊዜ፣ እንዲህ፣ ሆነ፣ እንዲህ፣ ተደረገ፣» አያሉ፣ የሆነውን፣ ሁሉ፣ ይተርክሉ። የራስ፣ ሣህለ፣ ሥላሴ፣ ንጉሠ፣ ሸዋ፣ የሚልም፣ ደብዳቤ፣ ተገኝቷል። ደግሞ፣ «ዝ፣ መጽሐፍ፣ ዘራስ፣ ሣህለ፣ ሥላሴ፣ ንጉሠ፣ ሸዋ፣ ዝ፣ ከበሮ፣ ዘራስ፣ ሣህለ፣ ሥላሴ፣ ንጉሠ፣ ሸዋ።» የሚል፣ በየአድባራቱ፣ በየስፍራው፣ ይገኛል።

ሣህለ፣ ሥላሴ፣ በአንኮበር፣ ላይ፣ የቀዳስ፣ ሚካኤልን፣ ቤተ፣ ክርስቲያን፣ አሳንጸው፣ አንገለገለና፣ ደብረ፣ ብርሃንን፣ ከተማ፣ አድርገው፣ ይኖሩ፣ ነበር። በዘመናቸው፣ ስመ፣ ጥሩዎች፣ ጀግኖች፣ እነ፣ አቶ፣ መተኮ፣ እነ፣ ቋንቋሬ፣ በቡ፣ እንደነበሩ፣ ይተረክል። ሣህለ፣ ሥላሴ፣ በሕዝባቸው፣ ዘንድ፣ የተወደዱ፣ ነበሩ። ሸሹ፣ ዓመት፣ ያህል፣ እንደዘቡ፣ ታመሙና፣ አልጋቸውን፣ ለትንሹ፣ ልጃቸው፣ ስኃይለ፣ መለኮት፣ አውርሰው፣ ደብረ፣ ብርሃን፣ ላይ፣ ጥቅምት፣ 18፣ 1889፣ ዓ፡ም፣ ዐረፋ፣ ራ፡መ፣ ልጃቸው፣ ኃይለ፣ መለኮት፣ እንኮበር፣ ወስደው፣ በቀዳስ፣ ሚካኤል፣ ቤተ፣ ክርስቲያን፣ አስቀበሩባቸው።

ክፍል ሆነ የግሥ ረዳት

-153-

የግሥ ረዳት፣ የሚባሉት፣ በግዛ፣ አንቀጽ፣ ላይ፣ እየተጫኑ፣ ከዋናው ግሥ፣ ጋር፣ ተቀላቅለው፣ ማሰሪያ፣ አንቀጽ፣ የሚሆኑት፣ ቃላት፣ ናቸው። እነርሱም፣ በጠቅላላ፣ የመሆንና፣ የመኖር፣ ግሥ፣ ተብለው፣ ይጠራሉ። ማናቸውም፣ ግሥ፣ በአድራጊና፣ በተደራጊ፣ ወይም፣ በገበርና፣ በተገብር፣ የተመደበ፣ ነው፣ ብለናል። ስለዚህም፣ የመሆንና፣ የመኖር፣ ግሥ፣ በማለት፣ ፈንታ፣ የመደረግና፣ የማድረግ ግሥ፣ ቢባል፣ በቀና፣ ነበር። ዳር፣ ግን፣ ምሥጢርን፣ በመመልከት፣ መሆን፣ መኖር፣ ተብሎ፣ ተሰይሟል።

-154-

የመሆን ግሥ፣ በእርባታ፣ ጊዜ፣ ሩካ፣ ነበር፣ ሆነ፣ አለ፣ (ላልቶ)፣ የመረ፣ ቄዩ፣ አገን፣ የሚባሉትን፣ ቃላት፣ በየሰልቱ፣ ይዘ፣ ይገኛል። በግዕዝ፣ ከዊን፣ በዊኖት፣ ይላል። ማናቸውም፣ ተደራጊ ግሥ፣ በምሥጢር፣ የመሆን ግሥ፣ ወገን ነው።

-155-

የመኖር ግሥ፣ በእርባታ፣ ጊዜ፣ ሩካ (ጠብቆ) ነበረ፣ የሚባሉትን፣ ቃላት፣ ይዘ፣ ይገኛል።

መኖር፣ የሚባለው፣ ቃል፣ በሁለት፣ ትርጓሜ፣ ይፈታል። አለኝታን፣ ወይም አለኝ፣ ማለትን፣ የሚገልጽ ሲሆን፣ ነበር ግሥ፣ ነው፣ በግዕዝ፣ በ፣ ነው። ሲዘረዘርም፣ ብዩ፣ ብክ፣ ብኪ፣ ቦቱ፣ ... ይላል። በ፣ መኖር ሲሆን፣ ሩካም፣ በ፣ ገበ፣ አለበ፣ ይላል። የዚህም፣ ትርጓሜው፣ ከመኖር፣ ወደ አለመኖር፣ ወይም፣ ከመገኘት፣ ወደ አለመገኘት፣ ማለት ነው።

መኖር፣ የሚባለው፣ ቃል፣ የኑሮን፣ ወይም፣ የሕይወትን፣ ምግባር፣ የሚገልጽ ሲሆን፣ ራሱን፣ የቻለ፣ ተደራጊ ግሥ፣ ይሆናል። በግዕዝ፣ ሐዩው፣ ሐዩዎት፣ ወይም፣ ሀልም፣ ሀልዎት፣ የሚለው ነው። ሀልም፣ ሀልዎት፣ ከነበር፣ ግሥ፣ ጋራ፣ የሚሰማግ ዘት፣ ጊዜያት፣ አለና፣ በጥንቃቄ፣ መመልከት፣ ያስፈልጋል።

-156-

በመሆንና፣ በመኖር፣ ግሥ፣ ላይ፣ እየተጨመሩ፣ የሚነገሩ፣ ቃላት፣ ራሳቸውን፣ ችለው፣ በተነገሩ ጊዜ፣ ግሥች፣ ተብለው፣ ይጠራሉ። እንደሌሎችም፣ ግሥ፣ ሊረቡ፣ ይችላሉ። በጎላፊ፣ በዝ፣ ወይም፣ በትንቢት፣ በዝ፣ ላይ፣ እየተጨመሩ፣ በገቡ፣ ጊዜ፣ ግን፣ ረዳቶች ይባላሉ። ጎላፊ፣ በዝና፣ ትንቢት፣ በዝ፣ ምን፣ እንደሆነ፣ ወደፊት፣ በስና፣ ራው፣ ያገራል። (ቁ. 181-185 አይ)

-157-

ነው።

ነው። ለመሆን ግሥ፣ የአሁን፣ ጊዜያት፣ ነው። ሥረ፣ ነገሩ፣ ነ፣ ነው። የእርባታ፣ መሪዎች፣ ሩካ፣ ሆ፣ ሸ፣ ም፣ ች፣ ው፣ ን፣ አች፣ አዋው፣ እየተጨመሩበት፣ በርቱም፣ መደቦች፣ በአሁን፣ ጊዜያት፣ ይረባል። እነሆ፣ በአዎንታና፣ በአሉታ፣ እንዴት፣ እንደሚረባ፣ ከዚህ፣ በታች፣ እናመልክታለን።

መደብ ጸታ፣	አዎንታ፣		አሉታ፣	
	ነጠላ፣	ብዙ፣	ነጠላ፣	ብዙ፣
ሸኛ፣ የወል፣	ነኛ፣	ነን፣	አይደለውም፣	አይደለም፣
ዪኛ፣	ተባ. ነሀ፣	ናችሁ፣	አይደለም፣	አይደለችሁም፣
	አን. ነሸ፣	»	አይደለም፣	»
፫ኛ፣	ተባ. ነው፣	ናዋው፣	አይደለም፣	አይደሉም፣
	አን. ነች (ናት)፣	»	አይደለችም፣	»

-158-

ነበረ።

ነበረ፣ ለመሆን፣ ወይም ለመኖር፣ ግሥ፣ ረዳት፣ ይሆናል። በመሆን ግሥ፣ ክፍል፣ ረዳት፣ ሆኖ፣ ሲነገር፣ መድረሻውን፣ ሳይሰ፣ አድርጎ፣ ሩካ፣ ተብሎ፣ ይገባል፣ በጎላፊ፣ ወይም፣ በትንቢት፣ በዝ፣ ላይ፣ እየተጨመሩ፣ ይረባል። በጎላፊ፣ በዝ፣ ላይ፣ ሲገባ፣ የሩቅ፣ ጎላፊ፣ በትንቢት፣ በዝ፣ ላይ፣ ሲገባ፣ አዋቀይ፣ አንቀጽ፣ ይሆናል። በጎላፊ፣ በዝ፣ አንቀጽ፣ ሲገባ፣ እንደሚከተው፣ ይሆናል።

መደብ ጸታ፣	አዎንታ፣		አሉታ፣	
	ነጠላ፣	ብዙ፣	ነጠላ፣	ብዙ፣
ሸኛ፣ የወል፣	መተቺ፣ ነበር፣	መተገን፣ ነበር፣	አልመጠም፣ ነበር፣	አልመጠም፣ ነበር፣
ዪኛ፣	ተባ. መተህ፣ ነበር፣	መተቻሁ፣ ነበር፣	አልመጠም፣ ነበር፣	አልመጠችሁም፣ ነበር፣
	አን. መተዝ፣ ነበር፣	»	አልመጠም፣ ነበር፣	»
፫ኛ፣	ተባ. መተቶ፣ ነበር፣	መተቶ፣ ነበር፣	አልመጠም፣ ነበር፣	አልመጠም፣ ነበር፣
	አን. መተታ፣ ነበር፣	»	አልመጠችም፣ ነበር፣	»

የተለመደውን፣ ንግግር፣ በመከተል፣ መጥቼ፣ ነበር፣ ያለውን፣ በአሉታ፣ አልመጣሁም፣ ነበር፣ ብለን፣ ጽረኛል ። ጻፋ፣ ግን፣ በጎጃም፣ አግርኛ፣ ከላይ፣ የተጻፉት፣ አሉታዎች፣ «አልመጥቼም፣ ነበር፣ አልመጥተሁም፣ ነበር፣» ተብለው፣ ሲነገሩ፣ ይሰማሉ ። ይኸውም፣ ቃል፣ መጥቼ፣ ነበር፣ ከሚለው፣ ከሥረ፣ ነገሩ፣ ጋር፣ የተሰማማ፣ ስለ፣ ሆነ፣ መልካም፣ ውሳኔ፣ መሆኑ፣ አይጠረጠርም ። የመጣሁ፣ አሉታ፣ አልመጣሁም፣ ሊሆን፣ የተገባ፣ ነው ። የመጥቼ፣ ነበር፣ አሉታም፣ አልመጥቼም፣ ነበር፣ ቢል፣ ትክክለኛ፣ መንገድ፣ ነው ።

—159—

በትንቢት፣ በገ፣ ላይ፣ ሲገባ፣ እንደሚከተለው፣ ይሆናል ።

መደብ፣ ጾታ፣	አዎንታ፣		አሉታ፣	
	ነጠላ፣	ብዙ፣	ነጠላ፣	ብዙ፣
ጾኛ፣ የወል፣	እመጣ፣ ነበር፣	እንመጣ፣ ነበር፣	አልመጣም፣ ነበር፣	አንመጣም፣ ነበር፣
ጾኛ፣ ተባ፣	ትመጣ፣ ነበር፣	ትመጡ፣ ነበር፣	አትመጣም፣ ነበር፣	አትመጡም፣ ነበር፣
	እን፣	ትመጧ፣ ነበር፣	አትመጧም፣ ነበር፣	» ።
ጾኛ፣ ተባ፣	ይመጣ፣ ነበር፣	ይመጡ፣ ነበር፣	አይመጣም፣ ነበር፣	አይመጡም፣ ነበር፣
	እን፣	ትመጣ፣ ነበር፣	አትመጣም፣ ነበር፣	» ።

—160—

ነበረ፣ በረጻትነት፣ ሲገባ፣ የግሥ፣ አመሉን፣ ሳይተው፣ ይረባል፣ የሚሉ፣ አሉ ። ይኸውም፣ «መጥቼ፣ ነበርሁ፣ መጥተሁ፣ ነበርሁ፣ መጥተኸ፣ ነበርኸ፣» አልመጣሁም፣ ነበርሁ፣ አልመጣሁም፣ ነበርሁ፣ አልመጣኸም፣ ነበርኸ፣» ያሰኛል፣ ማለት፣ ነው ። ይህ፣ ንግግር፣ ምንም፣ እንኳ፣ የተለመደ፣ ቢሆን፣ ደረሰው፣ የላይኛውን፣ ውሳኔ፣ (ቁ. 159) በመምረጥ፣ ያጸናዋል ።

—161—

ነበረ፣ በመኖር፣ ግሥ፣ ክፍል፣ ሲነገር፣ የእርባታ፣ መሪዎች፣ «ኛ፣ ሀ፣ ሽ፣ ው፣ ት፣ ን፣ አችሁ፣ አኞሙ» እየተጨመሩበት፣ በኅላፊ፣ ጊዜያት፣ በጅቱም፣ መደቦች፣ ይረባል ። እነሆ፣ በአዎንታና፣ በአሉታ፣ እንደት፣ እንደሚረባ፣ ከዚህ፣ በታች፣ እናመለክታለን ።

መደብ፣ ጾታ፣	አዎንታ፣		አሉታ፣	
	ነጠላ፣	ብዙ፣	ነጠላ፣	ብዙ፣
ጾኛ፣ የወል፣	ነበረኝ፣	ነበረን፣	አልነበረኝም፣	አልነበረንም፣
ጾኛ፣ ተባ፣	ነበረህ፣	ነበረችሁ፣	አልነበረህም፣	አልነበረችሁም፣
	እን፣	ነበረኸ፣	አልነበረኸም፣	» ።
ጾኛ፣ ተባ፣	ነበረው፣	ነበረችው፣	አልነበረውም፣	አልነበረችውም፣
	እን፣	ነበረት፣	አልነበረትም፣	» ።

— 162 —

ሆነ ።

ሆነ፣ መወረቱ፣ ከመሆን፣ ግሥ፣ ነው ። ራሱን፣ ችሎ፣ እንደ፣ ግሥ፣ ደንብ፣ በየዋህም፣ በዝርዝርም፣ እርባታ፣ ይረባል ። በረጻትነት፣ መልክ፣ ሲገባ፣ በትንቢት፣ አንቀጽ፣ ላይ፣ እየተመጨረ፣ በቁም፣ ቀሪ፣ ሆኖ፣ ይረባል ።

ይኸውም፣ ይመጣል፣ ሆነ፣ ትመጣለች፣ ሆነ፣ ትመጣለህ፣ ሆነ፣ ይመጣሉ፣ ሆነ፣ ይላል፣ ማለት፣ ነው ። በዚህም፣ ጊዜ፣ ሆነ፣ ምክንያትን፣ ሰጭ፣ ነው፣ እንጂ፣ ዋና፣ ረጻት፣ አይደለም ። ምክንያቱም፣ እነሆ፣ ወይም፣ ስለ፣ በሚል፣ አገቡ፣ የሚተካ፣ ስለሆነ፣ ነው ። ማሰሪያው፣ የጥያቄ፣ ወይም፣ የአንክሮ፣ አንቀጽ፣ ነው ።

አስረጅ፡—ውብሸት፣ ይማግጣል፣ ሆነ፣ ምን፣ ማድረግ፣ ይሻላል ?

(=እነሆ፣ ውብሸት፣ ማገጠ፣ ምን፣ ማድረግ፣ ይሻላል ?)

(=ውብሸት፣ ስለማገጠ፣ (ወይም፣ የሚማግጥ፣ ስለሆነ) ምን፣ ማድ

ረግ፣ ይሻላል ?)

—163—

ይሆናል ።

ይሆናል፣ በትንቢት፣ አንቀጽነት፣ በሁለት፣ ወገን፣ ያገለግላል ፣ ለደንበኛው፣ ግሥ፣ ለመሆን፣ ትንቢት፣ አንቀጽ፣ ነው ።

ሰነፍሩ፣ ግሥ፣ ለመሆንም፣ ትንቢት፣ አንቀጽ፣ ነው ። በነርሱም፣ መካከል፣ ልዩነቱ፣ ሊታወቅ፣ አይቻልም ።

የግሥ፣ ረጻት፣ ሲሆን፣ በኅላፊና፣ በትንቢት፣ በገ፣ ላይ፣ እየተጫነ፣ ይገባል ። ይኸውም፣ መጥቶ፣ ይሆናል፣ ይመጣ፣ ይሆናል፣ እንደማለት፣ ነው ። በዚህ፣ ጊዜ፣ አጠራጣሪ፣ አንቀጽ፣ ተብሎ፣ ይጠራል ።

— 164 —

አለ፣ (በማጥበቅ፣ ድምፅ ።)

አለ፣ በማጥበቅ፣ ድምፅ፣ ሲነገር፣ ጃኛ፣ በመሆን፣ ግሥ፣ ይኛ፣ በመኖር፣ ግሥ፣ ክፍል፣ ይገባል ።

(ጃኛ) በመሆን፣ ግሥ፣ ክፍል፣ ሲነገር፣ እንደሚከተለው፣ ይሆናል ።

(ሀ) የእርባታ፣ መሪዎች፣ ሁ፣ ሀ፣ ሽ፣ ች፣ ን፣ አችሁ፣ አኞሙ ። እየተጨመሩ በት፣ በጅቱም፣ መደቦች፣ ይረባል ። በዚህም፣ ጊዜ፣ ስመሆን፣ ግሥ፣ የቅርብ፣ ጊዜያት፣ ይሆናል ። በአዎንታና፣ በአሉታ፣ እንደሚከተለው፣ ይረባል ።

መደብ ፡ ጾታ ፡	አዎንታ ፡		አሉታ ፡	
	ነጠላ ፡	ብዙ ፡	ነጠላ ፡	ብዙ ፡
፩ኛ ፡ የወል ፡	አለሁ ፡	አለኝ ፡	የለሁም ፡	የለኝም ፡
፪ኛ ፡	{ ተባ. አለሁ ፡	አላችሁ ፡	የለሁም ፡	የላችሁም ፡
	{ አን. አለሽ ፡	»	የለሽም ፡	»
፫ኛ ፡	{ ተባ. አለ ፡	አሉ ፡	የለም ፡	የሉም ፡
	{ አን. አለች ፡	»	የለችም ፡	»

- 165 -

(ለ) የግሥ ፡ ረገት ፡ ሲሆን ፡ በጎሳፊና ፡ በትንቢት ፡ በዝ ፡ ላይ ፡ ተቋና ፡ እየገባ ፤ በሶስቱም ፡ መደቦች ፡ ይረባል ፡ በጎሳፊ ፡ በዝ ፡ ሲገባ ፡ ግሡን ፡ የቅርብ ፡ ጎሳፊ ፡ ያደርገዋል ፡ በትንቢት ፡ በዝ ፡ ሲገባ ፡ ግሡን ፡ የአሁን ፡ ጊዜያት ፡ ወይም ፡ ትንቢት ፡ ያደርገዋል ። መደረሻውን ፡ ለድስ ፡ አድርጎ ፡ «አል» ፡ ተብሎ ፡ በአንዳንድ ፡ ስፍራ ፡ ይነገራል ። ይኸንንም ፡ በሚከተለው ፡ እናሳያለን ።

መደብ ፡ ጾታ ፡	የቅርብ ፡ ጎሳፊ ፡ ጊዜያት ፡		የአሁንና ፡ የትንቢት ፡ ጊዜያት ፡	
	ነጠላ ፡	ብዙ ፡	ነጠላ ፡	ብዙ ፡
፩ኛ ፡ የወል ፡	መተግለጫ = መተግለጫ	መተግለጫ = መተግለጫ	አመጣለሁ = አመጣለሁ	አንመጣለኝ ፡
፪ኛ ፡	{ ተባ. መተህእሁ = መተህእሁ	መተህእሁ ፡ አላችሁ ፡	ትመጣለሁ = ትመጣለሁ	ትመጣለችሁ ፡
	{ አን. መተህእሁ = መተህእሁ	= መተህእሁ ፡	ትመጣለሽ = ትመጣለሽ	ትመጣለችሁ ፡
፫ኛ ፡	{ ተባ. መተህእሁ = መተህእሁ	መተህእሁ ፡ አሉ ፡	ይመጣለሁ = ይመጣል ፡	ይመጡአሉ ፡
	{ አን. መተህእሁ = መተህእሁ	»	ትመጣለችሁ = ትመጣለችሁ	= ይመጣሉ ፡

ከዚህ ፡ በላይ ፡ የተጻፈው ፡ አርባታ ፡ በአዎንታ ፡ መደብ ፡ ነው ። በአሉታም ፡ ሲረባ ፡ «አል መጣሁም ፡ አል መጣም ፡ . . . » ያሰኛል ። «አል መጣኝም ፡ አል መጣሽም ፡ » የሚለው ፡ የገደቦች ፡ አግርኛ ፡ ስሥረ ፡ ነገሩ ፡ የተመዘኛ ፡ የተሰማግ ፡ ነው ። አስተውሎ ፡ የአ ፡ ፊደል ፡ አናጋሪ ፡ ከመሆኑ ፡ የተነሳ ፡ መጥቶአል ፡ በማለት ፡ ፈንታ ፡ መጥቷል ፡ ተብሎ ፡ ይነገራል ።

- 166 -

(ዩኛ) በመኖር ፡ ግሥ ፡ (ወይም ፡ በአሰኝታ ፡ ግሥ ፡) ሲነገር ፡ እንደሚከተለው ፡ ይሆናል ። የአርባታ ፡ መደቦች ፡ «ኛ ፡ ህ ፡ ሽ ፡ ው ፡ ት ፡ ን ፡ አችሁ ፡» አቀው ፡ እየተጫኑ ፡ በት ፡ በጥቅም ፡ መደቦች ፡ ይረባል ።

እነሆ ፡ በአዎንታና ፡ በአሉታ ፡ እንደት ፡ እንደሚረባ ፡ ከዚህ ፡ በታች ፡ ጽፈን ፡ እናመለክታለን ።

መደብ ፡ ጾታ ፡	አዎንታ ፡		አሉታ ፡	
	ነጠላ ፡	ብዙ ፡	ነጠላ ፡	ብዙ ፡
፩ኛ ፡ የወል ፡	አለኝ ፡	አለኝ ፡	የለኝም ፡	የለኝም ፡
፪ኛ ፡	{ ተባ. አለሁ ፡	አላችሁ (= አለአችሁ ፡)	የለሁም ፡	የላችሁም ፡
	{ አን. አለሽ ፡	»	የለሽም ፡	»
፫ኛ ፡	{ ተባ. አለው ፡	አላቸው (= አለአቸው ፡)	የለውም ፡	የላቸውም ፡
	{ አን. አላት ፡	»	የለሁም ፡	»

- 167 -

አለ ፡ (በማላላት ፡ ድምፅ ፡)

አለ ፡ በመላላት ፡ ድምፅ ፡ ሲነገር ፡ በሁለት ፡ ዓይነቶች ፡ ይተረጎማል ። ሁለቱም ፡ ዓይነቶች ፡ በምስጢር ፡ እንጂ ፡ በጽሕፈት ፡ አይለያዩም ።

የመኖርን ፡ ምግባር ፡ ሲገልጽ ፡ ራሱን ፡ የቻለ ፡ አድራጊ ፡ ዐምድ ፡ ይሆናል ። ትርጓሜው ፡ ተናገረ ፡ ማለት ፡ ነው ። በጎሳፊ ፡ ጊዜያት ፡ እንደሌለው ፡ ግሥ ፡ ሁሉ ፡ የራሱን ፡ በዝ ፡ ይዘ ፡ ይረባል ።

(ሀ) በአሁን ፡ ጊዜያት ፡ በአዎንታና ፡ በአሉታ ፡ እንደት ፡ እንደሚረባ ፡ ከዚህ ፡ በታች ፡ እናመለክታለን ።

መደብ ፡ ጾታ ፡	አዎንታ ፡		አሉታ ፡	
	ነጠላ ፡	ብዙ ፡	ነጠላ ፡	ብዙ ፡
፩ኛ ፡ የወል ፡	አለሁ ፡	አለኝ ፡	አላለሁም ፡	አላለኝም ፡
፪ኛ ፡	{ ተባ. አለሁ ፡	አለአችሁ (አላችሁ ፡)	አላለሁም ፡	አላላችሁም ፡
	{ አን. አለሽ ፡	»	አላለሽም ፡	»
፫ኛ ፡	{ ተባ. አለ ፡	አሉ ፡	አላለም ፡	አላሉም ፡
	{ አን. አለች ፡	»	አላለችም ፡	»

(A) በጎሳሬ ጊዜያት ለንደሚከተለው በአዎንታና በአሉታ ይረባል ።

መደብ ጸታ	አዎንታ		አሉታ	
	ነጠላ	ብዙ	ነጠላ	ብዙ
ጸኛ የወል	ብዩ አለሁ (ብያሁ)	ብለን አል (ብለናል)	አላለሁም	አላለንም
ጸኛ	+ብ.	ብለሁ አል (ብለሃል)	አላለሁም	አላለንም
	አን.	ብለኸ አል (ብለኸል)	»	»
ጸኛ	+ብ.	ብሎ አል (ብሏል)	አላለም	አላሉም
	አን.	ብላለች (ብላለች)	»	»

በጎጃሞች አግርኛ በአሉታው ጊዜ አልብሎም አልብደም አልብሎም አልብለሁም . . . ተብሎ ይነገራል ። ይኸውም ሥረ ነገሩን የተከተለና የተሰማገገ ስለሆነ ጸያፍ ሊባል አይቻልም ።

አለ የመሆንን ምግባር የሚገልጽ ሲሆን ረዳት ግሥ ይበላል ። በዚህም ጊዜ ከግብር ተውሳክተ ግሥ ለዚህ የተመደቡትን ቃላት ይዞ ይገባል ። ለምሳሌ ፡ ገም ፣ ቁጭ ፣ ዱብ ፣ ገዝ ፣ እነዚህን የመሰሉ ብዙ ተውሳክተ ግሥ አሉ ። እነሱም ፣ ብቻቸውን ሲነገሩ ምንም ስሜት የላቸውም ። ከሌሎችም ግሥ ጋር ገምድና የላቸውም ። ግሥ አለ በተጨማሪም ጊዜ ግን ስሜታቸውን አያገሉ ፣ ማሰሪያ አንቀጽ ይሆናሉ ።

አስረጅ ፡ ገም ፣ አለ ፣ ገም ፣ ብሏል ፣ ገም ፣ ብሎ ፣ ነበር ፣ ገም ፣ ይላል ፣ ገም ፣ ማለት ፣ ገም ፣ ብሎ ፣ ። እንደሚሉት ነው ። እንደ ግሥ ደንብ በሙሉ ሊረቡ ይችላሉ ።

ጀመረ ።

ጀመረ ፡ በግሥነቱ ሲነገር አድራጊ ፣ ፀምድ ፣ ነው ። በዚያን ጊዜ ፣ ጀመርሁ ፣ ጀመርህ ፣ ጀመርሽ ፣ ጀመረ ። ። እያለ አንደሌላው ግሥ ሁሉ በየቀኑም በዝርዝርም እርባታ ይረባል ።

በረዳትነት ሲገባ ግን መድረሻውን ሰድስ ፣ ስድስ ፣ ፣ ጀመር ፣ ተብሎ ይነገራል ። በትንቢት በዝ ፣ ላይ ፣ እየተጫነ ፣ ይገባል ። ይኸውም ፣ ፣ አመጣ ፣ ጀመር ፣ ትመጣ ፣ ጀመር ፣ ትመጠ፣ ጀመር ፣ ይመጣ ፣ ጀመር ፣ እንደሚሉት ነው ።

በዚህ ጊዜ ክፍሉ ከመሆን ግሥ ነው ። ይመጣ ፣ ጀመር ፣ ወይም ፣ ይመጣል ፣ ሆነ ፣ ቢል ፣ ምሥጢሩ ፣ ፣ ወገን ነው ።

አንዳንድ ፡ መምህራን ፣ የግሥ ደንብ ፣ ሳይለቅ ፣ ረዳት ፣ ይሆናል ፣ ብለው ይወስናሉ ። ይኸውም ፣ አመጣ ፣ ጀመርሁ ፣ ትመጣ ፣ ጀመርህ ፣ ትመጠ፣ ጀመርሽ ፣ ይመጡ ፣ ጀመሩ . . . ። ይላል ፣ እንደሚሉት ነው ።

ቂየ ።

ቂየ ፡ በግሥነቱ ሲነገር ፣ ተደራጊ ፣ ፀምድ ፣ ነው ። በዚያን ጊዜ ፣ ቂየሁ ፣ ቂየህ ፣ ቂየሽ ፣ ቂየ ፣ . . . ። እያለ አንደሌላው ግሥ ሁሉ በየቀኑም በዝርዝርም እርባታ ይረባል ።

በረዳትነት ሲገባ ግን በጎሳሬው በዝ ፣ ላይ ፣ እየተጫነ ፣ ይገባል ፣ እንደ ግሥነቱ ደንብ ይረባል ። ይኸውም ፣ መጥቶ ፣ ቂየ ፣ ሄደ ፣ ቂየች ፣ ፣ እንደሚሉት ነው ። በዚህ ጊዜ ፣ ምሥጢሩ ከመሆን ግሥ ይዛመዳል ። የሆነ ሆኖ ይህ ቋንቋ የሚነገረው በጥቂቶች አገሮች ፣ ላይ ፣ ብቻ ነው ።

አገሃ ።

አገሃ ፡ በግሥነቱ ሲነገር አድራጊ ፣ ፀምድ ፣ ነው ። በዚያን ጊዜ አገሃሁ ፣ አገሃህ ፣ አገሃሽ ፣ አገሃ ፣ ፣ እያለ አንደሌላው ግሥ ሁሉ በየቀኑም በዝርዝርም እርባታ ይረባል ። በረዳትነት ሲገባ ግን በጎሳሬው በዝ ፣ ላይ ፣ እየተጫነ ፣ እንደ ግሥነቱ ደንብ ይረባል ። በምሥጢር የመሆንን ምግባር ያመለክታል ።

አስረጅ ፡ ብርሃን ፣ መጽሐፍን ፣ ለማምጣት ፣ ቢሄድ ፣ ጠፍቶ ፣ አገሃው ፣ (=አጣው ።) ፣ ፈለቀ ፣ ወንድሙን ፣ ለማየት ፣ በመጣ ፣ ሄደ ፣ አገሃው ፣ (=አጣው ፣ ወይም ፣ ፈለቀ ፣ ወንድሙን ፣ ለማየት ፣ በመጣ ፣ ሄደ ፣ ቂየው ፣ ፣ ሳያገኘው ፣ ቀረ ።)

እነሆ ከዚህ በላይ የተሰጡት ማሰሪያዎች የማግኘትንና የመቁየትን ምግባር የሚገልጹ አይደሉም ። ብርሃን ፣ መጽሐፍን ፣ ለማምጣት ፣ ቢሄድ ፣ ጠፍቶ አገሃው ፣ ባለ ጊዜ ማጣቱን ነው ። አንጂ ከጠፋበት በኋላ ፣ ማግኘቱን አያስረዳም ። እንደዚሁም ደግሞ ፣ ፈለቀ ፣ ወንድሙን ፣ ለማየት ፣ በመጣ ፣ ሄደ ፣ አገሃው ፣ ወይም ፣ ሄደ ፣ ቂየው ፣ ባለ ጊዜ ሳያገኘው መቅረቱን ነው ። አንጂ ከሄደ በኋላ ፣ ማግኘቱን ወይም መቁየቱን አያመለክትምና ። (አገሃ ፣ ቂየ ፣) የግሥ ረዳት መበላቀው ፣ ስለዚህ ነው ።

ጥንታዊ ጥንታዊ

ሀ—የግሥ ረዳት ፣ የሚባሉት ፣ እነማን ፣ ናቸው ?

የመኖር ፣ ግሥ ፣ እንደት ፣ እንደሆነ ፣ አስረዳኝ ።

የመሆን ፣ ግሥ ፣ ምን ፣ ዓይነት ፣ እንደሆነ ፣ ንገረኝ ።

የግሥ ረዳቶች ፣ እንደት ፣ እንደሚረቡ ፣ ምሳሌን ፣ ስጠኝ ።

«አሰ» የሚለው ፣ ቃል ፣ በመጥበቅና ፣ በመላላት ፣ ድምፅ ፣ ሲነገር ፣ ልዩነትን ፣

በምሳሌ ፣ እያደረገህ ፣ ንገረኝ ።

ለምሳሌ ፣ ያቀረብሃቸውን ፣ የግሥ ፣ ረዳቶች ፣ ሁሉ ፣ ወደ ፣ አሉታ ፣ አዙራቸው ።

አምንታና ፣ አሉታ ፣ እንደት ፣ እንደሆነ ፣ በምሳሌ ፣ ተናገር ።

ለ—ከዚህ ፣ በታች ፣ ከተጻፈው ፣ ምንበብ ፣ የግሥ ፣ ረዳቶችን ፣ እየለየህ ፣ አመልክት ።

በአምንታ ፣ የተጻፈውን ፣ ወደ ፣ አሉታ ፣ ለውጠው ። በአሉታ ፣ የተጻፈውንም ፣

ወደ ፣ አምንታ ፣ እየለወጥህ ፣ አሳይ ።

ምንበብ

ግህለ ፣ ሥላሴ ፣ ከሞቱ ፣ በኋላ ፣ ልጃቸው ፣ ኃይለ ፣ መለኮት ፣ ወዲያው ፣ አልጋውን ፣

ወርሰው ፣ በሰላም ፣ ይዘቱ ፣ ጀመር ፣ ወዲያውም ፣ በሕዝብ ፣ አፍ ፣ አጤ ፣ ኃይሉ ፣ መባል ፣

ተለመደ ። ኃይለ ፣ መለኮት ፣ ለነጋሚ ፣ ክርስቶስ ፣ ጃኛ ፣ ትውልድ ፣ ይሆናሉ ። በነገሡ ፣

በጃኛው ፣ ዘመን ፣ ወደ ፣ አሩሲ ፣ ዘምተው ፣ ፍሮ ፣ ብርቱ ፣ ጦርነት ፣ አግኝቷቸው ፣

ነበር ፣ ይባላል ። ወዲያውም ፣ በዚያው ፣ ዘመን ፣ ቋረኛው ፣ ደጃች ፣ ከሣ ፣ አባ ፣ ታጠቅ ፣

ጎጃም ፣ ላይ ፣ ትንሽ ፣ ራስ ፣ ዓሊን ፣ ድል ፣ አድርገዋቸው ፣ ነበርና ፣ ሸሽተው ፣ ወደ ፣

ሸዋ ፣ ሲመጡ ፣ ደረ ፣ ላይ ፣ ሞቁዲሰ ፣ የተባለ ፣ ባላባት ፣ አግኝቶ ፣ አስረው ። ኃይለ ፣

መለኮትም ፣ ይህን ፣ ሰሙና ፣ ግሥግሠው ፣ ሄደው ፣ ሞቁዲሰን ፣ አሥረው ፣ ራስ ፣

ክፍል ፣ ፣ የእርባታ ፣ መሪዎች ።

- 172 -

የእርባታ ፣ መሪዎች ፣ የሚባሉት ፣ በየዋህ ፣ እርባታና ፣ በዝርዝር ፣ እርባታ ፣ ጊዜ ፣ በመድረሻ ፣

የእርባታ ፣ መሪዎች ፣ በየዋህ ፣ እርባታ ፣ ጊዜ ፣ (ሀ) በመድረሻ ፣ ላይ ፣ የሚገቡት ፣ «ሀ ፣ ሀ ፣ ሽ ፣ ግፅዝ ፣

በመነሻ ፣ ላይ ፣ የሚገቡት ፣ «እ ፣ ት ፣ የ ፣ እን ፣ » ናቸው ። የላይኞቹ ፣ በግላሬ ፣ አንቀጽ ፣ ይገባሉ ።

«ሀ ፣ የተባለው ፣ የእርባታ ፣ መሪ ፣ በዝርዝር ፣ እርባታ ፣ ጊዜ ፣ ወደግፅዝት ፣ ሲለወጥ ፣ ሽ ፣ ይሆናል ።

ደሽውም ፣ ፈለገህ ፣ ብሎ ፣ ፈለግሽኝ ፣ ይላል ፣ ማለት ፣ ነው ። ሀ ፣ የግፅዝት ፣ ደምፁ ፣

- 173 -

የየዋህ ፣ እርባታ ፣ መሪዎች ።

የየዋህ ፣ እርባታ ፣ መሪዎች ፣ ባለቤትን ፣ ስለሚያመለክቱ ፣ አንዳንድ ፣ ጊዜ ፣ የባለቤት ፣

ዋቅት ፣ ይለወጣሉ ። ይኸውም ፣ «ኝ ፣ ሀ ፣ ሽ ፣ ሙ ፣ ት ፣ ን ፣ አችሁ ፣ አቸው ፣ » ይላል ፣ ማለት ፣

የዋህ ፣ ማለት ፣ ቀላል ፣ ወደም ፣ ገር ፣ ማለት ፣ ነው ። በዚህ ፣ መደብ ፣ የሚነገረው ፣ እርባታ ፣

መደብ ፣ ይገባል ። እርባታ ፣ ለዝርዝር ፣ እርባታ ፣ መሪዎች ፣ ይሆናል ። (ቁ. 177—እይ) ።

- 174 -

የየዋህ ፣ እርባታ ፣ መሪዎች ፣ በመድረሻ ፣ ላይ ፣ እየተጨመሩ ፣ ሲገቡ ፣ እርባባቸው ፣ እንደሚከተለው ፣

መደብ ፣ ጾታ ፣	ምንታ ፣		አሉታ ፣	
	ላ ፣	ብዙ ፣	ነጠላ ፣	ብዙ ፣
ሸኛ ፣	ላ ፣	ላ ፣	አል ፣	አል ፣
	አን ፣	አን ፣	አል ፣	አል ፣
ደኛ ፣	ላ ፣	ላ ፣	አል ፣	አል ፣
	አን ፣	አን ፣	አል ፣	አል ፣

- 179 -

በንኡስ፣ አንቀጽ፣ ክፍል፣ የእርባታ፣ መሪዎች ።

የእርባታ፣ መሪዎች፣ በንኡስ፣ አንቀጽ፣ ክፍል፣ ገብተው፣ ይገኛሉ ። መድረሻው፣ ግዕዝ፣ የሆነ፣ ግሥ፣ ሁሉ፣ ዓይነቱ፣ አንድ፣ ነው ። እርሱንም፣ «ረገግ»፣ በሚለው፣ አድራጊ፣ ዐምድ፣ እናሳያለን ። መድረሻው፣ ራብዕ፣ የሆነ፣ ግሥ፣ ገን፣ በመድረሻው፣ ላይ፣ ተ፣ የሚል፣ ባዕድ፣ ፊደል፣ ይወጣል ። ይህንንም፣ «ገባ»፣ በሚል፣ ተደራጊ፣ ዐምድ፣ እየአረባን፣ ከዚህ፣ በታች፣ እናሳያለን ። (ቁ. 180 እይ ።)

- 180 -

ንኡስ፣ አንቀጽ፣ ክፍል፣ ከግብር፣ ስም፣ ስለሆነ፣ ከዚህ፣ በታች፣ እንደተጻፈው፣ በስም፣ ደንብ፣ ይዘረዘራል ። መዘርዘሪያውም፣ የዋህ፣ እርባታ፣ ብቻ፣ ነው ።

መደብ፣ ጾታ፣	ነጠላ፣	ብዙ፣	ነጠላ፣	ብዙ፣
ጸኛ፣ የወል፣	መረገግ፣	መረገገኝ፣	መግባቱ፣	መግባታችን፣
ጸኛ፣	ተባ. መረገግ፣	መረገገኝሁ፣	መግባትህ፣	መግባታችሁ፣
	እን. መረገገኝ፣	»	መግባትሽ፣	»
ጸኛ፣	ተባ. መረገግ፣	መረገገኛው፣	መግባቱ፣	መግባታቸው፣
	እን. መረገገግ (ጸ)	»	መግባትዋ (ጸ)	»

- 181 -

ቦዝ፣ አንቀጽ፣ በኅላፊውም፣ በትንቢትም፣ እንደ፣ ግሥ፣ ደንብ፣ በየዋህም፣ በዝርዝርም፣ እርባታ፣ ይነገራል ። በየዋህ፣ እርባታ፣ ሲረባ፣ ከዚህ፣ በታች፣ እንደተጻፈው፣ ነው ። (ቁ. 182 እይ 1)

- 182 -

ኅላፊ፣ ቦዝ፣ በየዋህ፣ እርባታ፣ ሲረባ፣ እንደሚከተለው፣ ነው ።

መደብ፣ ጾታ፣	ነጠላ፣	ብዙ፣	ነጠላ፣	ብዙ፣
ጸኛ፣ የወል፣	ረገግ፣	ረገገኝ፣	ገብኛ፣	ገብተን፣
ጸኛ፣	ተባ. ረገግ፣	ረገገኝሁ፣	ገብተህ፣	ገብታችሁ፣
	እን. ረገገኝ፣	»	ገብተሽ፣	»
ጸኛ፣	ተባ. ረገግ፣	ረገገኛው፣	ገብቶ፣	ገብተው፣
	እን. ረገገግ ።	»	ገብታ፣	»

- 183 -

ኅላፊ፣ ቦዝ፣ በዝርዝር፣ እርባታ፣ ሲረባ፣ እንደሚከተለው፣ ነው ። ይህንንም፣ መረገግ፣ በሚለው፣ ግሥ፣ እናሳያለን ።

የዋህ፣	ዝርዝር፣ እርባታ ።					
	ነጠላ፣ ቁጥር ።				ብዙ፣ ቁጥር፣	
	ጸኛ፣ የወል፣	ተባ. ህ	እን. ህ	ጸኛ፣ የወል፣	ተባ. ህ	እን. ህ
እርባታ፣	ጸኛ፣ የወል፣	ተባ. ህ	እን. ህ	ጸኛ፣ የወል፣	ተባ. ህ	እን. ህ
ረገግ፣	—	ረገግ፣	ረገገኝ፣	ረገግ፣	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣
ረገገኝ፣	ረገገኝ፣	—	—	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣
ረገገኝ፣	ረገገኝ፣	—	—	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣
ረገገኝ፣	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣
ረገገኝ፣	—	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣	—	ረገገኝ፣
ረገገኝ፣	ረገገኝ፣	—	—	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣
ረገገኝ፣	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣	ረገገኝ፣

የኅላፊ፣ ቦዝ፣ ዝርዝር፣ እርባታ፣ በዐቢይ፣ አንቀጽነት፣ ገብቶ፣ ማሰሪያ፣ ሲሆን፣ ረገግ፣ አለሁ፣ ረገግ፣ ነበር፣ ረገግ፣ ይሆናል፣ አያለ፣ ረገግ፣ እየያዘ፣ ይነገራል ።

- 184 -

ትንቢት፣ ቦዝ፣ በየዋህ፣ እርባታ፣ ሲረባ፣ እንደሚከተለው፣ ነው ።

መደብ፣ ጾታ፣	ነጠላ፣	ብዙ፣	ነጠላ፣	ብዙ፣
ጸኛ፣ የወል፣	አረገግ፣	አንረገግ፣	አገባ፣	አንገባ፣
ጸኛ፣	ተባ. ትረገግ፣	ትረገግ፣	ትገባ፣	ትገባ፣
	እን. ትረገግ፣	»	ትገባ፣	»
ጸኛ፣	ተባ. ይረገግ፣	ይረገግ፣	ይገባ፣	ይገባ፣
	እን. ትረገግ፣	»	ትገባ፣	»

የትንቢት፣ ቦዝ፣ የዋህ፣ እርባታ፣ በዐቢይ፣ አንቀጽነት፣ ገብቶ፣ ማሰሪያ፣ ሲሆን፣ አረገግ፣ ነበር፣ አረገገኝ፣ ይሆናል፣ አያለ፣ ረገግ፣ እየወጠ፣ ይነገራል ።

- 185 -

ትንቢት፣ ቦዝ፣ በዝርዝር፣ እርባታ፣ ሲረባ፣ እንደሚከተለው፣ ነው ። ይህንንም፣ መረገግ፣ በሚለው፣ ግሥ፣ ዝርዝርን፣ እናሳያለን ።

ታላቁ ፡ ራስ ፡ ዓለፍ ፡ ተከታዮቻቸው ፡ ገዢ ፡ ዓመት ያህል ፡ ገዝተዋል ። ከዚያም ፡ በኋላ ፡ የታላቁ ፡ ዓለ ፡ የአገት ፡ ልጅ ፡ ራስ ፡ ጉግሣ ፡ አልጋውን ፡ ወረሰ ። እርሱም ፡ ከገዢዎች ለስከ ፡ ገዢዎች ፡ ዓፄ ፡ ዘመን ፡ በመስጠት ፡ የገዛነው ። የራስ ፡ ጉግሣ ፡ ልጆች ፡ ራስ ፡ ይግምና ፡ ራስ ፡ ማርዬ ፡ ራስ ፡ ዶሪ . . . ናቸው ።

ራስ ፡ ጉግሣ ፡ ስምት ፡ ልጁ ፡ ራስ ፡ ይግም ፡ ወርሶ ፡ ደ ፡ ዓመት ፡ ያህል ፡ ገዝቶአል ። ከዚያም ፡ በኋላ ፡ ወንድሙ ፡ ራስ ፡ ማርዬ ፡ የራስ ፡ ይግምን ፡ አልጋ ፡ ወርሶ ፡ ፣ ዓመት ፡ ገዝቷል ። በእርሱም ፡ ላይ ፡ የሰሜን ፡ ደጃች ፡ ውቤ ፡ እንደወትሮው ፡ ተነሥቶ ፡ ሸፈተና ፡ እንደዚህ ፡ ካብ ፡ በሚባል ፡ አገር ፡ ላይ ፡ መርነት ፡ ገጠመው ። ደጃች ፡ ውቤ ፡ ድል ፡ ሆነና ፡ ተያዘ ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ ደጃች ፡ ውቤ ፡ ወትሮ ፡ ድል ፡ መሆን ፡ ብቻ ፡ ሲሆንበት ፡ ጊዜ ፡ ተመረረና ፡ ለራስ ፡ ማርዬ ፡ ሎሌ ፡ ሆኖ ፡ ተቀመጠ ።

በዚያ ፡ ዘመን ፡ ደጃች ፡ ሰብአ ፡ ጋዲስ ፡ የሚባል ፡ የአጋሚ ፡ ገዢ ፡ ኃይል ፡ አግኝቶ ፡ በጋሎችም ፡ ላይ ፡ በርትቶ ፡ አልገዛም ፡ ብሎ ፡ ነበር ። ስለዚህም ፡ ራስ ፡ ማርዬ ፡ ሰብአ ፡ ጋዲስን ፡ ለመውጋት ፡ ዘመተ ። ሰብአ ፡ ጋዲስ ፡ እዋጋለሁ ፡ እንጂ ፡ አልሸፍም ፡ ብሎ ፡ በደብረ ፡ ዐባይ ፡ በኩል ፡ ተከዘ ፡ ወይም ፡ ማይ ፡ እስላም ፡ በሚባል ፡ ስፍራ ፡ ላይ ፡ ገጠመውና ፡ ተዋጉ ። ራስ ፡ ማርዬ ፡ ድል ፡ አድርጎ ፡ ሰብአ ፡ ጋዲስ ፡ ተማርኮ ፡ ሳለ ፡ ደጃች ፡ ሐንስ ፡ የሚባል ፡ የሰብአ ፡ ጋዲስ ፡ ልጅ ፡ አዘንግቶ ፡ ግዳይ ፡ የሚጥል ፡ ወታደር ፡ መስሎ ፡ እየሮከረ ፡ ከራስ ፡ ማርዬ ፡ ዘንድ ፡ ቀረበና ፡ አረር ፡ በተለጉው ፡ ነፍጥ ፡ ራስ ፡ ማርዬን ፡ ግምባሩን ፡ ፈጥሮቆ ፡ ጣለው ። የራስ ፡ ማርዬ ፡ አሸከሮች ፡ ደጃች ፡ ሐንስን ፡ ወዲያው ፡ ተቀራምተው ፡ ገደሉት ። በነጋራም ፡ ደጃች ፡ ሰብአ ፡ ጋዲስ ፡ ተደበደበ ።

ከዚህ ፡ በኋላ ፡ የራስ ፡ ማርዬ ፡ ወንድም ፡ ራስ ፡ ዶሪ ፡ በአልጋው ፡ ተቀመጠ ። ራስ ፡ ዶሪ ፡ እዴ ፡ ሰሎሞንን ፡ በሳንደር ፡ እንግሥ ፡ ሶስት ፡ ወር ፡ ያህል ፡ እንደገዛ ፡ ወዲያው ፡ ሞተ ።

ከዚህ ፡ በኋላ ፡ ከራስ ፡ ጉግሣ ፡ ወንድም ፡ ከደጃች ፡ አሉላ ፡ የተወለደው ፡ ትኩ ፡ የሚባል ፡ ሰው ፡ ትንቹ ፡ ራስ ፡ ዓለ ፡ ተብሎ ፡ አልጋውን ፡ ያዘ ። እርሱም ፡ በሳንደር ፡ የአዴ ፡ ተክለ ፡ ጊዮርጊስን ፡ ልጅ ፡ እዴ ፡ የሐንስን ፡ አንግሥ ፡ እናቱን ፡ ከአዴ ፡ የሐንስ ፡ ጋር ፡ አጋብቶ ፡ እቴጌ ፡ መንን ፡ አሰኝቶ ፡ ይገዛ ፡ ጀመር ። አሁንም ፡ በዚህ ፡ ዘመን ፡ የትግሬውና ፡ የሰሜን ፡ ገዢ ፡ ደጃች ፡ ውቤ ፡ ሸፍቶ ፡ ተነሣና ፡ ወደ ፡ ራስ ፡ ዓለ ፡ ዘመተ ። እኒህም ፡ ሁለቱ ፡ መሳፍንት ፡ ደብረ ፡ ታቦር ፡ ላይ ፡ ገጥመው ፡ ተዋጉ ። ነገር ፡ ግን ፡ በክ ፡ ወገን ፡ ደጃች ፡ ውቤ ፡ ድል ፡ ሆኖ ፡ ተያዘ ። በክ ፡ ወገንም ፡ ራስ ፡ ዓለ ፡ ድል ፡ የሆነ ፡ መስለውና ፡ ሸፍቶ ፡ ወደ ፡ ዋድላ ፡ ተፈተሰከ ። ሆኖም ፡ ራስ ፡ ዓለ ፡ አንሰራርቶ ፡ ወደ ፡ አልጋው ፡ እስኪመለስ ፡ ድረስ ፡ ዓለጋዝ ፡ ብሩ ፡ የተባለ ፡ ስሙ ፡ ጥር ፡ ጀግና ፡ ደጃች ፡ ውቤ ነና ፡ አልጋን ፡ ጨብጦ ፡ ቁየና ፡ ለራስ ፡ ዓለ ፡ አስረከበ ።

የትግሬውና ፡ የሰሜን ፡ ገዢ ፡ ደጃች ፡ ውቤ ፡ በየጊዜው ፡ ይሸፍኑ ፡ የነበረበት ፡ ምክንያት ፡ ጋሎች ፡ የማይገርቡትን ፡ አልጋ ፡ ይዘው ፡ በመጥራቸው ፡ ተቈርቁሮ ፡ ነው ። ስለዚህም ፡ ለሰብአት ፡ እንዲመቸኝ ፡ ብሎ ፡ እጹሱን ፡ አቡን ፡ ሰላማን ፡ ይዞ ፡ ተነሥቶ ፡ ነበር ። በዚህ ፡ ቀን ፡ እጹሱ ፡ አቡን ፡ ሰላማ ፡ በዓለጋዝ ፡ እጅ ፡ ተያዘው ፡ ነበር ። እንዲህ ፡ አድርጎ ፡ አልጋን ፡ መረለግ ፡ ለገዢዎች ፡ ልግ ፡ ያቸው ፡ ነው ።

ራስ ፡ ዓለ ፡ ከተመለሰ ፡ በኋላ ፡ ዓለጋዝ ፡ ብሩ ፡ ያቁየውን ፡ እሥረኛ ፡ ደጃች ፡ ውቤን ፡ ፈትቶ ፡ ለቀቀው ፡ የሰሜንም ፡ በላገር ፡ ውሎ ፡ የደጃች ፡ ውቤን ፡ ወንድም ፡ ደጃች ፡ መርሶን ፡ ይዞ ፡ ሸፍቶ ፡ ነበርና ፡ ደጃች ፡ ውቤን ፡ ወደ ፡ አልጋው ፡ አላሰደርሰም ፡ ብሎ ፡ እንገራጠጠ ። ነገር ፡ ግን ፡ ዓለጋዝ ፡ ብሩ ፡ እንደገና ፡ ጦር ፡ አስከትቶ ፡ ሄደና ፡ ደጃች ፡ መርሶን ፡ ወግቶ ፡ ድል ፡ ነሥቶ ፡ ደጃች ፡ ውቤን ፡ ከሸመቱ ፡ መለሰው ።

ከዚህ ፡ በኋላ ፡ በገዢዎች ፡ ደጃች ፡ ብሩ ፡ ገዢ ፡ አልገዛም ፡ ብሎ ፡ በመሆኑ ፡ ራስ ፡ ዓለ ፡ ወደ ፡ ጎጃም ፡ ዘምቶ ፡ ሳለ ፡ አባ ፡ ታጠቅ ፡ ደጃች ፡ ከሣ ፡ (ኋላ ፡ አዴ ፡ ተያደረሰ ፡ የተባሉት) ፡ በራስ ፡ ዓለ ፡ ላይ ፡ ሸፍቶ ፡ ራስ ፡ ዓለን ፡ ለመውጋት ፡ ወደ ፡ ጎጃም ፡ ገመገመ ። ራስ ፡ ዓለም ፡ ድል ፡ ሆኖ ፡ ወደ ፡ ሸዋ ፡ ሸሸቶ ፡ አመለጠ ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ የመሳፍንት ፡ ዘመን ፡ ተፈጸመ ፡ ይባላል ።

ነፍል ፡ ክ ፡ የገም ፡ ስልት ። ጊዜያት ።

መግለጫ

ገም ፡ አራት ፡ ስልቶች ፡ አሉት ፡ እነርሱም ፡

- (ሀ) ዐቢይ ፡ አንቀጽ ፡
- (ለ) ትእዛዝ ፡ አንቀጽ ፡
- (ሐ) አዋዋይ ፡ አንቀጽ ፡
- (መ) ገደብ ፡ አንቀጽ ፡

ተባለው ፡ ይጠራሉ ። በግዕዝ ፡ ሰዋሰው ፡ ማሰሪያ ፡ ለመሆን ፡ የሚችል ፡ ገም ፡ ሁሉ ፡ በጠቅላላው ፡ ዐቢይ ፡ አንቀጽ ፡ ይባላል ። ከዚህም ፡ የተነሣ ፡ ትእዛዝ ፡ አንቀጽ ፡ በዐቢይ ፡ አንቀጽ ፡ ክፍል ፡ ሆኖ ፡ ይነገራል ። አሁን ፡ ግን ፡ ትእዛዝ ፡ አንቀጽ ፡ ለብቻው ፡ ሆኖ ፡ ተመድቦአል ፡ ምክንያቱንም ፡ በአገባብ ፡ መመልከት ፡ ነው ። አዋዋይ ፡ አንቀጽ ፡ የተባለውም ፡ በግዕዝ ፡ ሰዋሰው ፡ ዘንድ ፡ አንቀጽ ፡ ተብሎ ፡ የሚነገረው ፡ ነው ።

ገም ፡ የሚረቡባቸው ፡ ጊዜያቶች ፡ ሶስት ፡ ናቸው ።

ግላፊ፣ ጊዜያት፣ ያለፈውን፣ ነገር፣ የሚያመለክት፣ ወደደገ፣ ፈለገ፣ . . . እ፣ ግ፣ የአሁን፣ ጊዜያት፣ አሁን፣ የተደረገውን፣ የሚያመለክት ። ይወድዳል፣ ይፈልጋል፣ . . . እ፣ ግ፣

ትንቢታዊ፣ ጊዜያት፣ ወደፊት፣ የሚሆነውን፣ የሚያመለክት ። ይወድዳል፣ ይፈልጋል፣ . . . እ፣ ግ።

እነዚህ፣ ደግሞ፣ የቀርብ፣ የሩቅ፣ . . . የሚያሰኝ፣ ንኡስ፣ ክፍል፣ አላቸው ። የአሁንና፣ የትንቢት፣ ጊዜያት፣ በመሆንና፣ በአለኝ፣ ማለት፣ ግሥ፣ ካልሆነ፣ በቀር፣ በሌሎቹ፣ ግሥች፣ ልዩነት፣ የሰውም፣ ከላይ፣ እንደተጻፈው፣ በአንድ፣ ዓይነት፣ ቃል፣ ይነገራል ።

-190-

ጸታ፣ -መደብ-፣ ቀጥሮ ።

ግሥ፣ እንደ፣ ስም፣ ሁሉ፣ ተባዕትና፣ አንስት፣ ጸታ፣ የነጠላና፣ የብዙ፣ ቀጥሮ፣ አለው ። ደግሞም፣ እንደ፣ ተውላጠ፣ ስም፣ ፣ መደቦች፣ አሉት ። እነርሱም፣ ጸኛ፣ ዩኛ፣ ፣ ይባላሉ ።

ምሳሌ፣ ፈለግሁ፣ ፈለግሁ፣ ፈለግሽ፣ ፈለገ፣ ፈለገች፣ ፈለገን፣ ፈለጋችሁ፣ ፈለጉ፣ ይላል፣ ግለት፣ ነው ።

-191-

(ሀ) ዐቢይ፣ አንቀጽ ።

ዐቢይ፣ አንቀጽ፣ ለቃላት፣ ማሰሪያና፣ መፈጸሚያ፣ የሚሆን፣ ቃል፣ ነው ። እነሆ፣ በቺቀ፣ ጊዜያቶች፣ አንድነት፣ አንድሚገባ፣ መፈለግ፣ በሚል፣ ግሥ፣ በገቢርና፣ በተገብሮ፣ በቺተኛ፣ መደብ፣ ተባ፣ ጸታ፣ ነጠላ፣ ቀጥሮ፣ አያረባን፣ ከዚህ፣ በታች፣ እናሳያለን ።

ግላፊ፣ ጊዜያት፣	ገቢር፣ ግሥ፣	ተገብሮ፣ ግሥ፣
የቀህ፣ ግላፊ፣	ፈለገ፣	ተፈለገ፣
የቅርብ፣ ግላፊ፣	ፈለገክል፣	ተፈለገክል፣
የሩቅ፣ ግላፊ፣	ፈለገ፣ ነበር፣	ተፈለገ፣ ነበር፣

የአሁንና፣ የትንቢት፣ ጊዜያት ።

የቀህ፣	ይፈልግክል፣	ይፈለጋል፣
የቅርብ፣	ሲፈለግ፣ ነው፣	ሲፈለግ፣ ነው፣

የቅርብ፣ ትንቢት፣ በተወሰነ፣ አካሄድ፣ ካልሆነ፣ በቀር፣ መደበኛነት፣ የለውም ።

-192-

ለ) ትእዛዝ፣ አንቀጽ ።

የማዘዝን፣ ምግባር፣ የሚያመለክት፣ ቃል፣ ሁሉ፣ ትእዛዝ፣ አንቀጽ፣ ይባላል ። እነርሱም፣ እንደ፣ ዐቢይ፣ አንቀጽ፣ ለቃላት፣ ማሰሪያ፣ ይሆናል ።

የአሁን፣ ጊዜያት፣ ይፈልግ፣

ይፈልግ

ትንቢታዊ፣ ጊዜያት፣ እንዲፈለግ፣ ይሁን፣ እንዲፈለግ፣ ይሁን፣

ዋነኛው፣ ትእዛዝ፣ በአሁን፣ ጊዜያት፣ በዩኛው፣ መደብ፣ የሚነገረው፣ ነው፣ ይኸውም፣ «ፈለግ፣ ተፈለግ፣» የሚል፣ ነው ።

-193-

(ሐ) አዋቂ፣ አንቀጽ ።

አዋቂ፣ አንቀጽ፣ የተባለው፣ ውለታን፣ ምክንያትን፣ ምኞትን፣ ጸጸትን፣ የሚገልጽ፣ ቃል፣ ነው ። በግዕዙ፣ ሰዋሰው፣ «ዘንድ፣ አንቀጽ፣ ወይም፣ ሣልሳይ፣» ተብሎ፣ ይጠራል ። አሁን፣ ግን፣ በአዲስ፣ ውሳኔ፣ አዋቂ፣ አንቀጽ፣ ብለን ሲይዙ መነዋል ።

-194-

አዋቂ፣ አንቀጽ፣ «ምክንያታዊ፣ ተምኔታዊ፣» ተብሎ፣ በሁለት፣ አካሄድ፣ ይበረሳል ።

«ምክንያታዊ፣» የተባለው፣ ምክንያትን፣ ይሰጣል፣ እንጂ፣ ማሰሪያ፣ ለመሆን፣ አይችልም ። ዘንድ፣ ለ፣ እንደ፣ ቢ፣ ኖሮ፣ የሚያሰኝ፣ ቃላት፣ በትንቢታዊ፣ በዝ፣ ከ፣ (የ-እንደሆነ) በግላፊ፣ ጊዜያት፣ ላይ፣ እየተወሰዱ፣ ሲገቡ፣ ምክንያት፣ ገላጭች፣ ይሆናሉ ። ይኸውም፣ «ይፈልግ-ዘንድ፣ እንዲፈለግ፣ ሲፈለግ፣ ቢፈለግ፣ ኖሮ፣ ከፈለገ፣ የፈለገ፣ እንደሆነ፣ እያለ፣ ይረባል፣ ግለት፣ ነው ።

-195-

«ተምኔታዊ፣» የተባለውም፣ የሚከተለው፣ ነው ። (ሀ) በግላፊ፣ አንቀጽ፣ ላይ፣ በ፣ የሚል፣ ፊደል፣ በስተ፣ መነሻ፣ ሲወሰድበት፣ ማሰሪያ፣ ይሆናል ። አዋቂ፣ መስተግምር፣ ቢ፣ ቢ፣ -ኖሮ፣) ምክንያታዊ፣ አዋቂ፣ ሆኖ፣ 'ይከተለዋል ። በዚህ፣ ጊዜ፣ የጸጸትን፣ ወይም፣ የምኞትን፣ ምግባር፣ ያመለክታል ። ይኸውም፣ በፈለገ፣ ነበር፣ በገባ፣ ነበር፣ ይላል፣ ግለት፣ ነው ። (ለ) በትንቢት፣ በዝ፣ ላይ፣ «ነበር፣» የሚል፣ የግሥ፣ ረዳት፣ እየተወሰደበት፣ ይነገራል ። ይኸውም፣ ይፈልግ፣ ነበር፣ ይገባ፣ ነበር፣ ይላል፣ ግለት፣ ነው ።

-196-

(መ) ንኡስ፣ አንቀጽ ።

በንኡስ፣ አንቀጽ፣ ክፍል፣ የሚነገሩት፣ «አርእስት፣ በዝ፣ አንቀጽ፣ ግግዳ፣ ቅጽል፣ ዘር፣ ናኖው ።

አርእስት፣ የተባለው፣ መነሻው፣ ሁልጊዜ፣ «መ» በሚል፣ ፊደል፣ የሚጀመር፣ የነገር፣ ስም፣ ነው ። ግሥ፣ ከእርሱ፣ ስለሚመሠረት፣ አርእስት፣ ተብሎአል ። ምሳሌ ። መፈለግ፣ መግባት፣ መሆን፣ መኖር፣

አርእስት፡ በግብር፡ የነገር፡ ስም፡ ነው፡ ብለናል ። ይሁን፡ እንጂ፡ የብዙ፡ ቁጥር፡ ስለሌለው፡ በዚህ፡ መንገድ፡ ልዩ፡ ጠባይ፡ አለው ።

ምሳሌ፡... መግዛት፡ መፈለግ፡... የሚለው፡ ቃል፡... መግዛቶች፡ መፈለጎች፡ ተብሎ፡ ወደ፡ ብዙ፡ ቁጥር፡ አይለወጥም ። በምሥጢር፡ አርእስትን፡ የሚመስል፡ ሳቢ ዘር፡ የሚባል፡ ቃል፡ አለ ። እርሱም፡ አፈላለግ ፤ አገባብ፡ እንደማለት፡ ያለ፡ ነው ። ሳቢ ዘር፡ ወደ፡ ብዙ፡ ቁጥር፡ ሊለወጥ፡ ይችላል፡ ይኸውም፡ አፈላለጎች፡ አገባቦች፡ ይላል፡ ማለት፡ ነው ።

ባዝ፡ አንቀጽ፡ በኅላፊና፡ በትንቢት፡ ጊዜያት፡ ይነገራል ።
ምሳሌ ። ፈልጎ፡ ገብቶ ፤ . . . (ኅላፊ፡ ባዝ)

ይፈልግ ፤ ይግባ ፤ . . . (ትንቢታዊ፡ ባዝ)፡
ባዝ፡ አንቀጽ፡ ከላይ፡ እንደተጻፈው፡ ብቻውን፡ ሲነገር፡ አንዳች፡ የንግግር፡ ስሜት፡ አይገለጽበትም ። ነገር፡ ግን፡ ከግሥ፡ ረዳቶች፡ ጋር፡ ሲነገር፡ ኅላፊውም፡ ትንቢቱም፡ ማሰሪያ፡ አንቀጽ፡ (ወቢይ፡ አንቀጽ፡) ይሆናል ። (ቁ. 153 አይ) ። ኅላፊ፡ ባዝ፡ ያለ፡ ግሥ፡ ረዳት፡ ከሌሎች፡ ግሥች፡ ጋር፡ ሲነገር፡ የጊዜው፡ ተውሳክ፡ ግሥ፡ ይሆናል ። ይህንንም፡ ሁሉ፡ በሚከተለው፡ ምሳሌ፡ እናስረዳለን ።

ምሳሌ ፤ (ሀ) ማሰሪያ፡ አንቀጽ፡ ሲሆን፡ እንደሚከተለው፡ ነው ።
ፈልጎአል ፤ ፈልጎ፡ ነበር፡ ገብቶአል፡ ገብቶ፡ ነበር ።
ይፈልግአል ፤ ይፈልግ ፤ ነበር፡ ይገባል ፤ ይገባ፡ ነበር ።
(ለ) ተውሳክ፡ ግሥ፡ ሲሆን፡ እንደሚከተለው፡ ነው ።
ተማሪ፡ መጽሐፉን፡ ፈልጎ፡ አገኘ ።
ተማሪውን፡ ከቤት፡ ገብቶ፡ አየሁት ።

«ግሣዊ፡ ቅጽል፡» በየዋህ፡ ኅላፊ፡ ጊዜያት፡ «የ» በአሁንና፡ በትንቢት፡ ጊዜያት፡ «የም፡ የሚ፡» የሚል፡ መስተፃምራዊ፡ አገባብ፡ እየተጨመረበት፡ የሚነገር፡ ቃል፡ ነው ። በግሰገ፡ ስዋሰው፡ ማለት፡ ቅጽል፡ ሳድስ፡ ቅጽል፡ ተብሎ፡ ይጠራል ።

ምሳሌ ። የፈለገ፡ የገባ፡ የሆነ፡ የነበረ ፤ (ኅላፊ፡ ግሣዊ፡ ቅጽል፡)
የሚፈልግ ፤ የሚገባ፡ የምሆን፡ የምኖር ፤ (ትንቢታዊ፡ ግሣዊ፡ ቅጽል፡)

«ዘር፡» የሚባለው፡ ከግሥ፡ ከፍል፡ የሚገኘው፡ ወይም፡ ግሥን፡ የሚያስገኝው፡ የግብር፡ ስም፡ ነው ።

ምሳሌ ፤ ፍለጋ፡ ፍላጎት፡ ሁኔታ፡ አለኝታ፡ ይህን፡ የመሰለ፡ ሁሉ፡ ነው ።

ገፃኛ፡ መልመኛ ።

(ሀ) የግሥ፡ ስልቶች፡ ስንት፡ ናቸው ?
ወቢይ፡ አንቀጽ፡ እንዴት፡ ያለ፡ ቃል፡ ነው ?
ዋነኛው፡ ትእዛዝ፡ አንቀጽ፡ እንደምን፡ ያለ፡ ቃል፡ ነው ?
አዋቂይ፡ አንቀጽና፡ ንኡስ፡ አንቀጽ፡ እንዴት፡ ያሉ፡ ቃላት፡ ናቸው ?
ለነዚህ፡ ለተጻፉት፡ ጥያቄዎች፡ ለያንዳንዳቸው፡ ፩፡ ፩፡ ምሳሌ፡ አምጣ ።

(ለ) አርእስት፡ የተባለውን፡ በምሳሌ፡ ንገረኝ ።
ኅላፊ፡ ባዝና፡ ትንቢታዊ፡ ባዝ፡ እንዴት፡ እንደሆነ፡ « መረቀ ፤ ረገመ ፤ ገደለ »
በሚል፡ ግሥ፡ አስረዳኝ ። በወቢይ፡ አንቀጽ፡ ክፍል፡ « ኅላፊ ፤ የአሁንና፡ ትንቢት ፤ » የተባሉትን፡ ጊዜያቶች፡ በነዚህ፡ ግሥች፡ እያረባህ፡ አስረዳኝ ።
ግሣዊ፡ ቅጽል፡ ዘር፡ የሚባለውን፡ በምሳሌ፡ አስረዳኝ ።

(ሐ) ከዚህ፡ ባህሪያት፡ ከተጻፈው፡ ምንባብ፡ ፀተን፡ የነገር፡ ስልቶችና፡ ስቱን፡ ጊዜያቶች፡ እየለየህ፡ በየወገኑ፡ አመልክት ።

ምንባብ ፡

ከመሳፍንት፡ ዘመን፡ በኋላ፡ አልጋውን፡ የያዙ፡ አጼ፡ ቴዎድሮስ፡ ናቸው ። አጼ፡ ቴዎድሮስ፡ የቀድሞ፡ ስማቸው፡ ከሣ፡ ይባላል፡ ነበር ። የትንሽ፡ ራስ፡ ዓሊን፡ ልጅ፡ ወይዘሮ፡ ተዋበችን፡ አግብተው፡ ከራስ፡ ዓሊ፡ በታች፡ በተራ፡ ወታደርነት፡ ሲኖሩ፡ በኑርአቸው፡ ተመረሩና፡ ሸፈቱ ።

አማታቸው፡ ራስ፡ ዓሊ፡ ወደ፡ ጎጃም፡ ዘምተው፡ ሳሉ፡ ከራስ፡ ዓሊ፡ እናት፡ ከእቴጌ፡ መነን፡ ጋር፡ ተዋጉ ። እቴጌ፡ መነንን፡ ድል፡ አደረጉዋቸውና፡ ወዲያው፡ ራስ፡ ዓሊ፡ ወዳሉበት፡ ወደ፡ ጎጃም፡ ገመገሙ ። ጦርነት፡ ገጥመው፡ ከተዋጉ፡ በኋላ፡ ራስ፡ ዓሊ፡ ድል፡ ሆኑና፡ ሸሹተው፡ ወደ፡ ሸዋ፡ ገቡ ።

ቋረኛው፡ ከሣ፡ አባ፡ ታጠቅ፡ በያገሩ፡ እየተዋጉ፡ አገር፡ ሲያሳምኑ፡ ፪ ዓመት፡ ያህል፡ ቁዩ ። በ፲፱፻፵፮፡ ዓ፡ ም፡ ወደ፡ ሸዋ፡ መጥተው፡ የሸዋን፡ ባለአልጋ፡ ምኒልክን፡ (በኋላ፡ አጼ፡ ምኒልክ፡ የተባሉትን) አግኝተው፡ ይዘው፡ ተመለሱ ። አጼ፡ ምኒልክ፡ በዚያን፡ ጊዜ፡ የ፲፪፡ ዓመት፡ ልጅ፡ ነበሩ፡ ይባላል ። ከዚያም፡ በኋላ፡ አባ፡ ታጠቅ፡ ከሣ፡ ወደ፡ ስሜን፡ ሄደው፡ ደጃች፡ ውጬን፡ ወግተው፡ ስሜን፡ ላይ፡ በዳላሉ፡ በአፁን፡ ሰላማ፡ እጅ፡ ተቀብተው፡ አጼ፡ ቴዎድሮስ፡ ተብለው፡ ነገሡ ።

የአጼ፣ ቴዎድሮስ፣ የመጀመሪያ አላባቸው፣ መላ፣ ኢትዮጵያን፣ አሰማቸው፣ ሽፍታንና፣ ወንበደን፣ አጥፍተው፣ ለመግዛት፣ ነበር፣ ይበላል ። በኋላ፣ ግን፣ በሕዝብ፣ ጠባይ፣ ተመረጠና፣ የፈተኛው፣ አላባቸው፣ አየጉደለ፣ ሄደ ። ከዚህም፣ በኋላ፣ ሊቃውንታና፣ ሕዝቡ፣ አሊረው፣ ከባድ፣ ሰው፣ ጋር፣ አጣሉ አጥፈው ። መኳንንቱና፣ በላገሩም፣ በያለበት፣ ከቆየው ። በመጨረሻም፣ ሰር፣ ርባርባ፣ ፍጥር፣ የሚባል፣ የእንግሊዝ፣ የጦር፣ አበጋዝ፣ የሀንድ፣ ወታደሮችን፣ ይዘ፣ መጥቶ፣ ከበባቸው ። እርሳቸውም፣ ብቻ ሆኑት፣ እንደተሩ፣ አይተው፣ ወደ፣ መቅደላ፣ ገቡ ። በዚያም፣ የተቃላቸውን፣ ያህል፣ ከተከላከሉ፣ በኋላ፣ ጦሩ፣ ገፍቶ፣ ቢደርስባቸው፣ አልግረከም፣ ብለው፣ በገዛ፣ እጃቸው፣ ሕይወታቸውን፣ አላልፈው፣ ሞቱ ። ስለ፣ አጼ፣ ቴዎድሮስ፣ ታሪክ፣ ከፍ፣ ያለ፣ መጽሐፍ፣ ይገኛ፣ ይሆናል ።

ከአጼ፣ ቴዎድሮስ፣ ሞት፣ በኋላ፣ የላከታው፣ በላባት፣ ተክለ፣ ጊዮርጊስ፣ አጼ፣ ተባለው፣ አልጋውን፣ ያዙ ። እርሳቸውም፣ ቀድሞ፣ ከአጼ፣ ቴዎድሮስ፣ በታች፣ በተገኙት፣ ለሉ፣ ወሉ፣ ላይ፣ በተደረገው፣ ጦርነት፣ ጀግንነታቸውን፣ ስላሳዩ፣ ተመስገነው፣ ታፍረው፣ ይኖሩ፣ ነባር ። አጼ፣ ተክለ፣ ጊዮርጊስ፣ ተወላጅነታቸው፣ ነገደ፣ ዛጌ፣ ከሚባለው፣ በአገው፣ ላከታ፣ ነው፣ እንጂ፣ ከሰሎሞን፣ ዘር፣ አድደለም ። ስለዚህም፣ ጎጃምች፣ በየጊዜው፣ አንገዛም፣ እያሉ፣ ስለአወኩ አቸው፣ ወደ፣ ጎጃም፣ ዘምተው፣ ነበር ። በዚያም፣ ድል፣ አድርገው፣ ደጃች፣ ተድላን፣ ይዘው፣ አገሩን፣ ለራስ፣ አዳል፣ ሰጥተው፣ ተመለሱ ። ርዓመት፣ ያህል፣ እንደገዙ፣ በትግራይ፣ አባ፣ በዝብዝ፣ ደጃች፣ ከሣ፣ ተነሡባቸውና፣ ወደ፣ ትግራይ፣ ዘመቱ፣ በውጊያውም፣ ላይ፣ ድል፣ ሆነው፣ ተያዙና፣ አባ፣ ሰላማ፣ በሚባል፣ ስፍራ፣ ታሰረው፣ ሞቱ ።

ከዚያም፣ በኋላ፣ ደጃች፣ ከሣ፣ አጼ፣ ዮሐንስ፣ ንጉሠ፣ ነገሥት፣ ተባለው፣ ፲፰፣ ዓመት፣ ገዙ ። ከርሳቸውም፣ ቀጥሎ፣ የሸዋው፣ ንጉሥ፣ አጼ፣ ምኒልክ፣ ንጉሠ፣ ነገሥት፣ ተባለው፣ ፳፻፣ ዓመት፣ ገዙ ። የእነዚህ፣ የሁለቱ፣ ታላላቅ፣ ነገሥታት፣ ታሪክ፣ በሌላ፣ መጽሐፍ፣ ከፍ፣ እያለ፣ ተጽፎ፣ ይገኛል ።

ክፍል 2፣ የግሥ፣ አረባብ ።

— 201 —

የመሆን፣ ግሥ፣

የመሆን፣ ግሥ፣ አርባታ፣ የሚከተለው፣ ነው ። እርባታውም፣ በሁለት፣ እኩሄድ፣ ይመደባል ። ስኞት፣ ሁኔታን፣ ያመለክታል ። ይተኛውም፣ በስፍራው፣ ላይ፣ መገኘትን፣ ወይም፣ መኖርን፣ ያመለክታል ።

(ሀ) ዐቢይ፣ አንቀጽ ።

1. የአሁን፣ ጊዜያት፣

	ነጠላ፣	ብዙ፣	ነጠላ፣	ብዙ፣	
፩	እኔ፣ ነኝ፣	፩፣ እኛ፣ ነን፣	፩	እኔ፣ አለሁ፣	
ዳ	አንተ፣ ነህ፣	ዳ	አንተ፣ አለህ፣	ዳ	እኛ፣ አለን፣
ዳ	አንቺ፣ ነሽ፣	ዳ	አንቺ፣ አለሽ፣	ዳ	እናንተ፣ አላችሁ፣
፫	እርሱ፣ ነው፣	፫	እነርሱ፣ ናቸው፣	፫	እርሱ፣ አለ፣
፫	እርሷም፣ ነች(ናት)	፫	እነርሷም፣ ናቸው፣	፫	እርሷም፣ አለች፣

ግስገንዘቢያ፣

የአግርኛ፣ ግሥ፣ እኔ፣ አንተ፣ . . . የሚለው፣ ተውሳጠ፣ ግሥ፣ ሳይጨመርበትም፣ ሊረባ፣ ይችላል ።

2. ጎሳ፣ ጊዜያት

፩	ነበርሁ፣	፩	ነበርን፣	፩	ነበርሁ፣	፩	ነበርን፣
ዳ	ነበርህ፣	ዳ	ነበረችሁ፣	ዳ	ነበርህ፣	ዳ	ነበረችሁ፣
፫	ነበርሽ፣	፫	ነበረችሽ፣	፫	ነበርሽ፣	፫	ነበረችሽ፣
፫	ነበረ፣	፫	ነበሩ፣	፫	ነበረ፣	፫	ነበሩ፣
፫	ነበረች፣	፫	ነበሩ፣	፫	ነበረች፣	፫	ነበሩ፣

3. ትንቢታዊ፣ ጊዜያት ።

፩	አሆናለሁ፣	፩	አንሆናለን፣	፩	አኖራለሁ፣	፩	አንኖራለን፣
ዳ	ትሆናለህ፣	ዳ	ትሆናለህ፣	ዳ	ትኖራለህ፣	ዳ	ትኖራለህ፣
፫	ትሆናለሽ፣	፫	ትሆናለሽ፣	፫	ትኖራለሽ፣	፫	ትኖራለሽ፣
፫	ትሆናለሁ፣	፫	ትሆናለሁ፣	፫	ትኖራለሁ፣	፫	ትኖራለሁ፣
፫	ትሆናለች፣	፫	ትሆናለች፣	፫	ትኖራለች፣	፫	ትኖራለች፣

(ለ) ትእዛዝ፣ አንቀጽ፣

፩	ሉኑ፣	፩	እንሁኑ፣	፩	ሉኑ፣	፩	እንኑ፣
ዳ	ሁን፣	ዳ	ሁኑ፣	ዳ	ኑር፣	ዳ	ኑሩ፣
፫	ሁኛ፣	፫	ሁኑ፣	፫	ኑሪ፣	፫	ኑሪ፣
፫	ይሁን፣	፫	ይሁኑ፣	፫	ይኑር፣	፫	ይኑሩ፣
፫	ትሁን፣	፫	ይሁኑ፣	፫	ትኑር፣	፫	ይኑሩ፣

(ሐ) አዋቀድ ፣ አንቀጽ ።

፩— ምክንያታዊ ፣ አዋቀድ ።

1. ኅላፊ ፣ ጊዜያት ።

አ	ብሆን ፣ ኖሮ ፣	አ	ብንሆን ፣ ኖሮ ፣	አ	ኖረ ፣ ቢሆን ፣	አ	ኖረን ፣ ቢሆን ፣
ዳ	ብትሆን ፣ ኖሮ ፣	ዳ	ብትሆን ፣ ኖሮ ፣	ዳ	ኖረህ ፣ ቢሆን ፣	ዳ	ኖረኸ ፣ ቢሆን ፣
ዳ	ብትሆኝ ፣ ኖሮ ፣	ዳ	ብትሆኝ ፣ ኖሮ ፣	ዳ	ኖረኸ ፣ ቢሆን ፣	ዳ	ኖረኸ ፣ ቢሆን ፣
ዳ	ብትሆን ፣ ኖሮ ፣	ዳ	ብትሆን ፣ ኖሮ ፣	ዳ	ኖሮ ፣ ቢሆን ፣	ዳ	ኖሮ ፣ ቢሆን ፣
ዳ	ብትሆኝ ፣ ኖሮ ፣	ዳ	ብትሆኝ ፣ ኖሮ ፣	ዳ	ኖረ ፣ ቢሆን ፣	ዳ	ኖረ ፣ ቢሆን ፣

2. የአሁንና ፣ የትንቢት ፣ ጊዜያት ።

አ	ብሆን ፣	አ	ብንሆን ፣	አ	ብኖር ፣	አ	ብንኖር ፣
ዳ	ብትሆን ፣	ዳ	ብትሆኝ ፣	ዳ	ብትኖር ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣
ዳ	ብትሆኝ ፣	ዳ	ብትሆኝ ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣
ዳ	ብትሆን ፣	ዳ	ብትሆኝ ፣	ዳ	ብትኖር ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣
ዳ	ብትሆኝ ፣	ዳ	ብትሆኝ ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣
ዳ	ብትሆን ፣	ዳ	ብትሆኝ ፣	ዳ	ብትኖር ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣
ዳ	ብትሆኝ ፣	ዳ	ብትሆኝ ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣
ዳ	ብትሆን ፣	ዳ	ብትሆኝ ፣	ዳ	ብትኖር ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣
ዳ	ብትሆኝ ፣	ዳ	ብትሆኝ ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣

ማስገንዘቢያ ። ከዚህ በላይ የተጻፈው ፣ ምክንያታዊ ፣ አዋቀድ ፣ «አንድ ፣ ል» የሚል ፣ ስህተት ፣ ለየተጨመረበት ፣ ይረበል ። ይኸውም ፣ አንድሆን ፣ ልሆን ፣ አንድኖር ፣ ልኖር ፣ . . . ይላል ። ማለት ፣ ነው ።

ዳ ፣ ተምኔታዊ ፣ አዋቀድ ።

1. ኅላፊ ፣ ጊዜያት ።

አ	ብሆን ፣ ነበር ፣	አ	ብንሆን ፣ ነበር ፣	አ	ብኖርሁ ፣ ነበር ፣	አ	ብንኖርን ፣ ነበር ፣
ዳ	ብትሆን ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትሆኝ ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትኖርህ ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትኖሩኸ ፣ ነበር ፣
ዳ	ብትሆኝ ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትሆኝ ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትኖሩኸ ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትኖሩኸ ፣ ነበር ፣
ዳ	ብትሆን ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትሆኝ ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትኖር ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣ ነበር ፣
ዳ	ብትሆኝ ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትሆኝ ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣ ነበር ፣

ማስገንዘቢያ ። ከዚህ በላይ የተጻፈው ፣ አርባታ ፣ «ነበር» የሚለው ፣ የግሥ ፣ ረዳት ፣ ላይጪ መርበትም ፣ ብቻውን ፣ ይነገራል ። ይኸውም ፣ «ብሆንሁ ፣ ብኖርሁ ፣ ያለኛል ፣ ማለት ፣ ነው ።

2. የአሁንና ፣ የትንቢት ፣ ጊዜያት ።

አ	ብሆን ፣ ነበር ፣	አ	ብንሆን ፣ ነበር ፣	አ	ብኖር ፣ ነበር ፣	አ	ብንኖር ፣ ነበር ፣
ዳ	ብትሆን ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትሆኝ ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትኖር ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣ ነበር ፣
ዳ	ብትሆኝ ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትሆኝ ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣ ነበር ፣
ዳ	ብትሆን ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትሆኝ ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትኖር ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣ ነበር ፣
ዳ	ብትሆኝ ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትሆኝ ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣ ነበር ፣	ዳ	ብትኖሩ ፣ ነበር ፣

(መ) ፣ ንኡስ ፣ አንቀጽ ።

አርአዕት ።

መሆን ፣ መኖር ፣

በዝ ፣ አንቀጽ ።

1. ኅላፊ ፣ ጊዜያት ።

ሆኖ ፣ ኖሮ ፣

2. የአሁንና ፣ የትንቢት ፣ ጊዜያት ።

አ	አሆን —	አ	አንሆን —	አ	አኖር —	አ	አንኖር —
ዳ	አትሆን —	ዳ	አትሆኝ —	ዳ	አትኖር —	ዳ	አትኖሩ —
ዳ	አትሆኝ —	ዳ	አትሆኝ —	ዳ	አትኖሩ —	ዳ	አትኖሩ —
ዳ	አሆን —	ዳ	አትሆኝ —	ዳ	አኖር —	ዳ	አትኖሩ —
ዳ	አትሆኝ —	ዳ	አትሆኝ —	ዳ	አትኖሩ —	ዳ	አትኖሩ —

ግግዳ ፣ ቅጽል ።

ኅላፊ ፣ ጊዜያት ። — የነበርሁ ፣ የነበርህ ፣ አያለ . . . ይረባል ።
የአሁን ፣ ጊዜያት ። — የአልሁ ፣ የአለሁ ፣ አያለ . . . ይረባል ።
ትንቢታዊ ፣ ጊዜያት ። — የምሆን ፣ የምትሆን ፣ የምኖር ፣ የምትኖር . . . አያለ ፣ ይረባል ።

ዘር ።

ሁኔታ ፣ አኳኋን ፣ መሆን ። ፡ ፡ ኑሮ ፣ አደኗር ፣ መኖር ።

የመሆን ፣ ግሥ ፣ ሕገ ፣ ወጥ ፣ ነው ። ክፍሉም ፣ ከተደራጊ ፣ ዐምድ ፣ ስለሆነ ፣ ከላይ አንድተጻፈው ፣ በየዋህ ፣ አርባታ ፣ ብቻ ፣ ይረባል ፣ አንጂ ፣ ዝርዝር ፣ አርባታ ፣ የለውም ።
«ሆን ፣ ነበረ ፣» የሚባሉት ፣ ግሥ ፣ በነበር ፣ ግሥ ፣ «በመሆን ፣» ውስጥ ፣ ጣልቃ ፣ ገብተው ፣ አንድተነገሩ ፣ አስተውል ። ነገር ፣ ግን ፣ በግሥነት ፣ ደንባቸው ፣ ተለይተው ፣ ሲነገሩ ፣ ልዩነት ፣ እንዳላቸው ፣ ማወቅ ፣ የሚያስፈልግ ፣ ነው ። በአገባብ ፣ ተመልክት ።

የመኖር ፡ (ወይም ፡ የአለኝ ፡ ግለት ፡) ግሥ ።

የመኖር ፡ ግሥ ፡ የሚከተለው ፡ ነው ። የመኖር ፡ ግሥ ፡ ሁለት ፡ ዓይነት ፡ ትርጓሜ ፡ አለው ። አንደኛው ፡ በቦታው ፡ ላይ ፡ የመኖርን ፡ ወይም ፡ የመገኘትን ፡ ምግባር ፡ የሚያመለክተው ፡ ነው ። የእርሱም ፡ መደቡ ፡ ከመሆን ፡ ግሥ ፡ ስለሆነ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በቁ ፡ 202 ፡ አረበቡን ፡ አሳይተናል ። አሁን ፡ ግን ፡ በልዩ ፡ መደብ ፡ የምንጽፈው ፡ የመኖር ፡ ግሥ ፡ የማግኘት ፡ ወይም ፡ የአለኝ ፡ ግለት ፡ ምግባር ፡ የሚገለጽበት ፡ ነው ። ልዩነቱን ፡ በየስልቱ ፡ መመርመር ፡ ነው ።

(ሀ) ዐቢይ ፡ አንቀጽ ።

1. የአሁን ፡ ጊዜያት ።

ነጠላ ፡		ብዙ ፡	
አ	አለኝ ፡	አ	አለን ፡
ዳ	{ አለህ ፡ አለሽ ፡	ዳ	አላችሁ ፡
ር	{ አለው ፡ አላት ፡	ር	አላቸው ፡

2. ጎላፈ ፡ ጊዜያት ።

አ	ነበረኝ ፡	አ	ነበረን ።
ዳ	{ ነበረህ ፡ ነበረሽ ፡	ዳ	ነበራችሁ ።
ር	{ ነበረው ፡ ነበራት ፡	ር	ነበራቸው ።

3. ትንቢታዊ ፡ ጊዜያት ።

አ	ይኖረኛል ፡	አ	ይኖረናል ፡
ዳ	{ ይኖርሃል ፡ ይኖርሽል ፡	ዳ	ይኖራችኋል ፡
ር	{ ይኖረዋል ፡ ይኖራታል ፡	ር	ይኖራቸዋል ፡

(ለ) ትእዛዝ ፡ አንቀጽ ።

አ	ይኑረኝ ፡	አ	ይኑረን ፡
ዳ	{ ይኑርህ ። ይኑርሽ ፡	ዳ	ይኑራችሁ ፡
ር	{ ይኑረው ፡ ይኑራት ፡	ር	ይኑራቸው ፡

ግስገስዘቢያ ፡ አንዲኖረኝ ፡ ይሁን ፡ እንዲኖርህ ፡ ይሁን ፡ እያለም ፡ ይረባል ።

(ከ) አዋቂይ ፡ አንቀጽ ።

ከ-ምክንያታዊ ፡ አዋቂይ ።

1. ጎላፈ ፡ ጊዜያት ፡

ነጠላ ፡		ብዙ ፡	
አ	ኖረኝ ፡ ቢሆን ፡	አ	ኖርን ፡ ቢሆን ፡
ዳ	{ ኖርህ ፡ ቢሆን ፡ ኖርሽ ፡ ቢሆን ፡	ዳ	ኖርኦችሁ ፡ ቢሆን ፡
ር	{ ኖርት ፡ ቢሆን ፡ ኖርኦት ፡ ቢሆን ፡	ር	ኖርኦቸው ፡ ቢሆን ፡

2. የአሁንና ፡ የትንቢት ፡ ጊዜያት ።

አ	ቢኖረኝ ፡	አ	ቢኖረን ፡
ዳ	{ ቢኖርህ ፡ ቢኖርሽ ፡	ዳ	ቢኖራችሁ ፡
ር	{ ቢኖረው ፡ ቢኖራት ፡	ር	ቢኖራቸው ፡
አ	ይኖረኝ ፡ ዘንድ ፡	አ	ይኖረን ፡ ዘንድ ፡
ዳ	{ ይኖርህ ፡ ዘንድ ፡ ይኖርሽ ፡ ዘንድ ፡	ዳ	ይኖራችሁ ፡ ዘንድ ፡
ር	{ ይኖረው ፡ ዘንድ ፡ ይኖራት ፡ ዘንድ ፡	ር	ይኖራቸው ፡ ዘንድ ፡

ግስገስዘቢያ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ የተጻፈው ፡ ምክንያታዊ ፡ አዋቂይ ፡ ላለንድ ፡ ለ፡ የሚል ፡ ቃል ፡ እየተጨመረበት ፡ ይረባል ። ይኸውም ፡ አንዲኖረኝ ፡ ቢኖረኝ ፡ . . . ይላል ፡ ግለት ፡ ነው ።

ከ-ተምኔታዊ ፡ አዋቂይ ።

1. ጎላፈ ፡ ጊዜያት ፡

ጸጸትና ፡ ምኞት ፡	አ	በኖረኝ ፡ ነበር ፡	አ	በኖረን ፡ ነበር ፡
	ዳ	{ በኖረህ ፡ ነበር ፡ በኖረሽ ፡ ነበር ፡	ዳ	በኖራችሁ ፡ ነበር ፡
	ር	{ በኖረው ፡ ነበር ፡ በኖራት ፡ ነበር ፡	ር	በኖራቸው ፡ ነበር ፡

2. የአሁንና የትንቢት ጊዜያት =

		<u>ነጠላ</u>	<u>ብዙ</u>
ጸጸትና ምንጭት	ሸ ዩ ፫	ይኖረኝ፣ ነበር፣	ሸ ይኖረን፣ ነበር፣
		ይኖርህ፣ ነበር፣ ይኖርሽ፣ ነበር፣	ዩ ይኖራችሁ፣ ነበር፣
		ይኖረው፣ ነበር፣ ይኖራት፣ ነበር፣	፫ ይኖራቸው፣ ነበር፣

(መ) ንኡስ፣ አንቀጽ፣

አርእስት =

መኖር፣ ወይም፣ አለኝ፣ ማለት፣

በዝ፣ አንቀጽ፣

1. ጎላፊ፣ ጊዜያት፣

ነበር፣ ኖሮ =

ሸ	ይኖረኝ		ሸ	ይኖረን
ዩ	ይኖርህ		ዩ	ይኖራችሁ
	ይኖርሽ			፫
፫	ይኖረው		፫	ይኖራቸው
	ይኖራት			

ግግዊ፣ ቅጽል =

ጎላፊ፣ ጊዜያት፣ — የነበረኝ፣ የነበረህ፣ . . . እያለ፣ ይረባል =

የአሁን፣ ጊዜያት፣ — የአለኝ፣ የአለህ፣ . . . እያለ፣ ይረባል =

ትንቢታዊ፣ ጊዜያት፣ — የሚኖረኝ፣ የሚኖርህ፣ . . . እያለ፣ ይረባል =

ዘርፍ፣ ላቢዘር =

አለኝታ፣ ወይም፣ አለኝ፣ ማለት = መኖር፣ ንብረት =

የመኖር፣ ግሥ፣ ከዚህ፣ በላይ፣ እንደተጻፈው፣ በየዋህ፣ እርባታ፣ ብቻ፣ ይረባል፣ እንጂ፣ ዝርዝር፣ እርባታ፣ የለውም፣ በንብብ፣ ተግባርን፣ ሲመስል፣ በምሥጢር፣ ገቢር፣ ነው፣ « መያዝ፣ ማግኘት » የሚባሉት፣ ግሥ፣ ይዛመዱታል፣ እንደ፣ ልማድ፣ ሆኖ፣ ገቢርን፣ ሳይስብም፣ ይነገራል፣ እንጂ፣ መሳብ፣ ይገባው፣ ነበር፣ በግዕዙም፣ ሳዋስው፣ « በ፣ አልበ » የሚለው፣ የመኖር፣ ግሥ፣ በዱሮ፣ ጊዜ፣ ገቢርን፣ ይስብ፣ ነበር፣ ይባላል፣ ይኸውም፣ « ሐመር፣ ሐዳስ፣ ዝአልብኪ፣ ነውረ » በማለቱ፣ ይታያል።

ክፍል፣ 2፣ የግሥ፣ ሙሉ፣ እርባታ =

— 205 —

ግሥ፣ በየወገናቸው፣ ለግርባት፣ እንዲመኙ፣ የሚከተሉት፣ ግሥ፣ አለቆች፣ ተብለው፣ ይጠራሉ =

- 1) መፈለግ፣ — መድረሻው፣ ገእዝ፣ ለሆነ፣ ግሥ፣ (ለ፣ ከሚሆን፣ በቀር፣ =)
- 2) መክፈል፣ — መድረሻው፣ “ለ” የሚል፣ ግዕዝ፣ ፊደል፣ ለሆነ፣ ግሥ፣ =
- 3) መግባት፣ — መድረሻው፣ ራብ፣ ለሆነ፣ ለግናቸውም፣ ግሥ፣ =
- 4) መከተል፣ — በመነሻው፣ ተ፣ የሚል፣ ፊደል፣ ለሚገኝበት፣ ግሥ፣ =
- 5) ግወቅ፣ — መነሻው፣ አ፣ ፀ፣ ለሆነ፣ ግሥ፣ =
- 6) መውደድ፣ — በደጊም፣ ለሚነገር፣ ግሥ፣ =

— 206 —

በደጊም፣ የሚነገር፣ ግሥ፣ በእርባታ፣ ጊዜ፣ በአንዳንድ፣ ስፍራ፣ ላይ፣ ሸኛው፣ ቀለም፣ ጠብቆ፣ ሸኛው፣ ተውጦ፣ ይነገራል፣ ይኸውም፣ ወደደ፣ ብሉ፣ ይወዳል፣ ይላል፣ ማለት፣ ነው፣ ይሁን፣ እንጂ፣ በአሕፈት፣ ላይ፣ የግጥብቂያ፣ ምልክት፣ ገና፣ ስላልተደነገገ፣ ፊደሉ፣ ሳይጉድል፣ እንዲጻፍ፣ ወስነናል።

ምሳሌ፣ የመውደድ፣ ግሥ፣ ትንቢቱን፣ ይወዳል፣ በማለት፣ ፈንታ፣ ይወድዳል፣ ማለት፣ የመኖር ስብ፣ ግሥ፣ (ትንቢቱን)፣ ይፈላል፣ በማለት፣ ፈንታ፣ ይፈስላል፣ ማለት፣ የተሻለ፣ ይሆናል።

— 207 —

መድረሻው፣ “ለ” የሆነ፣ ግሥ፣ በእርባታ፣ ሙሉጥ፣ በአንዳንድ፣ ስፍራ፣ ላይ፣ የ፣ የሚል፣ ባዕድ፣ መነሻን፣ ሲያበጅ፣ ይገኛል፣ ይኸውም፣ ገድያለሁ፣ ገድያለሽ፣ ገድዬ፣ . . . ይላል፣ ማለት፣ ነው።

መድረሻው፣ ራብ፣ የሆነ፣ ግሥ፣ በንኡስ፣ አንቀጽ፣ የ “ተ” ፊደል፣ ይጨመርበታል፣ ይኸውም፣ መግባት፣ መብላት፣ ገብቶ፣ በልቶ፣ « ይላል፣ ማለት፣ ነው።

በመነሻ፣ «ተ» የሚገኝበት፣ ግሥ፣ በአንዳንድ፣ ስፍራ፣ ላይ፣ “ተ” ይዋጣል፣ ይኸውም፣ ይከተላል፣ ይቀመጣል፣ ይላል፣ እንጂ፣ ይትከተላል፣ ይትቀመጣል፣ አይልም፣ ማለት ነው። ይህ፣ ሙሳይ፣ ለመላው፣ አይደለም፣ “ተኛ፣ ተለመ፣ ተረጉመ” የሚባሉት፣ ግሥ፣ ይተኛል፣ ይተልማል፣ ይተረጉማል፣ ሲያሰኙ፣ ይገኛሉ።

— 208 —

የግሥ፣ እርባታ፣ ምንም፣ አንኳ፣ በአንዳንድ፣ ላይ፣ ጥቂት፣ ጥቂት፣ ለየነት፣ በሆረው፣ መደቡ፣ አንድ፣ ዓይነት፣ ነው።

እነሆ፣ « መፈለግ፣ የሚለውን፣ ግሥ፣ በሙሉ፣ እርባታ፣ በየዋህም፣ በዝርዝርም፣ እያረባን፣ እንገልጻለን፣ የዋህ፣ እርባታ፣ የምንለው፣ እኔ፣ አንተ፣ . . . በሚያሰኘው፣ የእርባታ፣ መራ እየተመራ፣ በቀላሉ፣ የሚረባው፣ ነው፣ ይኸውም፣ እፈልጋለሁ፣ ትፈልግክለህ፣ . . . የሚለው፣ ነው። (ቁ. 209፣ እይ.) ዝርዝር፣ እርባታ፣ የሚባለውም፣ እኔን፣ አንተን፣ . . . የሚያሰኝ፣ የተላበ፣ አጻፋ፣ በሚጨመርበት፣ የእርባታ፣ መራ እየተመራ፣ በሰፊው፣ የሚዘረዘረው፣ ነው። ይኸውም፣ « እፈልገዋለሁ፣ ይፈልገኛል፣ . . . የሚለው፣ ነው። (ቁ. 210፣ እይ.)

የግሥ፣ መፈለግ፣ የዋህ፣ አርባታ፡

(ሀ) ዐቢይ፣ አንቀጽ፡

1. ጎሳፈ፣ ጊዜያት፡

የዋህ፣ ጎሳፈ = ስ- ፈለግሁ፡

ዩ- ፈለግህ፡
ፈለግሽ፡

፫- ፈለግ፡
ፈለግኝ፡

የቅርብ፣ ጎሳፈ = ስ- ፈለግህልሁ፡

ዩ- ፈለግህአል፡
ፈለግሽአል፡

፫- ፈለግአል፡
ፈለግሽአል፡

ብዙ፡
ስ-ፈለግን፡

ዩ-ፈለግአችሁ፡

፫-ፈለጉ፡

ስ-ፈለግንአል፡

ዩ-ፈለግአችሁአል፡

፫-ፈለገውአል፡

ግስገንዘቢያ = አ፣ ተውጦ፣ ፈለገሃል፣ ፈለገሃል፡... እየተባለም፣ ይነገራል፡

የሩቅ፣ ጎሳፈ = ስ- ፈለግህ፡

ዩ- ፈለግህ፡
ፈለግሽ፡

፫- ፈለግህ፡
ፈለግሽ፡

ስ-ፈለግህ፡

ዩ-ፈለግህ፡

፫-ፈለግህ፡

2 የአሁንና፣ የትንቢት፣ ጊዜያት፡

የቅርብ = ስ- ለፈለግህ፡

ዩ- ለትፈለግህ፡
ለትፈለግህ፡

፫- ለፈለግህ፡
ለትፈለግህ፡

ስ- ለትፈለግህ፡

ዩ- ለትፈለግህ፡

፫- ለፈለግህ፡

የዋህ = ስ- አፈለግህልሁ፡

ዩ- ትፈለግህልህ፡
ትፈለግህልህ፡

፫- ይፈለግህልህ፡
ትፈለግህልህ፡

ስ- እንፈለግህልህ፡

ዩ- ትፈለግህልህ፡

፫- ይፈለግህልህ፡

ግስገንዘቢያ = (ሀ) አ፣ ተውጦ፣ እፈለግህ፣ ትፈለግህ፡... እየተባለ፣ ይነገራል፡

(ለ) የጥርጥር፣ ምግባር፣ በግንገርባት፣ ጊዜያት፣ አፈለግ፣ ይሆናል፡
ትፈለግ፣ ይሆናል፣ ትፈለግ፣ ይሆናል፡ እያለ፣ ይረባል፡

(ሐ) ትእዛዝ፣ አንቀጽ፡

1. የአሁን፣ ጊዜያት፡

የዋህ፣ ጎሳፈ = ስ- ለፈለግ፡

ዩ- ፈለግ፡
ፈለግህ፡

፫- ይፈለግ፡
ትፈለግ፡

ብዙ፡
ስ- እንፈለግ፡

ዩ- ፈለግ፡

፫- ይፈለግ፡

2. ትንቢታዊ፣ ጊዜያት፡

ስ- እንደፈለግ፣ ይሁን፡

ዩ- እንደትፈለግ፣ ይሁን፡
እንደትፈለግ፣ ይሁን፡

፫- እንዲፈለግ፣ ይሁን፡
እንደትፈለግ፣ ይሁን፡

ስ- እንደንፈለግ፣ ይሁን፡

ዩ- እንደትፈለግ፣ ይሁን፡

፫- እንዲፈለግ፣ ይሁን፡

(ሐ) አዋዋይ፣ አንቀጽ፡

ስ፣ ምክንያታዊ፣ አዋዋይ፡

1. ጎሳፈ፣ ጊዜያት፡

የዋህ፣ ጎሳፈ = ስ- ብፈለግ፣ ነር፡

ዩ- ብትፈለግ፣ ነር፡
ብትፈለግ፣ ነር፡

፫- ቢፈለግ፣ ነር፡
ብትፈለግ፣ ነር፡

ስ- ብንፈለግ፣ ነር፡

ዩ- ብትፈለግ፣ ነር፡

፫- ቢፈለግ፣ ነር፡

ግስገንዘቢያ፣ «ናር»፣ የግንገርባት፣ ረዳቱ፣ ግሥ፣ ቀርቶ፣ ብቻውንም፣ ይነገራል፡

ገራል፡ ይኸውም፣ «ብፈለግ፣ ብትፈለግ፣... ይላል፣ ግለት፣ ነው፡
በዚህም፣ ጊዜ፣ ክፍሉ፣ ከትንቢታዊ፣ ጊዜያት፣ ይሆናል፡

የሩቅ፣ ጎሳፈ = ስ- ፈለግህ፣ ቢሆን፣ ነር፡

ዩ- ፈለግህ፣ ቢሆን፣ ነር፡
ፈለግሽ፣ ቢሆን፣ ነር፡

፫- ፈለግህ፣ ቢሆን፣ ነር፡
ፈለግሽ፣ ቢሆን፣ ነር፡

ስ- ፈለግህ፣ ቢሆን፣ ነር፡

ዩ- ፈለግህ፣ ቢሆን፣ ነር፡

፫- ፈለግህ፣ ቢሆን፣ ነር፡

(ሐ) አዋቀድ ፡ አንቀጽ ፡ (ላጣቂ ፡)

2. የአሁንና ፡ የትንቢት ፡ ጊዜያት ።

	ነጠላ ፡	ብዙ ፡
ውለተኛ ፡	ሸ — አረልግ ፡ ዘንድ ፡	ሸ — አንረልግ ፡ ዘንድ ፡
	ዘ — ትረልግ ፡ ዘንድ ፡	ዘ — ትረልጉ ፡ ዘንድ ፡
	ዘ — ትረልጊ ፡ ዘንድ ፡	ዘ — ትረልጉ ፡ ዘንድ ፡
	ዘ — ይረልግ ፡ ዘንድ ፡	ዘ — ይረልጉ ፡ ዘንድ ፡
	ዘ — ትረልግ ፡ ዘንድ ፡	ዘ — ትረልጉ ፡ ዘንድ ፡
ጥንተኛ ፡	ሸ — አንዲረልግ ፡	ሸ — አንድንረልግ ፡
	ዘ — አንድትረልግ ፡	ዘ — አንድትረልጉ ፡
	ዘ — አንድትረልጊ ፡	ዘ — አንድትረልጉ ፡
	ዘ — አንዲረልግ ፡	ዘ — አንዲረልጉ ፡
	ዘ — አንድትረልግ ፡	ዘ — አንድትረልጉ ፡

ግስገንዘቢያ ፡ «አንድ ፡ ስማለት ፡ ፈንታ ፡ «ላላየሚል ፡ ቃል ፡ እየተጨመረ ፡ አንድዚያው ፡ ይረበል ። ይኸውም ፡ «ረልግ ፡ ለትረልግ ፡ ለትረልጊ ፡ . . . ይላል ፡ ግለት ፡ ነው ።

ዘ ፡ — ተግኝታዊ ፡ አዋቀድ ፡

1. ጎሳፊ ፡ ጊዜያት ።

ጸጸት ፡	ሸ — በረልግሁ ፡ ነበር ፡	ሸ — በረልግን ፡ ነበር ፡
ወይም ፡	ዘ — በረልግህ ፡ ነበር ፡	ዘ — በረልግህ ፡ ነበር ፡
ጥንተኛ ፡	ዘ — በረልግህ ፡ ነበር ፡	ዘ — በረልግህ ፡ ነበር ፡
	ዘ — በረልግ ፡ ነበር ፡	ዘ — በረልግ ፡ ነበር ፡
	ዘ — በረልግች ፡ ነበር ፡	ዘ — በረልግች ፡ ነበር ፡

2. ፡ የአሁንና ፡ የትንቢት ፡ ጊዜያት ።

ጸጸት ፡	ሸ — አረልግ ፡ ነበር ፡	ሸ — አንረልግ ፡ ነበር ፡
ወይም ፡	ዘ — ትረልግ ፡ ነበር ፡	ዘ — ትረልግ ፡ ነበር ፡
ጥንተኛ ፡	ዘ — ትረልጊ ፡ ነበር ፡	ዘ — ትረልግ ፡ ነበር ፡
	ዘ — ይረልግ ፡ ነበር ፡	ዘ — ይረልግ ፡ ነበር ፡
	ዘ — ትረልግ ፡ ነበር ፡	ዘ — ትረልግ ፡ ነበር ፡

ግስገንዘቢያ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በጎሳፊ ፡ ጊዜያት ፡ የተነገረው ፡ ቃል ፡ «ነበር» ፡ የሚለውም ፡ ሳይጨመርበት ፡ «በረልግሁ ፡ በረልግህ ፡ . . . ይላል ፡ ይረበል ። ይኸውም ፡ በጎሳፊ ፡ ወይም ፡ በትንቢት ፡ ጊዜያት ፡ እየገባ ፡ ጸጸትንና ፡ ጥንተኛን ፡ የሚገልጽ ፡ ነው ።

(መ) ንኡስ ፡ አንቀጽ ።

አርአዕት ።

መረልግ ።

በገ ፡ አንቀጽ ።

1. ጎሳፊ ፡ ጊዜያት

	ነጠላ ፡	ብዙ ፡
ሸ —	ረልጌ —	ሸ — ረልገን —
ዘ —	ረልገህ —	ዘ — ረልገህ —
ዘ —	ረልገህ —	ዘ — ረልገህ —
ዘ —	ረልግ —	ዘ — ረልግ —
ዘ —	ረልግ —	ዘ — ረልግ —

2. የአሁንና ፡ የትንቢት ፡ ጊዜያት ።

ሸ —	አረልግ —	ሸ — አንረልግ —
ዘ —	ትረልግ —	ዘ — ትረልግ —
ዘ —	ትረልጊ —	ዘ — ትረልግ —
ዘ —	ይረልግ —	ዘ — ይረልግ —
ዘ —	ትረልግ —	ዘ — ትረልግ —

ግግግ ፡ ቅጽል ።

1. ጎሳፊ ፡ ጊዜያት ።

ሸ —	የረልግሁ ፡	ሸ — የረልግን ፡
ዘ —	የረልግህ ፡	ዘ — የረልግህ ፡
ዘ —	የረልግህ ፡	ዘ — የረልግህ ፡
ዘ —	የረልግ ፡	ዘ — የረልግ ፡
ዘ —	የረልግች ፡	ዘ — የረልግች ፡

ግስገንዘቢያ ፡ የረቀቅ ፡ ጎሳፊ ፡ ሲሆን ፡ «ረልጊ ፡ የነበር ፡ ረልግህ ፡ የነበር ፡ አያል ፡ ይረበል ።

2. የአሁንና ፡ የትንቢት ፡ ጊዜያት ።

ሸ —	የግረልግ ፡	ሸ — የግንረልግ ፡
ዘ —	የግትረልግ ፡	ዘ — የግትረልግ ፡
ዘ —	የግትረልጊ ፡	ዘ — የግትረልግ ፡
ዘ —	የግረልግ ፡	ዘ — የግረልግ ፡
ዘ —	የግትረልግ ፡	ዘ — የግትረልግ ፡

(መ) ንኢስ፡ አንቀጽ (ለጣቂ)

ውስጠ፡ ዩ፡

ነጠላ፡ ስዙ፡ መፈለጊያ፡ መፈለጊያዎች፡

ዘርፍ፡ ለሰ.ዘር፡

ፍለጋ፡ ፍለጋዎች፡ ፍላጎት፡ ፍላጎቶች፡ አፈላለግ፡ አፈላለጎች፡

የግሥ፡ መፈለግ፡ ዝርዝር፡ እርባታ

የአግርፍ፡ ሰዎችው፡ ዝርዝር፡ እርባታው፡ በጣም፡ ስዙ፡ ነው። ከዚህ፡ በላይ፡ በቀ. 209፡ በየዋህ፡ እርባታ፡ የጸፍናቸው፡ ቃላት፡ እንደገና፡ ዝርዝር፡ አጸፍ፡ አየተዉረባቸው፡ ይረባሉ። ይህንንም፡ በሀረፍተ፡ ነገር፡ እየሞላን፡ ለማስረጃት፡ ስንል፡ ተውሳጠ፡ ስዎችን፡ በለቤትና፡ ተላቢ፡ እያደረግን፡ ጽፈናል፡ ተ፡ ቀ. 211፡ እይ።

የ፡ አ፡ ፊደል፡ ድምፁን፡ ስተከታዩ፡ አውርሶ፡ አርሱ፡ ራሱ፡ እንደሚታጣ፡ በየስፍራው፡ ተናግረናል። ስለዚህም፡ በሚከተለው፡ እርባታ፡ በእንዳንድ፡ ስፍራ፡ ላይ፡ «አ» እየተዋጠ፡ መጻፉን፡ አስተውሎ፡ ይኸውም፡ «አፈላለግውአስሁ» ሊባል፡ የሚገባው፡ ቃል፡ እፈላለግሁ። እየተባለ፡ ተጽፎአል፡ ግለት፡ ነው። ነገር፡ ግን፡ አ፡ ሳይዋጥ፡ በጸፍም፡ ሥረ፡ ነገሩ፡ እንዲሁ፡ ነውና፡ ጸፍ፡ አያሰኝም።

የ፡ ሀ፡ ፊደል፡ የግዕዝነት፡ ድምፁ፡ በልግድ፡ ጠፍቶ፡ እንደቀረ፡ ከሁን፡ በፊት፡ ተናግረናል። (ተ፡ ቁ፡ 172 እይ) ስለዚህም፡ የእርባታ፡ መረው፡ ሀ፡ ግዕዝ፡ አናጋሪ፡ ድምፅ፡ በተከተለው፡ ጊዜ፡ ኸ፡ ወደመዘን፡ ይለውጣል። ይኸውም፡ «ፈለገህ» የሚለው፡ ቃል፡ ስ.ዘረዘር፡ «ፈለግኸኝ»፡ ፈለግኸው፡ . . . ይላል፡ ግለት፡ ነው።

ዝርዝር፡ እርባታ

ባለቤት፡ ተ.ቤ.	ተባቢ፡ ተ.ቤ.	ወይም፡ አንቀጽ				ትእዛዝ፡ አንቀጽ፡ የአሁን፡ ጊዜያት፡
		ግላ፡ ጊዜያት፡			የአሁን፡ ጊዜያት፡	
		የዋህ፡ ግላ፡	የቅርብ፡ ግላ፡	የራሱ፡ ግላ፡		
አ፡	እኔን፡	—	—	—	—	—
	አንተን፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡
	አንዳንድን፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡
	እርሱን፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡
	እርሷን፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡
	እኛን፡	—	—	—	—	—
	እናንተን፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡
	እነርሱን፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡
አንተ፡	እኔን፡	ፈለግኸኝ፡	ፈለግኸኛል፡	ፈለግኸኝ፡ ነበር፡	ትፈለግሁ፡	ፈለግኝ፡
	አንተን፡	—	—	—	—	—
	አንዳንድን፡	—	—	—	—	—
	እርሱን፡	ፈለግኸው፡	ፈለግኸኛል፡	ፈለግኸው፡ ነበር፡	ትፈለግሁ፡	ፈለግው፡
	እርሷን፡	ፈለግኸት፡	ፈለግኸኛል፡	ፈለግኸት፡ ነበር፡	ትፈለግሁ፡	ፈለግት፡
	እኛን፡	ፈለግኸን፡	ፈለግኸኛል፡	ፈለግኸን፡ ነበር፡	ትፈለግሁ፡	ፈለግን፡
	እናንተን፡	—	—	—	—	—
	እነርሱን፡	ፈለግኸቸው፡	ፈለግኸቸኛል፡	ፈለግኸቸው፡ ነበር፡	ትፈለግሁ፡	ፈለግቸው፡
አንዳንድ	እኔን፡	ፈለግኸኝ፡	ፈለግኸኛል፡	ፈለግኸኝ፡ ነበር፡	ትፈለግሁ፡	ፈለግኝ፡
	አንተን፡	—	—	—	—	—
	አንዳንድን፡	—	—	—	—	—
	እርሱን፡	ፈለግኸው፡	ፈለግኸኛል፡	ፈለግኸው፡ ነበር፡	ትፈለግሁ፡	ፈለግው፡
	እርሷን፡	ፈለግኸት፡	ፈለግኸኛል፡	ፈለግኸት፡ ነበር፡	ትፈለግሁ፡	ፈለግት፡
	እኛን፡	ፈለግኸን፡	ፈለግኸኛል፡	ፈለግኸን፡ ነበር፡	ትፈለግሁ፡	ፈለግን፡
	እናንተን፡	—	—	—	—	—
	እነርሱን፡	ፈለግኸቸው፡	ፈለግኸቸኛል፡	ፈለግኸቸው፡ ነበር፡	ትፈለግሁ፡	ፈለግቸው፡
እርሱ	እኔን፡	ፈለግኝ፡	ፈለግኛል፡	ፈለግኝ፡ ነበር፡	ትፈለግሁ፡	ፈለግኝ፡
	አንተን፡	ፈለግህ፡	ፈለግላል፡	ፈለግህ፡ ነበር፡	ትፈለግሁ፡	ፈለግህ፡
	አንዳንድን፡	ፈለግኸ፡	ፈለግኸኛል፡	ፈለግኸ፡ ነበር፡	ትፈለግሁ፡	ፈለግኸ፡
	እርሱን፡	ፈለግሁ፡	ፈለግኸኛል፡	ፈለግኸ፡ ነበር፡	ትፈለግሁ፡	ፈለግሁ፡
	እርሷን፡	ፈለግኸት፡	ፈለግኸኛል፡	ፈለግኸት፡ ነበር፡	ትፈለግሁ፡	ፈለግኸት፡
	እኛን፡	ፈለግኸን፡	ፈለግኸኛል፡	ፈለግኸን፡ ነበር፡	ትፈለግሁ፡	ፈለግኸን፡
	እናንተን፡	—	—	—	—	—
	እነርሱን፡	ፈለግኸቸው፡	ፈለግኸቸኛል፡	ፈለግኸቸው፡ ነበር፡	ትፈለግሁ፡	ፈለግኸቸው፡

ባለቤት ስም	አዋቂ ስም (አጠቃላይ)					
	የሰነድ ስም			የሰነድ ስም		
	ገላጭ ስም	የሰነድ ስም	የሰነድ ስም	ገላጭ ስም	የሰነድ ስም	የሰነድ ስም
አርባ	አይን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አገገን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አገዳን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አርባን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አርባዋን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አገን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አገገንን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
አገ	አይን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አገገን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አገዳን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አርባን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አርባዋን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አገን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አገገንን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
አገገ	አይን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አገገን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አገዳን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አርባን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አርባዋን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አገን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አገገንን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
አገራ	አይን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አገገን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አገዳን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አርባን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አርባዋን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አገን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም
	አገገንን	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም	የተሰጠው ስም

ማስገንዘቢያ፣ ምክንያታዊ፣ አዋቂ፣ አንቀጽ፣ በጎላፊው፣ ጊዜያት፣ «የር»፣ የሚለው፣ ረዳት፣ ግሥ፣ ሳይሠመርበትም፣ ይነገራል። ይኸውም፣ ብረት፣ ብረት፣ ገላጭ፣ ይረባ፣ ማለት፣ ነው። «አንድ»፣ በሚለውም፣ ፈንታ፣ «ለ» ተተክቶ፣ አንድዚያው፣ ይረባ፣ ይኸውም፣ ለረባ፣ ለረባ፣ ይረባ፣ ማለት፣ ነው።

(መ) ንኡስ፣ አንቀጽ

ከንኡስ፣ አንቀጽ፣ ክፍል፣ በዝ፣ አንቀጽ፣ አንድላው፣ ሁሉ፣ ዝርዝር፣ እርባታ፣ አለው፣ (ቁ፣ 181-185 እይ) ግግግ፣ ቅጽጽ፣ አንድዚህ፣ በዝርዝር፣ እርባታ፣ ይረባ።

እርሳት፣ ግን፣ የነገር፣ ስም፣ እንደመሆኑ፣ መጠን፣ በአገሪቱ፣ አጻፋ፣ ብቻ፣ ይዘረዘራል። ይኸውም፣ መረለገ፣ መረለገ፣ መረለገሽ... ይላል፣ ማለት፣ ነው። ቁ. 179-180፣ እይ)

- 212 -

ከዚህ፣ በላይ፣ በየዋህ፣ በዝርዝር፣ እርባታ፣ የተጻፈው፣ ግሥ፣ «መረለገ»፣ ሕገኛ፣ ይባላል። አንድ፣ እርሱ፣ ሆነው፣ ወይም፣ ከዋቂት፣ ጥቂት፣ ልዩነት፣ በቀር፣ እርሱን፣ መስለው፣ የሚረቡ፣ ግሥችም፣ ሕገኛች፣ ይባላሉ። በእርሱ፣ አካሄድ፣ ለመርባት፣ የግዴታ፣ ግሥች፣ ግን፣ ሕገ፣ ወጠት፣ ይባላሉ።

- 213 -

- ሕገ፣ ወጥ፣ የሆኑ፣ ግሥች፣ በአራት፣ አካሄድ፣ ይለያሉ።
- (ሀ) በአዕማድ፣ ላይ፣ ቃላቸውን፣ ይለውጣሉ።
- (ለ) በንኡስ፣ አንቀጽቸው፣ ላይ፣ በዕድ፣ ፈጽላን፣ ያመጣሉ።
- (ሐ) በቦዝ፣ አንቀጽቸው፣ ላይ፣ ፈጽላቸውን፣ ይለውጣሉ፣ ወይም፣ ያገድላሉ።
- (መ) በእርባታ፣ ላይ፣ አዲስ፣ ቃልን፣ ይወልዳሉ።

- 214 -

በአዕማድ፣ ላይ፣ ቃላቸውን፣ የሚለው፣ ግሥች፣ በዙዎች፣ አይደሉም። ከእርሱም፣ ላይ፣ ጥቂቶቹ፣ ከዚህ፣ ቀጥሎ፣ የተጻፉት፣ ናቸው።

ምሳሌ፣ «አለ» ላልቶ፣ ሲነገር፣ የመሆንን፣ ምግባር፣ እየገለጸ፣ በተደራጊነት፣ ዐምድ፣ የግሥ፣ ረዳት፣ ይሆናል። የእርሱ፣ አስደራጊ፣ «አሰኘ» ይላል። አንድዚህ፣ ደግሞ፣ «ሆነ»፣ ተደራጊ፣ ዐምድ፣ ነው። የእርሱ፣ አድራጊ፣ «አደረገ» የሚባለው፣ ግሥ፣ ስለሆነ፣ አዲስ፣ ቃል፣ መገኘቱን፣ አስተውሏል።

አጅ፣ ዝም፣ አለ፣ ዝም፣ አሰኘ፣ ድል፣ ሆነ፣ ድል፣ አደረገ፣ እያለ፣ ይረባ።

— 215 —

በንኡስ፡ አንቀጽቸው ፡ ላይ ፡ በዕድ ፡ ፈጽላን ፡ የሚያመጡ ፡ ግሥት ፡ ብዙዎች ፡ ናቸው ፡ በአዕማድ ፡ ደንቡ ፡ መድረሻው ፡ ራብዕ ፡ የሆነ ፡ ግሥ ፡ ሁሉ ፡ በንኡስ ፡ አንቀጽ ፡ የተ ፡ ፈጽላ ፡ ይገኛል ፡ ለሆነ ፡ መድረሻው ፡ ግዕዝ ፡ የሆነ ፡ አንዳንድ ፡ ግሥ ፡ እንደዚሁ ፡ ሲሆን ፡ ይገኛል ።

አጅ ፡ «ገበ ፡ በላ ፡ ቀረ ፡ ቄየ ፤» የሚለው ፡ የግሥ ፡ ዐምድ ፡ በአርእስቱ ፡ «መግ ባት ፡ መብላት ፡ መቅረት ፡ መቋቋም ፤» በኅላፊ ፡ በዙ ፡ «ገብቶ ፡ በልቶ ፡ ቀርቶ ፡ ቄይቶ ፤» ይላል ። እንደዚሁ ፡ ደግሞ ፡ መሃሸው ፡ ተ ፡ የሆነ ፡ አንዳንድ ፡ የግሥ ፡ ዐምድ ፡ በአርእስቱ ፡ በትንቢታዊ ፡ በዙ ፡ ላይ ፡ ተ ፡ ይጠፋ-በታል ። ይኸውም «ተከተለ ፡ ተቀመጠ ፤» የሚለው ፡ ግሥ ፡ «መከተል ፡ መቀመጥ ፤» ወይም ፡ እከተል ፡ እቀመጥ ፤» ይላል ፡ ግለት ፡ ነው ። በዚህ ፡ በሰጠው ፡ አሰሪ ፡ «መትከተል ፡ መትቀመጥ ፡ እትከተል ፡ እትቀመጥ ፤» አልተባለም ፡ ተ ፡ እንደጠፋ ፡ አስተውሏል ።

— 216 —

በዐገ ፡ አንቀጽ ፡ ላይ ፡ ፈጽላቸውን ፡ የሚለው ፡ ወይም ፡ የሚያገኙት ፡ ግሥ ፡ ጥቂቶች ፡ ናቸው ።

አጅ ፡ የግለት ፡ ግሥ ፡ ኅላፊ ፡ በዙን ፡ ብሎ ፡ ይላል ።
የመተው ፡ ግሥ ፡ ኅላፊ ፡ በዝን ፡ ትቶ ፡ ይላል ።

— 217 —

በአርባታ ፡ ላይ ፡ አዳስ ፡ ቃልን ፡ የሚወልድ ፡ የመምጣት ፡ ግሥ ፡ ነው ። ይኸውም ፡ በትእዛዝ ፡ አንቀጽ ፡ በዳኛው ፡ መደብ ፡ ና ፡ ነዩ ፡ ኑ ፡ ሲል ፡ ይገኛል ፡ ግለት ፡ ነው ።

— 218 —

የግሥ ፡ አስትግቡእ ።

ከዚህ ፡ በታች ፡ የተሰጠው ፡ ግሥ ፡ በአርእስት ፡ ደንባቸው ፡ ተጽፎአል ። «አስትግቡእ ፤» ከግዕዝ ፡ የመጣ ፡ ቃል ፡ ነው ። ትርጓሜው ፡ ስብሰባ ፡ ወይም ፡ የተሰበሰበ ፡ ግለት ፡ ነው ።

ይህ () ምልክት ፡ የሚገኝባቸው ፡ ግሥ ፡ በአድራጊ ፡ ወይም ፡ በተደራጊ ፡ ዐምድ ፡ ሲነገሩ ፡ የሚችሉት ፡ ናቸው ።
ምሳሌ ፡ «መፈለግ ፤» የሚለው ፡ ቃል ፡ የኛው ፡ ፈጽላ ፡ ለ ፡ ጠብቆ ፡ ሲነገር ፡ የአድ

ራጊው ፡ የፈለገ ፡ ዐምድ ፡ ይሆናል ። የኛው ፡ ፈጽላ ፡ ለ ፡ ጠብቆ ፡ ሲነገር ፡ የተደራጊው ፡ የተፈለገ ፡ ዐምድ ፡ ይሆናል ።

*መሰመን ፡ መልቀም ፡	*መላክ ፡ መልፋት ፡	መሄድ ፡ ማለት ፡
*መመለስ ፡ መምሰል ፡	መሣል ፡ መምታት ፡	መሆን ፡ ማመን ፡
*መረጠጥ ፡ መርጠብ ፡	መረቅ ፡ መርታት ፡	መቆም ፡ ማረስ ፡
*መሰገሰገ ፡ መስረቅ ፡	*መሳም ፡ መስማት ፡	*መሾም ፡ ማሰብ ፡
*መሸመት ፡ መቀበር ፡	መሻክር ፡ መቀማት ፡	መዞር ፡ ማሸት ፡
*መቀደስ ፡ መቅመስ ፡	*መቃም ፡ መትጋት ፡	*መርክር ፡ ማቀፍ ፡
*መበትን ፡ መብረድ ፡	*መባረክ ፡ መብሳት ፡	መተለም ፡ ማበድ ፡
*መነቅነቅ ፡ መንገር ፡	*መናቅ ፡ መንቃት ፡	*መተርጉም ፡ ማነቅ ፡
*መከመር ፡ መከበድ ፡	*መካድ ፡ መላላት ፡	*መተኩስ ፡ ማክት ፡
*መወርወር ፡ መውደድ ፡	*መዋዋ ፡ መራራት ፡	*መተው ፡ ማወቅ ፡
*መዘመር ፡ መዘፈን ፡	*መዛት ፡ መሳሳት ፡	መከተል ፡ ማዘን ፡
*መደመር ፡ መደከም ፡	*መዳመጥ ፡ መታታት ፡	መሰማራት ፡ ማደር ፡
*መገደፍ ፡ መገደል ፡	*መጋት ፡ መናኘት ፡	መቀመጥ ፡ ማገም ፡
*መጠርጠር ፡ መጥረግ ፡	*መጣፈጥ ፡ መቋየት ፡	መቀየም ፡ ማጠብ ፡
*መጨመር ፡ መጭመቅ ፡	*መጫር ፡ መጫጫት ፡	መቀማጠል ፡ ማጨድ ፡
*መፈለግ ፡ መፍረስ ፡	*መፋቅ ፡ መፋፋት ፡	መገረም ፡ ማፈር ፡

— 219 —

የግዳጅጥ ፡ ግሥ ።

በአድራጊ ፡ ዐምድ ፡ አንዳንድ ፡ ጊዜም ፡ በተደራጊ ፡ ዐምድ ፡ ክፍል ፡ የሚነገር ፡ ግሥ ፡ ሁሉ ፡ ሃላ ፡ ግዳጅጥን ፡ ምግባር ፡ እየገለጸ ፡ በቆይታም ፡ የግሥ ፡ ስልቶች ፡ እየገባ ፡ በሙሉ ፡ እርባታ ፡ ይረባል ። በተሰበሰቡ ፡ ላይ ፡ የክፈል ፡ አገባብ ፡ ከ ፡ በሚገኝበት ፡ ጊዜም ፡ የመምረጥን ፡ የማሸሸልን ፡ ጠባይ ፡ ያመለክታል ። (ሀ) ከመድረሻው ፡ በፊት ፡ ያለውን ፡ ፈጽላ ፡ በደጊም ፡ ያናግራል ። (ምሳሌውን ፡ ከዚህ ፡ በታች ፡ (ሀ) በሚለው ፡ ንኡስ ፡ ክፍል ፡ ተመልከት) ። (ለ) ግሡ ፡ በተውሳክ ፡ ግሥ ፡ የሚመራ ፡ ሲሆን ፡ ተውሳክ ፡ ግሡ ፡ በደጊም ፡ ቃል ፡ ይነገራል ። (ምሳሌውን ፡ ከዚህ ፡ በታች ፡ (ለ) በሚለው ፡ ንኡስ ፡ ክፍል ፡ ተመልከት) ።

- (አስተማሪ ፡ ተማሪውን ፡ ያስተማምራል ።
- (ሀ) ተማሪው ፡ ትምህርቱን ፡ ያማማራል ።
- (ለ) ባልሀ ፡ ልጅ ፡ የአስተማሪውን ፡ እርአያ ፡ ያከታተላል ።
- (ሐ) አስተማሪ ፡ ከተማሪዎች ፡ መካከል ፡ ያጠና ፡ ያጠናውን ፡ ይመራርጣል ።

(ለ) $\left\{ \begin{array}{l} \text{ውብሽት፣ በልንጅራውን፣ ሲያይ፣ ሳቅ፣ ሳቅ፣ ይላል ።} \\ \text{እናት፣ ልጅዋን፣ ሳም፣ ሳም፣ ታደርጋለች ።} \\ \text{ትምህርትን፣ ለማጥናት፣ ቸል፣ ቸል፣ አትበል ።} \\ \text{ልጆች፣ በመስክ፣ ሳይ፣ ቁጭ፣ ቁጭ፣ ይላሉ ።} \end{array} \right.$

— 220 —

ሥሉጥ ፣ ግሥ ።

ሥሉጥ ፣ ግሥ ፣ የሚባለው ፣ ከግንኛውም ፣ ግሥ ፣ እየተሰማ ፣ የሚገባና ፣ የሚነገር ፣ ቃል ፣ ነው ።

አጅ. መምሰል ፣ መፍቀድ ፣ መጀመር ፣ መረለግ ፣ መሸት ፣ መቻል ፣ መግባት ፣ . . . ናቸው ። ከሁን ፣ በፊት ፣ የግሥ ፣ ረዳቶች ፣ የተባሉትም ፣ በግብራቸው ፣ ሥሉጥን ፣ ናቸው ።

— 221 —

ሰያፍ ፣ ግሥ ።

ሰያፍ ፣ ግሥ ፣ የሚባለው ፣ እንደ ፣ ግሥ ፣ ደንብ ፣ በመደብና በጾታ ፣ በቁጥር ፣ ሳይወሰን ፣ ማሰሪያ ፣ የሚሆንና አሰይፎ ፣ የሚናገሩበት ፣ አንቀጽ ፣ ነው ። ሰያፍ ፣ ማለት ፣ ቀጥ ፣ በቀጥ ፣ ያልሆነ ፣ ማለት ፣ ነው ።

ሰያፍ ፣ ግሥ ፣ የሚባለው ፣ ተውላጠ ፣ ስም ፣ እርሱ ፣ የሚነገርበትን ፣ ትንቢታዊ አንቀጽ ፣ ወርሶ ፣ ይገኛል ። ከመድረሻው ፣ በፊት ፣ የሚገኘውንም ፣ ራብውን ፣ ፊደል ፣ ባቷ ፣ ደ፣ . . . እያሰኘ ፣ ወይም ፣ ራብውን ፣ ሳድስ ፣ አድርጎ ፣ ዋ ፣ የሚል ፣ ፊደልን ፣ እየወሰደ ፣ ይነገራል ። ይኸውም ፣ ያሏል ፣ «ይወደል ፣ ይታጠባል ፣ ይመለከታል ፣ ወይም ፣ ይልዋል ፣ ይወድዋል ፣ ይታጠብዋል ፣ ይመለከትዋል ።» ያሰኛል ፣ ማለት ፣ ነው ። በምሥጢርም ፣ ከመሆን ፣ ግሥ ፣ ጋር ፣ የተመሳሰለ ፣ ነው ።

- ምሳሌ ፣ 1. ይወደል ፣ ከልብ ፣ ይታጠባል ፣ ከክንድ ።
- 2. እውቀትን ፣ ለማስፋት ፣ መጻሕፍትን ፣ ይመለከታል ።

እነሆ ፣ ከዚህ ፣ በላይ ፣ ለምሳሌ ፣ የተሰጠው ፣ ቃል ፣ በመሆን ፣ ግሥ ፣ ቢለወጥ ፣ እንደሚከተለው ፣ ይሆናል ።

- 1. ሲወድዱ ፣ ከልብ ፣ ነው ፣ ሲታጠቡም ፣ ከክንድ ነው ።
- 2. እውቀትን ፣ ለማስፋት ፣ መጻሕፍትን ፣ መመልከት ፣ ነው ።

በደኛ ፣ መደብ ፣ የሚነገረውም ፣ አንቀጽ ፣ ሰያፍ ፣ ለመሆን ፣ ይችላል ።

— 222 —

የ ማለት ፣ ግሥ ።

ግሥ ፣ አለ ፣ ላልቶ ፣ በተነገረ ፣ ጊዜ ፣ የመናገርን ፣ ምግባር ፣ እንደሚገልጽ ፣ ከሁን ፣ በፊት ፣ እስታውቀናል ፣ (ቁ. 167 እይ ።)

የማለት ፣ ግሥ ፣ ከሌሎቹ ፣ ሁሉ ፣ ተለይቶ ፣ በቃላት ፣ ሳይ ፣ ልዩ ፣ ኃይል ፣ አለው ። በግዕዙ ፣ ሰዋስው ፣ ይቤ ፣ የሚባለው ፣ ግሥ ፣ ነው ።

— 223 —

ዐቢይ ፣ አንቀጽ ፣ የቃላት ፣ ማሰሪያና ፣ መረጃማያ ፣ ስለሆነ ፣ በሌላ ፣ አንቀጽ ፣ ሊገዛ ፣ አይችልም ። የማለት ፣ ግሥ ፣ ግን ፣ ዐቢይ ፣ አንቀጽን ፣ እንደ ፣ ተሰቢ ፣ አድርጎ ፣ ሲገዛው ፣ ይገኛል ። ይህንንም ፣ በሚከተለው ፣ ተመልከት ።

ምሳሌ ፣ «ሆነ ፣ — መጣ ፣ — መሸ ፣ — ገባ ፣ — ፈለገ ፣ — እነዚህ ፣ ሁሉ ፣ በዐቢይ ፣ አንቀጽ ፣ ክፍል ፣ ያሉ ፣ ማሰሪያዎች ፣ ናቸው ። ከነርሱ ፣ ሁለቱ ፣ ወይም ፣ ሶስቱ ፣ ቃላት ፣ በወረዳተ ፣ ነገር ፣ ተገጣጥመው ፣ ቢነገሩ ፣ ሁሉም ፣ የየራሳቸውን ፣ ምግባር ፣ ይገልጻሉ ፣ እንጂ ፣ አንደኛው ፣ አንቀጽ ፣ ሌላውን ፣ ተገዢ ፣ ለያደርገው ፣ አይችልም ።

አጅ ፣ «አስተማሪ ፣ ጊዜው ፣ መሸ ፣ መጣ ፣» ተብሎ ፣ ቢነገር ፣ መጣ ፣ የሚለው ፣ አንቀጽ ፣ ለወረዳተ ፣ ነገር ፣ አንዳች ፣ ስሜቱን ፣ አያተርፍለትም ። ዳሩ ፣ ግን ፣ «አስተማሪ ፣ ጊዜው ፣ መሸ ፣ አለ ፣» የተባለ ፣ እንደ ፣ ሆነ ፣ ግሥ ፣ አለ ፣ «መሸ ፣» የሚለውን ፣ አንቀጽ ፣ ተሰቢ ፣ አድርጎ ፣ ሀረፍተ ፣ ነገሩን ፣ የተሟላ ፣ ያደርገዋል ። ትርጓሜውም ፣ «አስተማሪ ፣ ጊዜው ፣ እንደመሸ ፣ (ወይም ፣ መሸ ፣ ማለትን ፣) ተናገረ ፣» ማለት ፣ ነው ።

— 224 —

የማለት ፣ ግሥ ፣ አንዳንድ ፣ ጊዜ ፣ በምግባር ፣ የጥቅስ ፣ ወይም ፣ የትች ፣ ግሥ ፣ ተብሎ ፣ ይጠራል ። በአዕማድም ፣ ደንብ ፣ ግሥ ፣ አለ ፣ አድራጊ ፣ መደብ ፣ ነው ። ተደራጊውም ፣ ተባለ ፣ ያሰኛል ።

— 225 —

የማለት ፣ ግሥ ፣ እንደ ፣ ሌላው ፣ ግሥ ፣ ሁሉ ፣ በየዋህና ፣ በገርገር ፣ እርባታ ፣ በሙሉ ፣ ይረባል ። የእርባታውንም ፣ አካላት ፣ ለማሳየት ፣ ከዚህ ፣ በቃች ፣ በየዋህ ፣ እርባታ ፣ ብቻ ፣ በአዎንታና ፣ በአሉታ ፣ እየረባን ፣ እንገልጻለን ፣ (ቁ. 226 ፣ እይ ።)

የማለት ፣ ግሥ ፣ መነሻ ፣ ፊደሉ ፣ አ ፣ ስለሆነ ፣ መነሻው ፣ እየታጣ ፣ የሚነገርበት ፣ ጊዜ ፣ አለ ። ደግሞ ፣ መድረሻው ፣ ለ ፣ ስለሆነ ፣ አንዳንድ ፣ ጊዜ ፣ የ ፣ ወደመሆን ፣ ይለወጣል ።

የግለት ገጽ ጥዋጥ ለርባታ ለዚህ ቀጥሎ የተጻፈው ነው።

(ሀ) ዐቢይ ለንቀጽ

የአዎንታ ለርባታ ጥዋጥ ጎሳ ለአሉታ ለርባታ

ጎሳ ጊዜያት

ነጠላ	ብዙ	ነጠላ	ብዙ
፩ - አላሁ	አላን	፩ - አላሁም	አላንም
፪ - አላሁ ፣ አላሽ	አላችሁ	፪ - አላሁም ፣ አላሽም	አላችሁም
፫ - አለ ፣ አለች	አሉ	፫ - አላለም ፣ አላለችም	አላሉም
የቅርብ ጎሳ			
፩ - ብያላሁ	ብያላ	፩ - አላብዬም	አላብላንም
፪ - ብላላ ፣ ብላሻል	ብላችኋል	፪ - አላብላሁም ፣ አላብላሽም	አላብላችሁም
፫ - ብሏል ፣ ብሏላች	ብለዋል	፫ - አላብሎም ፣ አላብላም	አላብለውም
የሩቅ ጎሳ			
፩ - ብዬ ፣ ነበር ፣ ብለን ፣ ነበር		፩ - አላብዬም ፣ ነበር ፣ አላብላንም ፣ ነበር	
፪ - ብላሁ ፣ ነበር ፣ ብላሽ ፣ ነበር	ብላችሁ ፣ ነበር	፪ - አላብላሁም ፣ ነበር ፣ አላብላሽም ፣ ነበር	አላብላችሁም ፣ ነበር
፫ - ብሎ ፣ ነበር ፣ ብላው ፣ ነበር		፫ - አላብሎም ፣ ነበር ፣ አላብላውም ፣ ነበር	

ግለንገዘቢያ ፣ ከዚህ በላይ በቅርብ ጎሳ ለአሉታ የተጻፈውን የግይቀበሉ አሉ ለንደ ለላባቸውም በጥዋጥ ጎሳ የተጻፈውን አሉታ ይወስናሉ።

ዐቢይ ለንቀጽ (ለግብ)

የአዎንታ ለርባታ ጥዋጥ ለአሉታ ለርባታ

ነጠላ ብዙ ነጠላ ብዙ

2. የአሁንና

የትንቢት ጊዜያት

፩ - አላሁ	አንላለን	፩ - አላለም	አንላለም
፪ - ትላለሁ ፣ ትያለሽ	ትላላችሁ	፪ - አትላለም ፣ አትያለም	አትላለም
፫ - ይላል ፣ ትላለች	ይላሉ	፫ - አይላለም ፣ አትላለም	አይላለም

(ለ) ትእዛዝ ለንቀጽ

፩ - ለበላ	እንበላ	፩ - አለበላ	አንበላ
፪ - በላ ፣ በዬ	በሉ	፪ - አትበላ ፣ አትበዬ	አትበሉ
፫ - ይበላ ፣ ትበላ	ይበሉ	፫ - አይበላ ፣ አትበላ	አይበሉ

(ሐ) አዋዋይ ለንቀጽ

፩-ምክንያታዊ ለዋዋይ

1. ጎሳ ጊዜያት

፩ - ብላ ፣ ኖር ፣ ብንላ ፣ ኖር		፩ - ባላላ ፣ ኖር ፣ ባንላ ፣ ኖር	
፪ - ብትላ ፣ ኖር ፣ ብትዬ ፣ ኖር	ብትሉ ፣ ኖር	፪ - ባትላ ፣ ኖር ፣ ባትዬ ፣ ኖር	ባትሉ ፣ ኖር
፫ - ቢላ ፣ ኖር ፣ ብትላ ፣ ኖር	ቢሉ ፣ ኖር	፫ - ባይላ ፣ ኖር ፣ ባትላ ፣ ኖር	ባይሉ ፣ ኖር

ግለንገዘቢያ ፣ ኖር ፣ የሚለው ረዳቱ ገጽ ፣ ቀርቶ ፣ ብቻውንም ፣ ይነገራል ፣ ይኸውም ፣ ብላ ፣ ብትላ ፣ ባላላ ፣ ባትላ ፣ ... ይላል ፣ ግለት ፣ ነው።

አንደዚህም ደገፍ የሩቅ ጎሳ ለማድረግ ብዬ ፣ ብህን ፣ ኖር ፣ ብላህ ፣ ቢህን ፣ ኖር ፣ አላላ ፣ ቢህን ፣ ኖር ፣ አትላ ፣ ቢህን ፣ ኖር ፣ ... አያለ ፣ በጎሳ ፣ በግ ፣ አንቀጽ ፣ ላይ ፣ ቢህን ፣ ኖር ፣ የሚል ቃል ለየተጨመረበት ይረባል።

አዋቂ፣ አንቀጽ፣ (ሰጣቂ)

የአዋቂ፣ አርባ፣	የአሉታ፣ አርባ፣
ነጠላ፣	ነጠላ፣
ብዙ፣	ብዙ፣

2. የአሁን፣

የትንቢት፣ ጊዜያት፣

፩ - አል፣ ዘንድ፣	አንል፣ ዘንድ፣	፩ - አንዳል፣	አንዳንል፣
፪ - { ትል፣ ዘንድ፣	ትሉ፣ ዘንድ፣	፪ - { አንዳትል፣	አንዳትሉ፣
{ ትዩ፣ ዘንድ፣		{ አንዳትዩ፣	
፫ - { ይል፣ ዘንድ፣	ይሉ፣ ዘንድ፣	፫ - { አንዳይል፣	አንዳይሉ፣
{ ትል፣ ዘንድ፣		{ አንዳትል፣	

ግንባር፣ አንድ፣ በግራ፣ ፈንታ፣ ለ፣ የግራ፣ ተጨምሮ፣ አንደዚያው፣ ይረባል፣ ይኸውም፣ ልል፣ ልትል፣ ልልል፣ ላትል፣ ... ይላል፣ ግለት፣ ነው።

ዲ. ተምረታዊ፣ አዋቂ።

1. ጎላሬ፣ ጊዜያት።

፩ - ባልሁ፣ ነበር፣	ባልን፣ ነበር፣	፩ - ባላሁም፣ ነበር፣	ባላልንም፣ ነበር፣
፪ - { ባልሁ፣ ነበር፣	ባላችሁ፣ ነበር፣	፪ - { ባላሁም፣ ነበር፣	ባላችሁም፣ ነበር፣
{ ባልሽ፣ ነበር፣		{ ባላሽም፣ ነበር፣	
፫ - { ባለ፣ ነበር፣	ባሉ፣ ነበር፣	፫ - { ባላለም፣ ነበር፣	ባላሉም፣ ነበር፣
{ ባለች፣ ነበር፣		{ ባላለችም፣ ነበር፣	

2. የአሁን፣ የትንቢት፣ ጊዜያት።

፩ - አል፣ ነበር፣	አንል፣ ነበር፣	፩ - አልልም፣ ነበር፣	አንልም፣ ነበር፣
፪ - { ትል፣ ነበር፣	ትሉ፣ ነበር፣	፪ - { አትልም፣ ነበር፣	አትሉም፣ ነበር፣
{ ትዩ፣ ነበር፣		{ አትዩም፣ ነበር፣	
፫ - { ይል፣ ነበር፣	ይሉ፣ ነበር፣	፫ - { አይልም፣ ነበር፣	አይሉም፣ ነበር፣
{ ትል፣ ነበር፣		{ አትልም፣ ነበር፣	

(መ) ንኡስ፣ አንቀጽ፣

አርአአት።

የአዋቂ፣ አርባ፣	የአሉታ፣ አርባ፣
ግለት፣	አለግለት፣
ብዙ፣	ብዙ፣

0ገ፣ አንቀጽ።

ነጠላ፣	ብዙ፣	ነጠላ፣	ብዙ፣
1. ጎላሬ፣ ጊዜያት።			
፩ - ብዩ፣	ብለን	፩ - አልብዩ	አልብለን
፪ - { ብለሁ	ብላችሁ	፪ - { አልብለሁ	አልብለችሁ
{ ብለሽ		{ አልብለሽ	
፫ - { ብሉ	ብለው	፫ - { አልብሉ	አልብለው
{ ብላ		{ አልብላ	
2. የአሁን፣ የትንቢት፣ ጊዜያት።			
፩ - አል	አንል	፩ - አልል	አንል
፪ - { ትል	ትሉ	፪ - { አትል	አትሉ
{ ትዩ		{ አትዩ	
፫ - { ይል	ይሉ	፫ - { አይል	አይሉ
{ ትል		{ አትል	

ግሃዊ፣ ቅጽ።

1. ጎላሬ፣ ጊዜያት።

፩ - ያልሁ፣	ያልን፣	፩ - ያላሁ፣	ያላልን፣
፪ - { ያልሁ፣	ያላችሁ፣	፪ - { ያላሁ፣	ያላችሁ፣
{ ያልሽ፣		{ ያላሽ፣	
፫ - { ያለ፣	ያሉ፣	፫ - { ያላለ፣	ያላሉ፣
{ ያለች፣		{ ያላለች፣	

2. የአሁን፣ የትንቢት፣ ጊዜያት።

፩ - የምል፣	የምንል፣	፩ - የማልል፣	የማንል፣
፪ - { የምትል፣	የምትሉ፣	፪ - { የማትል፣	የማትሉ፣
{ የምትዩ፣		{ የማትዩ፣	
፫ - { የምረል፣	የምረሉ፣	፫ - { የማይል፣	የማይሉ፣
{ የምትል፣		{ የማትል፣	

3. ውስጠየ ።

አዎንታ፤	አሉታ፤
አልሁ፣ በይ፣	አሉተኛ፤
መበያ፤	

4. ዘርፍ ፣ ለበ.ዘር ።

ማለት፤	አለማለት፤
ባህል፣ አባባል፤	አሉታ፤

፲፫ኛ፣ መልመኛ ።

1—አራቱን፣ የግሥ፣ ስልቶች፣ በጥቁር፣ ስሌዳ፣ ላይ፣ እንደሚከተለው፣ አድርገህ፣ ጻፍ ።

ዐበይ፣ አንቀጽ፣	ትእዛዝ፣ አንቀጽ፣	አዋቀይ፣ አንቀጽ፣	ንኡስ፣ አንቀጽ፣

2—የግሥ፣ ክፍል፣ የሆኑትን፣ ቃላት፣ ከዚህ፣ በታች፣ ከተጻፉት፣ ዐረፍተ፣ ነገሮች፣ ውስጥ፣ እየመረጥህ፣ ተናገር ። ክፍላቸውም፣ ከየትኛው፣ የግሥ፣ ስልት፣ እንደሆነ፣ እያመለከትህ፣ ከዚህ፣ በላይ፣ በተመለከተው፣ በየስልቱ፣ አግርጊ፣ ጻፋቸው ።

የትምህርት፣ ሰዓት፣ ደረሰ፤
 አስተማሪ፣ መጽሐፍን፣ ያዘ ።
 ተማሪ፣ ይማር፣ ጀመር ።
 መጽሐፍ፣ ትልቅ፣ ነበር ።
 ትምህርት፣ መልካም፣ ነው ።
 ሥራ፣ ያስከብራል ።
 ሰንፍ፣ ያስንቃል ።
 እገርህን፣ ውደድ ።
 ንጉሥህን፣ አክብር ።
 ጠላትህን፣ ድል፣ አድርግ ።

አብርሃም፣ ቢመጣ፣ ኖሮ፣ ይግር፣ ነበር፤
 እኔ፣ ቀርቼ፣ ቢሆን፣ ኖሮ፣ በተመቃሁ፣ ነበር ።
 መሐንዲስ፣ እንደሆነ፣ እመኛለሁ ።
 ጀምረኩትን፣ አግር፣ ዘንድ፣ አስባለሁ ።
 አጥቶ፣ ማግኘት፣ ደስ፣ ያሰኛል ።
 አግኝቶ፣ ማጣት፣ ግን፣ ያሰገናል ።
 መሻት፣ ከለ፣ ሁሉ፣ ይገኛል ።
 በጎ፣ አድራጊ፣ ዋጋውን፣ ያገኛል ።
 ክፍ፣ ለክፍ፣ ቀን፣ ይሆናል ።
 ከአንጋገር፣ ይፈረዳል፣ ከአያያዝ፣ ይቀየራል ።

3—ከዚህ፣ በታች፣ የተጻፈውን፣ እያነበብህ፣ አንቀጾችን፣ በየጊዜያቸው፣ እየለየህ፣ ተናገር ። ይኸውም—“ነላፊ፣ የአሁን—የትንቢት፣” ጊዜያት፣ አያሌህ፣ ግለጽ፣ ማለት፣ ነው ። ክፍላቸውም፣ ከየትኛው፣ ስልት፣ እንደሆነ፣ ተናገር ።

ይግለጡ፣ ቤትን፣ ሠራ ።
 ልጆች፣ በመስክ፣ ላይ፣ ይሟወቃሉ ።
 ከብቶቹ፣ በሚዳው፣ ተሰማርተዋል ።
 ጊዜው፣ ሊመሽ፣ ነው ።
 እኔ፣ በማለዳ፣ እንግሰሁ ።
 ወደ፣ ቤት፣ እንገባ ።
 አንተ፣ መጽሐፍህን፣ አንግ ።
 እርሱ፣ እንዲከተለን፣ ይሁን ።
 ትምህርት፣ ተጀምሮ፣ ይሆናል ።

ንበፊ፣ እርሻውን፣ ያለሰልሳል ።
 ክረምት፣ ሊመጣ፣ ነው ።
 ክረምት፣ ገባ ።
 መክር፣ ደረሰ ።
 እህሉ፣ ይታጨዳል ።
 የሰው፣ ክፋቱ፣ ከአንደበቱ፣ ነው ።
 ኃጢአት፣ በይፍር፣ ሞት፣ በልንበረም ።
 ከመሞት፣ መሰንበት፣ ይሻላል ።
 አንድ፣ ይወልድ፣ አንድ፣ ይፈረድ ።

ምዕራፍ፣ ፯ ። ተውሳክ ግሥ ።

መግለጫ ።

ተውሳክ ግሥ፣ የሚባለው፣ ከግሥ፣ በፊት፣ እየገባ፣ የአንቀጽን፣ ጠበይ፣ የሚገልጽ፣ ቃል፣ ነው ። ከዚህም፣ የተነሳ፣ ተውሳክ ግሥ፣ ተባላል ። ትርጓሜው፣ የግሥ፣ ጭማሪ፣ ማለት፣ ነው ። ዳሩ፣ ግን፣ የግሥን፣ ጠበይ፣ ብቻ፣ ሳይሆን፣ ከሌሎችም፣ የንግግር፣ ክፍሎች፣ የአንዳንዶችን፣ ጠበይ፣ እየገለጸ፣ ሲገባ፣ ይገኛል ። ይህን ኑም፣ በሚከተለው፣ እናሳያለን ።

- (ሀ) በግሥ፣ ላይ፣ ሲገባ፣ —
 ፈለቀ፣ በትጋት፣ (ወይም፣ ተግቶ፣) ይማራል ።
 ፈለቀ፣ ክፋኛ፣ ታሟል ።
- (ለ) በቅጽል፣ ላይ፣ ሲገባ፣ —
 የገጠነህ፣ ልብስ፣ ፈጽሞ፣ ንጹሕ፣ ነው ።
 እርሱ፣ በጣም፣ አጭር፣ ነው ።
- (ሐ) በተውሳክ ግሥ፣ ላይ፣ ሲገባ ። —
 አስተማሪው፣ ሁልጊዜ፣ ተገቶ፣ ያስተምራል ።
 እንግዲህ፣ በጣም፣ እንተቀወቀ ።

- (መ) ከመስተዋድድ፣ ጋር፣ ሲገባ ።
እርሱ፣ በቀጥታ፣ ወደ፣ እኔ፣ መጣ ።
የዐባይ፣ ወንዝ፣ ልክ፣ በሐምሌ፣ ወር፣ ይሞላል ።
- (ሠ) በመስተዋድድ፣ ላይ፣ ሲገባ ።
እውነተኛ፣ ደስታ፣ ጤንነት፣ ሲገኝ፣ ብቻ፣ ነው ።

228

የተውሰኑ ግሥ፣ ክፍሎች ።

ተውሰኑ ግሥ፣ በ፫፣ ታላላቅ፣ ክፍሎች፣ ይመደባል ።

- (ሀ) የዋህ፣ ተውሰኑ ግሥ ።
- (ለ) መጠይቅ፣ ተውሰኑ ግሥ ።
- (ሐ) ከባዝ፣ የሚገኝ፣ ተውሰኑ ግሥ ።

እነዚህ፣ ደግሞ፣ በልዩ ልዩ፣ ንኡሳን፣ ክፍሎች፣ ይከፈላሉ ። በተውሰኑ ግሥ፣ ክፍል፣ የሚነገሩት፣ ቃላት፣ አንዳንዶቹ፣ በመስተዋድድና፣ በመስተዋድድ፣ ክፍል፣ ይገኛሉ ። ልዩነታቸውም፣ የሚታወቅ፣ የአገባባቸውን፣ ስልት፣ በማወቅ፣ ነውና፣ በየፀታው፣ ጠንቅቆ፣ መመልከት፣ ነው ።

— 229 —

(ሀ) የዋህ፣ ተውሰኑ ግሥ ።

የዋህ፣ ተውሰኑ ግሥ፣ « የጊዜ፣ -የቦታ፣ -የግብር፣ -የቁጥር፣ -የመጠን፣ -የምክንያት፣ -የአዎንታኛ፣ የአሉታ፣ » ተብሎ፣ ይመደባል ። የዋህ፣ ማለት፣ ገር፣ ወይም፣ ቀላል፣ ማለት፣ ነው፣ ብለን፣ ከሁን፣ በፊት፣ ተናግረናል ። (ቁ. 173 እይ ።) በዚህ፣ ክፍል፣ የሚነገሩትም፣ የተውሰኑ ግሥ፣ ቃላት፣ በቀላል፣ የሚታወቁ፣ ወይም፣ በግልጽ፣ የሚታዩ፣ ስለሆኑ፣ በዚህ፣ ስያሜ፣ ተሰይመዋል ። ከነእርሱም፣ ዋና፣ ዋናቸውን፣ ከዚህ፣ በታች፣ ለምሳሌ፣ በየክፍሉ፣ ጽፈናል ።

- 1. የጊዜ፣ ተውሰኑ ግሥ ።
« ዳሮ፣ -ጥንት፣ -ቀድሞ፣ -አስቀድሞ፣ -አሁን፣ -በቅርቡ፣ -በፍጥነት፣ -አንግዲህ፣ -ሁልጊዜ፣ -ሁልቀን፣ -ዕለት፣ ዕለት፣ -በየዕለቱ፣ -ትናንት፣ -ዛሬ፣ ነገ፣ -በነጋው፣ -በማግሥቱ፣ -በፊት፣ -በኋላ፣ -ወዲያው፣ -ዕለቱን፣ -ቶሎ፣ »

- 2. የቦታ፣ ተውሰኑ ግሥ ።
« እዚህ፣ -እዚያ፣ -እዚያሃች፣ -ወዲህ፣ -ወዲያ፣ -ወዲያሃች፣ -በላይ፣ -በታች፣ -በራስጌ፣ -በግርጌ፣ -በውስጥ፣ -በውጭ፣ -ወዲያው፣ -በስጊያው፣ -

- 3. የግብር፣ ወይም፣ የዓይነትና፣ የአኳኋን፣ ተውሰኑ ግሥ ።
« አንዲህ፣ -አንዲያው፣ -ድንገት፣ -ፈጽሞ፣ -ከቶ፣ -በቀጥታ፣ -ከፋኛ፣ -በዝግታ፣ -በጸጥታ፣ -እርስ፣ በርስ፣ -ቀስ፣ በቀስ፣ -ላይ፣ በላይ፣ -ፊት፣ ለፊት፣ -እንደ፣ -ይመስል ። »

- 4. የቁጥር፣ ተውሰኑ ግሥ ።
« መጀመሪያ፣ -ጸግመኛ፣ -አንደገና፣ -አንደዩ፣ -ሁለተዩ፣ -አንድ፣ በአንድ፣ -እያንዳንድ፣ -በሁለት፣ በሁለት፣ -በተለይ፣ -ለብቻ፣ -በዘንብረት፣ »

- 5. የመጠንና፣ የማበላለጥ፣ ተውሰኑ ግሥ ።
« እጅግ፣ -በጣም፣ -በብዙ፣ -በጥቂት፣ -በመጠን፣ -ፈጽሞ፣ -በጭራሽ፣ -አንዳች፣ -አብዛኛው፣ -እምብዛም፣ -እኩል፣ በኩል፣ -መሳለመሳ፣ -ግማሽ፣ በግማሽ፣ -ጥቂት፣ በጥቂት፣ -በየጥቂቱ፣ »

- 6. የምክንያት፣ ተውሰኑ ግሥ ።
« ስለዚህ፣ -እንደዚህ፣ -እንደ፣ -መጠን፣ »

- 7. የአዎንታኛ፣ የአሉታ፣ ተውሰኑ ግሥ ።
አዎን፣ -አሺ፣ -ባዕ፣ -እውነት፣ -አርግጥ፣
እንኳን፣ -እንቢ፣ -አሌ፣ -አንጃ፣

230

(ለ) መጠይቅ፣ ተውሰኑ ግሥ ።

መጠይቅ፣ ተውሰኑ ግሥ፣ የተባለው፣ በተውሰኑ ግሥ፣ ክፍል፣ ጥያቄን፣ ለማቅረቢያ፣ የሚጠቅም፣ ቃል፣ ነው ። ይህም፣ እንደላይኛው፣ በየክፍሉ፣ ተዘርዝሮ ይነገራል ።

- 1. -የጊዜተ. ግ. ። « መቼ - ምንጊዜ - ምንዩ - ለምንጊዜው - ተመቺው » . . .
- 2. -የቦታተ. ግ. ። « ወደት - የት » . . .
- 3. -የግብርተ. ግ. ። « አንደት - አንደምን » . . .
- 4. -የቁጥርተ. ግ. ። « ስንት፣ ጊዜ - ስንትዩ » . . .
- 5. -የመጠንተ. ግ. ። « ምን፣ ያህል - የቶን፣ ያህል » . . .
- 6. -የምክንያትተ. ግ. ። « ስለምን - ለምን - በምን - » . . .
- 7. -የአዎንታኛ፣ የአሉታተ. ግ. ። በውኑ፣ እስቲ ።

በመጠይቅ፣ ተውሰኑ ግሥ፣ ክፍል፣ ከሚነገሩት፣ ቃላት ። ለምሳሌ፣ በቃላት፣ በሌላም፣ ክፍል፣ ይገኛሉ ። ልዩነታቸውም፣ የሚታወቅ ። ለምሳሌ፣ ለፊት፣ ነገ፣ አኳኋን፣ ነው ።

— 231 —

(ሐ) ከዐዝ፣ የሚገኝ፣ ተውሳክ፣ ግሥ።

ከግሥ፣ ክፍል፣ የሚገኝ፣ በዝ፣ አንቀጽ፣ በተውሳክ፣ ግሥነት፣ ይገባል። ማግኘት፣ ከመስተገምር፣ ክፍል፣ የሚሆኑ፣ ና—እየ— በግሥ፣ ላይ፣ አየተሚት፣ ሲገቡ፣ የዐዝን፣ ምግባር፣ ይዘው፣ በተውሳክ፣ ግሥ፣ ደንብ፣ ይገነቡሉ። እነዚህን፣ ሁሉ፣ በሚከተለው፣ እናሳያለን።

እርሱ፣ ፈርቶ፣ ሸሸ።

እርሱ፣ ፈረፍ፣ ሸሸ፣ (ፈርቶ፣ ወይም፣ ስለ፣ ፈረ።)

እርሱ፣ አየርጠ፣ ሄደ፣ (ርጠ።)

— 232 —

የግወዳደር፣ ወይም፣ የግንጸጸር፣ ደረጃ።

ከተውሳክ፣ ግሥ፣ አንዳንዶቹ፣ ቃላት፣ እንደ፣ ቅጽል፣ ደንብ፣ የግወዳደር ደረጃ፣ አላቸው። ይኸውም፣ እንደሚከተለው፣ ነው።

ተገቶ፣ ይግራል፣ ... (ተገዳዳሪ፣ ደረጃ፣)

በጣም፣ ተገቶ፣ ይግራል፣ ... (አጠቃላይ፣ ደረጃ፣)

እጅግ፣ በጣም፣ ተገቶ፣ ይግራል። ... (አበላላጭ፣ ደረጃ።)

— 233 —

የተውሳክ፣ ግሥ፣ አመዳደብ።

ተውሳክ፣ ግሥ፣ ባዕድ፣ ጠገን፣ ወይም፣ በገድ፣

ጨመረበት

ከላይ፣ ላይ፣ ቃል፣ ላይ፣ ይመደባል። ይህንንም፣ በሚከተለው፣ እናሳያለን።

ባዕድ፣ ጠገን፣

ተውሳክ፣ ግሥ፣

ለ—

ለጊዜው፣ ለይስሙላ፣ ላመሉ፣ ለላመት፣

በ—

በፍጥነት፣ በድንገት፣ በግደታ፣ በግጥታ፣ በራስጌ፣ በብዙ፣

በየ—

በየሰፍራው፣ በየጊዜው፣ በየቀኑ፣

በስተ—

በስተ፣ ላይ፣ በስተ፣ ራስጌ፣ በስቲያው፣

እንደ—

እንዲያው፣ እንደገና፣ እንደተግላ፣ እንደጊዜው፣

ባዕድ፣ ጠገን፣

— ና፣

ተግረፍ፣ ይግርፍ፣

— ኘ፣

ክፋኛ፣ ሰው፣ ሰውኛ፣

— ወ፣

ወዲያው፣ ለጊዜው፣

— ኘ፣

ዕለቱን፣ ያንጊዜውን፣ ማታውን፣

— ኘ፣

ያኔው፣ ማታውኑ፣ ሌሊቱን፣

— 234 —

ተደጋግመው፣ ወይም፣ ተሟናረው፣ የሚነገሩ፣ ቃላት፣ በዐረፍተ፣ ነገር፣ ተገጣጥመው፣ በተነገሩ፣ ጊዜ፣ የተውሳክ፣ ግሥን፣ መደብ፣ ይይዛሉ።

ምሳሌ። ልጅ፣ «የቀቂት፣ በጥቂት፣» ያደጋል።

በእርፍ፣ «በቀን፣ በቀኑ፣» ይለዋወጣል፣

ሽግግሌ፣ «ቀስ፣ በቀስ፣» ይሟዋቃል።

ኃጥእ፣ ሰው፣ ክፋትን፣ «በላይ፣ በላይ፣» ይጨምራል፣

ተግሪዎች፣ «ፊትና፣ ኋላ፣» ይሄዳሉ፣

«የግታ፣ ግታ፣» ድሉ፣ የኛ፣ ነው።

ጥጋባኛ፣ «ለይኛ፣ ታች፣» ይረግጣል፣

ሥራ፣ ፈት፣ «ወዲያና፣ ወዲህ፣» ይዘራል።

ያገራ፣ ጫዳ፣ «በሄዱት፣ በሄዱት፣» አያልቅም።

የሳኦል፣ ቤት፣ «እያነሰ፣ እያነሰ፣» ሄደ፣

«ውሉ፣ ውሉ፣» ከቤት፣ «ኖር፣ ኖር፣» ከመሪት፣ ነው።

235 —

ከግሥ፣ ክፍል፣ የማይገኙ፣ መይም፣ የሚገኙ፣ ቃል፣ አጋኖች፣ ከመሆን፣ ግሥ፣ ጋር፣ አየተዋሐዱ፣ ሲገቡ፣ የተውሳክ፣ ግሥነትን፣ ምግባር፣ ይይዛሉ።

(ሀ) ከግሥ፣ ክፍል፣ የማይገኙ፣ የተባሉት፣ ለምሳሌ፣ «ለጥ፣ — ብቅ፣ — ቀጥ፣ ተገ፣ — ኛል፣ ክፍ፣ — ዝግ፣ — ጽብ፣ — ጸጥ፣ — ፈቀቅ፣» ... ናቸው። የመሆን፣ ግሥ፣ አዕግድ፣ «አለ፣ አደረገ፣ አሰኘ፣» — በሁሉም፣ ወይም፣ በያንዳንዱ፣ አየተጨመሩላቸው፣ ግሥን፣ አክለው፣ መስለው፣ ይወጣሉ።

እጅ	ቃል፣ ጸጋ፣	ግሥ፣ «አለ፣»	ግሥ፣ «አደረገ፣»	ግሥ፣ «አሰኘ፣»
ለጥ፣	ለጥ፣ አለ፣	ለጥ፣ አደረገ፣	—	—
ብቅ፣	ብቅ፣ አለ፣	ብቅ፣ አደረገ፣	ብቅ፣ አሰኘ፣	—
ክፍ፣	ክፍ፣ አለ፣	ክፍ፣ አደረገ፣	ክፍ፣ አሰኘ፣	—
ዝግ፣	ዝግ፣ አለ፣	ዝግ፣ አደረገ፣	ዝግ፣ አሰኘ፣	—

(ለ) ከግሥ፣ ክፍል፣ የሚገኙ፣ የተባሉት፣ ለምሳሌ፣ — ላላ፣ ሞቅ፣ — ሩቅ፣ — ለብ፣ ሳቅ፣ — ቀመስ፣ — ብትን፣ — ትርፍርፍ፣ — ትኛት፣ — ትውት፣ ነቅነቅ፣ ንቅንቅ፣ — ጨበጥ፣ — ጭበጥ፣» እነዚህን፣ የመሰሉ፣ ሁሉ፣ ናቸው። በዚህ፣ ዓይነት፣ የሚነገሩ፣ ቃላት፣ በጣም፣ ብዙ፣ ናቸው። እነርሱም፣ እንደላይኛው፣ ከመሆን፣ ግሥ፣ ጋር፣ አየተዋሐዱ፣ ይገባሉ።

አጅ.	ግሥ	ቃለ፡ አጋኖ	ግሥ፡ «አለ»	ግሥ፡ «አደረገ»	ግሥ፡ «አሰኘ»
መላላት፡	ላላ፡	ላላ፡ አለ፡	ላላ፡ አደረገ፡	—	
መሞቅ፡	ሞቅ፡	ሞቅ፡ አለ፡	ሞቅ፡ አደረገ፡	—	
መራቅ፡	ራቅ፡	ራቅ፡ አለ፡	ራቅ፡ አደረገ፡	—	
መሳም፡	ሳም፡	—	ሳም፡ አደረገ፡	—	
መሳብ፡	ሳብ፡	ሳብ፡ አለ፡	ሳብ፡ አደረገ፡	—	
መተው፡	ተውት፡	—	ተውት፡ አደረገ፡	ተውት፡ አሰኘ፡	
መኝት፡	ትኝት፡	ትኝት፡ አለ፡	—	—	

— 236 —

ከዚህ በላይ፡ ቁ. 0235፡ (ለ)፡ የተነገሩት፡ ቃላት፡ የማብሰጥና፡ የማሳክ፡ ደረጃ፡ ይታይባቸዋል፡ ይኸውም፡ እንደሚከተለው፡ ነው፡ አሳና፡ ደረጃ፡ በአርእስት፡ ላይ፡ መስተዋድድ፡ እንደ፡ እየተጨመረበት፡ ይገባል።

አጅ.	ግሥ	አብላጫ	አሳናኸ
መላላት፡	ላላ፡ አለ፡	አንደ፡ መላላት፡ አለ፡	
መሳቅ፡	ሳቅ፡ አለ፡	አንደ፡ መሳቅ፡ አለ፡	
መሳብ፡	ሳብ፡ አደረገ፡	አንደ፡ መሳብ፡ አደረገ፡	
መተው፡	ተውት፡ አደረገ፡	አንደ፡ መተው፡ አለ፡	

የቀረውንም፡ በዚህ፡ አካሄድ፡ ይመለከታል።

— 237 —

ና፡ በሌላ ጉዞ፡ እነዚህ፡ ቃላት፡ ለግስ፡ መምጣትና፡ ለግሥ፡ ግለት፡ ትእዛዝ፡ እንቀጥላለን፡ ናቸው። ግን፡ እንዳንደ፡ ጊዜ፡ የግሥነት፡ ጠባቂዎች፡ እየተወሰዱ፡ በቃለ፡ አጋኖ፡ ወይም፡ በተውሳክ፡ ግሥ፡ ደንብ፡ ሲገቡ፡ ይገኛሉ። በዚያን ጊዜም፡ በትእዛዝ፡ ስልት፡ የቦታን፡ ወይም፡ የጊዜን፡ አካሄድን፡ ይገልጻሉ።

- ምሳሌ፡— ና፡ ሂድ፡ (=ከዚህ፡ ወግድ)
- ና፡ ገባ፡ (=አሺ፡ ገባ)
- በሌላ ጉዞ፡ (=አሁኑን፡ ሂድ)
- በሌላ ጉዞ፡ (=አሺ፡ ገባ)

ገጽ ፡ መልመጃ

ከዚህ በታች፡ ከተጻፉት፡ ፀረፍተ፡ ነገሮች፡ ውስጥ፡ ተውሳክ፡ ግሥትን፡ እየለየህ፡ አመልክት።

ሁልጊዜ፡ እውነትን፡ ተናገር፡— ሐሰትን፡ ፈጽሞ፡ አትናገር፡— የሐሰትን፡ ክፍተት፡ ታግል፡— ዛሬ፡ ከሆስፒታል፡ ገባ፡— በሌላ ጉዞ፡ ላይ፡ ትኝት፡ ብሏል፡— ሕመሙን፡ ከቶ፡ አላወቀውም፡— ሽማግሌ፡ በዝግታ፡ ይረመዳል፡— ወጣት፡ ዱባ፡ ዱባ፡ ይላል፡— ተግግጽ፡ ለጊዜው፡ ያላገኘል፡— የኋላ፡ ኋላ፡ ደስ፡ ያሰኛል፡— ሥልጡን፡ ልጅ፡ እሺ፡ በጃ፡ ይላል፡— በላይ፡ እንቢ፡ ግለትን፡ ያዘወትራል፡— ግጥም፡ ሰው፡ ለይሰሙላ፡ ይናገራል፡— ቃሉንም፡ በቀን፡ በቀኑ፡ ይለዋውጥላል፡— መጽሐፍህን፡ አስቲ፡ ሰጠኝ፡?— እንኳን፡ አልሰጥህም፡— አባዘህ፡ አንደዬ፡ ሰጠኝ? እኔ፡ በመጽሐፈ፡ እያነበብሁ፡ አጠናቀሁ፡— እርሱ፡ መጽሐፉን፡ ገለጠኝ፡ እነበብ፡— መጽሐፉን፡ ይገለጥኛል፡ ያነበብ፡— ትምህርቱን፡ ቀስ፡ በቀስ፡ ያጠናል፡— ልጆች፡ እንዳንድ፡ እያሉ፡ ተሰበሰቡ፡— እርስ፡ በርሳቸው፡ ይጫወታሉ፡— ወደቤታቸው፡ ያንጊዜውን ተመለሱ፡— ነገ፡ (አግር፡ መንገድን፡ አይሃሉ፡— በሽተኛውን፡ በስቲያው፡ እንጉ በኛለን፡— እንገደህ፡ በየቤታችን፡ እንገባ፡— በሌላ ጉዞ፡ እደር።

ምሳሌ ፡ ፤ ፡ መስተዋድድ ፡

— 238 —

መግለጫ፡—

መስተዋድድ፡ በስም፡ ወይም፡ ስምን፡ መስለው፡ በሚገኙ፡ ቃላት፡ ላይ፡ እየተጫኑ፡ ጉብቶ፡ በወረሩት፡ ነገር፡ ውስጥ፡ የንግግርን፡ ዝምድና፡ የሚያሳይ፡ ቃል፡ ነው። የመስተዋድድ፡ ትርጓሜ፡ አስማሚ፡ ወይም፡ አዋዋጅ፡ እንደ፡ ግለጽ፡ ነው።

- ምሳሌ፡— እርሱ፡ በዱላ፡ መታኝ።
- እርሱ፡ በወንበር፡ ላይ፡ ተቀመጠ።
- እርሱ፡ ከልጁ፡ ጋር፡ ይጫወታል።

እነሆ፡ በዚህ፡ በተሰጠው፡ ምሳሌ፡ መስተዋድድቸው፡ በ I በ II — ላይ ከ— ጋር ፡ ናቸው። የፊተኛው፡ በመነሻ፡ ብቻ፡ የኋለኞቹ፡ በመነሻም፡ በመድረሻም፡ ገብተው፡ ተሰባራቅተዋል። ጋር፡ አስማምተዋቸዋል። መስተዋድድቸው፡ ሳይጨመሩ፡ (እርሱ፡ ዱላ፡ መታኝ) — እርሱ፡ ወንበር፡ ተቀምጧል። — እርሱ፡ ልጁ፡ ይጫወታል። ተብሎ፡ ቢነገር፡ ኖሮ፡ ትክክለኛ፡ ንግግር፡ ሊሆን፡ ባልቻለም፡ ነበር። ስለዚህም፡ መስተዋድድ፡ የንግግርን፡ ዝምድና፡ የሚያሳይ፡ ቃል፡ ነው። መስተዋድድ፡ የሚያርፍበትም፡ ስም፡ የመስተዋድድ፡ ተሳቢ፡ ወይም፡ ተገዢ፡ ይባላል።

የመስተዋድድ ስሙዳድብ

መስተዋድድች በየሙያቸው ሲነገሩ እንደሚከተለው ይመደባሉ።

- (ሀ) መነሻ = ከ...
አጅ ስንገደር ማጣ።
- (ለ) መገሰገሻ = ወደ ለ...
አጅ ወደ ቤቱ እሄዳለሁ። እቤቱ እሄዳለሁ።
- (ሐ) መድረሻ = እስከ ፣ ድረስ። (ወይም እስከ... ድረስ)።
አጅ እስከ መቼ (ወይም እስከ መቼ ድረስ) አታገባለሁ?
- (መ) ማድረጊያ = በ...
አጅ በዳላ መታኝ።
- (ሠ) አሚፋሪ = ከ... ጋር።
አጅ እርሱ ከልጁ ጋር ይሚወቃል።
- (ረ) ማንጸሪያ = እንደ...
አጅ አገሪቱ መልካም ናት ፣ ነገር ግን እንደ ግብጽ ፣ አይደለችም።
ማስገንዘቢያ = ከዚህ በላይ የተጻፉት ምንጭቶች በቅኔ ትምህርት ቤት የተለመዱ ስለሆኑ የጥንቱን ለማሳየት ስንል ድፈናዎቻል። ከነዚህም በቀር ሌላ አቀባይ - የዘርፍ አያያዥ... የሚባሉ አሉ።
በአዲሱ አካሄድ ግን «የቦታ - የጊዜ - የምክንያት...» እየተባሉ ይመደባሉ። (በአገባብ ተመልክት።)

የመስተዋድድ ቃላት አጠቃላይ ከዚህ በታች የተጻፉት ናቸው።
 በስተ መነሻ የሚገቡት - ለ - በ - ተ - ከ - ወደ - እ - እስከ - እንደ - ስለ - በስተ - ሃለ - ... ናቸው።
 ምሳሌ - መጽሐፍ ለ በቀለ ሰጠው።
 ከገንደር (ወይም ተጎንደር) ማጣ።
 ወደ ቤቱ (ወይም እቤቱ) ገባ።
 እኔ እስከ ጎጃም እሄዳለሁ።
 አካንተም እንደእኔ ቅዱሳን ሁኑ።
 እርሱ ስለ አብ ይናገራል።
 ፀሐይ በስተ ምሥራቅ ትወጣለች።
 ያለ አባቱ የሚያስብልኝ የለም።

ተሳቢውን ለወይም ተገንጠውን ቃል በመክከል አድርገው በመነሻና በመድረሻ የሚገቡ መስተዋድድች ብዙ ናቸው። በስተ መነሻ ከሚገኙት ዋናዎቹ በከተማዎች ይገኙ ለምሳሌ በሚከተለው እናሳያለን።
 የቦታ መስተዋድድዎች (ይህ ምልክት ያለባቸው ቃላት እንደደፊ የቦታ እንደደፊ የጊዜ ለመሆን የሚችሉ ናቸው።)

በ... ላይ።	ከ... ላይ።	ከ... በላይ።	ከ... በስተ ላይ።	ወደ... ላይ።
በ... ምሥራቅ።	ከ... ምሥራቅ።	ከ... በታች።	ከ... በስተ ታች።	ወደ... ውስጥ።
በ... ውስጥ።	ከ... ውስጥ።	ከ... በውጭ።	ከ... በስተ ውስጥ።	ወደ... አጠገብ።
በ... ውጭ።	ከ... ውጭ።	ከ... በአፍካ።	ከ... በስተ ውጭ።	ወደ... ዘንድ።
በ... አጠገብ።	ከ... አጠገብ።	ከ... በፊት።	ከ... በስተ ፊት።	ወደ... ጋ።
በ... ዘንድ።	ከ... ዘንድ።	ከ... አስቀድሞ	ከ... በስተ ጓላ።	ወደ... ጻር።
በ... ጋ።	ከ... ጋ።	ከ... በጓላ።	ከ... በስተ ጻር።	ወደ... ማዶ።
በ... ፊት።	ከ... ፊት።	ከ... በኩል።	ከ... በስተ ማዶ።	(ይህን የመለኪያ ወሳኝ)
በ... ጓላ።	ከ... ጓላ።	ከ... ጎን።	ከ... ጀምሮ።	
በ... አቅራቢያ	ከ... አቅራቢያ	ከ... በሻገር።	ከ... ቀጥሎ።	
በ... መካከል	ከ... መካከል	ከ... ማዶ።	ከ... ለጥፍ።	

የምክንያትና የአካሄድ መስተዋድድዎች።
 ስለ... ነገር ፣ ከ... በቀር ፣ ከ... ጋር ፣
 በ... ነገር ፣ ከ... በስተቀር ፣ ከ... ሌላ ፣

ከዚህ በላይ (ቁ. 241) የተነገሩት መስተዋድድዎች አንዳንድ ጊዜ መነሻ ናቸው እየቀረ በዘልማድ መድረሻቸው ብቻ ይነገራል።
 አጅ - እርሱ አገሩ ላይ ተሾሞአል። (= በአገሩ ላይ ፣)
 እርሱ አባቱ ዘንድ ተቀመጠ። (= ከአባቱ ዘንድ ፣)
 ዛሬ ችሎት ላይ አየሁት። (= በችሎት ላይ ፣)

ከ... ጋር - የተባለው ቃል በግዕዝ ስዋሰው ምስለ የሚባለው ነው። ወደ አማርኛም ሲገለበጥ ጋራ ይባላል።
 አጅ - እሱን ተዋጊዎች ምስለ ደቂቅ = ከልጆች ጋራ አትጫወት። አሁን ግን ጋራ የሚለው ጋር እንዲባል ወስነናል። ምክንያቱም ጋራ አንዳንድ ጊዜ በተፈራሪነት ስለሚነገር የቃሉን ምክንያት ለመለየት ሲባል ነው።

— 244 —

ከወደ ፡ አቅጣጫን ፡ የሚያመለክት ፡ ድርብ ፡ የቦታ ፡ መስተዋድድ ፡ ነው ። ትርጓሜው ፡ በኩል ፡ ወይም ፡ ዘንድ ፡ ማለት ፡ ነው ።

አጅ ፡ —ከወደ ፡ ጎንደር ፡ መጣ ። = ከጎንደር ፡ በኩል ፡ መጣ ።
ሌሎችም ፡ መስተዋድዶች ፡ እንደዚህ ፡ ተደራርበው ፡ ሲገቡ ፡ ይገኛሉ ።

— 245 —

ጋ ፡ አጠገብነትን ፡ የሚያመለክት ፡ የቦታ ፡ መስተዋድድ ፡ ነው ።
ትርጓሜው ፡ አጠገብ ፡ ወይም ፡ ዘንድ ፡ ማለት ፡ ነው ።

አጅ ፡ እርሱ ፡ እዛፉ ፡ ጋ ፡ (=እዛፉ ፡ አጠገብ ፡ ወይም ፡ ዘንድ ፡) ተቀምጧል ።

ጋ ፡ የተባለውን ፡ ቃል ፡ በገግግር ፡ የሚያዘወትሩ ፡ የሸዋ ፡ በላገሮች ፡ ናቸው ።
ምሁራኑም ፡ እንደ ፡ ጸያፍ ፡ ያዩበቸዋል ። ጸሩ ፡ ግን ፡ ጋ ፡ ጸያፍ ፡ ሊባል ፡ አይቻልም ።
ሩሲያ ፡ እግርጌ ፡ አንገትጌ ፡ ተብሎ ፡ በተነገረ ፡ ጊዜ ፡ ጌ ፡ አጠገብነትን ፡ የሚያመለክት ፡
እንደሆነ ፡ አሁንም ፡ «እዛፉ ፡ ጋ ፡» ወይም ፡ «ከዛፉ ፡ ጋ ፡» ባለ ፡ ጊዜ ፡ አጠገብነትን ፡
የሚያመለክት ፡ ነው ።

— 246 —

ስሞች ፡ ወይም ፡ ስሞችን ፡ መሰለው ፡ የሚገኙ ፡ ነገሮች ፡ የ ፡ በሚባል ፡ ቃል ፡
ተገጣጥመው ፡ ይነገራሉ ። የ ፡ የሚወድቅበትም ፡ ቃል ፡ ዘርፍ ፡ ተብሎ ፡ ይጠራል ።
(ቁ. 43 ፡ አይ ።)

አጅ ፡ —የሰማይ ፡ ከከብ ፡ ያበራል ።
የምድር ፡ በቡር ፡ ሊጣን ፡ ነው ።
የአንግሊዝ ፡ አገር ፡ ደሴት ፡ ነው ።

— 247 —

ዘርፍ ፡ አያያዥ ፡ የ ፡ ሌሎች ፡ መስተዋድዶች ፡ በተደረጉበት ፡ ጊዜ ፡ ተውጦ ፡
ይቀራል ።

አጅ ፡ ለሰማይ ፡ ከከብ ፡ ሰገደ ።
በምድር ፡ በቡር ፡ ተሳፈረ ።
ወደ ፡ እንግሊዝ ፡ አገር ፡ ሄደ ።

ሌሎችም ፡ በመነሻ ፡ የሚገቡ ፡ መስተዋድዶች ፡ እንደዚህ ፡ እየተደረጉ ፡
በገቡ ፡ ቁጥር ፡ የ ገ ፡ ውጠው ፡ ያስቀሩታል ። በዚህም ፡ ጊዜ ፡ የ ፡ ውስጠ ፡ ታዋቂ ፡ ተብሎ ፡
ይጠራል ። (ቁ. 43 ፡ አይ ።)

— 248 —

«ለገላገል ፡ በገላገል ፡ በገላገል ፡ በአደርች ፡ ተውላጣተ ፡ ስም ፡ ላይ ፡ እየተወሰደ ፡ በግሥ ፡
መድረሻ ፡ ላይ ፡ ይገባሉ ። (ቁ. 72 ፡ አይ ።)

ለ ፡ የበገነበ ፡ የክፉ ፡ መፍቻ ፡ ይሆናሉ ። ሁሉም ፡ የምክንያት ፡ መስተዋድዶች ፡
ናቸው ።

አጅ ፡ መጣለት ፡ መጣላት ፡ መጣልኝ ፡
መጣበት ፡ መጣባት ፡ መጣብን ፡

— 249 —

መስተዋድድና ፡ ተውላክ ፡ ግሥ ፡ ያው ፡ አንዱ ፡ ቃል ፡ እንደ ፡ መስተዋድድ ፡ ወይም ፡
እንደ ፡ ተውላክ ፡ ግሥ ፡ ሆኖ ፡ ሲገባ ፡ ይገኛል ።

አጅ ፡ እርሱ ፡ ከአብርሃም ፡ በፊት ፡ ይሄድ ፡ ነበር ፡ (መስተዋድድ)
እርሱን ፡ በፊት ፡ (=ዱር ፡) አላወቀውም ፡ ነበር ፡ (ተውላክ ፡ ግሥ)

— 250 —

የመስተዋድድ ፡ ተሰቢዎች ።

መስተዋድድ ፡ ከስምና ፡ ከተውላጠ ፡ ስም ፡ ሌላ ፡ አንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ ሌሎችንም ፡
የገግግር ፡ ክፍሎች ፡ ሲሰብ ፡ ወይም ፡ ሲገዛ ፡ ይገኛል ። በዚህ ፡ አኳኋን ፡ የሚነገሩትም ፡
ቃላት ፡ ስም ፡ መሰሎች ፡ ተብለው ፡ ይጠራሉ ። ይህንንም ፡ በሚከተለው ፡ እናሳያለን ።

ቅጽል ።

ክፉን ፡ በክፉ ፡ አትቃወሙት ።
ላለፈ ፡ ከረምት ፡ ቤት ፡ አይሠራም ።

ተውላክ ፡ ግሥ ።

ለሁልጊዜ ፡ አትለዩኝ ።
ለወደፊት ፡ እንተዋወቅ ።

ግሥ ።

በጠገብሁ ፡ (=ጠገብሁ ፡ በማለት ፡) ጠብ ፡ የለም ።
በይመስላል ፡ (=ይመስላል ፡ በማለት) አይፈረድም ።
ሰው ፡ ሁሉ ፡ ለመስማት ፡ የፈጠነ ፡ ለመናገር ፡ የዘገየ ፡ ይሁን ።

ገጽ ፩ ፡ መጠን

(ሀ) ከዚህ ፡ በታች ፡ ከተጻፉት ፡ ዐረፍተ ፡ ነገሮች ፡ ውስጥ ፡ መስተጻጻፍን ፡ እየለየህ ፡ አመልክት ።

በወንበር ፡ ላይ ፡ ተቀመጠ ። መጽሐፉን ፡ ለልጁ ፡ ሰጠ ። በዳላ ፡ መታኝ ። በዛፍ ፡ ሥር ፡ ዐረፈ ። ትምህርቱን ፡ በክወር ፡ ውስጥ ፡ አጨርሷል ። ትምህርት ፡ በሰነድች ፡ ዘንድ ፡ የተጠላ ፡ ነው ። በሰውር ፡ ፊት ፡ ዕንቅፋትን ፡ አታድርግ ። ልጅ ፡ በአባቱ ፡ አጠገብ ፡ ይቀመጣል ። አወንዙጋ ፡ አይቻለሁ ። ሴቱ ፡ በገበያ ፡ አቅራቢያ ፡ ነው ። በሕዝብ ፡ መካከል ፡ ተናገረ ። ከመረት ፡ ላይ ፡ ወደቀ ። ከአናቱ ፡ ዘንድ ፡ መጣ ። ከሰው ፡ በታች ፡ ሆነ ። ከራሱ ፡ በላይ ፡ ነፋሱ ፡ ነው ። አግዚአብሔርን ፡ የግያምነት ፡ ከሃይማኖት ፡ በአፍኦት ፡ ያሉ ፡ ናቸው ። ከአብርሃም ፡ ፊት ፡ ቆሞ ፡ እየሁት ። ከክፍ ፡ ወር ፡ በኋላ ፡ እመለሳለሁ ። ከሴቱ ፡ ጎን ፡ ዛፍ ፡ አለ ። ከሕዝብ ፡ መካከል ፡ ተመረጠ ። ከወንዝ ፡ በኋላ ፡ (ወይም ፡ ግዶ ፡) መጣ ። ወንድሜን ፡ ከሸለቆው ፡ በስተላይ ፡ እየሁት ። ገበየሁ ፡ ከሴቱ ፡ በስተ ፡ ውስጥ ፡ ነበረ ። እኔ ፡ ከአጀቡ ፡ በስተ ፡ ፊት ፡ እሄድ ፡ ነበር ። ከአንድ ፡ ዓመት ፡ ጀምሮ ፡ እንተዋወቃለን ። ከውጭ ፡ ሸት ፡ ተጥሎ ፡ ገጣንህ ፡ ቆሟል ። ከጅሩ ፡ ለጥቆ ፡ ላምዋሻ ፡ ይገኛል ። ወደ ፡ ዛፍ ፡ ላይ ፡ ሲወጣ ፡ እየሁት ። ወደ ፡ እናቱ ፡ ዘንድ ፡ እሄዳለሁ ። ስለ ፡ ፈለቀ ፡ ነገር ፡ የግውቀውን ፡ ልንገርህ ። እርሱ ፡ በትምህርት ፡ ነገር ፡ ትጉህ ፡ ነው ። ከገጣንህ ፡ በቀር ፡ የሚበልጠው ፡ የለም ። ከኃጢአት ፡ በስተቀር ፡ ሁሉን ፡ ፈጽመ ። ከተማሪው ፡ ጋር ፡ መጣ ። ከየሐንስ ፡ ሌላ ፡ ዘመድ ፡ የለውም ።

(ለ) ከዚህ ፡ በታች ፡ በተጻፉት ፡ ዐረፍተ ፡ ነገሮች ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘውን ፡ በዶ ፡ በዶ ፡ ውን ፡ ስፍራ ፡ በተስማሚው ፡ መስተጻጻፍ ፡ እየሞላህ ፡ ተናገር ።

መኩንን ። ሎንዶን ፡ መጣ ። ፈረሱ ። ሜዳ ፡ ይሮጣል ። ፈረሱን ። አለንጋ ፡ መቃው ። እጁን ። ጠረኢዛ ። አኖረ ። እኔ ። እባቱ ። እሄዳለሁ ። ግታ ። ሴቱ ። እመለሳለሁ ። አስተማሪው ። አጎቶቶ ። ይተርካል ። እርሱ ። ተማሪዎቹ ። ሽልማትን ፡ ይሰጣል ። ልጅ ። አባቱ ። ይኖራል ። ሰውር ። መሪው ። አይሄድም ። ለትጉህ ። ልጅ ። ራት ። ዳረጎት ፡ ይጨመርሉታል ።

፡ ፡ ፡ መስተጻጻፍ ።

መግለጫ ።

መስተጻጻፍ ፡ የሚበለው ፡ ታላትንና ፡ ዐረፍተ ፡ ነገሮችን ፡ ለማያያዝ ፡ ወይም ፡ ለማጣመር ፡ የሚጠቅም ፡ ቃል ፡ ነው ። መስተጻጻፍ ፡ በአንቀጽ ፡ ላይ ፡ እያረፈ ፡ የአንቀጹን ፡ ማሰሪያነት ፡ ያስቀረጣል ።

- ምሳሌ ።
 - (ሀ) እርሱ ፡ ይሄወታል ፤ እርሱም ፡ ትዘፍናለች ።
 - ነገ ፡ ወደ ፡ ተማሪ ፡ ሴት ፡ እሄዳለሁ ። ወይም ፡ ከሴቱ ፡ እውላለሁ ።
 - አባቱ ፡ ይቀጣኛል ፤ ይሁን ፤ እንጂ ፡ በጣም ፡ ያዝንልኛል ።
 - (ለ) የመጣህ ፡ እንደሆን ፡ አብረን ፡ እንሄዳለን ።
 - ቢፈልግ ፡ ይስጠኝ ፡ ባይፈልግ ፡ ይተወው ።
 - መጨረሻውን ፡ ሳላይ ፡ አልቀየምም ።

እነሆ ፤ ሆ ፤ ወይም ፤ ይሁን ፤ እንጂ ፤ የ ። እንደሆን ፤ ቢ ፤ በ ፤ ሳ ፤ የተባሉት ፡ ቃላት ፡ መስተጻጻፍን ፡ ናቸው ። በመጀመሪያው ፡ ክፍል ፡ (ሀ) በሚለው ፡ ላይ ፡ እንደተመለከተው ፡ በየራሳቸው ፡ ሲነገሩ ፡ የሚችሉትን ፡ ዐረፍተ ፡ ነገሮች ፡ መስተጻጻፍ ፡ እንዲያያዙ ፡ አድርገዋቸዋል ። (ለ) በሚለውም ፡ ክፍል ፡ እንደተመለከተው ፡ መስተጻጻፍ ፡ በየአንቀጹ ፡ ላይ ፡ ተጥኖው ፡ ማሰሪያነትን ፡ እያስቀሩ ፡ ዐረፍተ ፡ ነገሩን ፡ አያይዘውታል ።

መስተጻጻፍ ፡ በሁለት ፡ ክፍሎች ፡ ይከፈላል ። እነርሱም ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ።

- (ሀ) ወደረኛ ፡ መስተጻጻፍ ።
- (ለ) ጥገኛ ፡ መስተጻጻፍ ።

እነዚህ ፡ ደግሞ ፡ እንደገና ፡ በንኡለን ፡ ክፍሎች ፡ እየተከፋፈሉ ፡ ይነገራሉ ።

(ሀ) ፡ ወደረኛ ፡ መስተጻጻፍ ።

ወደረኛ ፡ ማለት ፡ ተተካካይ ፡ ወይም ፡ ተመሳሳይ ፡ ማለት ፡ ነው ። በዚህ ፡ ክፍል ፡ የሚነገረው ፡ ቃል ፡ ያለ ፡ መስተጻጻፍ ፡ ቢነገር ፡ ፍር ፡ መደበኛውን ፡ ቃል ፡ በማዕርግ ፡ የሚተካከለው ፡ ስለሆነ ፡ ወደረኛ ፡ ተብሎአል ። እነሆ ፡ ከላይ ፡ ቁ. 251 (ሀ) ለምሳሌ ፡ የተጻፉት ፡ ዐረፍተ ፡ ነገሮች ፡ ያለ ፡ መስተጻጻፍ ፡ ሲነገሩ ፡ እንደሚከተለው ፡ ይሆናሉ ።

ምሳሌ ። አርሱ ፣ ይጫወታል ። አርሰዋ ፣ ትዘፍናለች ።

ነገ ፣ ወደ ፣ ተማሪ ፣ ቤት ፣ እሄዳለሁ ። ከቤቱ ፣ እውላለሁ ።

አበቱ ፣ ይቀጣኛል ። በጣም ፣ ያዝንልኛል ።

እነሆ ፣ እያንዳንዳቸው ፣ ራሳቸውን ፣ ችለው ፣ የዐረፍተ ፣ ነገርነትን ፣ ምግባር ፣ እንደያዙ ፣ አስተውል ።

— 254 —

ወደረኛ ፣ መስተጻምር ፣ በአራት ፣ አካሄድ ፣ ይመደባል ።

(1) አጫፋሪ ፣ ወይም ፣ አዳጋሚ ።

(2) አማራጭ ፣ ወይም ፣ አወላዋይ ።

(3) አፍራሽ ፣ ወይም ፣ ተቃራኒ ።

(4) ምክንያታዊ ።

እነዚህንም ፣ በያንዳንዳቸው ፣ እየዘረዘርን ፣ እንጽፋለን ።

— 255 —

(1) አጫፋሪ ፣ ወይም ፣ አዳጋሚ ።

አጫፋሪ ፣ የተበሰው ፣ አንዳንድ ፣ ሌላውን ፣ ቃል ፣ የሚያጋጥም ፣ ነው ። ይኸውም ፣ በግዕዝ ፣ ሰዋሰው ፣ ዋይ ፣ የሚባለው ፣ ነው ።

አዳጋሚ ፣ የሚባለውም ፣ ዐረፍተ ፣ ነገሩ ፣ አንድ ፣ ሆኖ ፣ ሳለ ፣ በመስተጻምር ፣ ሲያገም ፣ ነው ። ሁሉንም ፣ በሚከተለው ፣ እናሳያለን ።

አጅ ። “ና” ። — አብርሃኖ ፣ አጽብሐ ፣ የአክሱም ፣ ነገሥታት ፣ ናቸው ።

ግሰንንዘቢያ ። ከመምህራን ፣ ወገን ፣ እና ፣ ተብሎ ፣ አንዳዳፍ ፣ የሚወስኑ ፣ አሉ ።

ይኸውም ፣ — አብርሃ ፣ እና ፣ አጽብሐ ፣ ተብሎ ፣ አንዳዳፍ ፣ ማለት ፣ ነው ።

“ም” ። አርሱ ፣ ይወደኛል ፣ ያከብረኛልም ።

ጌታሁንና ፣ ተፈራ ፣ ውብሸትም ፣ ይጫወታሉ ።

ነቢያት ፣ ስለክርስቶስ ፣ ትንቢትን ፣ ተናገሩ ፣ ሐዋርያትም ፣ አስተማሩ ።

“ም” — ም ። — አርሱም ፣ እኔም ፣ በአንድነት ፣ እንግር ፣ ነበር ።

አርሱ ፣ ቂስም ፣ ደብተራም ፣ ነው ።

“ደግሞ” ። — አርሱ ፣ ብልህ ፣ ነው ፣ አንተ ፣ ደግሞ ፣

“አንደ ፣ — ሁሉ” ፣ ገብራ ፣ እንደ ፣ ገርማነህ ፣ ሁሉ ፣ የተማረ ፣ ነው ።

“በዚያውም ፣ ላይ” ፣ — እኔና ፣ ፈለቀ ፣ ጓደኞች ፣ ነን ፣ በዚያውም ፣ ላይ ፣ እንዳመዳለን ።

“ከዚያውም ፣ ዘንድ” ። ኢትዮጵያዊ ፣ ነኝ ፣ ከዚያውም ፣ ዘንድ ፣ ገንደራ ፣ ነኝ ።

“ሳ ፣ ስ” ። — ከበደ ፣ ወደ ፣ ተማሪ ፣ ቤት ፣ ይሄዳል ፣ አንተሳ ፣ (አንተስ) ፣ ወደት ፣ ትሄዳለህ ፣

ግሰንንዘቢያ ፣ በዚህ ፣ ንግግር ፣ ጥያቄው ፣ “ወደት” ፣ መሆኑንና ፣ “ስ ፣ ሳ” ፣ እንዳልሆኑ ፣

አስተውል ። ትርጓሜያቸውም ፣ ፣ ፣ ፣ እንደማለት ፣ ዓይነት ፣ ነው ።

— 256 —

(2) አማራጭ ፣ ወይም ፣ አወላዋይ ።

በአንድ ፣ ነገርና ፣ በአንዳች ፣ ነገር ፣ መካከል ፣ የሚገረገጥ ፣ ወይም ፣ የሚወላወል ፣ አኳኋን ፣ በተገለጠ ፣ ጊዜ ፣ መስተጻምሩ ፣ አማራጭ ፣ ወይም ፣ አወላዋይ ፣ ይባላል ።

አጅ ። — “ወይም” ፣ — ዛሬ ፣ ወይም ፣ ነገ ፣ እመጣለሁ ። (አወላዋይ ፣)

እርሳሱን ፣ ወይም ፣ ቀለሙን ፣ ስጠኝ ፣ (አማራጭ ፣)

“ወይም ፣ — ወይም” ፣ — ወይም ፣ ዛሬ ፣ ወይም ፣ ነገ ፣ እመጣለሁ ።

ወይም ፣ እርሳሱን ፣ ወይም ፣ ቀለሙን ፣ ስጠኝ ።

“ወይ ፣ — ወይ” ። — ወይ ፣ ዛሬ ፣ ወይ ፣ ነገ ፣ እመጣለሁ ።

“ወይ ፣ — ወይ ፣ — ወይ” ፣ — አርሱ ፣ ወይ ፣ አልተማረ ፣ ወይ ፣ አላረሰ ፣ ወይ ፣ አልነገደ ፣ በምን ፣ ትዳር ፣ ሊኖር ፣ ነው ፣ ? ።

“ወይም ፣ — ወይንም” ። — ትጉህ ፣ ተማሪ ፣ ዜማ ፣ ወይም ፣ ቅኔ ፣ ወይንም ፣ ትርጓሜ ፣ ይግራል ።

“አለሁያም ፣ — አለበለሁያም” ። — ትምህርታችንን ፣ እናጥና ፣ አለሁያም ፣ (አለበለሁያም) ፣ እንጫወት ።

“ሆነ” ። በሞት ፣ ሆነ ፣ በሕይወት ፣ የሰው ፣ ክብር ፣ አገሩ ፣ ነው ።

“ይሁን” ። ወንድሜ ፣ ዛሬ ፣ ይሁን ፣ ነገ ፣ በባቡር ፣ ይመጣል ።

“ቢሆን” ። ሕይወት ፣ ቢሆን ፣ ሞት ፣ ቢሆን ፣ የክርስቶስን ፣ ፍቅር ፣ የሚያስተወኝ ፣ የለም ።

— 257 —

(3) አፍራሽ ፣ ወይም ፣ ተቃራኒ ።

አፍራሽ ፣ የሚባለው ፣ የነገሩን ፣ አኳኋን ፣ በአፍራሽነት ፣ ወይም ፣ በተቃራኒነት ፣ የሚገልጽ ፣ ቃል ፣ ነው ።

አጅ ፣

“ነገር ፣ ግን” ፣ — እኔና ፣ አብርሃም ፣ በውልደት ፣ እኩዮች ፣ ነን ፣ ነገር ፣ ግን ፣ አብርሃም ፣ በቁመት ፣ ይበልጠኛል ።

“ግን” ። እኔ ፣ አጭር ፣ ነኝ ፣ አብርሃም ፣ ግን ፣ (ወይም ፣ ግን ፣ አብርሃም) ፣ ረጅም ፣ ነው ።

“ዳሩ ፣ ግን” ። — ብዙ ፣ መጽሐፍ ፣ አንብቤ ፣ ነበር ፣ ነፍሱ ፣ ግን ፣ አላስታውሰውም ።

“ስ” ። — እውነትን ፣ መናገር ፣ ያስከብራል ፣ ሐሰትስ ፣ ያዋርዳል ።

አርሱ ፣ ይመጣ ፣ አይመለስኝም ፣ ከመጣስ ፣ (= ከመጣ ፣ ግን ፣ ወይም ፣ ነገር ፣ ግን ፣ ከመጣ) ፣ እቀበለዋለሁ ።

“ይሁን ፣ እንጂ ፣ ይሁንና ፣ የሆነ ፣ ሆኖ ፣ ቢሆንም” ። ሥራህን ፣ መልካም ፣ ትውራለህ ፣

ይሁን ፣ እንጂ ፣ (ወይም ፣ ይሁንና ፣ ...) በሥራህ ፣ አትመክ ።

ድርድርን ለጭጭ ወይም አወላዋይ ።

ብ ፡
 እንደሆነ ፡
 ብ—ም
 ቢ—ም
 ቢ—ስ
 ሆነ ፡
 ሆነ—ሆነ

ነገ ፡ ብትመጣ ፡ እጠብቅሃለሁ ።
 ትመጣ ፡ እንደሆነ ፡ ልጠብቅህ ።
 ያልመጣህ ፡ እንደሆነ ፡ አገናኛለሁ ።
 ብመጣም ፡ ብቀርም ፡ አስታውቅህአለሁ ።
 ቢመጣም ፡ ቢቀርም ፡ እጠብቅሃለሁ ።
 ቢመጣክ ፡ (=የመጣ ፡ እንደሆነ ፡) አቀበለሃለሁ ።
 ወንድሜ ፡ ነገ ፡ ያመጣ ፡ አይመጣ ፡ አላውቅም ።
 ይብዛም ፡ ይነስ ፡ ግብግ ፡ አደርጋለሁ ።
 ያም ፡ ሆነ ፡ ይህ ፡ ለኔ ፡ እኩል ፡ ነው ።
 ያም ፡ ሆነ ፡ ያም ፡ ሆነ ፡ ለእኔ ፡ እኩል ፡ ነው ።

አጋኝኝ

ምንም ፡ እንኳ ፡
 እንኳ ፡
 ምንም ፡
 እኮ
 ብያ

አባቴ ፡ ምንም ፡ እንኳ ፡ ቢመታኝ ፡ ይወድደኛል ።
 አባቴ ፡ ቢመታኝም ፡ እንኳ ፡ ያገኘልኛል ።
 ምንም ፡ ብደኸይ ፡ ታማኝ ፡ ነኝ ።
 ብወድቅም ፡ እኮ ፡ እነሣለሁ ።
 ብወድቅም ፡ ብያ ፡ እነሣለሁ ።

ጊዜን አመልክች

እንደ ፡
 ሲ ፡
 ሳ ፡
 ስ ፡
 እስከ—ድረስ ፡
 እስከ ፡ እስከ ፡
 እስከ ፡ እስከ ፡
 እስከ ፡ እስከ ፡
 ከ ፡
 ሳለ ፡
 በ—ጊዜ ፡
 ከ—በኋላ ፡
 ከ—ጀምር ፡
 ከ

ደወሉ ፡ እንደ ፡ ተደወለ ፡ ደረሰሁ ።
 ደወሉ ፡ ሲደወል ፡ አልነበርሁም ።
 በሰር ፡ ሲመጣ ፡ እሳፈራለሁ ።
 በሰር ፡ ሳይመጣ ፡ እንሰነባበት ።
 ስመለስ ፡ እጠይቅሃለሁ ።
 ሜልክል ፡ እስከ ፡ ሞተች ፡ ድረስ ፡ አልወለደችም ።
 ተማሪቤት ፡ እስከከፈት ፡ (ወይም ፡ እስከከፈት) ፡ አጠናለሁ ።
 ትምህርቴን ፡ እስክጨርስ ፡ (እስትጨርስ) ፡ አማራለሁ ።
 ይህ ፡ ሴት ፡ ከተሠራ ፡ ቆይቷል ።
 አባት ፡ ሳለ ፡ አጊጥ ፡ ፀሐይ ፡ ሳለች ፡ ሩጥ ።
 በተማርሁ ፡ ጊዜ ፡ (=በምማርበት ፡ ጊዜ ፡) አልጫወትም ።
 ከተማርሁ ፡ በኋላ ፡ እጫወታለሁ ።
 ከተወለድሁ ፡ ጀምሮ ፡ (ወይም ፡ አንሥቶ ፡) እዚሁ ፡ ነኝ ።
 ጅብ ፡ ከሄደ ፡ (=ከሄደ ፡ በኋላ ፡) ውሻ ፡ ጮኸ ።

አመዛዛኝ

ከ
 ኪ
 ክ
 ከ—ይልቅ ፡
 እንደ—መጠን ፡
 በ—መጠን ፡
 እንደ—ያህ ፡
 ከ—ቁጥር ፡

ከተማረ ፡ የተመረመረ ፡ ይበልጣል ፡ (ይልቅ ፡)
 ጅብ ፡ ኪበላህ ፡ (=ከሚበላህ ፡ ይልቅ ፡) ገድለኸው ፡ ተቀደሰ ።
 እኔ ፡ ከሞት ፡ ጠላቱ ፡ ይሙት ።
 ከአለፈው ፡ ይልቅ ፡ የሚመጣው ፡ ይበልጣል ።
 እንደ ፡ አሰብሁት ፡ መጠን ፡ ሳይሆንልኝ ፡ ቀረ ።
 በተቻለኝ ፡ መጠን ፡ እረዳሃለሁ ።
 ያልተማረ ፡ ሰው ፡ እንደሞተ ፡ ያህል ፡ ነው ።
 በሰው ፡ ላይ ፡ የዛተ ፡ ከእደረገው ፡ ቁጥር ፡ ነው ።

— 261 —

ግልጽ ፡ «የ» ፡ ቅጽል ።

በዐቢይ ፡ አንቀጽ ፡ ላይ ፡ እየተጨመሩ ፡ አንቀጹን ፡ ወደ ፡ ቅጽልነት ፡ የሚለው ፡ ጠት ፡ “የ ፡ የም” ፡ መደባቸው ፡ ከመስተጻግር ፡ ነው ። እንደ ፡ ጊዜ ፡ ግብራቸውም ፡ እንደደ ፡ ግሣዊ ፡ ቅጽል ፡ በሌላም ፡ ጊዜ ፡ መስተጻግራዊ ፡ ቅጽል ፡ ተብለው ፡ ነበር ፡ ቁ. 93 ፡ (መ) ፡ 199 ፡ እይ ።) አሁን ፡ ደግሞ ፡ በደንበኛ ፡ ስፍራቸው ፡ ከዚህ ፡ ይነገራሉ ። የአ ፡ ፈደል ፡ ሲከተላቸው ፡ ወደራብዕነት ፡ እየተለወጡ ፡ “ያ ፡ የማ” ፡ ይሆናሉ ። ይ ፡ የሚል ፡ ፈደል ፡ ሲከተላቸው ፡ “የሚ” ፡ ይሆናል ።

- ምሳሌ ፡ «የ» — የገደለ ፡ የፈለገ ፡ —
- «ያ» — ያወቀ ፡ ያደረ ፡ (=የዐወቀ ፡ የአደረ ።)
- «የም» — የምትገድል ፡ የምትፈልግ ።
- «የሚ» — የሚፈልግ ፡ የሚገድል ። (=የምደፈልግ ፡ የምይገድል ።)
- «የማ» — የማይፈልግ ፡ የማይገድል ። (=የምአይፈልግ ፡ የምአይገድል ።)

ገላኝ ፡ መልመኝ

(ሀ) ከዚህ ፡ በታች ፡ ከተጻፉት ፡ ዐረፍተ ፡ ነገሮች ፡ መስተጻግሮቹን ፡ እየለየህ ፡ አመልክት ።

እኔና ፡ እርሱ ፡ እንጽፋለን ፡ እርስዎም ፡ ታነባለች ። እኔም ፡ እርሱም ፡ እርስዎም ፡ እንማራለን።—እስተማሪው ፡ ይወድደኛል ፡ ያገኘልኛልም ፡ ይሁን ፡ እንጂ ፡ ከትምህርት ፡ ስቀር ፡ ይገሥጻኛል ።—ጨቀታን ፡ እወዳለሁ ፡ በሆነንም ፡ ትምህርቴን ፡ አጠናለሁ ።—በፈተና ፡ ማን ፡ እንደሚበልጥ ፡ አላውቅም ፡ ወይ ፡ እኔ ፡ ወይ ፡ እርሱ ፡ እንሸለማለን ።—ያም ፡ ሆነ ፡ ያም ፡ ሆነ ፡ ወደፊት ፡ ይታያል ።—ንደኛ ፡ ኪበልጥ ፡ ተገቶ ፡ መማር ፡ ይሻላል ።

(ለ) ወደረጃ፡ የተበለጠጠ፡ ጥገና፡ የተበለጠ፡ መስተጻምር፡ በምሳሌ፡ አመልክት፡—፡፡፡ የመስተጻምር፡ ቃላት፡ ጸፍ፡ አነጋጠ፡ በሀረፍተ፡ ነገር፡ እየሞላህ፡ ተናገር።

ምዕራፍ፡ ፱፡ ቃላት ስርዓት

መግለጫ

ቃላት ስርዓት፡ ክፍሎች፡ የንግግር፡ ክፍሎች፡ ጋር፡ ግንኙነትን፡ አያደርግም፤ በአላብ፡ የሚሰማ፡ አንዳች፡ ነገርን፡ በግንጋንን፡ ድምፅ፡ እየገለጸ፡ በገዛ፡ ራሱ፡ ጸንቶ፡ ይነገራል።

ስለዚህም፡ ቃላት ስርዓት፡ አንዳች፡ ነገር፡ በግንጋንን፡ ድምፅ፡ የሚገለጽበት፡ ቃላት ነው።

የቃላት ስርዓት ምዕራፍ

የአማርኛ፡ ቃላት ስርዓት፡ በጣም፡ ብዙ፡ ነው፡ አብዛኛውም፡ የፈጸሙ፡ ምልክት፡ ሳይኖረው፡ በድምፅ፡ ብቻ፡ ስለሚሰማ፡ ምዕራፍን፡ ለመወሰን፡ አስቸጋሪ፡ ይሆናል። የሆነ፡ ሆኖ፡ ቀንኞቹን፡ ክፍሎች፡ ከዚህ፡ በታች፡ ጽፈን፡ እንመድባለን።

- አክብሮት፡—« ሆይ | አቤቱ | »
- መገረም፡ መደንቅ፡—« ሆሆይ | ጉድ | ወጥ | ወይጉድ | አረጉድ | አረግኝ | ጉድ፡ ነው | ግሩም፡ ነው | »
- ድንጋጤ፡—« ውይ | ወይኔ | ወይዛሬ | »
- ደስታ፡—« አሰይ | አላላ | አሰይ | አሰይ | አላላ | አላላ | አላላላ... »
- ትክክል፡ ወይም፡ ግዘን፡—« አይ | አይጉድ | አህህ | »
- ጨካኝነት፡ ልቅሶ፡—« አሎ... አይይ | ውይ | ውይ | »
- ዕረፍት፡—« አይይ | ተመስገን | »
- ሰላምታ፡—« ጤና | ደስጥልኝ | »
- መሳቅ፡—« ሀሀሀ | ሀሀሀ | »
- ትዝታ፡—« አክ | አሀ | አረግ | »
- ዛቻ፡—« ቆይ | ቆይ፡ ብቻ | ግደላም | »
- ማገላመስ፡—« ጉክ | ውክን | አበጀህ | ያላድግህ | »
- ማረጋገጥ፡—« አንድታ | ለክ | »

- ጥቆማ፡—« አነሆ | ይኸው | ይኸውና | ያውና | »
 - ማስፈራራት፡—« ቀ | ጉድ፡ ፈላ | መጣልሃ | ይኸውልሃ | »
 - አጠራጣሪ፡—« አንጃ | ይሆናላ | »
 - ንቀት፡ ወይም፡ ብስጭት፡—« አዲያ | (—ወዲያ) አጭ | አይ | አይወዲያ | »
 - ጥሪ፡—« አሎ | አረበል | አረገሌ | (—አገሌ | ሆይ) | »
 - የጥሪ፡ መልስ፡—« አቤት | አሜት | (—አመቤት) | »
- ከነዚህም፡ የሚበዙ፡ ሌሎች፡ ቃሎች፡ ይገኛሉ።

ቃላት ስርዓት ምዕራፍ፡ አንድ፡ ሀረፍተ፡ ነገር፡ የንግግርን፡ ስሜት፡ እየሞሉ፡ ሊያስረጹ፡ ይችላሉ። በዚህም፡ ጊዜ፡— (ሀ) አንዳንዶቹ፡ «ለ» የሚለውን፡ መስተጻምር፡ ትራስ፡ እያደረጉ፡ ወይም፡ ሳያደረጉ፡ አንድ፡ ግሥ፡ ደንብ፡ በጅቱ፡ መደቦች፡ ሲሀረዘሩ፡ ይገኛሉ። (ለ) አንዳንዶቹም፡ ራሳቸው፡ ሳይዘረዝሩ፡ ሌላውን፡ ተዘርዝሩ፡ ቃላት፡ እያስከተሉ፡ ወይም፡ እየተከተሉ፡ ሲገቡ፡ ይገኛሉ። (ሐ) የቀሩት፡ ደግሞ፡ የዘርዘርን፡ ምግባር፡ ሳይገኙ፡ በአግካይ፡ ቃላት፡ ብቻ፡ ይነገራሉ።

- ምሳሌ፡ (ሀ) ወጥ = | ወጥልኝ | ወጥላህ | ወጥላቸው | ...
- አንጃ፡ = አንጃህ | አንጃሰት | አንጃላቸው | ...
- አይዘህ፡ = አይዘኸ | አይዘአቸው | ...
- ያውላህ፡— ያውልኸ | ያውላቸው | ...
- ይኸውላህ፡— ይኸውልኸ | ይኸውላቸው | ...
- (ለ) አንዲን፡ ደገና፡ ገባህ | አንዲን፡ ደገና፡ ገባችሁ | ...
- ደገና፡ ሁን | ደገና፡ ዋሉ | ...
- (ሐ) ሃይማኖት፡ ያውርድ | ሹመት፡ ያዳብር፡ ...
- ጉድ፡ አክ፡ ነው | ይገርማል፡ አክ | ...

ሌሎች፡ የንግግር፡ ክፍሎች፡ በሀረፍተ፡ ነገር፡ እየተሳኩ፡ ተነግረው፡ እንደ፡ ነገሩ፡ አኳኋን፡ ቃላት ስርዓት፡ ሲሆኑ፡ ይገኛሉ። ከነርሱም፡ አንዳንዶቹ፡ ቃላት ጥያቄ፡ እንዲከተላቸው፡ ይፈልጋሉ። እነሆ፡ ሁሉንም፡ በሚከተለው፡ ምሳሌ፡ እናሳያለን። ስም፡ እናንት፡ ስነፍች፡ የገላትያ፡ ሰዎች | ለጽድቅ፡ አንዳትታዘዙ፡ ግን፡ አታለላችሁ? ልጄ | ምንዋ? ። ተውላጠ፡ ስም፡ ድሀው፡ ከማገሌ፡ ከመንገድ፡ ሳይ፡ ወድቋል፡ እኔን | ወዲት፡ ልው ሰደው፡ ይሆን? የዘመኑ፡ ሰው፡ ሲያቀርቡት፡ ይርቃል | ሲያፈቅሩት፡ ይጠላል | ወይ፡ እንተ | ከቶ | ምን፡ ማድረግ፡ ይሻላል?

ግሥ = "ዐቢይ አንቀጽ" = አንዳንድ ሳንደዘው፣ ክረምቱ፣ መጣልሃ! እንግዲህ፣ ምን፣ ይበጀናል?

ተመስገን፣ ጊታዬ፣ አንተ፣ ታውቃለሃ!

«ትእዛዝ፣ አንቀጽ» ፡ ራስን ፣ ማመስገን ፣ የሚገባ ፣ ከሆነ ፣ ራሳችንን ፣ ማመስገን ፣ እንጀምራ!

አሁን ፣ ምን ፣ በደልሁህ? - እግዚአብሔር ፣ ይደልሃ!

"ዐዝ፣ አንቀጽ" = ጉድ ፣ ፈልቀ! አንተን ፣ ማን ፣ ጠየቀህ?

መስተጻፍር = አንተም ፣ የመጣኸው ፣ ለትግር ፣ ነው? - እንደታ!

ማስገንዘቢያ = ዐቢይ አንቀጽ ፣ ትእዛዝ ፣ አንቀጽ ፣ መድረሻውን ፣ ወደ ፣ ራስህን ፣ ለውጦ ፣ በተነገረ ፣ ጊዜ ፣ ቃል ፣ አጋኖ ፣ ወይም ፣ ጥያቄ ፣ ይሆናል = ልዩነቱ ፣ የሚታወቀውም ፣ እንደ ፣ አነጋገሩ ፣ አገባብ ፣ ነው = አንቀጽ ፣ ጥንቅን ፣ በራሱ ፣ የሚጨርስ ፣ ሲሆን ፣ ጥያቄነቱ ፣ ወይም ፣ ቃል ፣ አጋኖነቱ ፣ የሚታወቀው ፣ በድምፅ ፣ ወይም ፣ በምልክቶች ፣ (!?) ብቻ ፣ ነው =

ክድምፅ ፣ የተነሳ ፣ ተመሥርተው ፣ የሚነገሩ ፣ ቃላት ፣ ክፍላቸው ፣ ከቃል ፣ አጋኖ ፣ ነው =

አጅ - ሻው ፣ - ገው ፣ - ጽው ፣ - ኳ ፣ - ኳኳ ፣ - እገጭ ፣ - እም በጭ ፣ - እርጭ ፣ - ን ፣ - ንን ፣ - እኒህን ፣ የመሰሉ ፣ ሁሉ ፣ ናገው ፣ እንደነዚህ ፣ ያሉት ፣ ቃላት ፣ የመሆን ፣ ግሥን ፣ ተከትለው ፣ ሲገቡ ፣ እንደ ፣ ግሥ ፣ ሁሉ ፣ ይሆናሉ = ምሳሌ ፣ - ሻው ፣ አለ ፣ - ገው ፣ አለ ፣ - እምበጭ ፣ አለ ፣ - . . . አ . ግ . ነው =

ስለዚህም ፣ በድምፅ ፣ የሚታወቁ ፣ ነገሮች ፣ ሁሉ ፣ ብቻቸውን ፣ ሲነገሩ ፣ ቃል ፣ አጋኖ ፣ ይበላሉ = ከመሆን ፣ ግሥ ፣ ጋር ፣ ሲነገሩ ፣ ግን ፣ በግብራቸው ፣ ተውሳክ ፣ ግሥ ፣ ወይም ፣ የግሥ ፣ ረዳት ፣ ይበላሉ = (ቁ. 168 | 234. እይ.)

መጠይቃን ፣ ወይም ፣ ቃላት ፣ ጥያቄ =

መጠይቃን ፣ የተበሉት ፣ የጥያቄ ፣ ቃላት ፣ አብዛኞቹ ፣ በየቦታው ፣ እንደ ፣ ጊዜ ፣ ግብራቸው ፣ ተነገረዋል ፣ ይሁን ፣ እንጂ ፣ ጠቅላላ ፣ መደባቸው ፣ ከዚህ ፣ ስለሆነ ፣ አሁን ፣ ደግሞ ፣ በየስልታቸው ፣ እንደፋቸዋለን =

መጠይቃን ፣ የተበሉት ፣ የጥያቄ ፣ ቃላት ፣ (1) ፈደላውያን ፣ (1) ድምፃውያን ፣ ተብለው ፣ በዩ ፣ ክፍል ፣ ይመደባሉ = ከአውሮፓውያን ፣ የወረሰነው ፣ የጥያቄ ፣ ምልክት ፣ (?) ለሁሉም ፣ ይደረግላቸዋል =

(1) ፈደላውያን ፣ መጠይቃን ፣

ፈደላውያን ፣ የተበሉት ፣ የጥያቄ ፣ ቃላት ፣ ከዚህ ፣ በታች ፣ እንደተጻፈው ፣ ይከፈላሉ =

(ሀ) በዐቢይ ፣ አንቀጽ ፣ ላይ ፣ የሚውሉ ፣ መጠይቃን = "ን ፣ ወይ . . .

- (1) የክርስቶስን ፣ ፍቅር ፣ ግን ፣ ያስተወናል?
- ጎዘን ፣ ነውን? - መክራ ፣ ነውን? ፣ መሰደድ ፣ ነውን?
- ወይም ፣ ጎዘን ፣ ነው? - መክራ ፣ ነው? - መሰደድ ፣ ነው?

(2) ፈልጎ ፣ ነበርን? - ፈልጎ ፣ ጥሯልን? - ይፈልጋልን? = ይፈልግን?

ወይም ፣ ፈልጎ ፣ ነበር ፣ ወይ? - ፈልጎ ፣ ናርአል ፣ ወይ? = ይፈልጋል ፣ ወይ? ይፈልግ ፣ ወይ?

ማስገንዘቢያ =

(ሀ) «ን ፣ ወይ . . .» በስም ፣ ላይ ፣ ሲገቡ ፣ የመሆንን ፣ ግሥ ፣ ውስጠ ፣ ታዋቂ ፣ አድርገው ፣ ይነገራሉ = ሲሆንም ፣ ጥያቄነታቸው ፣ የሚታወቀው ፣ በድምፅ ፣ ምልክት ፣ ስለሆነ ፣ አዲሱ ፣ ምልክት ፣ (?) ሊኖርላቸው ፣ አስፈላጊ ፣ ነው =

አጅ - ለመኖሪያህ ፣ የትኛውን ፣ ትመርጣለህ? - አንከበርን ፣ ጎንደርን ፣ (= አን ከበርን ፣ ነውይ ፣ ወይስ ፣ ጎንደርን ፣ ነውይ.)

(ለ) ከመምህራን ፣ ወገን ፣ «ን ፣ ወይ . . .» በሚገቡባቸው ፣ ቃላት ፣ አዲሱ ፣ ምልክት ፣ (?) ሊደረግባቸው ፣ አያስፈልገም ፣ እነርሱ ፣ ምልክቶች ፣ ናቸው ፣ ብለው ፣ የሚወስኑ ፣ አሉ = ነገሩ ፣ እውነት ፣ ነው = ይሁን ፣ እንጂ ፣ ን ፣ በተጠቃሽነት ፣ "ወይ . . . በመስተጻፍርነት ፣ ከሌላ ፣ ጉዳይ ፣ የሚገቡበት ፣ ጊዜያት ፣ ስለሚገኝ ፣ በሞክሮ ፣ እንደ ያሳስቁ ፣ ምልክቱ ፣ (?) ምንጊዜም ፣ እንዲደረግ ፣ ወስነናል =

በአዋዋይ ፣ አንቀጽ ፣ በንኡስ ፣ አንቀጽ ፣ ላይ ፣ የሚውሉ ፣ መጠይቃን = "ስ ፣ ሳ" ፣ በመጣስ ፣ ? በመጣሳ?

- መጥቶ ፣ እንደሆነስ? መጥቶ ፣ እንደሆነሳ?
- በመጣ ፣ ናርስ? በመጣ ፣ ናርሳ?

እነዚህንም ፣ በዐረፍተ ፣ ነገር ፣ ስንገልጻቸው ፣ እንደሚከተለው ፣ ይሆናሉ = አጅ ፣ ትምህርት ፣ ሳናጠና ፣ አስተማሪው ፣ በመጣስ? (በመጣሳ?) =

ወደሚቀታ እንሂድ ፣ አስተማሪው ፣ መጥቶ እንደሆነስ? (መጥቶ እንደሆነሳ?) ትናንት ፣ አላጠናንም ፣ ነበር ፣ አስተማሪው ፣ በጠይቀን ፣ ናርስ? (በጠይቀን ፣ ናርሳ?)

ማስገንዘቢያ =

(ሀ) "ስ ፣ ሳ" ፣ ጥያቄ ፣ ከመሆናቸው ፣ በላይ ፣ የሚገኝም ፣ ጠባይ ፣ ይገኛቸዋል ፣ ይኸውም ፣ የሚታወቀው ፣ በአነጋገሩ ፣ ድምፅ ፣ ነው =

(ለ) አንቀጽ፣ ሳይከተሉ፣ በስም፣ ላይ፣ በገቡ፣ ጊዜ፣ የአዳጋሚነት፣ ግብረ-
 ተውን፣ ሳይተዉ፣ ጥያቄዎች፣ ይሆናሉ፣ አንቀጽ፣ ውስጠ፣ ታዋቂ፣ ሆኖ፣ ይቀራል።
 ምሳሌ፡ አገርሃም፣ የአገዛዚአብሔር፣ ባለግል፣ ነው።

ይስሐቅስ? — ያዕቆብስ?
 ወይም፣ ይስሐቅሳ? — ያዕቆብሳ?

እነሆ፣ በዚህ፣ አንገር፣ ሩስ፣ ሳ፣ የተባሉት፣ ቃላት፣ ሊነገር፣ የሚገባውን፣
 አንቀጽ፣ ውስጠ፣ ታዋቂ፣ እድርገው፣ አስቀርተው፣ እነርሱ፣ ተተክተዋል። ሲገለጽ፣
 ፍር፣ ይስሐቅስ፣ ያዕቆብስ፣ ወይም፣ ይስሐቅሳ፣ ያዕቆብሳ፣ የአገዛዚአብሔር፣ ባለግል፣
 አይደሉም? ። የግሌ፣ ቃል፣ ይጨመርበት፣ ነበር። እንደዚህም፣ ሆኖ፣ ሲነገር፣ ፍር፣
 ሩስ፣ ሳ፣ አዳጋሚ፣ ይባላሉ፣ እንጂ፣ ጥያቄ፣ ባልተባሉም፣ ነበር። (ቁ. 255 እይ።)

— 270 —

በተውላጠ፣ ስም፣ በቅጽል፣ በተውላክ፣ ግሥ፣ ላይ፣ የሚውሉ፣ መጠይቃን።
 እነርሱም፣ ግን፣ ምን? የቀ? ስንት? እንዴት? ወደት? ለምን? ስለምን? ...
 እኒህን፣ የመሰሉ ሁሉ፣ ናቸው። እነዚህ፣ ቃላት፣ በዐረፍተ፣ ነገር፣ ተሳክተው፣ ወይም፣
 በየራሳቸው፣ ፀንተው፣ ሲነገሩ፣ ጥያቄ፣ ይሆናሉ። (ቁ. 76፣ 229፣ እይ።)

— 271 —

(2)፣ ድምፃውያን፣ መጠይቃን።

ድምፃውያን፣ የተባሉት፣ የጥያቄ፣ ቃላት፣ ስለጥያቄው፣ የፈጸሙ፣ ምልክት፣
 የሌላቸውና፣ በድምፅ፣ ብቻ፣ የሚታወቁ፣ ናቸው።

እነሆ፣ ከዚህ፣ በቃች፣ ምሳሌውን፣ በጥያቄና፣ በመልስ፣ እናሳያለን።

ጥ —	አገርህ፣ የት፣ ነው። —	ም —	እንከበር፣
»	መቼ፣ መጣህ። —	»	ትናንት፣
»	ዝናም፣ ዘንጦ።	»	አዎን፣ ዘንግል፣
»	አባትህ፣ ይመጣሉ። —	»	እንኳን፣ አይመጡም፣

እነሆ፣ በዚህ፣ በሰጠው፣ ምሳሌ፣ የፈተኞች፣ ሁለቱ፣ ዐረፍተ፣ ነገሮች (የት፣
 መቼ፣) የግሌ፣ የጥያቄ፣ ቃል፣ ስላልባቸው፣ ጥያቄነታቸውን፣ በገዛ፣ ረሳቸው፣ ያስረ-
 ገሉ። — የታችኞቹ፣ ጸቱ፣ ዐረፍተ፣ ነገሮች፣ ግን፣ በድምፅ፣ ብቻ፣ (በዜግ፣ በተ-

ነገሩ፣ ጊዜ፣) ይታወቃሉ፣ እንጂ፣ በተረፈ፣ ምንም፣ ምልክት፣ የለባቸውም። ነገሩን፣
 ለመለየት፣ ብንፈልግ፣ እንደሚከተለው፣ ማድረግ፣ አለብን።

ዝናም፣ ዘንጦ? ። አባትህ፣ ይመጣሉ?
 ወይም፣ ዝናም፣ ዘንጦ፣ ወይ? አባትህ፣ ይመጣሉ፣ ወይ፣
 ወይም፣ ዝናም፣ ዘንጦ? አባትህ፣ ይመጣሉን፣

ስለዚህም፣ የጥያቄው፣ ምልክት፣ (?) በማንኛውም፣ ጥያቄ፣ ላይ፣ ሲሆን፣ እን-
 ዲደረግ፣ ወስነናል።

፲፯ኛ፣ መልመጃ።

(ሀ) ከዚህ፣ በቃች፣ በጥያቄና፣ በመልስ፣ ከተጻፉት፣ ዐረፍተ፣ ነገሮች፣ ቃላት፣ አጋ-
 ፍቹን፣ እየለየህ፣ አመልክት።

ታደሰ! — አቤት! — ዛሬ፣ ገና፣ ነው፣ እኮ! — እረ! እውነትህን፣ ነው? —
 ዛሬ፣ ብዙ፣ ጨዋታ፣ አለን፣ ገና፣ ማወቃ፣ ታውቃለህ? — እንዴታ! — እነሆ! ልጆች
 ይጫወታሉ። — አዕይ፣ እኔም፣ ልጫወት፣ — አይጉድ! ጉላይን፣ እረስቼዋለሁ። —
 ኡዲያ! የት፣ ረሳኸው? — እዚህ፣ ይውን፣ እዚያ፣ አላውቀውም። — ይገርማል፣ እኮ!
 እንዴት፣ አታውቀውም? — እስቲ፣ ሳስታውሰው? — አኸ! ከቤቱ፣ ጓሮ፣ ነው። —
 እንግዲህ፣ እንጫወት። — ውብሽት፣ ኳሲን፣ አነጉጻት። — ሆሆይ! እግራን፣ ሊሰነክሰኝ፣
 ነበር። — እርይ፣ እናቲ፣ ደክመኝ። — ሀሀሀ! መድከምህ፣ ነወይ? — ለክ፣ ሊደክመኝ፣
 ይብቃ። እንግዲህ፣ በየቤታችን፣ እንግባ። — ጤና፣ ይስጥልኝ! — ደገና፣ አደር።

(ለ) በቃል፣ አጋፍ፣ ደንብ፣ የሚገቡ፣ ፲፪፣ ቃላትን፣ ጻፍ፣ — እነርሱንም፣ በም-
 ሳሌ፣ እያደረገህ፣ አመልክት። — የጥያቄ፣ ቃል፣ እንደት፣ እንደሆነ፣ እስረኛ። —
 ፈደላውያን፣ መጠይቃን፣ የተባሉትን፣ ጻፍ። — ድምፃውያን፣ መጠይቃን፣ የተባሉት
 ንም፣ በዐረፍተ፣ ነገር፣ እየሞላህ፣ አምስት፣ ምሳሌ፣ አምጣ።

ሁለተኛ ፡ ታላቅ ፡ ክፍል ።

አ ገ ባ ብ ።

ምዕራፍ ፡ ፲ ። ዕረፍተ ፡ ነገር ።

- 272 -

መግለጫ ።

ዕረፍተ ፡ ነገር ፡ ግለት ፡ የነገር ፡ ግላረፊያ ፡ ወይም ፡ ግብግብ ፡ ወይም ፡ መግቢያ ፡ ግለት ፡ ነው ። ታላቅ ፡ በየብቃቸው ፡ ሲነገሩ ፡ የየራሳቸውን ፡ እንጂ ፡ የንግግሩን ፡ ስሜት ፡ ሊገልጹ ፡ አይችሉም ። በዘንብረት ፡ ተቀንብረው ፡ ሲነገሩ ፡ ግን ፡ ንግግሩን ፡ ፍጹማዊ ፡ ያደርጉታል ።

ስለዚህም ፡ የንግግርን ፡ ስሜት ፡ ፍጹም ፡ የሚያደርገው ፡ «የታላቅ ፡ መተበበር ፡ በሰዋሰው ፡ ደንብ ፡ ዕረፍተ ፡ ነገር ፡ ተብሎ ፡ ይጠራል ።

አጅ ፡ — ፀሐይ ፡ — ወጣ ።

ከበደ ፡ — ወደ ፡ — ቤቱ ፡ — ሄደ ።

በከተማ ፡ — የሚኖር ፡ — ሰው ፡ — እንደ ፡ — በላገር ፡ አይደለም ።

እነሆ ፡ እነዚህ ፡ ታላቅ ፡ በየብቃቸው ፡ ሲነገሩ ፡ የገገገሩ ፡ አሳብ ፡ ፍጹም ፡ ባልሆነም ፡ ነበር ፡ ነገር ፡ ግን ፡ በዘንብረት ፡ ስለተነገሩ ፡ ንግግሩ ፡ ፍጹምነትን ፡ አግኝቷል ።

- 273 -

ዕረፍተ ፡ ነገርን ፡ በፀ ፡ አካሄድ ፡ ልንለየው ፡ ወይም ፡ በፀ ፡ ዓይነት ፡ ለንመድ በው ፡ እንችላለን ። ይኸውም ፡ እንደሚከተለው ፡ ነው ።

(ሀ) ግናቸውም ፡ ንግግር ፡ በአዎንታ ፡ ሆነ ፡ በአሉታ ፡ ሲነገር ፡ ንግግሩ ፡ በጥያ ቆና ፡ በትእዛዝ ፡ ወይም ፡ በማጋነን ፡ ድምፅ ፡ የማይነገር ፡ ከሆነ ፡ ሐተታዊ ፡ ተብሎ ፡ ይጠራል ። አንዳንድ ፡ ጊዜም ፡ ንባባዊ ፡ እንለዋለን ። ትርጓሜው ፡ ነገርን ፡ አመልካች ፡ ወይም ፡ ተራኪ ፡ እ. ማ. ነው ። አብዛኛው ፡ ንግግር ፡ ከሌሎቹ ፡ ይልቅ ፡ በዚህኛው ፡ ክፍል ፡ ሲነገር ፡ ይገኛል ።

- አጅ ፡ — ከበደ ፡ ወደ ፡ ቤቱ ፡ ሄደ ፡ } አዎንታ ፡
- ነገ ፡ ትምህርትን ፡ እንማራለን ፡ }
- ከበደ ፡ ወደ ፡ ቤቱ ፡ አልሄደም ፡ }
- የትምህርት ፡ ሰዓት ፡ አልደረሰም ፡ } አሉታ ፡

(ለ) የግዝገቤ ፡ ወይም ፡ የመከላከል ፡ አካሄድ ፡ የሚነገርበት ፡ ሲሆን ፡ ትእዛዛዊ ፡ ዐ. ኃ. ፡ ይባላል ። የምጥትና ፡ የፍላጎት ፡ የልመናና ፡ የምልጃ ፡ አካሄድ ፡ የሚነገርበት ፡ ታል ፡ ሆሎ ፡ ወደዚህ ፡ ክፍል ፡ ተጠቅልሎ ፡ ይነገራል ። የሆነ ፡ ሆኖ ፡ ሁሉም ፡ በትእዛዝ ፡ አንቀጽ ፡ እንዲነገሩ ፡ መሆን ፡ አለባቸው ።

- አጅ — ከበደ ፡ ወደ ፡ ቤቱ ፡ ይሄድ ፡ }
- አባትህንና ፡ እናትህን ፡ አክብር ፡ }
- ገንዘብ ፡ አበድረኝ ፡ }
- አቤቱ ፡ ተነሥ ፡ ጠላቶችህም ፡ ይበተኑ ። }
- ሲሠራ ፡ የማይወድ ፡ አይባል ፡ }
- ከበደ ፡ ወደቤቱ ፡ አይሄድ ፡ }
- ወደ ፡ ፈተና ፡ አታግባን ፡ }
- እንደ ፡ ግብዝች ፡ አትሁን ። }

(ሐ) የጥያቄ ፡ አካሄድ ፡ የሚነገርበት ፡ ሲሆን ፡ ጥያቄያዊ ፡ ዐ. ኃ. ፡ ይባላል ። አጅ — ከበደ ፡ ወደ ፡ ቤቱ ፡ ሄደወይ ? ፡ }

- ሥራውን ፡ ጨርሶአል ፡ ወይ ? ፡ }
- ከበደ ፡ ወደቤቱ ፡ አልሄደም ? ፡ }
- የሞተ ፡ ዳግመኛ ፡ አይነግም ? ፡ }

(መ) በአሳብ ፡ የሚታወቅ ፡ የአንክር ፡ አካሄድ ፡ ሲነገርበት ፡ አጋኛ ፡ ዐ. ኃ. ፡ ይባላል ። አጅ — እንደት ፡ ያለህ ፡ ሰነፍ ፡ ኖረሃል ? ፡ }

- አንዱን ፡ ሳንይዘው ፡ ጊዜው ፡ አለፈላ ? ፡ }
- እነዚህም ፡ አራቱ ፡ ዓይነቶች ፡ አንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ እንደ ፡ ንግግሩ ፡ አካሄድ ፡ እርሱ ፡ በራሳቸው ፡ ሲወራረሱም ፡ ይገኛሉ ።

- 274 -

ባለቤትና ፡ አንቀጽ ።

ዕረፍተ ፡ ነገር ፡ ሁሉ ፡ በሁለት ፡ ነገሮች ፡ የተቋቋመ ፡ መሆኑን ፡ ግወቅ ፡ አለብን ። እነርሱም ፡ ባለቤትና ፡ አንቀጽ ፡ ናቸው ።

እነሆ ፡ «ከበደ ፡ ወደቤቱ ፡ ሄደ ፡ » ብለን ፡ ስንናገር ፡ በዕረፍተ ፡ ነገር ፡ የተቀነ ባበረና ፡ ሙሉ ፡ ስሜት ፡ ያለው ፡ አንድ ፡ ንግግር ፡ መናገራችን ፡ ነው ። ይህንኑም ፡ ዕረፍተ ፡ ነገር ፡ ከሁለት ፡ ላይ ፡ ብንመድበው ፡

- (ሀ) .. ከበደ ፡ የተባለው ፡ ስለ ፡ እርሱ ፡ የሚነገርለት ፡ ነው ። እርሱም ፡ ባለቤት ፡ ተብሎ ፡ ይጠራል ።
- (ለ) .. ወደቤቱ ፡ ሄደ ፡ የሚለውም ፡ ታል ፡ ስለ ፡ ከበደ ፡ የተነገረው ፡ ነው ። እርሱም ፡ አንቀጽ ፡ ተብሎ ፡ ይጠራል ።

ሰለዘሀም ፡ በዐረፍተ ፡ ነገር ፡ ውስጥ ፡ ከሚገለጸው ፡ ንግግር ፡ ጅኛው ፡ ወገን ፡ በላይት ፡ ይኛው ፡ ወገን ፡ አንቀጽ ፡ ተብሎ ፡ ይመደባል ። ምንም ፡ እንኳ ፡ ተሳሳቢ ፡ በዝቶ ፡ ዐረፍተ ፡ ነገሩ ፡ በረገም ፡ ጠቅላላ ፡ ምዳቤው ፡ ከነዚህ ፡ ከሁለቱ ፡ አይወጣም ።

- 275 -

ሐረግ ።

በዐረፍተ ፡ ነገር ፡ ውስጥ ፡ ሐረግ ፡ የሚባል ፡ አነስተኛ ፡ ክፍል ፡ እናበጃለን ። ለእርሱም ፡ ደግሞ ፡ ዐቢይ ፡ ንኡስ ፡ የሚል ፡ ደረጃ ፡ ይደረግለታል ።

« ዐረፍተ ፡ ነገር » የንግግርን ፡ አሳብ ፡ በሙሉ ፡ መግለጫ ፡ ነው ።

« ዐቢይ ፡ ሐረግ » የአንቀጽ ፡ ቃል ፡ የሚገኝበት ፡ የዐረፍተ ፡ ነገሩ ፡ ትንሽ ፡ ክፍል ፡ ነው ።

« ንኡስ ፡ ሐረግ » የአንቀጽ ፡ ቃል ፡ ሳይኖረው ፡ ትንሽ ፡ ንግግር ፡ ያለበት ፡ የዐቢይ ፡ ሐረግ ፡ ትንሽ ፡ ክፍል ፡ ነው ።

ሐረግ ፡ የተባለው ፡ ስም ፡ በቅኔ ፡ ተግሪ ፡ ቤት ፡ ከሌት ፡ መምቻ ፡ በፊት ፡ የሚገኝ ፡ የስንኝ ፡ መክፈያ ፡ መደልደያ ፡ ሆኖ ፡ በመኖር ፡ የታወቀ ፡ ቃል ፡ ነው ።

ሐረግ ፡ እርስ ፡ በርሱ ፡ ተሳሳቢ ፡ እንደሆነ ፡ ንግግርም ፡ በዐረፍተ ፡ ነገር ፡ ውስጥ ፡ እርስ ፡ በርሱ ፡ ይሳሳባልና ፡ በዚያው ፡ ተምሳሌት ፡ ሐረግ ፡ ብለን ፡ ሰይመንዋል ።

- 276 -

ሐረግ ፡ ብለን ፡ የሰየምነው ፡ የዐረፍተ ፡ ነገር ፡ ክፍል ፡ የአንቀጽ ፡ ቃል ፡ የማይገኝበት ፡ ሲሆን ፡ ንኡስ ፡ ሐረግ ፡ ይባላል ፤ የአንቀጽ ፡ ቃል ፡ የሚገኝበት ፡ ሲሆን ፡ ግን ፡ ዐቢይ ፡ ሐረግ ፡ ይባላል ። ስለዚህም ፡ ሁሉም ፡ ማሰሪያ ፡ አንቀጽ ፡ የሌላውና ፡ ንግግሩን ፡ ፍጹም ፡ የማያደርጉ ፡ ናቸው ።

አጅ ፡ ንኡስ ፡ ሐረግ ፡

በአሸዋ ፡ ላይ ፡

ከብዙ ፡ ጊዜ ፡ በኋላ ፡

በክፉ ፡ ዘመን ፡

ዐቢይ ፡ ሐረግ ፡

በአሸዋ ፡ ላይ ፡ የተሠራ ፡

ከብዙ ፡ ጊዜ ፡ በኋላ ፡ የመጣ

በክፉ ፡ ዘመን ፡ የተገኘ ፡

እነዚህ ፡ ንኡስ ፡ ሐረግና ፡ ዐቢይ ፡ ሐረግ ፡ እንደት ፡ እንደሆኑ ፡ ምሳሌውን ፡ በቀላሉ ፡ አሳይተናል ። ንኡስ ፡ ሐረግም ፡ ወደ ፡ ዐቢይ ፡ ሐረግነት ፡ እንደተጠቀለለ ፡ አስተውል ። ዐቢይ ፡ ሐረግም ፡ እንዲሁ ፡ ወደ ፡ ዐረፍተ ፡ ነገርነት ፡ ይጠቀሳል ። ይኸውም ፡ በአሸዋ ፡ ላይ ፡ የተሠራ ፡ ቤት ፡ ቶሎ ፡ ይፈርሳል ፤ እ. ግ. ነው ። አሁን ፡ የንግግሩ ፡ ስሜት ፡ እንደ ፡ ተሟላ ፡ አስተውል ።

- 277 -

የዐረፍተ ፡ ነገር ፡ አመዳደብ ።

ነጠላ ፡ ዐረፍተ ፡ ነገር ።

አንድ ፡ በላይትና ፡ አንድ ፡ አንቀጽ ፡ ብቻ ፡ የሚነገሩበት ፡ ዐረፍተ ፡ ነገር ፡ ነጠላ ፡ ይባላል ። ምክንያቱም ፡ በአንድ ፡ በላይትና ፡ በአንድ ፡ አንቀጽ ፡ ብቻ ፡ የንግግሩን ፡ አሳብ ፡ በሙሉ ፡ የሚያስረጅ ፡ ስለሆነ ፡ ነው ። በባለቤት ፡ ላይ ፡ የሚጨመር ፡ ዘርፍ ፡ ወይም ፡ ቅጽል ፡ እንደዚህ ፡ ደግሞ ፡ የአንቀጽ ፡ ተገኝ ፡ የሆነ ፡ ተሳቢ ፡ ወይም ፡ የመስተዋድድ ፡ ተገኝና ፡ ተውሳክ ፡ ግሥ ፡ ተጨምሮ ፡ ቢነገር ፡ በነዚህ ፡ ክፍሎች ፡ ተጠቅልሎ ፡ ይነገራል ።

አጅ ፡- ፀሐይ ፡ ወጣ ። - ዝናም ፡ ዘነመ ።

ከበደ ፡ ወደ ፡ ቤቅ ፡ ሄደ ። - ብርሃኔ ፡ ነገ ፡ ይመጣል ።

አባት ፡ ልጁን ፡ ይወድዳል ። - ላም ፡ ወተቅን ፡ ትሰጠለች ።

ረሬ ፡ ሰው ፡ ምክንያትን ፡ ያበዛል ።

የከበደ ፡ ቤት ፡ ትልቅና ፡ ሰፊ ፡ ነው ።

- 278 -

ነጠላ ፡ ዐረፍተ ፡ ነገር ፡ የሚመደብባቸው ፡ ክፍሎች ፡ ቋንቋዎች ፡ አራት ፡ ናቸው ። ቃሉ ፡ በሚፍታታበት ፡ ጊዜያት ፡ ግን ፡ እነርሱ ፡ እንደገና ፡ የውስጥ ፡ ክፍል ፡ ሲያበጁ ፡ ይገኛሉ ።

(ሀ) ፡ በላይት ፡

(ለ) ፡ የባለቤት ፡ ዘርፍ ፡ ወይም ፡ ተቀጣይ ።

(ሐ) ፡ አንቀጽ ። (አንዳንድ ፡ ጊዜም ፡ ማሰሪያ ፡ አንቀጽ ፡ ይባላል) ።

(መ) ፡ የአንቀጽ ፡ ተሳቢ ፡ ወይም ፡ ተጨማሪ ።

ከነዚህ ፡ ከአራቱ ፡ ክፍሎች ፡ መጀመሪያውና ፡ ስለተኛው ፡ ክፍል ፡ (እነርሱም ፡ በላይትና ፡ አንቀጽ ፡ ናቸው) ፡ የዐረፍተ ፡ ነገር ፡ ምሳሌዎች ፡ ይባላሉ ። ምክንያቱም ፡ ዐረፍተ ፡ ነገር ፡ ያለእርሱ ፡ ሊቋቋም ፡ የማይችል ፡ ስለሆነ ፡ ነው ። ይኛውና ፡ ይኛው ፡ ክፍሎች ፡ ግን ፡ የእነርሱ ፡ ተጨማሪዎች ፡ ናቸው ።

አንቀጽ ፡ ገቢር ፡ ሲሆን ፡ ተሳቢ ፡ እንዲኖረው ፡ ያስፈልጋል ። ተገብሮ ፡ ከሆነ ፡ ግን ፡ በባለቤትና ፡ በአንቀጽ ፡ ብቻ ፡ ቢነገር ፡ የንግግሩን ፡ አሳብ ፡ አያታደለውም ። ወይም ፡ የመስተዋድድ ፡ ተገኝ ፡ ይታከልለታል ። ይኸውም ፡ - « ፀሐይ ፡ ወጣ ። » ወይም ፡ « ፀሐይ ፡ በስተምሥራቅ ፡ ወጣ ። » እንደ ፡ ግለት ፡ ያለ ፡ ነው ።

(ሀ) ባለቤት ።

ባለቤት ፡ ስለ ፡ እርሱ ፡ የሚነገርለት ፡ ስም ፡ ወይም ፡ ስምን ፡ አክሎ ፡ መሰሉ ፡ የሚገኝ ፡ ማንኛውም ፡ ነገር ፡ ነው ።

አጅ ፡ — ከበደ ፡ መጣ ። (እነሆ ፡ ስለከበደ ፡ መናገራችን ፡ ነው) ።
አንበሳው ፡ አገጣ ። (እነሆ ፡ ስለ አንበሳው ፡ መናገራችን ፡ ነው) ።
ነጋሪቱ ፡ ይገባል ። (እነሆ ፡ ስለ ነጋሪቱ ፡ አኳኋን ፡ መናገራችን ፡ ነው) ።

ባለቤት ፡ ከልዩ ፡ ልዩ ፡ ዓይነት ፡ የንግግር ፡ ክፍል ፡ ይገኛል ። ይኸውም ፡ ከላይ ፡ እንደተባለው ፡ ስም ፡ ወይም ፡ ስምን ፡ አክሎ ፡ የሚገኝ ፡ ቃል ፡ መሆን ፡ አለበት ።

አጅ ፡ — ስም ። — ከበደ ፡ መጣ ።

ተውላጠ ፡ ስም ። አርሱ ፡ ይጽፋል ።

አርእስት ። — መቀመጥ ፡ ስውን ፡ ያለለቻል ።

ዘር ፡ — ሥራ ፡ ስውን ፡ ያስከብራል ።

በቁ ፡ ቅጽል ። ቀይ ፡ ይደምቃል ። (ውስጠ ፡ የ) ።

» » የሂደ ፡ አይመለስም ። (ግልጽ ፡ የ) ።

ማስገንዘቢያ ፡ እነሆ ፡ « ቀይ ፡ » « የሂደ ፡ » ባለ ፡ ጊዜ ፡ « ስው ፡ » የሚለው ፡ ቃል ፡ ውስጠ ፡ ቀሪ ፡ ሆኖ ፡ ሳይነገር ፡ ቀርቷል ። ትርጓሜውም ፡ ቀይ ፡ ስው ፡ የሂደ ፡ ስው ፡ ማለት ፡ ነው ። ውስጠ ፡ ቀሪ ፡ ማለት ፡ ነገር ፡ በአእምሮ ፡ ታውቆ ፡ በንግግር ፡ ሳይገለጽ ፡ የሚቀርፍ ፡ በጅ ፡ ቃል ፡ ውስጥ ፡ ተሰውሮ ፡ ስሜቱን ፡ የሚያስታውቅ ፡ ማለት ፡ ነው ። አንዳንድ ፡ ጊዜም ፡ ውስጠ ፡ ታዋቂ ፡ ተብሎ ፡ ይጠራል ። ምሥጢሩ ፡ ያው ፡ ነው ።

(ለ) የባለቤት ፡ ዘርፍ ፡ ወይም ፡ ተቀጣይ ።

የባለቤቱን ፡ አኳኋን ፡ ለመግለጽ ፡ የሚጨመረው ፡ ቃል ፡ ዘርፍ ፡ ወይም ፡ ተቀጣይ ፡ ይባላል ። ይኸውም ፡ ቅጽል ፡ ወይም ፡ የቅጽልን ፡ ምግባር ፡ ይዘ ፡ የሚገኝ ፡ ማንኛውም ፡ ቃል ፡ ነው ። ስለዚህም ፡ በጠቅላላው ፡ ቅጽል ፡ ተብሎ ፡ ሊጠራ ይገባል ። አጅ ፡ — 1. ስም ።

የሳኦል ፡ መንግሥት ፡ ወደቀ ። (አገናዛቢ ፡ ዘርፍ ፡)

የከበደ ፡ መጽሐፍ ፡ አዲስ ፡ ነው ። »

የገዢን ፡ ጥርስ ፡ በላብዙ ፡ ዋጋ ፡ ነው ። »

የወርቅ ፡ ሰዓት ፡ ይወደዳል ። (ዘርፍ ፡ አስተኔ ፡ ቅጽል ፡)

የግንብ ፡ ቤት ፡ ይጠነክራል ። »

2. ተውላጠ ፡ ስም ።

የእርሱ ፡ ልብስ ፡ ተቀደደ ። (አገናዛቢ ፡ ዘርፍ ፡)

ወንድምህ ፡ (= የአንተ ፡ ወንድም ፡) ይጠራል ። (አገናዛቢ ፡ ዘርፍ ፡)

3. ቅጽል ።

አጭር ፡ ፈረስ ፡ ፈጣን ፡ ነው ። (ውስጠ ፡ የ ፡ ቅጽል ፡)

እውነተኛ ፡ ሰው ፡ ይከበራል ።

የአለፈ ፡ ነገር ፡ አይቂጭህ ። (ግልጽ ፡ የ ፡ ቅጽል ፡)

የማዋት ፡ ሽማግሌ ፡ አይርገምህ ። »

እነሆ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ ከተጻፉት ፡ ዕረፍተ ፡ ነገሮች ፡ ባለቤት ፡ የተባሉት ፡ « መንግሥት ፡ — መጽሐፍ ፡ — ጥርስ ፡ — ሰዓት ፡ — ቤት ፡ ልብስ ፡ ወንድም ፡ — ፈረስ ፡ — ሰው ፡ — ነገር ፡ — ሽማግሌ ፡ » ናቸው ። በስተግርጌ ፡ የቀረጡት ፡ ምልክት ፡ (መስመር ፡) የተደረገባቸው ፡ ቃላት ፡ በባለቤቶቹ ፡ ላይ ፡ እንደተጨመሩባቸው ፡ አስተውሎ ፡ እነርሱም ፡ የባለቤት ፡ ዘርፍ ፡ ወይም ፡ ተቀጣዮች ፡ የሚባሉት ፡ ናቸው ።

በአገናዛቢ ፡ ዘርፍ ፡ በአገናዛቢ ፡ ዝርዝር ፡ መካከል ፡ ያለው ፡ ልዩነት ፡ እምብዛም ፡ ሩቅ ፡ አይደለም ። — አንድ ፡ ዘርፍ ፡ ደንብ ፡ የ ፡ በግልጽ ፡ ሲጨመርበት ፡ (የእርሱ ፡ ልብስ ፡) አገናዛቢ ፡ ዘርፍ ፡ ይባላል ። በዝርዝር ፡ ሲነገር ፡ ግን ፡ (ወንድምህ ፡) አገናዛቢ ፡ ዝርዝር ፡ ይባላል ።

(ሐ) አንቀጽ ፡

አንቀጽ ፡ የሚባለው ፡ ስለባለቤት ፡ የሚነገር ፡ የንግግር ፡ አላብ ፡ የሚፈጸምበት ፡ ቃል ፡ ነው ። ከዚህም ፡ የተነሳ ፡ አንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ ማሰሪያ ፡ አንቀጽ ፡ ተብሎ ፡ ይጠራል ።

ማሰሪያ ፡ የሚሆኑ ፡ የአንቀጽ ፡ ዓይነቶች ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ።

1. ፀቢይ ፡ አንቀጽ ፡

ከበደ ፡ መጣ ። (መጥቷል ፡ — መጥቶ ፡ ነበር ።)

ከበደ ፡ ይመጣል ። (ሲመጣ ፡ ነው ፡ — ይመጣ ፡ ይሆናል ።)

2. ትእዛዝ ፡ አንቀጽ ፡

ከበደ ፡ ይምጣ ። (እንዲመጣ ፡ ይሁን ።)

3. ተምኔታዊ ፡ አዋዋይ ፡ አንቀጽ ፡

ብልክበት ፡ ፍሮ ፡ ከበደ ፡ በመጣ ፡ ነበር ፡ (ይመጣ ፡ ነበር ።)

4. የመሆን ፡ አንቀጽ ፡

የሐንስ ፡ አፍጣ ፡ ነው ።

- 283 -

የአንቀጽ፡ ጠባይ፡ ገቢር፡ ተሻጋሪ፡ የሆነ፡ እንደሆነ፡ አንቀጽ፡ ተሳቢ፡ እንዲኖረው፡ በግድ፡ ያስፈልጋል ። አላዘያ፡ ግን፡ የንግግሩ፡ አሳብ፡ የተገደለ፡ ይሆናል ። እነሆ፡ ለምሳሌ፡ «ዳዊት፡ ገደለ፤ ግላን፡ ብንናገር፡ ምንን? ወይም፡ ማንን? የሚል፡ ጥያቄ፡ ይመጣብናል ። ነገር፡ ግን፡ «ዳዊት ጎልያድን፡ ገደለ፤ ያልን፡ እንደሆነ፡ የንግግሩ፡ አሳብ፡ የተፈጸመ፡ ይሆናል ።

ገቢር፡ ተሻጋሪ፡ ማለት፡ ምን፡ እንደሆነ፡ ተ. ቁ.፡ 122፡ 128፡ እይ ።

- 284 -

(መ) የአንቀጽ፡ ተሳቢ፡ ወይም፡ ተጨማሪ ።

ከላይ፡ እንዳመለከትነው፡ ሁሉ፡ የአንቀጽ፡ ተሳቢ፡ የሚባለው፡ የአንቀጽን፡ ተግባር፡ ለመገለጽ፡ የምንጨምረው፡ ቃል፡ ነው። የአንቀጽ፡ ተጨማሪ፡ የሚባለውም፡ በመስተዋድድ፡ የሚያያዝ፡ ማንኛውም፡ ነገርና፡ ተውሳክ፡ ግሥ፡ ነው ።

የአንቀጽ፡ ተሳቢ ።

- ስም ፡ - ጳዊት፡ ጎልያድን፡ ገደለ ። (ያዘርፍ)
- ተውላጠ ፡ ስም ፡ - ጳዊት፡ የሳኦን፡ መንግሥት፡ ወሰደ ። (ከዘርፍ፡ ጋር)
- ቅጽል ፡ - እኔ፡ እርሱን፡ ፈለግሁ ። (ግልጽ፡ ተ፡ ስ)
- አርእስት ፡ - እኔ፡ ፈለግሁት ። (ት = እርሱን)
- ዘር ፡ - አግዚአብሔር፡ አውነተኛን፡ ይወድዳል ። (በቂ)
- ሳቢ ፡ ዘር ፡ - አግዚአብሔር፡ ያመነውን፡ በረድኤት፡ ይቀበላል ።
- ዘር ፡ - አርሱ፡ ትምህርትን፡ ወደደ ።
- ሳቢ ፡ ዘር ፡ - እርሱ፡ አገገርን፡ ያውቃል ።

- 285 -

የአንቀጽ፡ ተጨማሪ ።

የአንቀጽን፡ ተግባር፡ ለመመለያ፡ የሚጨመረው፡ ቃል፡ ተውሳክ፡ ግሥ፡ ወይም፡ ተውሳክ፡ ግሣዊ፡ መመለያ፡ ተብሎ፡ ይጠራል ። ይኸውም፡ እንደሚከተለው፡ ነው ።

እኛ ፡ - ተውሳክ፡ ግሥ ፡ - ዮሐንስ፡ ከፋኛ፡ ታሟል ።

ተውሳክ፡ ግሣዊ ፡ ሐረግ ፡ - ሽማግሌ፡ ውበታት፡ ጎን፡ ለጎን፡ ይሄዳሉ ።

ተውሳክ፡ ግሣዊ ፡ ቅጽል ፡ - ፈለቀ፡ ቀኑን፡ ሙሉ፡ ሲግር፡ ዋለ ።

መስተዋድዳዊ ፡ ሐረግ ፡ - የዘመድ፡ ጥል፡ ሴት፡ ሰቤት፡ ይቀራል ።

በዝ፡ ወይም፡ የቦዝ፡ ሐረግ ፡ - ዳዊት፡ ጎልያድን፡ በድንጋይ፡ መትቶ፡ ገደለው ።

አርእስታዊ ፡ ሐረግ ፡ - ለመስማት፡ የፈጠንህ፡ ለመናገር፡ የዘገየህ፡ ሁን፡ ስለዚህም፡ የአንቀጽ፡ ተግባር፡ የሚሟላበት፡ ቃል ፡ ምንም፡ እንኳ፡ ከሌላ ። ክፍል ፡ ቢሆን፡ በግብር፡ ተውሳክ፡ ግሣዊ፡ መመለያ፡ ተብሎ፡ ይጠራል ።

- 286 -

ዕለት ግንባር፡ መተንተን ።

ነጠላ፡ ዕለት ግንባር፡ በየወገን፡ በየወገን፡ ሆኖ፡ ይተነተናል ። ሞናኞቹ፡ መተንተኞች፡ ከላይ፡ የተነገሩት፡ ፀቁ፡ ክፍሎች፡ ናቸው ። (ቁ. 278 እይ) አንቀጽ፡ ለተባለው፡ ለሰብተኛው፡ ክፍል፡ እንደገና፡ ንኡሳን፡ ክፍሎች፡ ተደርገውለታል ። ይህንንም፡ በሚከተለው፡ የመተንተን፡ ስሌዳ፡ ይመለከታል ። (ቁ. 289 እይ) ።

- 287 -

በዕለት ግንባር፡ ውስጥ፡ የሚገኙ፡ ቃላት፡ በሰሌዳው፡ ላይ፡ በግብር፡ በግብራቸው፡ ተዘርዝረው፡ ተገልጿል ። ቁ. 289 እይ ። ይሁን፡ እንዲሁ፡ ለያንዳንዱ፡ የንግግር፡ ክፍል፡ አንዳንድ፡ መገንባት፡ ለማስመር፡ አስቸጋሪ፡ ስለሆነ፡ በግብር፡ መገናኛት፡ የሆኑት፡ ቃላት፡ እንደሚከተለው፡ ሥርዓት፡ እየተጠቀሱ፡ እንዲጻፉ፡ ይደረጋል ።

(ሀ) የዘርፍ፡ ዘርፍ፡ ወይም፡ የዘርፍ፡ ቅጽል፡ ወይም፡ የቅጽል፡ ዘርፍ፡ በአንድነት፡ ይጻፋል ። (ለ) የግሥ፡ ረዳት፡ ከአንቀጽ፡ ሳይለይ፡ ይጻፋል ። (ሐ) መስተዋድዳዊ፡ ወይም፡ መስተጻምራዊ፡ ሐረግ፡ “መመሊያ” በሚለው፡ ክፍል፡ ይጠቀሳል ። (መ) በአንቀጽ፡ ላይ፡ የሚውል፡ የተውላጠ፡ ስም፡ ዝርዝር፡ ስለ፡ በለቤት፡ ወይም፡ ስለ፡ ተሳቢ፡ ተተካቶ፡ በተነገረ፡ ጊዜ፡ ከአንቀጽ፡ ጋር፡ በቅንፍ፡ ተከብሮ፡ ይጻፋል ። (ይኸውም፡ አሁን፡ በሰሌዳው፡ ላይ፡ አተናተን፡ ለማመልከት፡ ብቻ፡ ነው። እንዲሁ፡ ለሁልጊዜ፡ እንደዚሁ፡ ይደረጋል ። ማለት፡ አይደለም) ። በደንበኛ፡ ስፍራውም፡ ያለቅንፍ፡ ተጽፎ፡ ይነገራል ። (ሠ) በአንድ፡ ዕለት ግንባር፡ ውስጥ፡ ከፊት፡ የሚበልጥ፡ ተሳቢ፡ ወይም፡ ተጨማሪና፡ መመሊያ፡ በተገኘ፡ ጊዜ፡ ብዛትን፡ ለማሳየት፡ የአጎዝ፡ ተራ፡ በቅንፍ፡ ይጻፍበታል ።

ድርብ፡ ወይም፡ ድርብርብ፡ ዕለት ግንባር፡ በሚተነተንበት፡ ጊዜ፡ ግን፡ ይህ፡ ምናቤ፡ በቂ፡ አይደለም ።

- 288 -

የሚከተሉት፡ ዕለት ግንባር፡ በሰሌዳው፡ ላይ፡ (ተ. ቁ. 289) የመተንተን፡ ሥርዓት፡ እንዲታይባቸው፡ የተጻፉት፡ ናቸው ።

- 1) ብልህ፡ አስተማሪ፡ መጣት፡ ልጄን፡ ሰዋሰው፡ በትጋት፡ ያስተምራል ።
- 2) የኢትዮጵያ፡ ንጉሠ-ነገሥት፡ አጼ፡ ምኒልክ፡ ኢጣልያኖችን፡ በአድዋ፡ ላይ፡ ድል፡ ከነሱ፡ በኋላ፡ በሕዝብ፡ አፍ፡ ታላቁ፡ ምኒልክ፡ ተባሉ ።
- 3) ለጌታው፡ ታማኝ፡ የሆነ፡ ሎሎ፡ ከድካም፡ የሚያርፍበትን፡ የአገልግሎትን፡ ዋጋ፡ ከጌታው፡ ዘንድ፡ ያገኛል ።
- 4) አዲስዋ፡ ኢትዮጵያ፡ የሚያስከብራትን፡ የነፃነት፡ ዕድል፡ በንጉሠ-ነገሥትዋ፡ በቀዳማዊ፡ ኃይለ-ሥላሴ፡ መሪነት፡ አገኘች ።
- 5) የንጉሠ-ነገሥታቸውን፡ ትለዘዘ፡ የሚፈጽሙ፡ የኢትዮጵያ፡ አርበኞች፡ በየተራራውና፡ በየሸለቆው፡ ዘንድ፡ ሩ፡ ዓመት፡ ሙሉ፡ ተዋግተው፡ ነፃነታቸውን፡ ለመድፈር፡ የመጣውን፡ ጠላታቸውን፡ ድል፡ አደረጉት ።
- 6) ትናንት፡ ስፈልግህ፡ ዋልሁ ።

የመተንተን ሰሌዳ

ዕረፍተ-ነገር	(ሀ) ባለቤት	(ለ) ዘርፍ	(ሐ) አንቀጽ		(መ) ተውሳክ፣ ግዛዊ፣ መሙሊያ፣ (ለማስረጃ፣ አንቀጽ)
			ማስረጃ፣ አንቀጽ	ድርጊት፣ የሚገለጽበት ተባብሮ	
(1)	አስተማሪ	ብለሀ	የስተምራል	(1) ልጁን፣ (2) ስዋስድ	በትጋት
(2)	አጼ፣ ምኒልክ	የኢትዮጵያ፣ ንጉሠነገሥት	ተባሉ	ታላቁ፣ ምኒልክ	(1) ኢጣልያኖችን፣ በአድዋ፣ ላይ፣ ደል፣ ከነሱ፣ በኋላ፣ (2) በሕዝብ፣ አፍ፣
(3)	ሱሌ	ሰጌታው፣ ታማኝ፣ የሆነ	ያገኛል	የአገልግሎት፣ ጥን፣ ጥጋ	ከጌታው፣ ዘንድ፣
(4)	ኢትዮጵያ	አዲስዋ	አገኘች	የነፃነት፣ ዕድል	በንጉሠነገሥትዋ፣ በቀዳማዊ፣ ኃይለ፣ ሥላሴ፣ መሪነት
(5)	አርበኞች	(1) የንጉሣዊውን፣ ፈቃድ፣ የሚፈጽሙ፣ (2) የኢትዮጵያ	ድል፣ አደረጉት	የገንታቸውን፣ ለመድራር፣ የመጣውን	(1) በየተራራውና፣ በየሽሎቆው፣ ሆነው፣ (2) ፍ፣ ነመት፣ ሙሉ፣ ተዋግተው
(6)	ሁ (=እኔ)		ዋል (ሀ)	ሀ (=አንተ)	ትናንት፣ ስፈልግ(ሀ)

ድርብ፣ ዕረፍተ ነገር

በአንድ፣ ሙሉ፣ ንግግር፣ ውስጥ፣ ከአንድ፣ የሚበልጥ፣ የአንቀጽ፣ ቃል፣ የሚገኝበትና፣ ሐረግ፣ የረዘመ፣ ሲሆን፣ ድርብ፣ ዕረፍተ ነገር፣ ይባላል = ይሁን፣ እንጂ፣ የአንቀጽ፣ ቃል፣ በሙስተግምር፣ ከማስረጃነት፣ የታገደ፣ መሆን፣ እለበት =

አጅ፣ - የዕረፍ፣ ልጅ፣ ጻዊት፣ የአግቢአብሔር፣ መንፈስ፣ ያደረበትና፣ ኃይል፣ የተሰጠው፣ ጀግና፣ ስለነበረ፣ ፍልስጥኤማዊውን፣ ጎልያድን፣ በወንጭ፣ ድንጋይ፣ መትቶ፣ ገደለው፣ ራሱንም፣ በዕይፍ፣ ቆረጠው =

እነሆ፣ በዚህ፣ በተሰጠው፣ ማስረጃ፣ የነገሩ፣ ፍሬ፣ ጻዊት፣ ጎልያድን፣ ገደለ፣ ራሱንም፣ ቆረጠ፣ የሚለው፣ ቃል፣ ነው፣ የተረው፣ ግን፣ ተሳሳቢና፣ መሙሊያ፣ ወይም፣ ተጨማሪ፣ ነው፣ ድርብ፣ መበሉም፣ ስለዚህ፣ ነው።

ድርብርብ፣ ዕረፍተ ነገር

ተሳሳቢው፣ ሲረዝምና፣ ራሱን፣ የቻለው፣ ዕረፍተ ነገር፣ በአጻጋሚ፣ መስተግምር፣ እየተነበበረና፣ በዋዌ፣ እየተደጋገመ፣ ሲነገር፣ «ድርብርብ፣ ዕረፍተ ነገር፣ ይባላል = ይሁንና፣ የንግግሩ፣ ባለቤት፣ ያው፣ የፈተኛው፣ ሆኖ፣ በዋዌ፣ እንዲተሳለፍ፣ መሆን፣ ይገባዋል =

አጅ፣ «የዕረፍ፣ ልጅ፣ ጻዊት፣ በጉልግላነቱ፣ የበጎች፣ ጠባቂ፣ ላለ፣ እስራኤል፣ በፍልስጥኤማዊያን፣ ጭፍሮች፣ እንደ፣ ተከበቡ፣ ባየ፣ ጊዜ፣ የሚጠብቃዎትን፣ በጎች፣ ለሌላ፣ ጠባቂ፣ ትቶ፣ ወደ፣ እስራኤል፣ ሰፈር፣ ሄደ፣ በእስራኤል፣ ንጉሥ፣ በሳኦል፣ ፊት፣ የጀግንነት፣ ቃሉን፣ ከሰጠ፣ በኋላም፣ ፍልስጥኤማዊ፣ ጎልያድ፣ ምንም፣ እንኳ፣ ጥሩር፣ ለብሰ፣ የኖሰ፣ ቀር፣ ደፍቶ፣ ሰይፍ፣ ይዘ፣ ቢጭየው፣ የአሸናፊውን፣ የአግቢአብሔርን፣ ስም፣ ጋሻ፣ ከለላ፣ አድርጎ፣ በወንጭ፣ ድንጋይ፣ ከግምባሩ፣ ላይ፣ መታው፣ ሰይፍንም፣ ከአርቱ፣ አውጥቶ፣ ትብቸውን፣ ቆረጠው =»

እነሆ፣ በዚህ፣ ዕረፍተ ነገር፣ ፍሬ፣ ነገሩ፣ ጻዊት፣ ወደ፣ እስራኤል፣ ሰፈር፣ ሄደ፣ ጎልያድን፣ በድንጋይ፣ መታው፣ ትብቸውን፣ ቆረጠው፣ የሚለው፣ ቃል፣ ነው፣ የተረው፣ ግን፣ ተሳሳቢና፣ ተጨማሪ፣ ነው።

ስለዚህም፣ ተሳሳቢና፣ የአንቀጽ፣ ቃል፣ በዋዌ፣ ተደጋግሞ፣ በጅ፣ ባለቤት፣ ሲነገር፣ ድርብርብ፣ ዕረፍተ ነገር፣ ተብሎ፣ ይጠራል።

ድርብና፣ ድርብርብ፣ ዕረፍተ ነገር፣ በየሐረጉ፣ እየተመደበ፣ የመተንተን፣ ሰሌዳ፣ ይደረግለታል = የአተናተኑም፣ ሥርዓት፣ ካሁን፣ በሬት፣ ስለ፣ ነጠላ፣ ዕረፍተ ነገር፣ ካሳየው፣ ምሳሌ፣ ይልቅ፣ የተጠነቀቀና፣ በልዩ፣ ልዩ፣ ምጻቤ፣ የተጻፈ፣ መሆን፣ አለበት = የሕፃናትን፣ አእምሮ፣ እንዳያሰለች፣ በማለት፣ ሰሌዳውን፣ አሁን፣ በዚህች፣ በትንሽዋ፣ መጽሐፋችን ከመጻፍ፣ ታግሠናል =

ገጽ 168 ገጽ 168

(ሀ) ዐረፍተ ፡ ነገር ፡ ምን ፡ ማለት ፡ ነው ፡ ? — የዐረፍተ ፡ ነገር ፡ ስልቱ ፡ ወይም ሳይነቱ ፡ ስንት ፡ ነው ፡ ? — ከያይነቱ ፡ ሸ ፡ ሸ ፡ ምሳሌ ፡ አምጣ ።

(ለ) ዐረፍተ ፡ ነገር ፡ የሚሆነው ፡ እንዴት ፡ ያሉ ፡ ቃላት ፡ ሲገኙበት ፡ ነው ፡ ? በሌሎች ፡ የሚሆነው ፡ እንዴት ፡ ያለ ፡ ቃል ፡ ነው ፡ ? ባለቤት ፡ ለዐረፍተ ፡ ነገር ፡ ምን ፡ ሥራ ፡ ይይዝላታል ፡ ? — ለዐረፍተ ፡ ነገር ፡ የአንቀጽ ፡ ጥቅሙ ፡ ምንድን ፡ ነው ፡ ?

(ሐ) ዐረፍተ ፡ ነገር ፡ እንዴት ፡ ሆኖ ፡ በንኡስ ፡ ክፍል ፡ ይከፈላል ፡ ? — ሐረግ ፡ ማለት ፡ ትርጓሜው ፡ ምንድን ነው ፡ ? — ንኡስ ፡ ሐረግ ፡ የተባለውን ፡ በምሳሌ ፡ አሳይ። ፲ ፡ ዐረፍተ ፡ ነገሮችን ፡ ለምሳሌ ፡ ጻፍ ። እነርሱንም ፡ በዐቢይ ፡ ሐረግና ፡ በንኡስ ፡ ሐረግ ፡ ለመክፈል ፡ ይቻላል ፡ እንደሆነ ፡ እየለየህ ፡ አመልክት ።

(መ) ነጠላ ፡ ዐረፍተ ፡ ነገር ፡ እንዴት ፡ እንደሆነ ፡ ፩ ፡ ምሳሌ ፡ ጻፍ ። እነርሱንም ፡ በመተንተኛ ፡ ሰሌዳ ፡ ከየስፍራው ፡ እያስገባህ ፡ ጻፍ ። ድርብ ፡ ወይም ፡ ድርብርብ ፡ የሚባለው ፡ ዐረፍተ ፡ ነገር ፡ እንዴት ፡ እንደሆነ ፡ በምሳሌ ፡ አስረጻ።

(ው) ከዚህ ፡ በታች ፡ ከተጻፉት ፡ ዐረፍተ ፡ ነገሮች ፡ በሌሎችንና ፡ ዘርፍን ፡ ወይም ፡ ተቀጣይን ፡ እንደዚህ ፡ ደግሞ ፡ አንቀጽንና ፡ ተሳቢን ፡ ተውላክ ፡ ግጥሜ ፡ መሙሊያ ፡ የተባለውንም ፡ በየግብሩ ፡ እየለየህ ፡ አመልክት ።

የሰው ፡ ልጆች ፡ የሚኖሩበት ፡ ምድር ፡ በጠቀላላው ፡ ዓለም ፡ ተብላ ፡ ትጠራለች ። — ዓለም ፡ በጅ ፡ ታላላቅ ፡ ክፍሎች ፡ ትከፈላለች ። — ከጅቱ ፡ የዓለም ፡ ክፍሎች ፡ አንደኛው ፡ አፍሪካ ፡ ወይም ፡ አፍሪቃ ፡ ይባላል ። — በአፍሪካ ፡ ምሥራቅ ፡ ኢትዮጵያ ፡ የምትባል ፡ አገር ፡ ትገኛለች ። — በቀድሞ ፡ ዘመን ፡ ወርደና ፡ ቁመቷ ፡ በጣም ፡ ሰፊ ፡ ነበር ። — ኢትዮጵያ ፡ በዳር ፡ ዘመን ፡ ባለ ፡ አርባ ፡ አህጉር ፡ ነበረች ። — በአጼ ፡ ካሌብ ፡ ጊዜ ፡ በጸጸ ፡ አህጉር ፡ ተከፍላለች ፡ ነበር ። — ኢትዮጵያ ፡ በአሁኑ ፡ ዘመን ፡ በ፲፪ ፡ ቃላቶች ፡ አህጉር ፡ ተከፍላለች ። በዳር ፡ ዘመን ፡ የኢትዮጵያ ፡ የባሕር ፡ ጠረፎች ፡ ዋነኞቹ ፡ ምድር ፡ ዘይላ ፡ ናቸው ። በምድቅ ፡ አጠገብ ፡ ቀድሞ ፡ ድኸኖ ፡ የሚባል ፡ ዋና ፡ ጠረፍ ፡ ነበር ። — የኢትዮጵያ ፡ ንጉሥ ፡ አጼ ፡ ካሌብ ፡ ወታደሮቹን ፡ ወደ ፡ የመን ፡ ግዛቱ ፡ ወደ ፡ ናግራን ፡ ከተማ ፡ ሲልክ ፡ የነበረበት ፡ ጠረፍ ፡ ይህ ፡ ድኸኖ ፡ ነው ። አጼ ፡ ካሌብ ፡ መርከቦች ፡ ነበሩት ፡ በሁኑ ፡ ዘመን ፡ ከ፲፪ ፡ የኢትዮጵያ ፡ አህጉር ፡ ሐረር ፡ የተባለው ፡ ክፍለ ፡ ሀገር ፡ በጣም ፡ ሰፊ ፡ ነው ። በምሥራቃዊ ፡ ደቡብ ፡ በኩል ፡ ውጋይን ፡ የተባለ ፡ ሰፊ ፡ አውራጃ ፡ ይገኝበታል ። በውጋይን ፡ ሰጣንና ፡ ከርቤ ፡ መጫ ፡ ከገዛቱ ፡ ላይ ፡ እየተቀረፈ ፡ ይለቀማል ። — ያገሩ ፡ ሰዎች ፡ በዘላንነት ፡ የሚኖሩ ፡ የውጋይን ፡ ልጆች ፡ ናቸው ። — ከውጋይን ፡ ስለተወለዱ ፡ ውጋይኖች ፡ ይባላሉ ። በውጋይን ፡ ውስጥ ፡ ወልቀል ፡ የሚባል ፡ ስፍራ ፡ ይገኛል ። — ሀርሱም ፡ ከመቶ ፡ የሚባለው ፡ የውሀ ፡ ጉድጓዶች ፡ ይገኙበታል ። እነዚህ ፡ የውሀ ፡ ጉድጓዶች ፡ በዳር ፡ ዘመን ፡ የተቋረፉ ፡ ናቸው ። የጉድጓዶቹ ፡ ጥልቀት ፡ በአንጻንጻ፡ ላይ ፡ እስከ ፡ ፪ ፡ ከንድ ፡ ይረገማል ። — እነዚህን ፡ ጉድጓዶች ፡ ያስቆፈሩ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሥ ፡

አጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ናቸው ፡ ብለው ፡ በላገርቹ ፡ ውጋይኖች ፡ ይተርካሉ ። ወልቀል ፡ በጎጃም ፡ ሸ፪ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፳፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ለተደረገው ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ለኢጣሊያ ፡ ግጭት ፡ ምክንያት ፡ የሆነው ፡ ስፍራ ፡ ነው ። በውጋይን ፡ ወንዝ ፡ በዋቢ ፡ ሸባል ፡ ጻር ፡ ለጻር ፡ በአርባ ፡ የሚኖሩ ፡ ልዩ ፡ ዘርፎች ፡ ይገኛሉ ። እነርሱም ፡ በአጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ዘመን ፡ የተመሩ ፡ ገዢዎችና ፡ ዘላኛች ፡ መሆናቸው ፡ ይተረክላቸዋል ።

ምዕራፍ ፡ ፲፩ ።

የቃላት ፡ አገባብ ።

መግለጫ ፡

ቃላት ፡ በንግግር ፡ ተሰክክተው ፡ እንድ ፡ ዐረፍተ ፡ ነገርን ፡ ለመሆን ፡ እንዴት ፡ እንደሚችሉ ፡ የምናስታውቅበት ፡ የሰዋሰሙ ፡ ክፍል ፡ አገባብ ፡ ይባላል ።

በአገባብ ፡ ሶስት ፡ ዋናች ፡ ነገሮች ፡ ይገኙበታል ።

- 1. ተስማሚውን ፡ መወሰን ፡
2. ተላላቢውን ፡ መወሰን ፡
3. ቅደም ፡ ተከተሉን ፡ መወሰን ፡

ተስማሚውን ፡ መወሰን ፡ ማለት ፡ አንድና ፡ ብዙን ፡ ሴትና ፡ ወንድን ፡ ፋቅና ፡ ቅርብን ፡ መለየት ፡ ነው ። ተላላቢን ፡ መወሰን ፡ ማለት ፡ አንዱ ፡ ቃል ፡ በሌላው ፡ ላይ ፡ የሚሠለጥንበትን ፡ አኳኋን ፡ በየሙያው ፡ ማደራጀት ፡ ነው ። — ቅደም ፡ ተከተልን ፡ መወሰን ፡ ማለት ፡ ቃላት ፡ በዐረፍተ ፡ ነገር ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙበትን ፡ ስፍራንና ፡ ተራ ፡ መለየት ፡ ነው ።

ባለቤትና ፡ አንቀጽ ።

ባለቤትና ፡ አንቀጽ ፡ በቁጥርም ፡ በጾታም ፡ በመደብም ፡ መመለሰል ፡ አለባቸው ።

(ሀ) ባለቤቱ ፡ ተባዕታይ ፡ ቢሆን ፡ አንቀጹም ፡ ተባዕታይ ፡ መሆን ፡ አለበት ። ባለቤቱ ፡ አንስታይ ፡ ቢሆን ፡ አንቀጹም ፡ አንስታይ ፡ መሆን ፡ አለበት ። (ለ) ባለቤት ፡ በነጠላ ፡ ቁጥር ፡ ቢነገር ፡ አንቀጹም ፡ በነጠላ ፡ ቁጥር ፡ መነገር ፡ አለበት ። (ሐ) አንቀጹ ፡ በተነገረበት ፡ መደብ ፡ ባለቤቱም ፡ ተስማሚ ፡ መሆን ፡ አለበት ።

Table with 2 columns: አጅ (Left) and ያልታረመ (Right). Rows list grammatical terms like የታረመ ፡ ንግግር ፡ ገግግነህ ፡ መጣ ፡ ገግግነሽ ፡ መጣች ፡ ከበደ ፡ መጣ ፡ ከበደና ፡ ገግግነህ ፡ መጣ ፡ እኔ ፡ መጣሁ ፡ አንተ ፡ መጣህ ፡ እርሱ ፡ መጣ ፡

የአንቀጽ ፡ ተሳቢ ፡

የአንቀጽ ፡ ተሳቢ ፡ ሁሉ ፡ ጊዜ ፡ ከአንቀጽ ፡ በፊት ፡ ከባለቤት ፡ በኋላ ፡ ይገባል ። ይኸውም ፡ ርዳዊት ፡ ጎልያድን ፡ ገደለል ፡ ይላል ፡ ማለት ፡ ነው ። ተሳቢ ፡ እንደ ፡ ባለቤት ፡ ሁሉ ፡ ዘርፍ ፡ ቅጽል ፡ እያስከተለ ፡ ሊነገር ፡ ይችላል ። አገባቡም ፡ ከላይ ፡ ስለባለቤት ፡ እንደተነገረው ፡ ዳይንት ፡ ነው ። (ቁ. 299 ፡ እይ ፡)

ተሳቢው ፡ በገቢር ፡ አንቀጽ ፡ የሚገዛ ፡ በሆነ ፡ ጊዜ ፡ “ን” ፡ የሚል ፡ መጥቀሻ ፡ ይጨምርበታል ። ተሳቢውም ፡ ባለ ፡ ዘርፍ ፡ ወይም ፡ ባለቅጽል ፡ ሲሆን ፡ መጥቀሻው ፡ “ን” አንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ በዋናው ፡ ቃል ፡ ላይ ፡ መሆኑ ፡ ቀርቶ ፡ በዘርፉ ፡ ወይም ፡ በቅጽሉ ፡ ላይ ፡ ይሆናል ። ዘርፉ ፡ ወይም ፡ ቅጽሉ ፡ ሌላ ፡ ተዋጣይ ፡ ቢኖረው ፡ ግን ፡ መጥቀሻው ፡ “ን” በሁሉም ፡ ላይ ፡ ሲገባ ፡ ይገኛል ። ሁሉንም ፡ በሚከተለው ፡ እናሳያለን ።

- አጅ ፡ ዠማነህ ፡ ልብስን ፡ ለበሰ ።
- ዠማነህ ፡ ነጭ ፡ ልብስን ፡ ለበሰ ።
- ዠማነህ ፡ ነጩን ፡ ልብሱን ፡ ለበሰው ።
- ዠማነህ ፡ የከበደን ፡ መጽሐፍ ፡ ወሰደ ።
- ፈርዖን ፡ የያዕቆብን ፡ ልጅ ፡ ዮሴፍን ፡ አከበረ ።

በነጠላ ፡ ቁጥር ፡ የሆነ ፡ ስም ፡ ወይም ፡ ተውላጠ ፡ ስም ፡ በዋይ ፡ ተጫፍሮ ፡ በተነገረ ፡ ጊዜ ፡ ማሰሪያ ፡ አንቀጽ ፡ የብዙ ፡ መሆን ፡ አለበት ። ይኸውም ፡ ያዕቆብና ፡ ዮሐንስ ፡ መጡ ፡ ቢል ፡ እንጂ ፡ ያዕቆብና ፡ ዮሐንስ ፡ መጣ ፡ አይልም ፡ ማለት ፡ ነው ።

ከግብር ፡ ስሞች ፡ ወገን ፡ አንዳንዶቹ ፡ በዋይ ፡ ተጫፍረው ፡ ሳለ ፡ በነጠላ ፡ አንቀጽ ፡ ሲነገሩ ፡ ይገኛሉ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በምሥጢር ፡ ተጫፋሪዎች ፡ አይደሉም ። ለምሳሌ ፡ “ተድላና ፡ ደስታ ፡ በቤታችን ፡ በዛ” ፡ ተብሎ ፡ በተነገረ ፡ ጊዜ ፡ ምሥጢሩ ፡ ተድላ ፡ ከደስታ ፡ ጋር ፡ በቤታችን ፡ በዛ ፡ ማለት ፡ ነው ።

ተውላጠ ፡ ስም ፡

ተውላጠ ፡ ስም ፡ ምትክ ፡ የሚሆንለትን ፡ ስም ፡ በጸታም ፡ በቁጥርም ፡ በመደብም ፡ መምሰል ፡ አለበት ።

- አጅ ፡— በላይነህ ፡ ወዴት ፡ ነው ፡ ?— አርሱ ፡ ከቤት ፡ ነው ።
- ወርቅነሽ ፡ ምን ፡ ትወራለች?— አርሰዋ ፡ ትማራለች ።
- ልጆች ፡ ምን ፡ ያደርጋሉ?— እነርሱ ፡ ይጫወታሉ ።

ተውላጠ ፡ ስሞች ፡ እርስ ፡ በርላቸው ፡ ወይም ፡ ከስም ፡ ጋር ፡ በዋይ ፡ ተጫፍረው ፡ በተነገሩ ፡ ጊዜ ፡ አንቀጻቸው ፡ በሚከተለው ፡ ደንብ ፡ ይነገራል ።

(ሀ) ከተጫፋሪቹ ፡ አንዱ ፡ የመጀመሪያው ፡ መደብ ፡ ተውላጠ ፡ ስም ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ አንቀጽ ፡ የመጀመሪያው ፡ መደብ ፡ የብዙ ፡ ቁጥር ፡ መሆን ፡ አለበት ።

- አጅ ፡ እኔና ፡ አንተ ፡ (ወይም ፡ እንተና ፡ እኔ ፡) ጓደኞች ፡ ነን ።
- እኔና ፡ እርሱ ፡ እንማራለን ።
- እኔና ፡ ከበደ ፡ እንጫወታለን ።

(ለ) ከተጫፋሪቹ ፡ አንዱ ፡ የጀግኖች ፡ መደብ ፡ ተውላጠ ፡ ስም ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ (ነገር ፡ ግን ፡ የመጀመሪያው ፡ መደብ ፡ ተውላጠ ፡ ስም ፡ ባይኖር ፡ ነው ፡) አንቀጽ ፡ የጀግኖች ፡ መደብ ፡ የብዙ ፡ እንዲሆን ፡ ያስፈልጋል ።

- አጅ ፡ አንተና ፡ እርሱ ፡ (ወይም ፡ እርሱና ፡ አንተ ፡) ነገ ፡ እንድትመጡ ።
- አንቺና ፡ እርሰዋ ፡ ትምህርታችሁን ፡ አጥኑ ።
- አንቺም ፡ እርሱም ፡ ወደ ፡ ቤታችሁ ፡ ሂዱ ።
- አንተና ፡ ከበደ ፡ ነገ ፡ ልብላችሁን ፡ እንድታጥቡ ፡ ይሁን ።

(ሐ) ተጫፋሪዎቹ ፡ በጀግኖች ፡ መደብ ፡ ያሉት ፡ ተውላጠ ፡ ስሞች ፡ ወይም ፡ ስሞች ፡ ብቻ ፡ የሆኑ ፡ እንደሆኑ ፡ ግን ፡ ያው ፡ የጀግኖች ፡ መደብ ፡ አንቀጽ ፡ በብዙ ፡ ይነገራል ።

- አጅ— እርሱም ፡ እርሰዋም ፡ የአንድ ፡ አገር ፡ ስሞች ፡ ናቸው ።
- እርሱና ፡ ከበደ ፡ ጨዋታን ፡ ይወዳሉ ።

የአክብሮት ፡ ቃል ፡ በሚነገበት ፡ ጊዜ ፡ «አንተ ፡ አንቺ ፡» በማለት ፡ ፈንታ ፡ እርሰዎ ፡ ይላል ። አንቀጽ ፡ ግን ፡ የሶስተኛው ፡ መደብ ፡ የብዙው ፡ ይሆናል ። ይኸውም ፡ እርሰዎ ፡ መጡ ፡ ይላል ፡ ማለት ፡ ነው ።

«እርሱ ፡ እርሰዋ ፡» በማለት ፡ ፈንታ ፡ ስለ አክብሮት ፡ እርሳቸው ፡ ተብሎ ፡ ይነገራል ። አንቀጽም ፡ እንደራሳቸው ፡ የጀግኖች ፡ መደብ ፡ የብዙው ፡ ነው ። ይኸውም ፡ እርሳቸው ፡ መጡ ፡ ይላል ፡ ማለት ፡ ነው ።

«እነርሱ ፡» የሚለው ፡ ተውላጠ ፡ ስም ፡ በአክብሮት ፡ ሲሆን ፡ እነእርሳቸው ፡ ተብሎ ፡ ይነገራል ። አንቀጽም ፡ እንደዚያው ፡ እንደራሳቸው ፡ ነው ።

ማስገንዘቢያ ፡ የአክብሮት ፡ ቃል ፡ በሸዋ ፡ አማርኛ ፡ ጥቂት ፡ ተለይቶ ፡ ይገኛል ። ይኸውም ፡ በልማድ ፡ ምንም ፡ እንኳ ፡ ጸያፍ ፡ መስሎ ፡ በታይ ፡ ሥረ ፡ ነገሩን ፡ የተከተለ ፡ ስለሆነ ፡ አንዳንድ ፡ መምህራን ፡ ጸያፍ ፡ አይሆንም ፡ ብለው ፡ ይቀበሉታል ። «አንተ ፡ አንቺ ፡» የሚለውን ፡ አንተ ፡ ይላል ። አንተታ ፡ የሚባለውም ፡ ሥረዩ ፡ ቃል ፡ ከዚህ ፡ ይገኛል ። አንቀጽም ፡ ያው ፡ የራሱ ፡ መደብ ፡ ይነገርለታል ።

- አጅ ፡ አንቱ ፡ ምን ፡ ታደርጋለሁ ። አንቱ ፡ መጽሐፉን ፡ አንሁ ።

ቅጽል =

ቅጽል፡ በባለቤት፡ ወይም፡ በተሳቢ፡ ወይም፡ በዘርፍ፡ ላይ፡ እየተወሰነ፡ ይገባል። በቀጥር፡ ከሚጨመርበት፡ ቃል፡ ጋር፡ መመሳሰል፡ ይገባል። በጸታ፡ ግን፡ ግሣዊ፡ ቅጽል፡ ወይም፡ ግዕዝ፡ ቀመስና፡ ግዕዝ፡ አስተኔ፡ ቅጽል፡ ክልሉን፡ በቀር፡ ባለቤቱን፡ ለመምሰል፡ ግዴታ፡ የለበትም። ይኸውም፡ ሌትንና፡ ወንድን፡ አይለይም፡ ማለት፡ ነው። ግዕዝ፡ ቀመስ፡ የሚባለው፡ ከግዕዝ፡ የተወረሰ፡ ቃል፡ ነው። ግዕዝ፡ አስተኔ፡ የሚባለው፡ ግን፡ ቃሉ፡ ከግዕዝ፡ የተገኘ፡ ሳይሆን፡ በግዕዝ፡ ደንብ፡ የሚገኘር፡ ሲሆን፡ ነው።

አጅ፡ (ሀ) የዓይነትና፡ የግብር፡ ቅጽል = አጅ፡ (ለ) ግዕዝ፡ ጠቀሱ፡ ወይም፡ (አስተኔ) ቅጽል

ነጠላ፡	ብዙ፡	ነጠላ፡	ብዙ፡
ተወ.) ቀይ፡ በሬ	ቀዮች፡ በሬዎች	ርገርገ፡ አባት	ርገርገች፡ አባቶች
አገ.) ቀይ፡ ላም	ቀዮች፡ ላሞች	ርገርገት፡ እናት	ርገርገኙች፡ እናቶች
ተወ.) አውነተኛ፡ አባት	አውነተኞች፡ አባቶች	መንፈሳዊ፡ ወንድም	መንፈሳዊያን፡ ወንድሞች
አገ.) አውነተኛ፡ እናት	አውነተኞች፡ እናቶች	መንፈሳዊት፡ እገት	መንፈሳዊያት፡ እገቶች
ተወ.) ክፍ፡ ወንድም	ክፍዎች፡ ወንድሞች	እንግሊዛዊ፡ ሐኪም	እንግሊዛዊያን፡ ሐኪሞች
አገ.) ህፉ፡ እገት	ህፍዎች፡ እገቶች	እንግሊዛዊት፡ ሐኪም	እንግሊዛዊያት፡ ሐኪሞች

እነሆ፡ ከዚህ፡ በላይ፡ (ሀ)፡ በተባለው፡ ማስረጃ፡ የአማርኛው፡ ቅጽል፡ የፊትንና፡ የወንድን፡ ጸታ፡ ሳይሰይ፡ ገብቷል። ይኸውም፡ ቀይ፡ በሬ፡ ቀይ፡ ላም፡ ተብሏል፡ ማለት፡ ነው። አንዳንድ፡ ሰዎች፡ ጸታውን፡ ለመለየት፡ ቀይት፡ ላም፡ ያሰኛል። ብለው፡ ይደነግጋሉ። ቢሆንም፡ አብዛኛው፡ ልማድ፡ ሲያጸድቀው፡ አይገኝም። (ለ) በተባለው፡ ማስረጃ፡ ግዕዝ፡ ቀመስ፡ የሆነው፡ ቅጽል፡ «መንፈሳዊ፡ መንፈሳዊት፡ እያለ፡ የሌትንና፡ የወንድን፡ ጸታ፡ ለይቶ፡ አሳድቷል።

ቅጽል፡ የማንጻጸር፡ ወይም፡ የማወጃደር፡ ደረጃ፡ እንዳለው፡ ካሁን፡ በሬት፡ አስታውቀናል፡ (ተ፡ ቁ፡ 117፡ እይ) ከእርሱም፡ በቀር፡ ሌላ፡ ማንጻጸፊያ፡ አለ። ይኸውም፡ ክፍ፡ ብሎ፡ የክፍ፡ ክፍ፡ ደግ፡ ብሎ፡ የደግ፡ ደግ፡ ፈጣን፡ ብሎ፡ የፈጣን፡ ፈጣን፡ ይላል፡ ማለት፡ ነው።

የማግረጥንና፡ የማመሳሰልን፡ ግብር፡ ለመግለጽ፡ በተፈለገ፡ ጊዜ፡ ቀያይ፡ ጥቋቀር፡ አጫጭር፡ ተብሎ፡ ይነገራል። ይህን፡ የመሳሰለው፡ ቃል፡ አማራጭ፡ ይባላል። እንጂ፡ አብገር፡ እንዳልሆነ፡ ተመልክት።

አጅ፡ ቀይ፡ በሬ	ቀዮች፡ በሬዎች	ቀያይ፡ በሬ	ቀያዮች፡ በሬዎች
ደግ፡ ሰው	ደጎች፡ ሰዎች	ደጋግ፡ ሰው	ደጋጎች፡ ሰዎች
አጭር፡ ፈረስ	አጭሮች፡ ፈረሶች	አጫጭር፡ ፈረስ	አጫጭሮች፡ ፈረሶች

«ቀያይ፡ ደጋግ፡ አጫጭር፡» . . . እኒህን፡ የመሰሉ፡ ቃላት፡ ምንም፡ እንኳ፡ በዘልማድ፡ የብዙ፡ ቁጥር፡ ቢመሰሉ፡ መደባቸው፡ ከነጠላ፡ ቁጥር፡ መሆኑን፡ እንወስናለን።

አኅዝ፡ ቅጽል፡ ከ፩፡ በላይ፡ ሲሆን፡ የብዙ፡ ቅጽል፡ መሆን፡ ይገባል። ዳሩ፡ ግን፡ የብዙው፡ ቁጥር፡ አኅዝ፡ ለነጠላ፡ ስም፡ ቅጽል፡ እየሆነ፡ ተለምዶ፡ ስለ፡ ኖረ፡ ይህ፡ አዲሱ፡ ውሳኔ፡ ስሚታውን፡ ሳያስቅቀው፡ አይቀርም። የሚከተለውን፡ ምሳሌ፡ ተመልክት።

በልማድ፡ የኖረው፡	አዲሱ፡ ውሳኔ፡
ኢየሱስ፡ በጅ፡ እንጅሬና፡ በዪ፡ ዓሣ፡ ጅ፡ ሺህ፡ ሰውን፡ አጠገበ።	ኢየሱስ፡ በጅ፡ እንጅሮችና፡ በዪ፡ ዓሣች፡ ጅ፡ ሺህ፡ ሰዎችን፡ አጠገበ።
ዪ፡ ፈረስ፡ በግ፡ ብር፡ ገዛሁ።	ዪ፡ ፈረሶችን፡ በግ፡ ብርች፡ ገዛሁ።
ዪ፡ ልብስ፡ ያለው፡ አንዱን፡ ለሌለው፡ ይስጥ።	ዪ፡ ልብሶች፡ ያሉት፡ አንዱን፡ ለሌለው፡ ይስጥ።
ዪ፡ አግር፡ እለኝ፡ ብሎ፡ ከዪ፡ ዛፍ፡ ላይ፡ የሚወጣ፡ የለም።	ዪ፡ አግሮች፡ አሉኝ፡ ብሎ፡ ከዪ፡ ዛፍች፡ ላይ፡ የሚወጣ፡ የለም።

ማስገንዘቢያ፡ አዲሱ፡ ውሳኔ፡ በወጣቶች፡ ዘንድ፡ እስኪሰመድ፡ ድረስ፡ በልማድ፡ እንደኖረው፡ ሆኖ፡ ቢጻፍ፡ ከጻፍ፡ አይቋጠርም።

ውስጠ፡ ብዛት፡ ያላቸው፡ ቅጽሎች፡ ቃላቸውን፡ ሳይለውጡ፡ ለነጠላ፡ ወይም፡ ለብዙ፡ ቅጽል፡ እየሆኑ፡ ይገባሉ። ከእነርሱም፡ ጥቂቶቹን፡ በሚከተለው፡ እናሳያለን።

ሁሉ። — እነሆ፡ ዓለም፡ ሁሉ፡ ተከተለው፡ (ነጠላ፡ ቁ.)

ሰዎች፡ ሁሉ፡ ለትምህርቱ፡ ይሳሳሉ። (የብዙ፡ ቁ.)

አንዳንድ። — አንዳንድ፡ ልጅ፡ ጨዋታን፡ ብቻ፡ ይወድዳል፡ (ነጠላ፡ ቁ.)

አንዳንድ፡ ልጆች፡ ለትምህርት፡ ይተጋሉ። (የብዙ፡ ቁ.)

ተውሳክ፡ ግሥ።

ተውሳክ፡ ግሥ፡ አብዛኛውን፡ ጊዜያት፡ ከሚገልጸው፡ ቃል፡ ሳይርቅ፡ በአጠገብ፡ እየሆነ፡ ይገባል። ተውሳክ፡ ግሥ፡ የቁጥር፡ የጸታ፡ ሥርዓት፡ የለውም። ያው፡ አንዱ፡ ቃል፡ ለወንድ፡ ወይም፡ ለሴት፡ ጸታ፡ በነጠላ፡ ወይም፡ በብዙ፡ ቁጥር፡ ለሚገኘር፡ አንቀጽ፡ መግለጫ፡ ይሆናል።

አጅ፡ ከዐደ፡ ክፋኛ፡ ታላቅ፡

ተዋቦች፡ ክፋኛ፡ ታላቅ፡

ከዐደና፡ ተዋቦች፡ ክፋኛ፡ ታላቅ፡

— 312 —

መስተዋድድ፡

መስተዋድድ፡ በስሞች፡ ወይም፡ ስሞችን፡ መስሰው፡ በሚነገሩ፡ ቃላት፡ ላይ፡ እየተጫነ፡ በተነገረ፡ ጊዜ፡ ስሞችን፡ ተሳቢ፡ ወይም፡ ተገዥ፡ ያደርጋቸዋል። መስተዋድድ፡ በሚገዛቸው፡ ቃላት፡ በመነሻ፡ ወይም፡ በመነሻና፡ በመድረሻ፡ እየገባ፡ ይነገራል።

አጅ፡ እርሱ፡ ወደ፡ ጎንደር፡ ሄደ፡

እርሱ፡ በወንበር፡ ላይ፡ ተቀመጠ።

— 313 —

ቅርብና፡ ሩቅ።

ቅርብና፡ ሩቅ፡ የሚባሉት፡ አመልካቾች፡ ቅጽሎች፡ “ይህ፡ ይህች፡ ያ፡ ያች” የሚገለጹባቸው፡ ቃሎች፡ ናቸው። “ይህ—ይህች” የቅርብ፤ “ያ፡ ያች” የሩቅ፡ ቅጽሎች፡ (ወይም፡ አገባቦች) ይባላሉ። እነዚህ፡ ቃላት፤ (ሀ) በባለቤት፡ ላይ፡ ሲቀጸሉ፡ ወይም፡ በቂ፡ ሆነው፡ በባለቤት፡ ስፍራ፡ ሲነገሩ፡ ማሰሪያ፡ አንቀጽቸው፡ ከገኛው፡ መደብ፡ ግሥ፡ ይገኛል። (ለ) በተሳቢ፡ ላይ፡ ሲቀጸሉ፡ ወይም፡ በቂ፡ ሆነው፡ በተሳቢነት፡ ሲነገሩ፡ ግን፡ በማንኛውም፡ የግሥ፡ መደብ፡ ያሳስራሉ። የሚከተለውን፡ ማስረጃ፡ ተመልከት።

አጅ፡ (ሀ)	አጅ፡ (ለ)		
ይህ፡ በፊ፡	ይህን፡ ወይም፡ ያን፡	መጽሐፍ፡	ተጽፎአለው፡ (ተጽረፍል፡)
ያ፡ በፊ፡			ተጽረፍል፡ (ተጽረፍል፡)
ይህች፡ ላም፡	ይህችን፡ ወይም፡ ያችን፡	መጽሐፍ፡	ተጽረፍል፡
ያች፡ ላም፡			ተጽረፍል፡

እነሆ፡ (ሀ) በተባለው፡ ማስረጃ፡ ማሰሪያ፡ አንቀጽ፡ የገኘው፡ መደብ፡ ግሥ፡ ብቻ፡ ሆኖአል። (ለ) በተባለውም፡ ማስረጃ፡ በማንኛውም፡ የግሥ፡ መደብ፡ ሲያሳስር፡ እንደሚችል፡ አስረድተናል።

— 314 —

ቅርብና፡ ሩቅ፡ በአመልካች፡ ቅጽል፡ ክፍል፡ ወይም፡ አመልካቹ፡ ቅጽል፡ በወደቀበት፡ ቃል፡ ላይ፡ ብቻ፡ ይታወቃል። በተውላጠ፡ ስምና፡ በግሥ፡ መደቦች፡ ላይ፡ ግን፡ ቅርብና፡ ሩቅ፡ የለም። በዘልማድ፡ “አንተ፡ አንቺ” የሚያሰኘው፡ ተውላጠ፡

ስምና፡ የግሥ፡ መደብ፡ የቅርብ፡ እርሱ፡ እርሱም፡ የሚያሰኘው፡ ተውላጠ፡ ስምና፡ የግሥ፡ መደብ፡ የሩቅ፡ ተብሎ፡ ይነገር፡ ነበር። ዳሩ፡ ግን፡ እንዲህ፡ አይደለም፤ የቅርብም፡ የሩቅም፡ “እርሱ፡ እርሱም” በሚያሰኘው፡ በገኘው፡ መደብ፡ ብቻ፡ ይነገራል። ለዚሁም፡ አጭር፡ ማስረጃ፡ “ይህ፡ ሰው፡ ሄደ፡ ያ፡ ሰው፡ መጣ”፡ ተብሎ፡ በገኘው፡ የግሥ፡ መደብ፡ ይነገራል፡ እንጂ፡ “ይህ፡ ሰው፡ ሄደህ፡ ያ፡ ሰው፡ መጣህ”፡ ተብሎ፡ በገኘው፡ የግሥ፡ መደብ፡ አይነገርም።

ገዢ፡ መልመጃ፡

(ሀ)፡ አገባብ፡ የሚባለው፡ ምን፡ የሚደረግበት፡ ክፍል፡ ነው?—በአገባብ፡ እንደት፡ ያሉ፡ ውሳኔዎች፡ ይገኛቸዋል?—በለቤትና፡ አንቀጽ፡ እንደት፡ ባለ፡ አኳኝ፡ ይሰማሉ?—በለቤትን፡ ለማገኘት፡ ምን፡ ዓይነት፡ ጥያቄን፡ ታቀርባለህ?—

(ለ) “አኔ፡ እኛ”፡ የሚለው፡ ተውላጠ፡ ስም፡ ከሌላ፡ ቃል፡ ጋር፡ በዋዊ፡ ሲጫረር፡ ማሰሪያ፡ አንቀጽ፡ ከየትኛው፡ መደብ፡ ይሆናል?—“አንተ፡ አንቺ፡ እናንተ” የሚለውስ፡ ከሌላ፡ ቃል፡ ጋር፡ ሲጫረር፡ አንቀጽ፡ ከየትኛው፡ መደብ፡ ይሆናል?—ለዚህ፡ ነገር፡ ማስረጃ፡ የሚሆኑ፡ ዐሥር፡ ቃላትን፡ አምጣ።—ስለ፡ በለቤትና፡ ስለ፡ ተሳቢ፡ ስለ፡ ዘርፍና፡ ስለ፡ ቅጽል፡ ማስረጃ፡ የሚሆኑ፡ ጅ፡ ቃላትን፡ አቅርቦህ፡ ምሳሌውን፡ እያሰናዳህ፡ ተናገር።

ምዕራፍ፡ ፲፪።

የቃላት መወረረስ፡

— 315 —

በአንድ፡ ክፍል፡ የተነገረው፡ ቃል፡ ደግሞ፡ በሌላው፡ ክፍል፡ እየገባ፡ ሲነገር፡ ይገኛል። ይህንኑም፡ ለማስረጃት፡ ጥቂቶቹን፡ ከዚህ፡ በታች፡ በረደል፡ ተራ፡ ጽፏችን፡ በምሳሌ፡ እየገለጽን፡ እናስረዳለን።

ቃሎች፡	የንግግር ክፍሎች፡	ማስረጃ፡
ሁሉ፡	ቅጽል (የመጠን)፡ > (ስለ፡ ስም፡ የገባ)	ዓለም፡ ሁሉ፡ ተከተለው፡ (የባለቤት፡ ቅጽል) ሁሉ፡ የየራሱን፡ ጉዳይ፡ ያስበል። (በቂ፡ በለቤት፡)
>	>	ሁሉን፡ መርምሩ፡ የተሻለውንም፡ አጽኑ፡ (በቂ፡ ተሳቢ፡)
ተ. ስ.		ፈረሰኞችና፡ አገረኞች፡ ሲጫወቱ፡ ውለው፡ ሁሉም፡ ሳይሾናች፡ ገዡ።
ሆነ፡	ግሥ፡	ዘንድር፡ የጅዝመራ፡ ጊዜያት፡ ሆነ።
	መግ. (።ወይም)	ሕይወት፡ ሆነ፡ ሞት፡ በእግዚአብሔር፡ ፈቃድ፡ ነው።

ቃላት	የንግግር ክፍሎች	ማስረጃ
ሌላ	መዋ. (= በቀር)	ከመከፋፈል ሌላ የሚበልጠኝ የለም ።
ቅጽል	ቅጽል	ዛሬ ሌላ መጽሐፍን ተቀበልሁ ።
ልክ	ቅጽል	እርሱ ልክ ቃልን ይናገራል ።
ተ. ግ.	ቅጽል	እኔና እርሱ ልክ ደረሰን ።
መጀመሪያ	ቅጽል	መጀመሪያው ማዕርግ ከቡር ነው ።
	(በሰለጠኝ የገባ)	የጥበብ መጀመሪያ ለግዚአብሔርን መፍራት ነው ።
ተ. ግ.	ቅጽል	ሽማግሌ መጀመሪያ (በመጀመሪያ) ይናገራል ።
ሰለ	መዋ.	አስተማሪው ሰለ ኢትዮጵያ ይናገራል ።
መግ.	መዋ.	እርሱ ደግሞ ለደርጎ ስለተማረ ሽልማትን አገኘ ።
በቀር	መዋ.	ከብሽተኛ በቀር ሁሉም ይሥራ ።
መግ.	መዋ.	ከብሽተኛ ሲጠፋብኝ በቀር እኔ ደግሞ ነኝ ።
ብቻ	ቅጽል	እኔ ትምህርትን ብቻ አወድኻለሁ ።
ተ. ግ.	ቅጽል	ትጉህ ስለሆንህ በዚህ ብቻ ትበልጠኛለህ ።
መግ.	ቅጽል	ሲሠራው ምሪሃለሁ ብቻ ለወደፊት ተጠንቀቅ ።
ና	ግሥ (ትእዛዝ)	ወደዚህ ና ።
መግ. (አጭፋሪ)	መግ.	ከበደ ና ገማንህ ይጫወታሉ ።
ተ. ግ. (በዝ)	ተ. ግ.	ቤተን ከፈተና (ከፍቶ) ገባ ።
ን	ቅጽል (ጠቃሽ)	ዳዊት ጎልድን ገደለ (። ምን ጎልድን)
ተ. ስ.	ተ. ግ.	ወደ ቤት ገባን (። እኛ)
..	..	ወደ ቤቱ ወሰደን (። እኛን)
..	..	መጽሐፍን ስጠን (። ስለኛ)
ቃለ ጥያቄ	..	ነገ ትመጣለህ?
አንዳች	ቅጽል	ልጆቼ የምንበላው አንዳች እንጀራ አላችሁን?
ተ. ግ. (= ምንም)	ተ. ግ.	በዚህ ነገር አንዳች አላውቅም ።
አንድ	ቅጽል (የተወሰነ)	አንድ ፈረስ አለኝ ።
.. (ያልተወሰነ)	..	አንድ አምስት ፈረሶች አሉኝ (። የሀላ)
አንድ	መዋ.	አንድ አብርሃም ገር የለም ።
መግ.	መግ.	ዓለም አንድ ተፈጠረ በሃይማኖት እናውቃለን ።
አንጂ	መግ.	ወደ ፈተና አታገባን ከከፋ አድንን እንጂ ።
..	..	አድናለሁ እንጂ አልሞትም ።
ቃ. አ. (= አከ)	ቃ. አ.	ትናንት የመጣው እርሱ እንጂ ነው ።
አጅ	ሰም	አጅ ያለው ሠርቶ ይብላል ።
ተ. ግ.	ተ. ግ.	ጻድቃን በመንግሥት ሰማይ ከፀሐይ ጌ እጅ ያበራሉ ።

ቃላት	የንግግር ክፍሎች	ማስረጃ
ከ	መዋ.	ከጎንደር መጣ ።
ተ. ግ.	ተ. ግ.	የግይዘት ከመት ይቆጠራል ።
ከ-ጀምር	መዋ.	ከጎንደር ጀምሮ ተከትሎኝ መጣ ።
መግ.	መግ.	ከመጣው ጀምሮ አላገኘሁትም ።
የ	መዋ. (ዘርፍ)	የዳዊት ቤት እየሰፋ ሄደ ።
መግ.	መግ.	በአሸዋ ላይ የተሠራ ቤት ፈጥኖ ይፈርሳል ።
የሀላ	ቅጽል	አምስት የሀላ መጽሐፍ ተምራለሁ ።
..	..	አንተን የሀላ ልጅ ወልጃለሁ ።
ተ. ግ.	ተ. ግ.	በልንጅራህን የራስህን የሀላ ውደደው ።
ይልቅ	መግ. (ጥገኛ)	ከጫዋታ ይልቅ ትምህርትን አመርጣለሁ ።
.. (ወደረኛ)	..	ገንዘብ በማጣትህ አትዘን ይልቅ ጠንክረህ ሥራ ።
ወደ	መዋ.	ወደ አገሩ ሄደ ።
መግ.	መግ.	ነፋስ ወደ ወደደው ይነፍሳል ።
ወዲያ	መዋ.	ከወንዙ ወዲያ ዛሬ አለ ።
ተ. ግ.	ተ. ግ.	ከፊት ወዲያ ሄድ ።
ጥቂት	ቅጽል	ጥቂት ገንዘብ አለኝ ።
ተ. ግ.	ተ. ግ.	አባዘህ ጥቂት ታገወኝ ።
ፈጽሞ	ግሥ (በዝ)	ጌታችን በጊኛው ቀን ሥራውን ፈጽሞ ዐረፈ ።
ተ. ግ.	ተ. ግ.	አናንተን ፈጽሞ አላውቃችሁም ።

ምዕራፍ ፲፫ ።

የቃላት ስርዓት አፈታት ።

መግለጫ ።

በወረራት ነገር ተቀንብረው የሚገኙ ቃላት በየዓይነታቸው እየተፍታቱ የሚነገሩባቸው ዋና ዋናዎቹ እርእስተ ነገሮች ከዚህ በታች በየክፍሉ ተለይተው ተጽፈዋል ። በየአንጻሩም የየነገሩ ማስረጃ በምሳሌ እየተጻፈ ተገልጾታል ።

ስም

ማንኛውንም ማርገጥ፣ በተለይ፣ ወይም በጥቅል፣ አድርጎ፣ ለመጥሪያ፣ የሚሰጥ የመውጣት ስያሜ፣ « ስም » ይባላል ።

ስሞች፣ ወይም ስሞችን፣ የመሰሉ፣ ነገሮች፣ በሚከተሉት፣ አርእስቶች፣ ይፈታሉ ።

- 1—የተጻውረው ስም፣ (ይኸውም፣ አንድ፣ የታወቀ፣ ነገር፣ በልዩ፣ የሚጠራበት፣ ነው)
 - አጅ፡— ገበየሁ፣ ጎበና፣ ጡጋዲን፣ ገቤ፣ ጣና፣ . . .
- 2—የወል ስም፣ (ይኸውም፣ ዓይነት፣ ጸያ፣ ሁሉ፣ በዘጎብረት፣ የሚጠራበት፣ ነው)
 - አጅ፡— አገር፣ ወንዝ፣ ተራራ፣ አንበሳ፣ ስንዴ፣ . . .
- 3—የጥቅል ስም፣ (ይኸውም፣ የግሳብር፣ ወይም፣ የነገድ ስም፣ ነው)
 - አጅ፡— ሠራዊት፣ እንስሳ፣ እንጨት፣ እህል፣ . . .
- 4—የቂሳቀሱ ስም፣ (ይኸውም፣ ለሰው፣ አገልግሎት፣ የሚገባ፣ የቤት፣ ዕቃ፣ ነው)
 - አጅ፡— ልብስ፣ አልጋ፣ መጽሐፍ፣ ቤት፣
- 5—የነገር ስም (ይኸውም፣ የማይታይ፣ ወይም፣ የማይሳሰስ፣ የነገርና፣ የግብር ስም፣ ነው)
 - አጅ፡— ብርሃን፣ ጨለማ፣ ክፋት፣ ደግነት፣ ሕልም፣

- 1—ተባዕት፣ (ወንድ) — አባት፣ ወንድም፣ በሬ ።
 - 2—እንስት፣ (ሴት) — እናት፣ እናት፣ ሳም ።
 - 3—የወል (ወንድ፣ ወይም ሴት) — ልጅ፣ አያት፣ አስተማሪ ።
 - 4—ግዑዝ (ወንድ፣ ወይም ሴት፣ ያልሆነ) — ጠረጴዛ፣ ቤት፣ ከከብ ።
- ማስገንዘቢያ ። በወል፣ ጾታ፣ የሚነገር ስም፣ ሁሉ፣ በአፈታት፣ ጊዜ፣ የአንቀጽን ጾታ፣ መውረስ፣ አለበት ። እንሆ፣ ለምሳሌ፣ አስተማሪ፣ ቤትም፣ ወንድም፣ የሚጠራበት፣ ቃል፣ ስለሆነ፣ የወል ስም፣ ተባላል፣ በንግግር፣ ውስጥ ግን፣ አስተማሪ፣ ይናገራል፣ የተባለ፣ እንደሆነ፣ አንቀጽ፣ ተባዕት፣ ስለሆነ ስሙም፣ ተባዕት፣ ይባላል ። አስተማሪ፣ ትናገራለች፣ የተባለ፣ እንደሆነም፣ አንቀጽ፣ እንስት፣ ስለሆነ ስሙም፣ እንስት፣ ይባላል፣ ግለት፣ ነው ።

- 1—ነጠላ (አንድ፣ ብቻ፣ የሆነ) — ቤት፣ ፈረስ፣ ጌታ ።
 - 2—የብዙ (ከአንድ፣ በላይ፣ የሆነ) — ቤቶች፣ ፈረሶች፣ ጌቶች ።
-
- 1—ባለቤት ።
 - ሀ—የአንቀጽ፣ ባለቤት ። ከበደ፣ ሂደት ። ገጥሞ፣ መጽሐፍን፣ ያዘ ።
 - ለ—ሰሚ፣ ባለቤት ። ከበደ፣ ሂደት ። አባታችን፣ ሆይ፣ ስምሆ፣ ይቀደስ ።
 - ሐ—ተጣማሪ፣ ባለቤት ። —አለቃ፣ ምላት፣ እንከበረው፣ ስለጽዳት፣ ይጠነቀቁ፣ ነበር ።
 - 2—ተሳቢ ።
 - ሀ—የአንቀጽ፣ ተሳቢ ። —ዳዊት፣ ጎልያድን፣ ገደለ ።
 - ተጣማሪ ። ዳዊት፣ ጎልያድን፣ ፍልስጥኤ ግጥሙን፣ ገደለ ።
 - ለ—የመስተዋድድ፣ ተገኝ ። —እርሱ፣ ከኢየሩሳሌም፣ መጣ ።
 - ተጣማሪ ። —እርሱ፣ ከኢየሩሳሌም፣ ከቅድስት ሀገር፣ መጣ ።
 - ሐ—ቤተኛ፣ ተሳቢ ። —በረብኛ፣ ጊዜ፣ መብላትን፣ እበላለሁ ።
 - 3—ዘርፍ ።
 - ሀ—የባለቤት፣ ዘርፍ ። የከበደ፣ ልብስ፣ ተቀደደ፣
 - ተጣማሪ ። —የተማሪው፣ የከበደ፣ ልብስ፣ ተቀደደ፣
 - ለ—የተሳቢ፣ ዘርፍ ። — የከበደን፣ ልብስ፣ ቀደደ፣
 - ተጣማሪ ። —የተማሪውን፣ የከበደን፣ ልብስ፣ ቀደደ ።

ተውላጠ ስም

የስም ምትክ፣ ሆኖ የሚነገር፣ ቃል፣ ሁሉ፣ ተውላጠ ስም፣ ይባላል ። ተውላጠ ስም፣ በሚከተሉት፣ አርእስቶች፣ እየተዘረዘረ፣ ይፈታል ።

- 1—ምድብተኛ ስም (መደበኛ፣ ተ.ስ. — እኔ፣ አንተ፣ እርሱ፣ እኛ . . .
 - 2—አልመከችተኛ ስም (ድርብተኛ ስም. — እኔ፣ ራሴ፣ አንተ፣ ራስህ፣ እኔ፣ በገዛ፣ እኛ . . .
 - 3—መጠይቅ ስም (መዘክር፣ ተ.ስ. — አገሌ፣ አገሊት፣ እንትን፣ እንተን . . .
- አጻፋ፣ —ይህ፣ ያ፣
- 2—አልመከችተኛ ስም (ዘርገዘር፣ —ሀ፣ ሀ፣ ሽ፣ ሰ፣ ሰ፣ . . .
- አገናዛቢ፣ —ሀ፣ ሽ፣ ሰ፣ (—ቤትሀ፣ ቤትሽ፣ . . .)
- 3—መጠይቅ ስም ተ.ስ. —ግን፣ ምን፣ የቆ፣
-
- 1—ተባዕት (ወንድ) አንተ፣ እርሱ፣ እገሌ . . .
 - 2—እንስት (ሴት) አንቺ፣ እርሷ፣ እገሊት . . .
 - 3—የወል (ወንድ፣ ወይም ሴት) እኔ፣ እኛ፣ አናንተ፣ እንእርሱ፣ እርሷም፣ እንተን፣
- ማስገንዘቢያ ። የወል፣ ተ.ስ. —ከሁን፣ በሬት፣ በስም፣ ክፍል፣ እንደተነገረው፣ አኳኋን፣ በአፈታት፣ ጊዜ፣ የአንቀጽን ጾታ፣ ይወስዳል ።

መደብ :	ጳጳ፣ መደብ — እኔ ፣ እኛ ፣ ጳጳ፣ መደብ — እንተ ፣ አንቺ ፣ እናንተ ፣ እርሶም ፣ እንተን ፣ እንትን ። ጳጳ፣ መደብ — እርሱ ፣ እርሶም ፣ እነርሱ ፣ እንተን ፣ እንትን ።
ቁጥር :	1— ነጠላ — እኔ ፣ እንተ ፣ እርሱ ፣ እገሌ ፣ እንተን ፣ እንትን ፣ 2— የብዙ — እኛ ፣ እናንተ ፣ እነርሱ ፣ እነእገሌ ፣ እነእንተን ፣ እንትኖች ።
ግምገማ :	1— ባለቤት ፡ ሀ— የአንቀጽ ፡ ባለቤት — “እርሱ ፡” ሄደ ። ልብስዎን ፣ ለበሰ “ኛ” ሀ— ሰሚ ፡ ባለቤት — እንተ ፡ ወደቤት ፡ ግባ ። ሐ— ተጣግሪ ፡ ባለቤት ፡ — እኔ ፡ ራሴ ፡ አይቸዋለሁ ። 2— ተሳቢ ፡ ሀ— የአንቀጽ ፡ ተገዥ ፡ — ከበደ ፡ “እኔን ፡” ጠራኝ ። ከበደ ፡ መታ “ኛ” ። ተጣግሪ ፡ ተገዥ ፡ — እርሱን ፡ ራሱን ፡ አይቸዋለሁ ። ለ— የመስተዋድድ ፡ ተገዥ ፡ — መጽሐፉን ፡ ለእኔ ፡ ሰጠኝ ። ተጣግሪ ፡ ተገዥ ፡ — መጽሐፉን ፡ ለእኔ ፡ ለራሴ ፡ ሰጠኝ ። ሐ— ቤተኛ ፡ ተሳቢ ፡ — ልብስን ፡ ለበሰ ፡ (መልስን ፡ ለበሰ ፡) 3— ዘርፍ ። ሀ— የባለቤት ፡ ዘርፍ ፡ — የእርሱ ፡ ቤት ፡ ታንጾ ። ተጣግሪ ፡ የባ ፡ ዘ ፡ — የእርሱ ፡ የራሱ ፡ ቤት ፡ ታንጾ ። ለ— የተሳቢ ፡ ዘርፍ ፡ — ከበደ ፡ የእኔን ፡ ጭጽሐፍ ፡ ወሰደ ። ተጣግሪ ፡ የተ ፡ ዘ ፡ — ከበደ ፡ የእኔን ፡ የራሱን ፡ ጭጽሐፍ ፡ ወሰደ ።

— 319 —

ግሥ ።

የንግግር ፡ አሳብ ፡ የሚጠቀሙት ፣ የማድረግ ፣ የመደረግ ፣ ምግባር ፣ የሚገለጽበት ፡ ቃል ፡ ግሥ ፡ ይባላል ። ግሥ ፡ በሚከተሉት ፡ አርአኑቶች ፡ እየተዘረዘረ ፡ ይፈታል ።

የግሥ ፡ አሳብ :	1— አደራጊ — (ራሱ ፡ የሚያደርግ) — ገደለ ፣ ፈለገ ፣ ተወ ፣ አዘመ ። 2— አስደራጊ — (ሌላውን ፡ የሚያስደርግ) አስገደለ ፣ አስፈለገ ። 3— አደራ-ራጊ ፡ (ምክንያት ፡ ሆኖ ፡ አንዱን ፣ ሌላውን ፡ የሚያደራርግ) አጋደለ ፣ አፈላለገ ፣ አማግለ ። 4— አዳራጊ ፡ (ረዳት ፡ ሆኖ ፡ አንዱን ፡ ከሌላው ፡ ጋር ፡ የሚያዳርግ) አጋደለ ፣ አፋለገ ፣ አጋጠመ ። 5— ተደራጊ — (ራሱ ፡ የሚደረግ) ተገደለ ፣ ተፈለገ ፣ ግለ ፣ ዘመ ፣ 6— ተደራራጊ ፡ (እርስ ፡ በርስ ፡ መደራረግ) ተገዳደለ ፣ ተፈላለገ ፣ ተግለለ ፣ 7— ተዳራጊ ፡ (አንዱን ፡ ሌላውን ፡ መደራረግ) ተጋደለ ፣ ተፋለገ ።
-------------	--

ግምገማ :	1— ተሻጋሪ — (ድርጊቱ ፡ ወደሌላ ፡ የሚያልፍ) — ገደለ ፣ ፈለገ ፣ አስተማረ ፣ 2— የማይሻገር — (ድርጊቱ ፡ በራሱ ፡ የሚፋር) — ሄደ ፣ ለበሰ ፣ ወረሰ ፣ 3— የግሥ ፡ ረዳት — አል ፣ ነበር ፣ ጀመር ።
ጠባይ :	1— ገቢር — ፈለገ ፣ አስፈለገ ፣ አፈላለገ ፣ አፋለገ ። 2— ተገብር — ተፈለገ ፣ ተፈላለገ ፣ ተፋለገ ።
ጽዳታ :	1— ተባዕት — (ለወንድ ፡ የሚነገር) ፈለገህ ፣ ፈለገ ፣ 2— እንስት — (ለሌት ፡ የሚነገር) ፈለግሽ ፣ ፈለግሽ ፣ 3— የወል — (ለሌት ፡ ለወንድ ፡ የሚነገር) ፈለግሁ ፣ ፈለግን ፣ ፈለጋችሁ ። (ፈለጉ ፡ “ለአክብሮት ፡”) 4— ሰያፍ — (ጸታ ፡ ሳይሆን ፡ የሚነገር) ይፈልጋል ፣ ይመለከቷል ፣ ይጋል።
መደብ :	ጳጳ፣ መደብ — ፈለግሁ ፡ — ፈለግን ፣ ጳጳ፣ መደብ — ፈለግሁ ፡ ፈለግሽ ፣ ፈለጋችሁ ። (እርሶም ፡ ፈለጉ ፡) ጳጳ፣ መደብ — ፈለገ ፣ ፈለግሽ ፣ ፈለጉ ።
ቁጥር :	1— ነጠላ — ፈለግሁ ፣ ፈለግህ ፣ ፈለግሽ ፣ ፈለገ ፣ ፈለግሽ ። 2— የብዙ — ፈለግን ፣ ፈለጋችሁ ፣ ፈለጉ ።
ጊዜያት :	1— ጎላፈ ፡ ጊዜያት ፡ { የዋህ ፡ ጎላፈ — ፈለገ ፣ ተፈለገ ፣ የቅርብ ፡ ጎላፈ — ፈልጎአል ፣ ተፈልጎአል ። የፋቅ ፡ ጎላፈ ፡ ፈልጎ ነበር ፣ ተፈልጎ ነበር ። 2— የአሁን ፡ ጊዜያት — ነኝ ፣ ነህ ፣ ነሽ ፣ ነው ። አለሁ ፣ አለህ ፣ 3— የአሁን ፡ የትንቢት ፡ የዋህ ፡ — ይፈልጋል ። ጊዜያት ፡ የቅርብ ፡ — ሊፈልግ ፣ ነው ።
ስልጠና :	1— ዐቢይ ፡ አንቀጽ — ፈለገ ፣ ፈልጎአል ፣ ፈልጎ ነበር ። ይፈልጋል ። 2— ትእዛዝ ፡ አንቀጽ — ፈለግ ፣ ይፈልግ ፣ እንዲፈልግ ፣ ይሁን ። 3— አዋዋይ ፡ { መስተግምጫዊ — በፈልግ ፡ ፍርድ ፣ ፈልጎቢሆን ፡ ፍርድ ። ተምኔታዊ — ይፈልግ ፣ ነበር ፣ በፈለገ ፣ ነበር ። ምክንያታዊ — (ዘንድ ፡ አንቀጽ ፡ ለብቻው ፡ ተሠርቷል ፡ ቁ. 320 እይ ።) 4— ንዑስ ፡ አንቀጽ — (ለብቻው ፡ ተሠርቷል ፡ ቁ. 321 እይ ።)

ዘንድ፡ አንቀጽ፡

ዘንድ፡ አንቀጽ፡ በአዋቂ፡ ክፍል = “ውለተኛ፡ ምክንያተኛ”፡ ተብሎ፡ እንደ ሚነገር፡ ከሁን፡ በፊት፡ አሳይተናል፡ (ገጽ፡ ፪፻፳፡ እይ) = አሁንም፡ ከግሥ፡ የሚለዩበትን፡ ሙያ፡ በሚከተለው፡ እናሳያለን።

ዘንድ፡ አንቀጽ፡ የግሥ፡ ወገን፡ እንደመሆኑ፡ መጠን፡ በአዕማድ፡ በዓይነት፡ በጠባይ፡ በጸታ፡ በመደብ፡ በቁጥር፡ ከዋናው፡ ከአናቱ፡ ግሥ፡ ልዩነት፡ የለውም፡ ቃላት ንም፡ ሲሰብ፡ ይገኛል። ነገር፡ ግን፡ በሙያ፡ የሚከተለውን፡ ሥርዓት፡ ይከተላል።

ዘንድ፡ አንቀጽ፡ በምሥጢር፡ ከአርአስት፡ ይተባበራል፡ በጠባይም፡ ወደ፡ ተውሳክ፡ ግሥ፡ የሚሰብዘውን፡ ጊዜ፡ ይገኛል።

ሙያ	1—ውለተኛ =
	“ዘንድ” — ገበሬ፡ ምግብን፡ ያገኛ፡ ዘንድ፡ (=አገኛ፡ ብሎ) ይሠራል።
	ልብሌን፡ አጥብ፡ ዘንድ፡ (=አጥብ፡ ብዬ) ሳሙና፡ ገዛሁ።
	2—ምክንያተኛ፡ —
	“አንዲ” — ገበሬ፡ ምግብን፡ አንዲ ያገኛ (=ለማግኘት፡ ሲል) ይሠራል።
	“አንዳ” — ከንደኞቹ፡ አንዳላንስ፡ (=ላለማንስ፡ ስል) አጠናሁ።
“አንድ” — አገሬን፡ እንድሂድ፡ (=ልሂድ፡ ብዬ) ተሰናብቻለሁ።	
“ሊ” — እርሱ፡ ታሞ፡ ሊሞት፡ በጭንቅ፡ ዳን።	
“ላ” — እርሱ፡ በጭንቅ፡ ታሞ፡ ላይሞት፡ ዳን።	
“ል” — ሥራህን፡ ከጨረሰህ፡ ልትሂድ፡ (=መሂድን) ትችላለህ።	

ንኡስ፡ አንቀጽ፡

ከንኡስ፡ አንቀጽ፡ ክፍል፡ ዘር፡ የሚባለው፡ በስም፡ ደንብ፡ በሌሚነገር፡ ከዚህ፡ አናገሣውም። አሁን፡ የምንጽፈው፡ (ሀ) ስለ፡ (አርአስት)፡ (ለ) ስለ፡ ቦጧ፡ (ሐ) ስለ፡ ሳቢ፡ ዘር፡ (መ) ስለ፡ ግግጫ፡ ቅጽል፡ ነው።

(በ) አርአስት፡

አርአስት፡ የግሥ፡ ወገን፡ እንደመሆኑ፡ መጠን፡ በአዕማድ፡ በዓይነት፡ በጠባይ፡ ከዋናው፡ ከአናቱ፡ ግሥ፡ ልዩነት፡ የለውም፡ በግሥ፡ ደንብ፡ የሚነገሩት፡ (ጸታ፡ መደብ፡ ቁጥር፡ ጊዜያት)፡ በአርአስት፡ ላይ፡ አይገኝም። እንደ፡ ግሥ፡ ኃይል፡ ቃላትን፡ ይሰባል።

አርአስት፡ የነገር፡ ስም፡ እንደመሆኑ፡ መጠን፡ የስም፡ ሙያዎችን፡ ይዘ፡ ይገኛል። ስም፡ እንደሚዘረዝርም፡ ይዘረዘራል። ይኸውም፡ መፈለጊ፡ መፈለግህ፡ መፈለግህ፡ . . . ይላል፡ ማለት፡ ነው። ሙያውን፡ በሚከተለው፡ ተመልከት።

ሙያ	1—የአንቀጽ፡ ባለቤት = «ማየት»፡ ከመስማት፡ ይበልጣል።
	ዝ.ክ. «መሂድ»፡ ሁሉን፡ ያሳያል።
	ዝ.ክ. ከፋን፡ «መስማት»፡ ያሳዝናል።
	2—የአንቀጽ፡ ተሳቢ = እርሱ፡ ማስተማርን፡ ይወድዳል።
	ዝ.ክ. የአባቱን፡ መሞት፡ ገና፡ አልሰማም።
	3—የመስተዋድድ፡ ተገኝ = ለመስማት፡ የፈጠንህ፡ ለመናገር፡ የዘገየህ፡ ሁን።
	ዝ.ክ. በመቆም፡ መሞት፡ አለ።
	ዝ.ክ. መከራን፡ በመታገሥ፡ ክብር፡ ይገኛል።
4—የአንቀጽ፡ መሙሊያ = በቡሩ፡ እንደ፡ መቆም፡ አለ፡ ተጓዥ።	
ቀኑ፡ እንደ፡ መምሸት፡ ብሏል።	
ጠንክር፡ እንደሥራት፡ ይግግጣል።	

(ለ) ቦጧ፡ አንቀጽ፡

ቦጧ፡ አንቀጽ፡ የግሥ፡ ወገን፡ እንደመሆኑ፡ መጠን፡ «በአዕማድ፡ በዓይነት፡ በጠባይ፡ በጸታ፡ በመደብ፡ በቁጥር፡ በጊዜያት፡ ከዋናው፡ ከአናቱ፡ ግሥ፡ ልዩነት፡ የለውም። አሁን፡ የምናሳየው፡ ሙያውን፡ ብቻ፡ ነው።

ሙያ	1—የግሥ፡ ረዳት፡ (አል፡ ነዘር፡ ጀመር፡ . . . ይጨመሩበታል።
	በዚህም፡ ጊዜ፡ ማሰሪያ፡ አንቀጽ፡ ይሆናል።)
	ፈልጎአል፡ ይፈልግአል፡ ፈልጎ፡ ነበር፡ ይፈልግ፡ ነበር።
	2—መሙሊያ፡ — (በፎቱም፡ መደቦች፡ እየረባ፡ ይገባል።)
	ቤቱን፡ ከፍቶ፡ (=ከክፈተ፡ በኋላ)፡ ገባ።
	ቤቱን፡ ከፍቶ፡ (=ከክፈትሁ፡ በኋላ)፡ ገባሁ።
	3—ምክንያትን፡ ሰጭ፡ (ይኸውም፡ በገኛው፡ መደብ፡ እርሱ፡ በሚለው፡ ብቻ፡ ይነገራል።
	መርቶ፡ መብላት፡ (=እየወሩ፡ መብላት) ያስመሰግናል።
እውነትን፡ ተናገር፡ (=እየተናገሩ)፡ ከመሸበት፡ ያድሯል።	
ለፍቶ፡ ለፍቶ፡ መና፡ መቅረት፡ ያሳዝናል።	

(ሐ) ግሣዊ፣ ቅጽል ።

ግሣዊ፣ ቅጽል፣ በሥረ፣ ነገሩ፣ የግሥ፣ ወገን፣ እንደመሆኑ፣ መጠን፣ በአፅን፣ በዓይነት፣ በጠባይ፣ በጸታ፣ በመደብ፣ በቀጥር፣ በጊዜያት፣ በከፍተኛው፣ በአጭር፣ ግሥ፣ ለዩኒት፣ የሰውም ።

ግሣዊ፣ ቅጽል፣ በግብሩ፣ የቅጽል፣ ወገን፣ እንደመሆኑ፣ መጠን፣ የቅጽልን፣ ደንብ፣ ይከተላል ። የመስተጻፍር፣ ቃል፣ «የ»፣ ስለሚጨመርበትም፣ አንዳንድ፣ ጊዜ፣ መስተጻፍራዊ፣ ቅጽል፣ ተብሎ፣ ይጠራል ።

ውስጠ፣ የ፣ የሚባለው፣ ቅጽል፣ የግሥ፣ ወገን፣ እንደመሆኑ፣ መጠን፣ ተሳቢን፣ ሲሰብ፣ ይገኛል ። በአፈታት፣ ግን፣ የቅጽልን፣ ደንብ፣ ብቻ፣ ይከተላል ። ስለዚህም፣ ውስጠ፣ የ፣ ከዚህ፣ አልተነገረም ። —አሁን፣ የምንጽፈው፣ ግሣዊ፣ ቅጽል፣ የሚገባበትን፣ አኳኝን፣ ለማሳየት፣ ብቻ፣ ነው ።

የአኳኝ፣	1—ተከታይ፣ — የአለፈ፣ ክረምት፣ አይመስልም ።
	ዝ.ከ. የተጀመረ፣ ነገር፣ መፈጸሙ፣ አይቀርም ።
	ዝ.ከ. የሚሞት፣ ሽማግሌ፣ አይርገምም ።
የአገባቡ፣	2—በቂ— ውኃን፣ የተጠጣ፣ (ሰው)፣ መጥቶ፣ ይጠጣ ።
	ዝ.ከ. ብልህ፣ ሰው፣ ያለፈውን፣ (ነገር)፣ አይዘነጋም ።
	ዝ.ከ. የሚሄድ፣ (ሰው)፣ ይሄድ ።
	3—አረጋጋዊ፣ (ይኸውም፣ በመሆን፣ ግሥ፣ የሚያሳስር፣ ሲሆን፣ ነው ።) ወደ፣ ሰማይ፣ ያረገው፣ ከሰማይ፣ የወረደው፣ ነው ።

(መ) ሳቢ፣ ዘር ።

ሳቢ፣ ዘር፣ በሥረ፣ ነገሩ፣ የግሥ፣ ወገን፣ እንደ መሆኑ፣ መጠን፣ ተሳቢን፣ ሲሰብ፣ ይገኛል ። ነገር፣ ግን፣ በአፅን፣ በዓይነት፣ በጠባይ፣ በጸታ፣ በመደብ፣ በጊዜያት፣ የግሡን፣ ደንብ፣ ፈጽሞ፣ አይከተልም ። በሌላውም፣ ግብሩ፣ የሰው፣ ወገን፣ ነው ። የአንድና፣ የብዙ፣ ቅጥር፣ አለው ። በሙያም፣ እንደሚከተለው፣ ሆኖ፣ ይነገራል ።

ሙያ፣	1—ባለቤት — የሽማግሌ፣ «አካሄድ» በዝግታ፣ ነው ።
	2—ተሳቢ — ብልህ፣ ሰው፣ «አንጋገርን» ያውቃል፣ የገንዘብ፣ ደብተራ፣ «ዘቅ» አወራረድን ያሳምናል ።
	3—ዘርፍ — ለከሀናት፣ «የአጭር» ተራ፣ አላቸው ። የአጭር፣ ሥርዓትን፣ «ሰላሌ» ላይ፣ ተግርሀው ።
	4—መሙሴያ — ለአካሄድ፣ ቁጥጥ፣ አለው ። ከአንጋገር፣ ይፈረዳል፣ ከአያያዝ፣ ይቀደዳል ።

ቅ ጽ ል ።

በሰውነት፣ ወይም፣ ስሞችን፣ መስለው፣ በሚነገሩ፣ ቃላት፣ ላይ፣ እየተጨመረ፣ የነገሩን፣ ተግባርና፣ ዓይነት፣ የሚገልጽ፣ ቃል፣ «ቅጽል»፣ ይባላል ። ቅጽል፣ በሚከተሉት፣ አርአከቶች፣ እየተዘረዘረ፣ ይፈታል ።

ዓይነት፣	1—የዓይነት፣ ቅጽል፣	{ ዓይነት፣ — “ቅይ፣ ጥቁር፣ ረጅም፣ አጭር” ። ግብር — “መልክም” ጥር፣ ክፍ፣ እውነተኛ” ። ወገን — “እስራኤላዊ፣ ተጉለቴ፣ አግርኛ” ። የተወሰነ፣ አገንዘብ — “አንድ፣ ሁለት፣ ስነ፣ ልካ” ። የተወሰነ — “ይህ፣ ያህን፣ ያህን፣ ይኸኛው፣ ያኛው” ። የተወሰነ — “ምንም፣ ማንኛውም፣ አንዳች፣ ሌላ” ። ጠቃሽ፣ “ን”፣ መጽሐፍን፣ ያዘ ። መስተጻፍራዊ — የወደቀ፣ ሰው፣ ይነሣል ።
	2—የመጠን፣ ቅጽል፣	
	3—አመልካች፣ ቅጽል	
የአኳኝ፣	1—ተነጻጽሯ — (ቀላል፣ ቅጽል) — “ብዙ፣ ጥቂት፣ ክፍ” ።	
	2—አብላጭ — እጅግ፣ ብዙ፣ እጅግ፣ ጥቂት፣ እጅግ፣ ክፍ” ። ወይም፣ “የብዙ፣ ብዙ፣ የጥቂት፣ ጥቂት፣ የክፍ፣ ክፍ” ።	
	3—አበላላጭ — “እጅግ፣ በጣም፣ ብዙ፣ እጅግ፣ በጣም፣ ጥቂት” ። ወይም፣ “በጣም፣ የብዙ፣ ብዙ፣ በጣም፣ የጥቂት፣ ጥቂት” ።	
የአገባቡ፣	1—ተከታይ — “እውነተኛ፣ ሰው፣ የተከበረ፣ ነው ።”	
	2—በቂ — “እውነተኛ፣ ይወደዳል፣”	
	3—አረጋጋዊ — (በመሆን፣ ግሥ፣ የሚያሳስር፣ ነው ።) “አባቴ፣ ርገሩን፣ ነው ።” ። “መጽሐፌ፣ አዲስ፣ ነው ።” ።	

ተውሳክ፣ ግሥ ።

በግሥና፣ በቅጽል፣ ላይ፣ እየተጨመረ፣ የንግግሩን፣ ስሜት፣ እያጉላ፣ የሚገልጽው፣ ቃል፣ ተውሳክ፣ ግሥ፣ ይባላል ። ተውሳክ፣ ግሥ፣ በሚከተሉት፣ አርአከቶች፣ እየተዘረዘረ፣ ይፈታል ።

ዓይነት	<p>1—የጊዜ፣ ተ. ግ. = (ጊዜን፣ የሚያመለክት)፣ አሁን፣ እንግዲህ፣ ትናንትና፣</p> <p>2—የቦታ፣ ተ. ግ. = (ወይንትን፣ የሚያመለክት)፣ እዚያ፣ እዚያሃች፣ በላይ፣ በታች፣</p> <p>3—የግብር፣ ተ. ግ. = (እንዴትነትን፣ የሚያመለክት)</p> <p>በቀጥታ፣ በገገታ፣ ክፍኛ፣</p> <p>4—የቁጥር፣ ተ. ግ. = አንደኛ፣ ሁለተኛ፣ ሶስተኛ፣ በጎብረት፣ በተለይ፣</p> <p>5—የመጠንና የግብረት፣ ተ. ግ. = አጅግ፣ በጣም፣ በጥቂት፣ አንዳች።</p> <p>6—የጥርጥር፣ ተ. ግ. = ምናልባት፣ እንደተቻለ፣ ያህል።</p> <p>7—የአዎንታ፣ ተ. ግ. = አዎን፣ በእርግጥ፣ በእውነት፣</p> <p>8—የአሉታ፣ ተ. ግ. = አንዳን፣ እንቢ፣</p> <p>9—ተጣማሪ፣ ተ. ግ. = ቀስ፣ በቀስ፣ ጥቂት፣ በጥቂት፣ ፊት፣ ለፊት፣ መላ፣ ለመላ፣ ግግሽ፣ በግግሽ፣ ቀን፣ በቀን፣ . . .</p>
የግብርና የግብረት	<p>1—ተነጻጻሪ = (ቀላል፣ ተ. ግ.) ክፍኛ፣ ታላላቅ = በገገታ፣ ይሄዳል።</p> <p>2—አብላጭ = በጣም፣ ክፍኛ፣ ታላላቅ = በጣም፣ በገገታ፣ ይሄዳል።</p> <p>3—አበላላጭ = አጅግ፣ በጣም፣ ክፍኛ፣ ታላላቅ = አጅግ፣ በጣም፣ በገገታ፣ ይሄዳል።</p> <p>ማስገንዘቢያ ፣ አብዛኞቹ ተውሳክ ግሎች፣ የመወዳደር፣ ደረጃ፣ ሳይፈልጉ፣ እንዲያው፣ በቀላሉ፣ ይነገራሉ።</p>
የግብርና የግብረት	<p>1—ተከታይ፣ ክፍኛ፣ ታላላቅ፣ በእርግጥ፣ አይቻልም፣ ፈርቶ ሸሸ።</p> <p>2—አረጋጋጭ፣ (በመሆን፣ ግሎች፣ የሚያሰኩ፣ ነው።)</p> <p>የምመስክረው፣ በእውነት፣ ነው። የታመመው፣ ክፍኛ፣ ነው።</p>

መስተዋድድ።

ስምችና፣ ተውላጠ፣ ስምች፣ ከሌላው፣ ቃል፣ ጋር፣ የሚዛመዱበት፣ ወይም፣ የሚዋዋዱበት፣ ቃል፣ መስተዋድድ፣ ይባላል።
 መስተዋድድ፣ በሚከተሉት ግብረት፣ ይዘረዘራል።

ዓይነት	<p>1—የዋህ፣ መዋ፣</p> <p>2—ተደራራቢ፣</p>	<p>ሀ—መነሻ፣ —ከ፣</p> <p>ለ—መገሰነሻ፣ —ወደ፣ እ፣</p> <p>ሐ—መድረሻ፣ —እስከ፣</p> <p>መ—ማድረጊያ—በ፣</p> <p>ሠ—ማንጸሪያ—እንደ፣</p> <p>ረ—አቀባይ፣ —ለ፣</p> <p>ሀ—በመነሻ፣ የሚገባ፣ —ከወደ፣</p> <p>ለ—በመነሻና በመድረሻ የሚገቡ፣ ከ—ጋር፣ በ—ላይ።</p>
------	-----------------------------------	---

መስተዋድድ።

ሐረጎች፣ ወይም፣ ዐረፍተ፣ ነገሮች፣ የሚያያዙበት፣ ቃል፣ መስተዋድድ፣ ይባላል። መስተዋድድ፣ በሚከተሉት ግብረት፣ ይዘረዘራል።

ዓይነት	<p>1—ወደረፍ፣ መግ. — (ም፣ ፍ፣ ነገር፣ ግን)፣ ወይም፣ ይሁን፣ እንጂ፣</p> <p>አጅ. እርሱ፣ ጎበዝ፣ ነው፣ ይሁን፣ ንንጂ፣ አቅድ፣ አያውቅም፣</p> <p>2—ጥገኛ፣ መግ. (ሰለ)፣ እንደ፣ ከ፣ ቢ፣ ሲ፣ እስከ—ድረስ፣</p> <p>አጅ. ተማሪ፣ ቤት፣ ስለተከፈተ፣ ደስ፣ ብሎኛል፣</p>
------	--

የአፈታት ምሳሌ።

የአፈታት፣ አኳኋን፣ እንደት፣ እንደሆነ፣ በሚከተለው ምሳሌ፣ እናሳያለን።
 (ሀ)፣ በደቡብ፣ ላይ፣ የተሠራ፣ ቤት፣ ከባድ፣ ዝናም፣ ሲዘንም፣ /ወዲያው፣ በቀሉ፣ ይፈርሳል።

በደቡብ፣ ላይ፣	<p>(1) በ—ላይ፣ ተደራራቢ፣ መስተዋድድ፣ ነው። ደቡብ፣ የሚለውን፣ ስም፣ ተገዥ፣ አድርጎ፣ በመከከሉ፣ ይዘ፣ ገብቶ፣ «የተሠራ» ከሚለው ግግጥ፣ ቅጽል፣ ጋር፣ አዛም ይል።</p> <p>(2) ደቡብ፣ — የወል፣ ስም፣ ነው። ግዑዝ፣ ጸታ፣ ነጠላ፣ ቁጥር፣ ነው። ሙያው፣ ተሳቢ፣ ነው። መስተዋድድ፣ በ—ላይ፣ በመነሻውና በመድረሻው፣ ገብቶ፣ ተገዥ፣ አድርጎታል። «የተሠራ» ለሚለውም፣ ግግጥ፣ ቅጽል፣ “እርቀዕ፣ ተሳቢ”፣ ሆኖአል።</p>
የተሠራ፣	<p>ግግጥ፣ ቅጽል፣ ነው። በተከፈተ፣ ጸታ፣ በነጠላ፣ ቁጥር፣ በጎሳፈ፣ ጊዜያት፣ ተነግሮአል። «ቤት» በሚለው ስም፣ ላይ፣ ተከታይ፣ ውስጠ፣ የ፣ ሆኖ፣ ተቀጽሎአል። «በደቡብ፣ ላይ» የሚለውም፣ የመስተዋድድ፣ ተገዥ፣ አድርጎ፣ ተሳቢ፣ ሆኖታል። — በግሥነት፣ ባሕርይም፣ —ተደራራቢ፣ ዐምድ፣ የማይሻገር፣ ግብረት፣ ተገብሮ፣ ጠባይ፣ ነው።</p>
ቤት፣	<p>የቂሳቀስ፣ ስም፣ ነው። በግዑዝ፣ ጸታ፣ በነጠላ፣ ቁጥር፣ ተነግሮአል። ሙያው፣ ባለቤት፣ ነው። ባለቤትነቱም፣ ለማሰሪያ፣ አንቀጽ፣ ለ «ይፈርሳል» ነው።</p>
ከባድ፣	<p>የግብር፣ ቅጽል፣ ነው። በነጠላ፣ ቁጥር፣ ተነግሮአል። ዝናም፣ በሚለው ስም፣ ላይ፣ ተከታይ፣ ውስጠ፣ የ፣ ሆኖ፣ ተቀጽሎአል። ቅጽል፣ ተቀባይ፣ «ዝናም» በወንድ፣ አንቀጽ፣ ከመነገሩ፣ የተነሣ፣ የቅጽሉ፣ ጸታ፣ ተባዕት፣ ነው። ይባላል።</p>

ገናኖ ፡ የወል ፡ ስም ፡ ነው ። በግዑዝ ፡ ጾታ ፡ በነጠላ ፡ ቁጥር ፡ ተነግሮአል ። ሙያው ፡ ባለቤት ፡ ነው ። ባለቤትነቱም ፡ መስተጻፍ ፡ ለተግባሩ ፡ ፈጽሞ ፡ ለሚለው ፡ ለባዙ ፡ አንቀጽ ፡ ነው ።

ጊዘንም ፡ (1) "ሲ" ፡ (= ስ) ጊዘን ፡ የሚያመለክት ፡ ግንኙ ፡ መስተጻፍ ፡ ነው ። ይዘንም ፡ በሚለው ፡ ትንቢታዊ ፡ ቦዝ ፡ ላይ ፡ ተጭኖ ፡ ገብቶአል ። ግንኙም ፡ ይዘንም ፡ የሚለውን ፡ «ቤት ፡ ይፈርሳል ።» የሚለውን ፡ ሐረግ ፡ አያይዘአል ። «ስ» የነበረው ፡ መሠረታዊ ፡ ቃሉ ፡ «ይ» የሚለውን ፡ የአርባታ ፡ መሪ ፡ ውጤት ፡ «ሲ» ተብሏል ። ስለዚህም ፡ ስይዘንም ፡ በመባል ፡ ፈንታ ፡ «ሲዘንም ፡» ተብሏል ።

(2) "ይዘንም" ፡ ትንቢታዊ ፡ ቦዝ ፡ ነው ። በተባዕት ፡ ጾታ ፡ በገኛ ፡ መደብ ፡ በነጠላ ፡ ቁጥር ፡ ተነግሮአል ። መስተጻፍ ፡ «ስ» ወደቆበት ፡ «ሲዘንም ፡» ተብሎ ፡ ተነግሮአል ።

(1) ወዲያው ፡ የጊዘ ፡ ተውሳክ ፡ ግሥ ፡ ነው ። ተደራርቦ ፡ ተነግሮ ፡ የማሰሪያ ፡ አንቀጽ ፡ የያዘረሰላል ። ሁኔታ ፡ ገልጾአል ።

(2) በቶሎ ፡ ይፈርሳል ፡ ግሥ ፡ ነው ። ተደራጊ ፡ ዐምድ ፡ የማይሻገር ፡ ዓይነት ፡ ተገብሮ ፡ ጠባይ ፡ ነው ። በተባዕት ፡ ጾታ ፡ በገኛ ፡ መደብ ፡ በነጠላ ፡ ቁጥር ፡ በአውን ፡ በትንቢት ፡ ጊዘያት ፡ የተነገረ ፡ ሀቢይ ፡ አንቀጽ ፡ ነው ። «ቤት ፡» ለሚለው ፡ ለዐረፍተ ፡ ነገሩ ፡ ባለቤት ፡ ማሰሪያ ፡ አንቀጽ ፡ ሆኖ ፡ ተነግሮአል ።

(A) ያለ ፡ ሀገር ፡ /ሕይወታዊ ፡ ኑሮን ፡ ማግኘትና ፡ /ተጠቃሚ ፡ መሆን ፡ /የማይገኝ ፡ መሆኑን ፡ /ስንኳን ፡ እኛ ፡ /ሌላውም ፡ ስሆን ፡ ሊያውቀው ፡ ይችላልና ፡ /ስለ ፡ ሕይወት ፡ /ሕይወት ፡ ዘልተወዋ ፡ /ሕይወት ፡ አይገኝም ።

ያለ ፡ ሀገር ፡ (1) "ያለ" ፡ - የዋህ ፡ መስተዋድድ ፡ ነው ። የአሉታ ፡ ምግባር ፡ ይገለጽበታል ። "ሀገር" ፡ የሚለውን ፡ ስም ፡ "የማይገኝ" ፡ ከሚለው ፡ ግግዊ ፡ ቅጽ ፡ ጋር ፡ አዛምዶታል ።

(2) "ሀገር" ፡ የወል ፡ ስም ፡ ነው ። -ግዑዝ ፡ ጾታ ፡ -ነጠላ ፡ ቁጥር ፡ ነው ። ሙያው ፡ የመስተዋድድ ፡ ተገኝ ፡ ነው ። መስተዋድድ ፡ "ያለ" ፡ በመነሻ ፡ ወደቆበት ፡ ተገኝ ፡ አድርጎታል ። "የማይገኝ" ፡ ለሚለውም ፡ ግግዊ ፡ ቅጽ ፡ አርቶ ፡ ተሳቢ ፡ ሆኖ ፡ ገብቶአል ።

ሕይወታዊ ፡ ተከታይ ፡ የግብር ፡ ቅጽ ፡ ነው ። - ተባዕት ፡ ጾታ ፡ ነጠላ ፡ ቁጥር ፡ ነው ። "ኑሮ" ፡ በሚለው ፡ የነገር ፡ ስም ፡ ላይ ፡ ተቀጽሎአል ።

ኑሮን ፡ (1) "ኑሮ" ፡ - የነገር ፡ ስም ፡ ነው ። -ግዑዝ ፡ ጾታ ፡ ነጠላ ፡ ቁጥር ፡ ነው ። ሙያው ፡ ተሳቢ ፡ ነው ። "ማግኘት" ፡ ለሚለው ፡ የግሥ ፡ አርእስት ፡ ርቱዕ ፡ ተሳቢ ፡ ሆኖ ፡ ገብቶአል ። ርቱዕ ፡ ተሳቢ ፡ በመባልም ፡ ፈንታ ፡ አንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ ቀጥተኛ ፡ ተሳቢ ፡ ይባላል ።

(2) "ን" ፡ በቅጽ ፡ ክፍል ፡ ጠቃሽ ፡ አመለካከት ፡ ነው ። "ኑሮ" ፡ በሚለው ፡ የነገር ፡ ስም ፡ መድረሻ ፡ ላይ ፡ ተጨምሮ ፡ ለግሥ ፡ አርእስት ፡ ለ"ማግኘት" ፡ ርቱዕ ፡ ተሳቢነቱን ፡ የሚያመለክት ፡ ሆኖአል ። አንዳንድ ፡ ጊዜም ፡ የገቢር ፡ ምልክት ፡ ይባላል ።

ማግኘትና ፡ (1) "ማግኘት" ፡ የግሥ ፡ አገኘ ፡ አርእስት ፡ ነው ። በግብር ፡ የነገር ፡ ስም ፡ ይባላል ። "ና" ፡ የሚለው ፡ ወደረኛ ፡ መስተጻፍ ፡ "መሆን" ፡ ከሚለው ፡ ከገኛው ፡ ሐረግ ፡ ጋር ፡ አያይዘታል ። ሙያው ፡ ባለቤት ፡ ነው ። ባለቤትነቱም ፡ "የማይገኝ" ፡ ለሚለው ፡ ለግግዊው ፡ ቅጽ ፡ ነው ። በግሥነት ፡ ባሕርዩም ፡ አድራጊ ፡ ዐምድ ፡ ተሸጋፊ ፡ ዓይነት ፡ ገቢር ፡ ጠባይ ፡ ነው ። ስለዚህም ፡ "ሕይወታዊ ፡ ኑሮን" የሚለውን ፡ ቃል ፡ ቀጥተኛ ፡ ወይም ፡ ርቱዕ ፡ ተሳቢ ፡ አድርጎታል ።

(2) "ና" ወደረኛ ፡ መስተጻፍ ፡ ነው ። በግብር ፡ አግራፊ ፡ ይባላል ። "ማግኘት" ፡ የሚለውን ፡ የፈተኛውን ፡ ሐረግና ፡ "መሆን" ፡ የሚለውን ፡ የገኛውን ፡ ሐረግ ፡ አያይዘአቸዋል ። ይህም ፡ መስተጻፍ ፡ በንባብ ፡ አግራፊ ፡ ሲመስል ፡ በምሥጢር ፡ አዳጋሚ ፡ ነው ። ትርጓሜውም ፡ "ወይም" ፡ ማለት ፡ ነው ። ምክንያቱም ፡ የቃሎቹ ፡ አንቀጽ ፡ በነጠላ ፡ ስለተነገረ ፡ ነው ።

ተጠቃሚ ፡ የግብር ፡ ቅጽ ፡ ነው ። ውስጠ ፡ የ ፡ የወል ፡ ጾታ ፡ ነጠላ ፡ ቁጥር ፡ ነው ። ሙያው ፡ ተሳቢ ፡ ነው ። "መሆን" ፡ ለሚለው ፡ የግሥ ፡ አርእስት ፡ ርቱዕ ፡ ተሳቢ ፡ ሆኖ ፡ ገብቶአል ። በቂ ፡ ሆኖ ፡ ተነግሮአል ። ይኸውም ፡ "ተጠቃሚ ፡ ስውን ፡ መሆን ፡ ሌላ ፡ በተገባው ፡ ነባር ፡ ግለት ፡ ነው ። የገቢሩ ፡ ምልክት ፡ "ን" ፡ ውስጠ ፡ ታዋቂ ፡ ሆኖ ፡ ቀርቶአል ።

(ሰው) ፡ ተጠቃሚ ፡ በሚለው ፡ ውስጠ ፡ የ ፡ ቅጽ ፡ ላይ ፡ ውስጠ ፡ ታዋቂ ፡ ሆኖ ፡ ቀርቶአል ።

መሆን ፡ የግሥ ፡ ሆነ ፡ አርእስት ፡ ነው ። "ና" ፡ በሚለው ፡ ወደረኛ ፡ መስተጻፍ ፡ "ማግኘት" ፡ ከሚለው ፡ ከፍተኛው ፡ ሐረግ ፡ ጋር ፡ ተጨምሮ ፡ ተያይዞአል ። ሙያው ፡ ባለቤት ፡ ነው ። ባለቤትነቱም ፡ «የማይገኝ ፡» ለሚለው ፡ ለግግዊው ፡ ቅጽ ፡ ነው ። - በግሥነት ፡ ባሕርዩም ፡ ተደራጊ ፡ ዐምድ ፡ የማይሻገር ፡ ዓይነት ፡ ገቢር ፡ ጠባይ ፡ ነው ። ስለዚህም ፡ "ተጠቃሚ" የሚለውን ፡ በቂ ፡ ቅጽ ፡ ርቱዕ ፡ ተሳቢ ፡ አድርጎታል ።

የማይገኝ ፡ ግግዊ ፡ ቅጽ ፡ ነው ። በአሉታ ፡ ተነግሮአል ። - ገልጻ ፡ የ ፡ ተባዕት ፡ ጾታ ፡ ነጠላ ፡ ቁጥር ፡ ነው ። ሙያው ፡ ተሳቢ ፡ ነው ። "መሆኑን" ፡ ለሚለው ፡ የግሥ ፡ አርእስት ፡ ርቱዕ ፡ ተሳቢ ፡ ሆኖ ፡ ገብቶአል ። በቂ ፡ ሆኖ ፡ ተነግሮአል ። ይኸውም ፡ «የማይገኝ ፡ ነገር ፡ ሌላ ፡» በተገባው ፡ ነባር ፡

ማለት ፡ ነው ። የገቢ ፡ ምልክት ፡ ለገንዘብ ፡ ታዋቂ ፡ ሆኖ ፡ ተርቶ አል ። — በግሥነት ፡ በሕርድም ፡ ተደራጊ ፡ ፀምድ ፡ የግዴታ ፡ ግዴታ ፡ ተገብሮ ፡ ጠባይ ፡ ተባዕት ፡ ጸታ ፡ ነጠላ ፡ ቁጥር ፡ የአሁን ፡ የትንቢት ፡ ጊዜያት ፡ ነው ። ስለዚህም ፡ ሕይወታዊ ፡ ኑሮን ፡ ማግኘት ፡ ተጠቃሚ ፡ መሆን ፡ የተባለት ፡ በመስተጻምር ፡ የተያያዙት ፡ የቱ ፡ የተሳቢ ፡ ሐረጎች ፡ ባለቤቶች ፡ ሆነው ለታሉ ። «ያለ ፡ ሆነር ፡» የሚለውም ፡ የመስተጻምር ፡ ተገዥ ፡ አርቱዕ ፡ ተሳቢው ፡ ነው ።

(ነገር ፡) የማይገኝ ፡ በሚለው ፡ ግሳዊ ፡ ቅጽል ፡ ላይ ፡ ውስጠ ፡ ታዋቂ ፡ ሆኖ ፡ ቀርቷል ።

መሆኑን ፡ 1 «መሆን ፡» የግሥ ፡ ሆነ ፡ አርአስት ፡ ነው ። በግብሩም ፡ የነገር ፡ ስም ፡ ነው ። በስም ፡ ደንብ ፡ ስለተዘረዘረ ፡ ሳድስ ፡ የነበረው ፡ የቃሉ ፡ መድረክ ፡ ከሶስት ፡ ሆኖ አል ። (ቁ. 180) እይ ። ገቢ ፡ የሚያደርገው ፡ ጠቃሽ ፡ አመልካቹ ፡ ለገንዘብ ፡ ተጨምሮበታል ። ሙያው ፡ ተሳቢ ፡ ነው ። — «ሊያውቀው ፡» ለሚለው ፡ አዋቂ ፡ አንቀጽ ፡ ርቱዕ ፡ ተሳቢ ፡ ሆኖ ፡ ገብቶአል ። መስተጻምር ፡ «ና» (= ይችላልና) ፡ ለሚያያይዘው ፡ ለዋናው ፡ ሐረግ ፡ ቀጥተኛ ፡ ተሳቢው ፡ ይኸው ፡ ቃል ፡ (= መሆኑን ፡) ነው ። — የግሥነት ፡ በሕርድም ፡ ከላይ ፡ አንድ ተነገረው ፡ ነው ። የግሥ ፡ ወገን ፡ ከመሆኑ ፡ የተነሣ ፡ «የማይገኝ ፡» የሚለው ፡ በቂ ፡ ቅጽል ፡ ከነገሱ ፡ ተሳቢ ፡ ሆኖ ታላ ።

ስንኳን ፡ የምክንያት ፡ ተውሳክ ፡ ግሥ ፡ ነው ። ውስጠ ፡ ታዋቂ ፡ ሆኖ ፡ የቀረውን ፡ የአዋቂ ፡ አንቀጽ ፡ ርቱዕ ፡ ይገልጻል ። ይኸውም ፡ «ስንኳን ፡ እኛ ፡ ልናጣው ፡» ያሰኘ ፡ ነበር ፡ ማለት ፡ ነው ።

እኛ ፡ ምድብ ፡ ተውላጠ ፡ ስም ፡ ነው ። — የወል ፡ ጸታ ፡ — ጆደኛ ፡ መደብ ፡ የብዙ ፡ ቁጥር ፡ ነው ። — ሙያው ፡ ባለቤት ፡ ነው ። ባለቤትነቱ ፡ ውስጠ ፡ ታዋቂ ፡ ሆኖ ፡ ለቀረው ፡ አዋቂ ፡ አንቀጽ ፡ ነው ። ይኸውም ፡ «ስንኳን ፡ እኛ ፡ ልናጣው ፡» ያሰኘ ፡ ማለት ፡ ነው ።

ልናጣው ፡ ምክንያተኛ ፡ አዋቂ ፡ ነው ። ውስጠ ፡ ታዋቂ ፡ ሆኖ ፡ ቀርቷል ። ይኸውም ፡ «ሊያውቀው ፡» በሚለው ፡ በተከታዩ ፡ ቃል ፡ ይታወቃል ።

ሌላውም ፡ በዚህ ፡ ንግግር ፡ አምስት ፡ ቃላት ፡ ይገኙበታል ። (ሌላ — ው — ም — (ሰው) — ይሆን ።)

(ሀ) «ሌላ» ፡ — አመልካች ፡ ቅጽል ፡ ነው ። ጠያቂው ፡ ስለተነገረ ፡ በቂ ፡ ሆኖ አል ። ሙያው ፡ ባለቤት ፡ ነው ። ባለቤትነቱ ፡ መስተጻምር ፡ ለተጠቃሚው ፡ «ይሆን ፡» ለሚለው ፡ ለትንቢታዊው ፡ ጠባይ ፡ ነው ።

(ለ) «ው» ፡ — ያልተወሰነ ፡ አመልካች ፡ ነው ። ትርጓሜው ፡ ማንኛውም ፡ ማለት ፡ ነው ። በቂ ፡ ሆኖ ፡ በተነገረው ፡ «ሌላ ፡» በሚለው ፡ ቃል ፡ ላይ ፡ ተጭኖ ፡ ያልተወሰነ ፡ አመልካች ፡ ሆኖ አል ።

(ሰው) ፡

(ሐ) «—(ም)» ፡ — አዳጋሚ ፡ መስተጻምር ፡ ነው ። በግዕዝ ፡ ለዋሰው ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ የተለመደው ፡ ስሙ ፡ ዋዌ ፡ ይባላል ። «እኛ» በሚለው ፡ በፈተኛው ፡ ቃል ፡ ላይ ፡ ይህ ፡ «ሌላ» የሚለው ፡ ቃል ፡ መደገሙን ፡ ያሳያል ።

(መ) «ሰው» ውስጠ ፡ ታዋቂ ፡ ሆኖ ፡ ቀርቷል ። ይኸውም ፡ ሰላውም ፡ ሰው ፡ ቢሆን ፡ ያሰኘ ፡ ነበር ፡ ማለት ፡ ነው ። —

(ሠ) «ቢ» (ብ) አጋኛ ፡ መስተጻምር ፡ ነው ። «ይሆን» በሚለው ፡ በትንቢታዊ ፡ ጠባይ ፡ ላይ ፡ ተጭኖ ፡ ገብቶአል ። «ብ» ያሰኘ ፡ የነበረው ፡ መሠረታዊ ፡ ቃሉ ፡ «ይ» የሚለውን ፡ የአርባታ ፡ መሪ ፡ ውጤት ማለት ፡ ሆኖ ፡ «ቢ» ተብሏል ። ስለዚህም ፡ ባይሆን ፡ በመባል ፡ ረንታ ፡ «ቢሆን» ፡ ተብሎ ፡ ተነግሮአል ። ይህ ፡ መስተጻምር ፡ አጋኛ ፡ መባሉ ፡ ስም ፡ ጠር ፡ «እንኳ» ፡ የሚል ፡ ስሜት ፡ ስለሚገኝበት ፡ ነው ። ይኸውም ፡ «ሌላውም ፡ ቢሆን ፡ እንኳ» ፡ ያሰኘ ፡ ማለት ፡ ነው ። በዚህ ፡ መስተጻምር ፡ «ስንኳን ፡ እኛ» ፡ የሚለው ፡ «ሌላውም ፡ ቢሆን ፡» የሚለው ፡ ሐረግ ፡ ተያይዞበታል ።

(ረ) «ይሆን» ፡ ትንቢታዊ ፡ ጠባይ ፡ ነው ። በተባዕት ፡ ጸታ ፡ በነጠላ ፡ ቁጥር ፡ በገኘ ፡ መደብ ፡ ተነግሮአል ። የግሥነት ፡ በሕርድም ፡ ከላይ ፡ «መሆን» ፡ ከሚለው ፡ ላይ ፡ አንድ ፡ ተነገረው ፡ ነው ። «ሌላ» የሚለው ፡ በቂ ፡ ቅጽል ፡ ባለቤት ፡ ሆኖ ታላ ። መስተጻምር ፡ «ብ» ስለተጠቃሚውም ፡ የአርባታ ፡ መሪው ፡ ተውጦ ፡ «ቢሆን» ፡ ተብሎ ፡ ተነግሮአል ።

ሊውው ፡

ምክንያተኛ ፡ አዋቂ ፡ ነው ። በተባዕት ፡ ጸታ ፡ በገኘ ፡ መደብ ፡ በነጠላ ፡ ቁጥር ፡ በትንቢታዊ ፡ ጊዜያት ፡ — ተነግሮአል ። በግሥነት ፡ በሕርድም ፡ አድራጊ ፡ ፀምድ ፡ ተገብሮ ፡ ግዴታ ፡ ገቢ ፡ ጠባይ ፡ ነው ። «ሌላ» ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ ባለቤት ፡ ሆኖ ታላ ። «የማይገኝ ፡ መሆኑን ፡» የሚለውንም ፡ ቃል ፡ ርቱዕ ፡ ተሳቢ ፡ አድርጎታል ። የአገባቡ ፡ ሥርዓት ፡ በተውሳክ ፡ ግሥ ፡ ክፍል ፡ ስለሆነ ፡ ተሳቢዎቹን ፡ ጨምሮ ፡ «ይችላል» የሚለውን ፡ የአንቀጽ ፡ ተግባር ፡ ይገልጻል ። «ው» የሚል ፡ የተሳቢ ፡ ዝርዝር ፡ ተጨምሮበታል ። ዝርዝር ፡ የሚያሳየው ፡ ተሳቢውን ፡ «የማይገኝ ፡ መሆኑን ፡» የሚለውን ፡ ቃል ፡ ነው ።

ይችላልና ፡

በዚህ ፡ ንግግር ፡ ላይ ፡ ቃላት ፡ አሉ ። (ይችላል —ና ፡)

(ሀ) ይችላል ፡ በተባዕት ፡ ጸታ ፡ በገኘ ፡ መደብ ፡ በነጠላ ፡ ቁጥር ፡ የተነገረ ፡ የአሁን ፡ የትንቢት ፡ ጊዜያት ፡ አንቀጽ ፡ ነው ። በአሰማድ ፡ መደብ ፡ አድራጊ ፡ ፀምድ ፡ የማይገኝ ፡ ግዴታ ፡ ገቢ ፡ ጠባይ ፡ ነው ። «ሊያውቀው ፡» የሚለው ፡ ምክንያተኛው ፡ አዋቂ ፡ በተውሳክ ፡ ግሥ ፡ ደንብ ፡ ገብቶ ፡ ተገብሮ ፡ ገልጸላታል ። «ና» የሚለውም ፡ መስተጻምር ፡ ስለመደቀበት ፡ ከማስረጃነት ፡ ታግዶአል ።

(ላ) «ና» ምክንያት ፡ መስተጻምር ፡ ነው ። ትርጓሜው ፡ «ስለ» ፡ ማለት ፡ ነው ። (ይችላልና ። ስለሚችል) ይችላል ፡ በሚለው ፡ እንቀጽ ፡ ላይ ፡ ተዋዋ ፡ ማሰሪያነቱን ፡ አስቀርቷል ። ከዚህም ፡ በላይ ፡ ዐረፍተ ፡ ነገሮቹን ፡ እንዲያያዙ ፡ አድርጎአቸዋል ። ይኸውም ፡ እንደዚህ ፡ ነው ። (ሀ) ፡ ያለ ፡ ሀገር ፡ ሕይወታዊ ፡ ነገርን ፡ ማግኘትና ፡ ተጠቃሚ ፡ መሆን ፡ የማይገኝ ፡ መሆኑን ፡ ስንኳን ፡ እኛ ፡ ሌላውም ፡ ቢሆን ፡ ሊያውቀው ፡ ይችላል ። (ለ) ፡ «ስለሕይወት ፡ ሕይወት ፡ ካልተሠዋ ፡ ሕይወት ፡ አይገኝም» ፡ ተብሎ ፡ ቢነገር ፡ ፍር ፡ ዩ ፡ ዐረፍተ ፡ ነገሮች ፡ መነገራቸው ፡ ነበር ። አሁን ፡ ግን ፡ መስተጻምር ፡ «ና» አያይዘ ፡ አንድ ፡ ዐረፍተ ፡ ነገር ፡ አድርጎታል ።

ስለ ፡ ሕይወት ፡ 1 «ስለ» ቀላል ፡ መስተጻምር ፡ ነው ። «ሕይወት» ፡ የሚለውን ፡ ቃል ፡ ተገዥ ፡ አድርጎታል ። «ካልተሠዋ» ፡ ከሚለውም ፡ መስተጻምር ፡ ከወደቀበት ፡ ግሥ ፡ ጋር ፡ አዛምዶታል ።

2 «ሕይወት» የነገር ፡ ስም ፡ ነው ። ከግሡ ፡ ጋር ፡ በመስማማት ፡ በተባዕት ፡ ጾታ ፡ በነጠላ ፡ ቁጥር ፡ በጅኛ ፡ መደብ ፡ ተነግሮአል ። ሙያው ፡ ተሳቢ ፡ ነው ። በመስተጻምር ፡ «ስለ» ፡ «ተገዥ» ፡ ካልተሠዋ ። ለሚለው ፡ ተሳቢ ፡ ሆኖአል ።

ሕይወት ፡ የነገር ፡ ስም ፡ ነው ። አዘራዘሩ ፡ እንደ ፡ ላይኛው ፡ ነው ። ሙያው ፡ በላይት ፡ ነው ። በላይትነቱ ፡ «ካልተሠዋ» ለሚለው ፡ ነው ።

ካልተሠዋ ፡ በዚህ ፡ ንግግር ፡ ዩ ፡ ቃሎች ፡ አሉ ። (ከ - አል - ተሠዋ ፡ በቀር) ፡

(ሀ) «ከ» ውለታን ፡ የሚያመለክት ፡ ጥገኛ ፡ መስተጻምር ፡ ነው ። «አ» የሚል ፡ ፊደል ፡ በስተፊቱ ፡ ስለገጠመው ፡ «አ» ን ፡ ውጤት ፡ «ከ» ተብሎ ፡ ተነግሮአል ። ካልተሠዋ ፡ የሚለውንም ፡ የአሉታ ፡ አንቀጽ ፡ ከማሰሪያነት ፡ አግዶታል ። «በቀር» ፡ የሚለው ፡ ዳደኛው ፡ ውስጠ ፡ ታዋቂ ፡ ሆኖ ፡ ቀርቷል ። ይኸውም ፡ «ካልተሠዋ ፡ በቀር» ፡ ያሰኘ ፡ ነበር ፡ ማለት ፡ ነው ። ያህ ፡ መስተጻምር ፡ ለየፈሰቸው ፡ ለነገሩ ፡ የነበሩትን ፡ ዩ ፡ ዐረፍተ ፡ ነገሮች ፡ አያይዘዋቸዋል ። መስተጻምር ፡ በይፍር ፡ ፍር ፡ «ስለሕይወት ፡ ሕይወት ፡ ካልተሠዋም» ፡ «ሕይወት ፡ አይገኝም» ፡ በተባለ ፡ ነበር ፡ ማለት ፡ ነው ።

(ለ) «አል» በግሥ ፡ ላይ ፡ የሚጨመር ፡ የአሉታ ፡ በዕድ ፡ መነሻ ፡ ነው ። ተሠዋ ፡ በሚለው ፡ በአምንታው ፡ አንቀጽ ፡ ላይ ፡ ተጨምሮ ፡ አሉታ ፡ አድርጎታል ።

(ሐ) «ተሠዋ» በተባዕታይ ፡ ጾታ ፡ በጅኛው ፡ መደብ ፡ በነጠላ ፡ ቁጥር ፡ የተነገረ ፡ ጎሳፊ ፡ ጊዜያት ፡ ነው ። በአሰማድ ፡ መደቡም ፡ ተደራጊ ፡ ዐምድ ፡ የማይሻገር ፡ ዓይነት ፡ ተገብሮ ፡ ጠባይ ፡ ነው ።

«አል» የሚል ፡ በዕድ ፡ መነሻ ፡ ተጨምሮበት ፡ በአሉታ ፡ ተነግሮአል ።

በመስተጻምር ፡ ምክንያት ፡ ከአሉታው ፡ ደንብ ፡ የመድረሻው ፡ ቃል «ም» ጎድሎታል ። ይኸውም ፡ «አልተሠዋም» ፡ ላይባል ፡ ቀረ ፡ ማለት ፡ ነው ። «ከ» የሚል ፡ ጥገኛ ፡ መስተጻምር ፡ ስላረፈበት ፡ ከማሰሪያነት ፡ ታግዶአል ። «ሕይወት» የሚለው ፡ በአጠገቡ ፡ የሚገኘው ፡ ቃል ፡ የዚህ ፡ አንቀጽ ፡ በላይት ፡ ነው ። በመስተጻምር ፡ የተገዛው ፡ «ስለ ፡ ሕይወት» የሚለውም ፡ ቃል ፡ ተሳቢው ፡ ነው ።

(በቀር) ፡ ውስጠ ፡ ታዋቂ ፡ ሆኖ ፡ ቀርቷል ።

ሕይወት ፡ የነገር ፡ ስም ፡ ነው ። አዘራዘሩ ፡ እንደ ፡ ላይኛው ፡ ነው ። ሙያው ፡ በላይት ፡ ነው ። በላይትነቱ ፡ ለማሰሪያው ፡ አንቀጽ ፡ ለ «አይገኝም» ፡ ነው ። በዚህ ፡ ዐረፍተ ፡ ነገር ፡ ሞኖው ፡ በላይት ፡ ይኸው ፡ ብቻ ፡ ነው ።

አይገኝም ፡ ግሥ ፡ በአሉታ ፡ የተነገረ ፡ ዐቢይ ፡ አንቀጽ ፡ ነው ። በተባዕት ፡ ጾታ ፡ በጅኛ ፡ መደብ ፡ በነጠላ ፡ ቁጥር ፡ በአሁንና ፡ በትንቢት ፡ ጊዜያት ፡ ተነግሮአል ። በአሰማድ ፡ መደቡም ፡ ተደራጊ ፡ ዐምድ ፡ የማይሻገር ፡ ዓይነት ፡ ተገብሮ ፡ ጠባይ ፡ ነው ። በዚህ ፡ ዐረፍተ ፡ ነገር ፡ ሞኖው ፡ ማሰሪያ ፡ አንቀጽ ፡ ይኸው ፡ ብቻ ፡ ነው ። በላይቱ ፡ በአጠገቡ ፡ የሚገኘው ፡ «ሕይወት» ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ ነው ። በመስተጻምር ፡ የሚላበት ፡ «ይችላልና» «ካልተሠዋ» ከተሳሳቢያቸው ፡ ለዚህ ፡ ለማሰሪያ ፡ አንቀጽ ፡ «አል» አይገኝም ፡ መስተጻምረውያን ፡ መሙሊያዎች ፡ ሆነውታል ።

የአንቀጽ ፡ ተሳቢ ፡ የሚገባው ፡ ከበላይት ፡ በኋላ ፡ ነው ። ብለን ፡ ጠቅሳሳውን ፡ ውሳኔ ፡ ተናግረናል ። (ቁ. 302 ፡ እይ ። ይኸውም ፡ ዳዊት ፡ ጎልያድን ፡ በወንጌሩ ፡ ድንጋይ ፡ ገደለ ።) ይላል ፡ ማለት ፡ ነው ። ተውሳክ ፡ ግሥም ፡ ከሚገልጸው ፡ ቃል ፡ ሳይርቅ ፡ ይገባል ። ብለናል ። (ቁ. 311 ፡ እይ ።) ይኸውም ፡ «ወንድሜ ፡ ነገ ፡ ይመጣል ።» ይላል ፡ ማለት ፡ ነው ።

ነገር ፡ ግን ፡ ያህ ፡ ውሳኔ ፡ የሚጣሰበት ፡ ጊዜ ፡ ይገኛል ። የንግግር ፡ ኃይለ ፡ ቃል ፡ በተሳቢው ፡ ወይም ፡ በተውሳክ ፡ ግሡ ፡ ላይ ፡ እንዲገለጽ ፡ በተፈለገ ፡ ጊዜ ፡ ተሳቢው ፡ ወይም ፡ ተውሳክ ፡ ግሡ ፡ ከበላይት ፡ አስቀድሞ ፡ እየገባ ፡ ይነገራል ። ይኸውም ፡ እንደሚከተለው ፡ ነው ።

(ሀ) ቀጥተኛ ፡ ተሳቢ ፡ የኃይለ ፡ ቃል ፡ መግለጫ ፡ ሲሆን ፡

«ጎልያድን ፡ ዳዊት ፡ በወንጌሩ ፡ ድንጋይ ፡ ገደለ ።»

እነሆ (በዚህ ፡ ንግግር ፡ ሲገለጽ ፡ የተፈለገው ፡ ኃይለ ፡ ቃል ፡ የጎልያድ ፡ መገደል ፡ ነገር ፡ ነው ።

(A) የመስተዋድሮች ተሰቢ፣ የኃይል፣ ቃል፣ መግለጫ፣ ሲሆን ።

«በወንጭ፣ ድንጋይ፣ ዳዊት፣ ጎልዖድን፣ ገደል፤»

እነሆ፣ በዚህ፣ ንግግር፣ ለገለጽ፣ የተረገገው፣ ኃይል፣ ቃል፣ «በወንጭ፣ ድንጋይ፣ የመግደል፣ ነገር፤» ነው ።

(ሐ) ተውሳክ፣ ግሥ፣ የኃይል፣ ቃል፣ መግለጫ፣ ሲሆን ።

ነገ፣ ወንድሚ፣ ይመጣል፤»

እነሆ፣ በዚህ፣ ንግግር፣ ለገለጽ፣ የተረገገው፣ ኃይል፣ ቃል፣ «ድርጊቱ፣ ነገ፣ የመሆኑ፣ ነገር፤» ነው ።

ስለዚህም፣ ተሰቢና፣ ተውሳክ፣ ግሥ፣ ከበለጩት፣ የሚቀድሙት፣ የንግግር፣ ኃይል፣ ቃል፣ በነሱ፣ እንዲገለጽ፣ አስፈላጊ፣ በሆነ፣ ጊዜ፣ ብቻ፣ ነው፣ ብለን፣ እንወስናለን ።

ጸኅ፣ መልመጃ ።

የቃላት ግርዛዥ አፈታት፣ እንደት፣ እንደሆነ፣ ከሚከተሉት፣ ዐረፍተ፣ ነገሮች፣ አንዳንዶቹን፣ እየዘረዘርህ፣ አስረጃ ።

ሀ—ቀላል፣ ዐረፍተ፣ ነገር ።

- 1—አባት፣ ልጁን፣ ያስተምራል ።
- 2—ትጉህ፣ ልጅ፣ ወደ፣ ተማሪ፣ ቤት፣ ዘወትር፣ ይሄዳል ።
- 3—ዳዊት፣ ጎልዖድን፣ ገደል ።
- 4—ትናንት፣ ያየሁት፣ ሰው፣ ይህ፣ ነው ።
- 5—እርሱ፣ በወንበር፣ ላይ፣ ተቀምጧል ።
- 6—ከብር፣ ያለ፣ ነፃነት፣ አይገኝም ።
- 7—በጥቂቱ፣ የታመነ፣ በብዙም፣ ይታመናል ።
- 8—በትሰግሥት፣ ሁሉ፣ ይገኛል ።

ለ—ድርብና፣ ድርብርብ፣ ዐረፍተ፣ ነገር ።

- 1—ክፋ፣ ነገርን፣ ወርቆ፣ ክፋ፣ ነገር፣ አያገኘኝም፣ ማለት፣ ትልቅ፣ ስሕተት፣ ነው፣ በክፋ፣ ሥራቸው፣ የጠፋ፣ ብዙ፣ ፍቸውና ።
- 2—መክራና፣ ደስታ፣ ለአንድ፣ ሰው፣ የተሰጠ፣ ወይም፣ በአንድ፣ ሰው፣ ብቻ፣ የመጠ፣ አይደለም ።

3—ደስ፣ መሰኘትና፣ መከፋት፣ ሲዘዋወሩ፣ ስለሚኖሩ፣ ደስ፣ ያለው፣ እንደሚከፋው፣ የከፋው፣ ደስ፣ እንደሚለው፣ አያጠረጠርም ።

4—በዕድሜ፣ መሰንበትና፣ ፈተናን፣ ሁሉ፣ አልፎ፣ ወደ፣ ደኅና፣ ቀን፣ መድረስ፣ ብዙ፣ ጊዜ፣ መታደልና፣ መክበር፣ ነው ።

5—በእናት፣ ማኅበን፣ የተሰነሰ፣ ሰንሰ፣ ቀኑ፣ ለደርሰ፣ በማኅበን፣ ታግዶ፣ እንደማይቀር፣ ሥራም፣ በትጋት፣ ከተጀመረ፣ የሠራተኛው፣ አሳብ፣ ከወሰነው፣ ጊዜ፣ አያልፍም ።

6—ፍልስፍና፣ አድራሻ፣ የለውም፣ ያለ፣ ዕረፍት፣ ሲሄድ፣ የሚኖር፣ የምርመራ፣ አዎራ፣ ከመሆኑም፣ የተነሣ፣ ከሁሉ፣ ይደርሳል ።

7—ማወቅ፣ ጠጣም፣ ጠረጴሬ፣ ለመደንቅ፣ ብቻ፣ አይደለም፣ ስሕተት፣ የሌለበት፣ ሙሉ፣ ሰውን፣ ለመሆንም፣ ነው፣ እንጂ ።

8—ሥጋ፣ በመንፈስ፣ እየተንቀሳቀሰ፣ ሞንፈስ፣ በሥጋ፣ እየተዳበሰ፣ ግዙፍነትንና፣ ረቂቅነትን፣ ለመግለጽ፣ መንፈስ፣ ወደ፣ መንፈሳዊነት፣ ሥጋም፣ ወደ፣ ሥጋዊነት፣ እያዘነበለ፣ በአንድ፣ ሰው፣ አካል፣ ሁለት፣ ኃይል፣ ሲሠራ፣ ይኖራል ።

ከወልደ፣ ገግርጌ፣ ወልደ፣ ጥላክ፣ (1—8)

9—ፈተናን፣ ያላለፈና፣ ወደቆ፣ ያልተነሣ፣ አንድ፣ አገር፣ ትግሉ፣ ተፈጽሞ፣ ጠደ፣ ትክክለኛ፣ አኗኗር፣ ለደርሰ፣ ለኑርው፣ የበለጠ፣ ጣዕምን፣ ያገኛለታል ።

10—ሰው፣ ሁሉ፣ ምኞቱ፣ በፈጽሞለት፣ ምኞትን፣ ይተክል፣ እንጂ፣ ቀደም፣ ብሎ፣ የነበረበትን፣ አያስተውልም ።

11—ሰው፣ ከሰው፣ ይበልጣል፣ ማለት፣ ሰው፣ ከሰው፣ ያንሳል፣ ማለት፣ አይደለም ።

12—ትግር፣ በሥራ፣ እንጂ፣ በምኞት፣ አይሸነፍም ።

13—አይወድህም፣ የሚሉህ፣ እትውደደው፣ ስሉ፣ ነው ።

ከሆደ፣ ሚሳል፣ ደስ፣ አለን፣ (9—13)

14—ሁሉ፣ የሆነና፣ የተመሳሰለ፣ ነው፣ እንጂ፣ አዲስ፣ ነገር፣ የለም፣ ተብሎ፣ እንደተነገረ፣ እውንም፣ ሁሉ፣ ተመሳሳይና፣ የሆነ፣ ነገር፣ ነው፣ እንጂ፣ ያልሆነ፣ ነገርን፣ የሚያሳይ፣ ጊዜ፣ እንዲልታላ፣ ለአዲስም፣ አይተቀድም፣ ለክብርም፣ ማደሻ፣ ለሆን፣ የተጀመረው፣ ይህ፣ አዲስ፣ ዘመን፣ ከመጀመሩ፣ አስቀድሞ፣ ለክብርም፣ መቀነሻ፣ አንዳሆነ፣ ታስቦ፣ የነበረው፣ በዘመናዊ፣ ና፣ ም፣ በሚያዝያ፣ ገደ፣ የሞለው፣ ቀን፣ ለሆን፣ ለክብርም፣ ማደሻ፣ ሆኖ፣ የሞለው፣ በዘመናዊ፣ ና፣ ም፣ ሚያዝያ፣ ገደ፣ ቀን፣ መሆኑን፣ ሁሉም፣ ያውቀተልና፣ ጊዜና፣ ቀን፣ ማንኛውም፣ ናይነት፣ ቀለም፣ እንደሚሰማማው፣ እንደ፣ አዲስ፣ ልብስ፣ መሆናቸውን፣ ሁሉም፣ በየራሱ፣ አሳብ፣ ይመለከታቸዋል ።

ከሆደ፣ ገግርጌ፣ ወልደ፣ ጥላክ፣

—ውያት፡	ገጽ	አገራዊ ጥያቄዎች፡ ወንጌላውያት፡ (አንድ ጾታ፡ የብዙ)
—ው፡	የአርባታ፡ ዝርዝር	ፈለገው፡ ሀወቀው፡ ተከተለው፡ (=አርባት፡)
—ው፡	አገናዛቢ፡	ጌታው፡ በቅሎው፡ (=የአርባት፡)
—ዎች፡	ስም፡	ገበሬዎች፡ በሬዎች፡ (ለማንኛውም ጾታ፡ የብዛት፡) ምልክት፡)
—ያ፡	ተ. ግ.	አንድያ፡ ሁለትያ፡ አምስትያ፡ ነፍስያ፡
—ዩ፡	አገናዛቢ፡	ጌታዩ፡ በቅሎዩ፡ እማማዩ፡ አባትዩ፡ ወንድምዩ፡ (=የእኔ፡)
—ዩ፡	ተ. ግ.	አንድዩ፡ ሁለተዩ፡ ሁለዩ፡ (=፩፡ ጊዜ፡ ፪፡ ጊዜ፡)

ክፍል ፡ ፪ ፡

ከግዕዝ ፡ የተወረሱ ፡ ቃላት ።

መግለጫ ።

አማርኛ ፡ ከግዕዝ ፡ የተወለደ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ በዙሪያ ፡ የግዕዝ ፡ ቃላት ፡ ወርሶአቸው ፡ ይገኛል ። የአወራረሱም ፡ ዓይነት ፡ በ፪ ፡ አካሄድ ፡ ይመደበል ።

ሸኛ ፡ የፊደላቸውን ፡ ዘር ፡ ላይለውጥ ፡ አማርኛ ፡ በቀጥታ ፡ የወረሰቸው ፡ የግዕዝ ፡ ቃላት ፡ ይገኛሉ ። ይኸውም ፡ «ዓይን ፡ እግር ፡ ምድር ፡ ቀደስ ፡ ተቀበለ ፡ ተቀየመ ።» እንደማለት ፡ ያለው ፡ ነው ። ጸሩ ፡ ግን ፡ አንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ ንባባቸው ፡ በማጥበቅና ፡ በማላላት ፡ ድምፅ ፡ ልዩነትን ፡ ሊያደርግ ፡ ይገኛል ። እነሆ ፡ ለምሳሌ ፡ «ለጎመ» ፡ በረከ ፡ ፈጠረ ፡ እኒህን ፡ የመሰሉት ፡ ሁሉ ፡ በግዕዝም ፡ በአማርኛም ፡ የሚነገሩ ፡ ቃላት ፡ ናቸው ። በማላላት ፡ ድምፅ ፡ ሲነገሩ ፡ ግዕዝ ፡ ይሆናሉ ። የመክከል ፡ ቀለማቸው ፡ በማጥበቅ ፡ ድምፅ ፡ ሲነገር ፡ ግን ፡ አማርኛ ፡ ይሆናሉ ።

አጅ ፡ ፈጠረ ፡ ዓለመ ፡ (ግዕዝ ።)

ዓለምን ፡ ፈጠረ ፡ (አማርኛ ።)

ጸኛ ፡ የፊደላቸውን ፡ ዘር ፡ ጥቂት ፡ ጥቂት ፡ እየለወጠ ፡ አማርኛ ፡ የወረሰቸው ፡ የግዕዝ ፡ ቃላት ፡ ይገኛሉ ። ይኸውም ፡ «መሐለ ፡ ያለውን ፡ ግለ ፡ — ጎደረ ፡ ያለውን ፡ አደረ ፡ — አድ ፡ ያለውን ፡ አጅ ፡» እያለ ፡ ወርሶታል ፡ ግለት ፡ ነው ።

ይህንንም ፡ ሁሉ ፡ በምሳሌ ፡ ለማሳየት ፡ ከያይነቱ ፡ ጥቂት ፡ ጥቂት ፡ ቃል ፡ በፊደል ፡ ተፈ ፡ እንጽፋለን ።

ንግግራቸው ፡ ሳይለወጥ ፡ እማርኛ ፡ በቀጥታ ፡ የወረሰቸው ፡ ቃላት ፡ ለምሳሌ ፡ ያህል ፡ ከዚህ ፡ በታች ፡ ተጽፏል ። (*) ይህ ፡ ምልክት ፡ የሚገኝባቸው ፡ ቃላት ፡ «በፎታኛው ፡ መደብ ፡ በተባዕት ፡ ጾታ ፡ በነጠላ ፡ ቀጥሮ» ፡ የሚነገሩት ፡ ግሦቶች ፡ ናቸው ።

(ሀ)	ሐይወት፡	መንግሥት፡	ምዕራፍ፡
ሀገር፡	ሐግ፡	መንፈስ፡	ምድር፡
ሀብት፡	ሐግን፡	መካን፡	ምግብ፡
ሀኩት፡	(መ)	መኩንን፡	ምጽዋት፡
ሃይማኖት፡	*መለስ፡	መኳንንት፡	*ሞተ፡
(ለ)	መልሐት፡	መፀልት፡	ሞት፡
*ለመደ፡	መልእክ፡	መሳርግ፡	ሞገስ፡
*ለቀመ፡	መምህር፡	መዝሙር፡	(ሠ)
*ለበጠ፡	መሠረት፡	መዝገብ፡	ሠረጭት፡
*ለከፈ፡	መሥዋዕት፡	መድረክ፡	ዶልማን፡
*ለጉመ፡	*መረገ፡	መድኃኒት፡	ዶረያ፡
ሊቅ፡	መሪር፡	*መገብ፡	ዶርጎት፡
ላህይ፡	መሪት፡	መገባት፡	ዶቃያ፡
ሌሊት፡	*መሰለ፡	መጠን፡	ዶፀል፡
ልማድ፡	መሰንቆ፡	መጠቀሚያ፡	ዶጋ፡
ልብ፡	መስመር፡	መጠቀሚያ፡	(ረ)
ልብስ፡	መስቀል፡	መጠቀሚያ፡	ረቂቅ፡
ልቡል፡	መስከረም፡	መጠቀሚያ፡	ረብብ፡ (ርብ)
ልደት፡	መስከት፡	መጠቀሚያ፡	ረታብ፡
ልገም፡	መስፍን፡	መጠቀሚያ፡	*ረገመ፡
(ሐ)	መሰብ፡	መጠቀሚያ፡	*ረፈደ፡
ሐሜት፡	መሰብር፡	መጠቀሚያ፡	ረሳብ፡
ሐምሌ፡	መቅሠፍት፡	መጠቀሚያ፡	ረአይ፡
ሐረግ፡	መቅደም፡	መጠቀሚያ፡	ረከት፡
ሐተታ፡	መብሰት፡	መጠቀሚያ፡	ረጉም፡
ሐዋርያ፡	መብረቅ፡	መጠቀሚያ፡	ረገብ፡
ሐውልት፡	መናፍቅ፡	መጠቀሚያ፡	ረማን፡
ሐልም፡	መንበር፡	መጠቀሚያ፡	(ሰ)
ሐንጻ፡	መንገድ፡	መጠቀሚያ፡	*ሰለብ፡
ሐብ፡	መንፈቅ፡	መጠቀሚያ፡	ሰላም፡
		መጠቀሚያ፡	ሰማይ፡
		መጠቀሚያ፡	ሰሜን፡
		መጠቀሚያ፡	*ሰረቀ፡
		መጠቀሚያ፡	ሰረገላ፡

ሰርክ:	ቃል:	ብርዕ:	ገመብ:
*ሰብረ:	ቀርፅ:	ብጻኑ:	ጎዘን:
*ሰብክ:	ቀብጥት:	ብፅዕ:	ጎፅል:
ሰኑ:	ቀናት:	(+)	ጋጢክት:
ሰንበት:	ቀንግት:	*ተለመ:	ጋጥእ:
ሰኩና:	ቀጽር:	+ምኔት:	ጎልፈት:
*ሰወረ:	*ቆመ:	*ተረጎመ:	*ተበረት:
ሰዋሰው:	(ቁ)	*ተጎተፈ:	ጎበር:
ሰያፍ:	ቁላ:	+ሰፋ:	ጎበሰት:
*ሰደደ:	ቀሰል:	*ተቀበለ:	ጎዳር:
*ሰገደ:	ቀረር:	*ተቀየመ:	ጎዳግ:
ሰፍነግ:	ቀረርግን:	*ተዎመመ:	(ኀ)
ሰ.ሳይ:	(በ)	*ተበቀለ:	ጎሐሌ:
ሰም:		*ተክለ:	ጎቀዝ:
ሰሐተት:	በረከት:	*ተክዘ:	ጎበልሳል:
ሰርየት:	በቀል:	+ክሊል:	ጎባሬ:
ሰብከት:	በትር:	+ክል:	ጎባር:
ሰካር:	በክ:	+ኩላ:	*ጎደለ:
ሰደት:	*በየኅ:	*ተዋረደ:	ጎዳይ:
ሰግደት:	በድን:	+ዋርዶ:	*ጎገረ:
ሰረ:	በሩክ:	*ተዘከረ:	ጎገር:
(ቀ)	በራክ:	+ገሠጸ:	*ጎገደ:
*ቀለመ:	ባሕር:	+ግሣድ:	ጎገደ:
ቀለም:	ባሕርይ:	+ግባር:	ጎጉድጓድ:
*ቀሠፈ:	*ባረክ:	ተቦት:	ጎጠብጣብ:
*ቀሰመ:	ባዕድ:	ተጎሣሥ:	ጎጥብ:
ቀሳጢ:	ቤት:	ተልም:	ጎፀብረቅ:
ቀብር:	ቤተ ሙቀደስ:	ተሐት:	ጎፋስ:
ቀናና:	ቤተ ሙንግሥት:	ተሐትና:	ጎፋስ:
*ቀደመ:	ቤተ ክርስቲያን:	ተምክሐት:	ጎዛዜ:
ቀጸላ:	ቤተ ጸሎት:	ተርጓሚ:	ጎዘዘ:
ቀጠት:	ቤዛ:	ተንሣኤ:	ጎስር:
ቀም:	ብሉይ:	ተባቢት:	ጎበረት:
	ብርሃን:	ተዕገሥት:	ጎዋይ:

ንዝህላል:	ክሐደት:	ደመና:	ጥምቀት:
ንዲት:	ክረምት:	ደም:	ጥረዝ:
ንጉዥ:	ክርታስ:	ደረስ:	ጥር:
ንግሥት:	ክሳድ:	ደከመ:	ጥብብ:
(ከ)	*ክብብ:	ደጠለ:	ጥቅምት:
ክለላ:	ክቡር:	ደጠል:	ጥንቃቄ:
ክሐዛብ:	ክብር:	ደዌ:	ጥንት:
ክሚን:	ክገፍ:	*ደገመ:	ጥያቄ:
ክረር:	ክክብ:	*ደፈረ:	(አ)
ክረዌት:	(ከ)	ደ.ያቆን:	ደደስ:
ክርእስት:	*ኩኅነ:	ደምር:	ደረቅሊጦስ:
*ክሰረ:	ኩኅኑ:	ደርቦት:	(ደ)
ክስማት:	(ወ)	ደጎገዜ:	*ደለየ:
ክበሳ:	*ወለደ:	ደጎም:	ደሎት:
ክባል:	*ወሰደ:		ደጋ:
ክትርጎስ:	ወርቅ:	(ገ)	ደድቀ:
ክንበሳ:	*ወቀረ:	*ገሠጸ:	ደጎፍ:
ክነት:	*ወገረ:	ገባር:	ደድቅ:
ክካል:	*ወጠነ:	ገነት:	ደጎብ:
ክክሊል:	(ሀ)	ገውዝ:	ደመ:
ክውሉ:	ዐሥረት:	*ገደፈ:	ደም:
ክዘቀት:	ዐሥር:	ገደም:	(ሀ)
ክዜብ:	ዐረፍት:	ገድል:	ደሐይ:
ክየር:	ዐቅል:	ገዘ:	ደኅዳ:
ክደፍ:	ዐውድ:	ገብር:	ደደይ:
ክፍ:	*ዐጠነ:	ገገቦት:	ደደል:
ክጲስ ፍጹስ:	ዐፀድ:	ገዘረት:	(ፈ)
ክልፍ:	ዓመት:	ገዳዌ:	ፈላስፋ:
ክሳት:	ዓሣ:	ገጽው:	ፈረስ:
ክስከ:	ዕረፍት:	(ገ)	ፈረደ:
ክብነ በረድ:	ዕንቀሳ:	*ጉለተ:	*ፈቀደ:
ክከይ:	ዕጣን:	*ጉደለ:	ፈቃድ:
ክገር:	ዐፃ:	ጉደሎ:	*ፈጠነ:
ክገብ ሕብሔር:	(ዘ)	ጉደገጉጽ:	*ፈጠረ:
(ከ)	*ክለፈ:	ጉልት:	ፈጣሪ:
*ክረመ:	ክለፋ:	ጉሐለት:	ፈጣሪ:
ክርዥ:	*ክመረ:	ጉድፍ:	ፍሥሳ:
ክበር:	ክቢብ:	(ጠ)	ፍረ:
*ክተረ:	*ክፈነ:	*ጠረዝ:	ፍርዕት:
ክጎፈር:	ክጉል:	ጠረጴዛ:	ፍርድ:
	ክጎፈር:	*ጠየቀ:	ፍትሐ:

*ከደገ፡	ዝግራ፡	*ጠፈራ፡	ፍትሕ፡ ብሔር፡
*ከፈገ፡	ዝፍም፡	ጠፈር፡	ፍትሕ፡ ነገሥት፡
ከፈገ፡	(ደ)	ጣዕም፡	ፍዳ፡
ከላገ፡	ደመረ፡	ጣጥ፡	ፍጥረት፡

- 333 -

የየሬደላቸው፡ ዘር፡ ጥቂት፡ ጥቂት፡ እየተለወጠ፡ አጣርኛ፡ የወረሰቸው፡ የገዐዝ፡ ቃላት፡ በጣም፡ ብዙ-ምቹ፡ ፍቸው፡ ከነርሱም፡ ጥቂቶቹን፡ እነዚህ፡ ለምሳሌ፡ ከዚህ፡ በታች፡ ጽፏል፡ በአጣርኛ፡ ውስጥ፡ ከመቸው፡ ፮፡ ያህል፡ የሚሆነው፡ ቃል፡ ከገዐዝ፡ በቀጥታ፡ ወይም፡ በዘወርዋራ፡ መነገድ፡ የተወረሰ፡ ነው፡ ተብሎ፡ በቅርብ፡ ግምት፡ ያገመታል።

<u>ገዐዝ፡</u>	<u>አጣርኛ፡</u>	<u>ገዐዝ፡</u>	<u>አጣርኛ፡</u>
ፀጸት፡	አገት፡	ሦርው፡	ሦር፡
ለብስ፡	ለብስ፡	ሦክ፡	እጃህ፡
ላህም፡	ላም፡	ሦዕ፡	ወዋ፡
ላህብ፡	ሳብ፡	ረቀየ፡	ረቁ፡
ላጸየ፡	ላጪ፡	ረድክ፡	ረዳ፡
ሉስ፡	ለወሰ፡	ረጥብ፡	ረቆብ፡
ሐለመ፡	አለመ፡	ርጎዳ፡	ቀፋብ፡
ሐወቅ፡	አማ፡	ርእስ፡	ፋስ፡
ሐረቅ፡	አረቅ፡	ሰሐለ፡	ሳለ፡
ሐንከስ፡	አንከስ፡	ሰሐቀ፡	ሳቀ፡
ሐደስ፡	አደስ፡	ሰዐመ፡	ሳመ፡
ሐገመ፡	አገመ፡	ሰራውር፡	ሱራ፡
ሐፍገ፡	አፍገ፡	ሰአመ፡	ሳመ፡
መራ፡	መረረ፡	ሰገፍ፡	ሰገፍ፡
መርሐ፡	መራ፡	ሰ.ሰት፡	ሸሰት፡
መኑ፡	ማገ፡	ሰንዳሌ፡	ሰንዳሌ፡
መከየድ፡	መሄጃ፡	ሰዝር፡	ሰንዝር፡
መዋድህ፡	ዋድያት፡	ቀሊል፡	ቀሊል፡
መግር፡	ማር፡	ቀረመ፡	ቀረመ፡
መዝገሐ፡	መዝገያ፡	ቀርብ፡	ቀረብ፡
መጽወተ፡	መጻወተ፡	ቀብ፡	ቀብ፡
ማእሰር፡	ማሰሪያ፡	ቀያሕ፡	ቀያሕ፡
ምቅዳሐ፡	መቅዳ፡	ቆቃሕ፡	ቆቃሕ፡
ሠገለ፡	ሣለ፡	ቆለለ፡	ቆለለ፡
ሣሊመት፡	ሹመት፡	በል፡	በላ፡
ሜሪህ፡	ሾህ፡	በረቀ፡	ባረቀ፡
		በርህ፡	በራ፡

<u>ገዐዝ፡</u>	<u>አጣርኛ፡</u>	<u>ገዐዝ፡</u>	<u>አጣርኛ፡</u>
በቀል፡	በቀሎ፡	ወገዐ፡	ወጋ፡
በቂለ፡	በቀለ፡	ዋሕስ፡	ዋስ፡
በዝጎ፡	በዛ፡	ዐብደ፡	ዐበደ፡
በጥሐ፡	በጣ፡	ዐጠስ፡	ዐነጠስ፡
ቤረሌ፡	ብርሌ፡	ዘርዕ፡	ዘር፡
ብሩር፡	ብር፡	ሀገራ፡	ሃገራ፡
ተመነየ፡	ተመን፡	ዘገባ፡	ዝገባ፡
ተመገገን፡	ተመሰገን፡	ዝእብ፡	ድብ፡
ተንሥኦ፡	ተነግ፡	ደምሰሰ፡	ደመሰሰ፡
ተዐገሠ፡	ታገሠ፡	ደክመ፡	ደክመ፡
ተያፍን፡	ወይረን፡	ደፍአ፡	ደፋ፡
ተግሀ፡	ተጋ፡	ደኅነ፡	ዳነ፡
ተጠብ፡	ተጠበበ፡	ዶርሆ፡	ዶር፡
ተፍኦ፡	ተፋ፡	ገፍ፡	ገፋ፡
ትንንያ፡	ትንንፋ፡	ገሚ፡	ገም፡
ትያጥርን፡	ትያጥር፡	ጋይሶ፡	ጋሻ፡
ነቅሐ፡	ነቃ፡	ግፍዕ፡	ግፍ፡
ነደ፡	ነደደ፡	ነር፡	ነረቤት፡
ነደኦ፡	ነዳ፡	ጠቀበ፡	ጠቀመ፡
ነግሠ፡	ነገሠ፡	ጠብሰ፡	ጠበሰ፡
ነጸየ፡	ነጪ፡	ጠፍኦ፡	ጠፋ፡
ነፍሐ፡	ነፋ፡	ጠስ፡	ጭስ፡
አምነ፡	አመነ፡	ጥዒያ፡	ጤያ፡
አብ፡	አባት፡	ጸልመ፡	ጨለመ፡
አጎዘ፡	ያዘ፡	ጸረበ፡	ጠረበ፡
አንጠረ፡	አንጠረ፡	ጸደቀ፡	ጸደቀ፡
ከየደ፡	ሄደ፡	ጸጉር፡	ጠጉር፡
ከፍኦ፡	ከፋ፡	ጽሕም፡	ጤም፡
ክር፡	ክርዎ፡	ጽርሰ፡	ጥርሰ፡
ክላያት፡	ክላሊት፡	ጽፍር፡	ጥፍር፡
ክሐል፡	ክሐ፡	ራሐቀ፡	ፋቀ፡
ወራሲ፡	ወራሽ፡	ራትሐ፡	ራታ፡
ወቅ፡	ወቃ፡	ፋጸየ፡	አፍጥጤ፡
ወደቀ፡	ወደቀ፡	ፍሕም፡	ፍም፡

ከውጭ ጋንታ፣ የተወረሱ ጋንታ

መግለጫ፡

በአሁኑ፣ ዘመን፣ ከላዩ ላዩ ጋንታ፣ የተወረሱ ጋንታ፣ በአግርኛ፣ ውስጥ፣ እየገቡ ሲገኙ፣ ይሰማሉ ። ወደፊትም፣ አዲሱ የሥልጣኔ ጥምህርት፣ በአገራችን፣ ላይ፣ እየሰፋ፣ በሄደ፣ ቁጥር፣ ከውጭ ጋንታ፣ የሚወረሰው ጋንታ፣ እየበዘ፣ መረዳ፣ የማይቀር፣ ነው ። ምክንያቱም፣ ጥምህርቱ፣ የሚያስገኘው፣ አዲስ፣ አዲሱ፣ ነገር፣ ሁሉ፣ ከሁን፣ በፊት፣ በሀገራችን፣ ያልነበረና፣ ስም፣ ያልተሰየመለት፣ በሌላም፣ ነው ። አንዳንድ ሰዎች፣ የውጭ ጋንታ፣ ከመበደር፣ ይልቅ፣ በጋንታችን፣ አዲስ ስያሜን፣ ብንፈጥርለት፣ ብለው፣ የሚሙኑ፣ አሉ ። ይህ፣ አሳብ ሰነፊት፣ ረገድ፣ ምንም፣ እንኳ፣ ደስ፣ የሚያለግ፣ ቢሆን፣ አሁን፣ ሰጊዜው፣ በጥምህርት፣ እንደንገፋ፣ ዳ፣ ያደርገናል ። ስለዚህም፣ አዲሱ፣ ዘመን፣ የወለደባቸውን፣ የጥበብ ጥምህርት፣ ያለባቸውን፣ ጋንታ፣ ከውጭም፣ ብንወርስ፣ የሚጎዳ፣ አለመሆኑን፣ እንመለከታለን ።

ዳ፣ ግን፣ አንጋገሩን፣ በአንድ ሳይነት፣ መወሰን፣ የተገባ፣ ነው ። ማለት፣ ሁሉም፣ በየፊናው፣ በላዩ ላዩ ጋንታ፣ የሚናገር፣ የሆነ፣ እንደሆነ፣ ቅጥ፣ አምላኩ፣ የጠፋ፣ እንዳይሆን፣ ነው ። እነሆ፣ ለምሳሌ፣ «ዲሬክተር» የተባለው ጋንታ፣ በሀገራችን፣ ከዛሬ ጽኑ ምት፣ በፊት፣ ጀምሮ፣ ተለምዶአል ። በመጀመሪያው፣ ጊዜ፣ በሕዝብ፣ አፍ፣ «ድልክቴር፣ ድርክቴርም» ይባል፣ ነበር ። አሁን፣ ግን፣ ዲሬክተር፣ በጣባል፣ የታወቀ፣ ሆኖአል ። እንግዲህ፣ እንግሊዝኛ፣ የተማረው፣ «ዳይሬክተር»፣ እጅ ስሁ፣ ቢል፣ ወይም፣ ኢጣሊያንና፣ በዋቂው፣ «ዲሬቶራ» አለሁ፣ ቢል፣ ተዘበራረቀ፣ ማለት፣ ነውና፣ በ፩፣ ውሳኔ፣ መጽናት፣ አለብን ።

ከውጭ ጋንታ፣ ለንበደራቸው፣ የሚያስፈልጉትን፣ ጋንታ፣ ሁሉ፣ «የመዝገብ ጋንታ፣ ደራሲው»፣ በየጊዜው፣ እየወሰነ፣ በፊደል፣ ተራ፣ ይጽፋቸዋል ። ከየት፣ መጣውንና፣ ትርጓሜውንም፣ በየፊቱ፣ እየገለጸ፣ ይጽፈዋል ። እንዲህ፣ ከሆነ፣ በኋላ፣ ውሳኔውን፣ ጠብቆ፣ አስመናገር፣ ተናጋሪውን፣ ስለተታዘቀም፣ ያደርገዋል ።

በአግርኛችን፣ ተለምደው፣ ከቆዩት፣ ከውጭ ሀገር፣ ጋንታ፣ እነሆ፣ ጥቂቶችን፣ ለምሳሌ፣ ያህል፣ ከዚህ ስታች፣ በፊደል፣ ተራ፣ ጽፈን፣ እናሳያለን ።

ፀሐፊዎች፡	ባንዝ፡	ኢንዱስትሪ፡	ዩኒቨርሲቲ፡
ሀቴል፡	ቤንዚን፡	ኤሊስ፡	ዲሬክተር፡
ሊቀር፡	የርጌስ፡	ኤሌክትሪክ፡	ዲፕሎማቲክ፡
ሳጋር፡	ቴሌፎን፡	ኪሎሜትር፡	ደክተር፡
ሌጋሲዮን፡	ቴሌግራም፡	ኪሎግራም፡	ጀምላትሪ፡
ሎተሪ፡	ትራንስፖርት፡	ካሚዮን፡	ጀምራራ፡
ሚኒስቴር (ቤተ)	ቶርፕዶ፡	ካርታ፡	ሬዚክ፡
ሚኒስትር (ሰው)	አልጄብራ፡	ካፒቲን፡	ፋርማሲ፡
ሚጃር፡	አምባሳደር፡	ኬሚስትሪ፡	ፋብሪካ፡
ሚታር፡	አናቶሚ፡	ኮሌጅ፡	ፎረንክ፡
ሞቶር፡	ከውቶሞቢል፡	ኮሎኔል፡	ፓውንድ፡
ቪ.ሊ.ግን፡	አይርፕላን፡	ኮሙኒካሲዮን፡	ፖሊስ፡
ቢስክሌት፡	አድሚኒስትራሲዮን፡	ኮር፡ዲፕሎማቲክ	ፕሪቢሳንት፡

ከፍለ፣ ር፣ ነጥቦችና ምልክቶች ።

ነጥቦች፡ (: ; ፣) የታላቅን፣ ወሰን፣ ድንበር፣ በመለየት፣ የሚያገለግሉ፣ ናቸው ። ምልክቶችም፣ የታላቅን፣ ተግባር፣ በመገለጽ፣ ያገለግላሉ ። እነሆ፣ ሁሉንም፣ በሚከተለው፣ እናሳያለን ።

ቅርጽቸው፡	ስማቸው፡	ውጭቸው፡
	ነጥብ፡	የታላ፡ መለያ፣ ነው ።
	ነጠላ፡ ወረዝ፡	በዐረፍተ፣ ነገር፣ ውስጥ፣ እነሱተኛ፣ የታላ፣ መክፈያ፣ ማሳረፊያ፣ ነው ።
	ድርብ፡ ወረዝ፡	በዐረፍተ፣ ነገር፣ ውስጥ፣ ከፍተኛ፣ የታላ፣ መክፈያ፣ ወይም፣ ማሳረፊያ፣ ነው ።
	ሙሉ፡ ነጥብ፡	በሙሉ፣ ታላ፣ የሚነገር፣ የዐረፍተ፣ ነገር፣ መግቻ፣ ነው ። አንዳንድ ጊዜ፣ ፀ፣ ነጥብ፣ ይበላል ።
	ይዘት፡	የክፍለ፣ ታላ፣ ነጥብ፣ ነው ። አጅ፣ ተ ። ስ. = ተውላጠ፣ ስም ። በዚህ፣ መጽሐፍ፣ በስተራስ፣ እየዋለ፣ ላዩ፣ ሙያ፣ ይዘ፣ ይገኛል ። (በፊደላት፣ ራስጌም፣ እየዋለ፣ የማጥበቂያ፣ ምልክት፣ እንዲሆን፣ ሊቆ፣ አለቃ፣ ኪዳን፣ ወልድ፣ ክፍሌ፣ ወሰነዋል ።)
	ነጠብጣብ፡	የተጀመረው፣ ነገር፣ መቀነሱን፣ ወይም፣ በውጥን፣ መቅረቱን፣ ያመለክታል ።
	ትእምርተ፡ ጥያቄ፡	የጥያቄ ምልክት፣ ነው፡
	ትእምርተ፡ አንጻር፡	የአንጻር ምልክት፣ ነው፡
	ትእምርተ፡ ሥላቅ፡	የነቀፋ ምልክት፣ ነው፡
	ትእምርተ፡ ጥቅስ፡	ት፣ ወይም፣ ጥት፣ ያለበትን፣ ቃል፣ ይገልጻል ።
{ }	ቅንፍ፡	የነገርን፣ ፍ፣ ች፣ ያመለክታል ።
{ }	ጭረት፡	በቃልና፣ በቃል፣ መካከል፣ ሲገባ፣ «አስክ» ማለት፣ ይሆናል ። በመረዝ፣ ላይ፣ ተጨምሮ፣ ሲገባ፣ ግን፣ ተከታይ፣ ቃል፣ መኖሩን፣ ያመለክታል ። በድን፣ ደንብ፣ ጭረት፣ የሚበለው፣ አፖስቶሎችና፣ የመሰለ ። () በስተራስ፣ የሚውል፣ ምልክት፣ ነው ።
-	ገሎት፡ ጭረት፡	ቃልንና፣ ቃልን፣ አጋጥሞ፣ በአንድነት፣ የሚያናገር፣ ነው ። አጅ፣ ላብ-ወለድ፣ ሥራ-ረት፣ እ. ማ. ። በዚህ፣ ጊዜ፣ ነጥብ፣ ከተጋጣሚው፣ ቃል፣ ላይ፣ ይቀራል ።

የአገባባቸውን፣ አኳኋን፣ በሚከተሉት፣ ዐረፍተ፣ ነገሮች ላይ፣ ይመለከታል ።

ግ ስ ረ ጃ

ስትሰቢተኛ፣ ፈላስፋ፣ ትጉህ፣ ገበሬ፣ ይኸላል ማወቅ፣ ወገን፣ ወረደ፣ ለመደ ነቅ፣ ብቻ፣ አይደለም፤ ስህተት፣ የሌለበት፣ ሙሉ፣ ሰውን፣ ለመምገም፣ ነው፣ እንጂ ማንፈሳዊ፣ ኃይልን፣ የሚያደክሙት፣ ሐሰተኛነት፣ ፅብለተኛነት፣ ጨዋታነት፣ አድላዊነት፣ ናቸው ሰው፣ ከሌለት፣ ጥቅም፣ ይልቅ፣ ለዘላለም፣ ጥቅም፣ በያህብ፣ ናር፣ በተስፋ፣ የተቀመጠውን፣ ንግድ፣ ቅድሳት፣ (የተቀደሰ፣ ጥጋ)፣ ሊያገኝ፣ በኃላ፣ ነበር ስትጉህ፣ ገበሬ፣ ሆይ፣ የአዝመራህን፣ ወራት፣ አትዘንጋ ስራን፣ የሚዘንጋ፣ ማነው? ራሱን፣ የማይወድ፣ ስራ፣ ፈት፣ ይሆናላ፤ ጊዜ፣ አይሥራብን፣ ጊዜን፣ ገን፣ እንሥራበት፣ እንደተባለው፣ ጊዜን፣ የሥራ፣ መሣሪያ፣ ማድረግ፣ አለብን ።

ከወለ፣ ጊዮርጊስ፣ ወለ፣ የላንብ፣ ተጠቀሰ ።

ከፍል፣ ፀ፣ የአግርኛ፣ መዝሙር ።

— 336 —

መግለጫ

በግልዙ፣ የዜማ፣ ትምህርት፣ ደንብ፣ መዝሙር፣ የሚባለው፣ ከቅኝቱ፣ አንሥቶ፣ እስከ፣ ጽፋቱ፣ ድረስ፣ በአሥሩ፣ አውታረ፣ መዝሙር፣ ምሳሌ፣ ፤ ጊዜ፣ በዜማ፣ የሚዘለ ቀው፣ ምስጋና፣ ነው ለርሱም፣ “መዝሙር፣ ዘሌሊት፣ መዝሙር፣ ዘአርያም፣” ተብሎ፣ በሁለት፣ መደቦች፣ ይመደባል ።

አሁንም፣ “የአግርኛ፣ መዝሙር፣” የምንለው፣ የዜማው፣ በሀል፣ በመምህራን፣ ብያቱ፣ ተቀርጾ፣ በሕግ፣ በሥርዓት፣ ተወሰኖ፣ በርጋታ፣ በጸጥታ፣ የሚነገረው፣ ምስጋና፣ ወይም፣ ጨዋታ፣ ነው ለአዲሱ፣ ዘመን፣ ያስገኘው፣ ይህ፣ የሥልጣኔ፣ አካሂድ፣ በትምህርት፣ ሚኒስቴር፣ ትጋት፣ እየተስፋፋ፣ ሊወፈ፣ ተጀምርክል ።

ጨዋታ፣ ጀግና፣ ወጊው፣ እየቀሰቀሰውና፣ ሲታ፣ እየያዘው፣ በጉብዝና፣ መንፈስ፣ እየቀተራ፣ በዜማ፣ የሚገልጸው፣ ቃል፣ “ሸላላ፣” ወይም፣ “ቀረርቶ፣” ይባላል ። በትክክል፣ ወይም፣ በደስታ፣ ቀስ፣ ቀስ፣ እያለ፣ የሚያዘመውም፣ “እንጉርጉር፣” ይባላል ።

አንዳገር፣ ልማድ፣ በእሌሊታ፣ በእስክስታ፣ በአታሞ፣ በቻቻታ፣ የሚዘመው፣ ነገር፣ “ዘፈን፣” ይባላል ። ለእርሱም፣ ልዩ፣ ልዩ፣ ስልትና፣ ቤት፣ አለው ።

ጉልማሶች፣ በገና፣ ጨዋታና፣ በሌላም፣ በልዩ፣ ልዩ፣ ምክንያት፣ በዜማ፣ የሚጫወቱት፣ ነገር፣ “ሆታ፣” ይባላል ። አጫዋቾች፣ (ወይም፣ አዝማሪዎች፣) በመሰንቆ፣ በበገና፣ በዋሽንት፣ በእምቢልታ፣ የሚገልጹት፣ ነገር፣ “ጨዋታ፣” ወይም፣ “ምስጋና፣” ይባላል ።

እነዚህም፣ ሁሉ፣ በጠቅላላ፣ የአግርኛ፣ መዝሙሮች፣ ተብለው፣ ይጠራሉ ። ለያንዳንዱም፣ በየስልት፣ በየስልቱ፣ የግጥም፣ ቃል፣ እንደ፣ ደንቡ፣ ይገባለታል ።

— 337 —

መዝሙር፣ ወይም፣ ዘፈን፣ ማለት፣ የጨዋታው፣ ጠቅላላ፣ ስም፣ ነው ። በየዘፈኑ፣ ውስጥ፣ እንደ፣ ዚቅ፣ የሚገባውና፣ ቤት፣ እየተመታለት፣ የሚነገረው፣ ቃል፣ “ግጥም፣” ይባላል ። አብዛኛውን፣ ጊዜ፣ ግጥም፣ በጉደሉ፣ ቤት፣ አይነገርም፣ በደ፣ በደ፣ በደ፣ በደ፣ . . . ቤቶች፣ ይነገራል ። የቃል፣ ማሳረፊያውና፣ የዜማ፣ መግቻው፣ “ቤት፣” ይባላል ። በመጀመሪያ፣ የሚገኘው፣ የግጥሙ፣ ቤት፣ “ቤት፣ መምቻ፣” ይባላል ። የመጨረሻውም፣ “መድሬያ፣” ይባላል ።

በግጥም፣ ውስጥ፣ ቃላት፣ ተሰክክተው፣ የሚገለጹበት፣ ምግባር፣ “ስንኝ” ይባላል ። ከየቤቱ፣ በፊት፣ የሚገኘው፣ የሰንኝ፣ እኩሌታ፣ “ሐረግ፣” ይባላል ። ይዘውም፣ አነስተኛ፣ የቃል፣ መግቻ፣ ነው ።

የዘፈኑ፣ ቀንቃኝ፣ “አውራጅ” ይባላል ። “መሬ”፣ ቢሉትም፣ የተመቻ፣ ነው ። ዘፈኑን፣ እንደ፣ ተሰጥሞ፣ የሚቀበሉት፣ ሰዎች፣ “ተቀባዮች፣” ይባላሉ ። አውራጅ፣ በግጥም፣ መግጠሚያ፣ የሚያዘምተውና፣ ቃላት፣ ሳይለውጥ፣ የሚመላልሰው፣ ቃል፣ “አዝማች”፣ ይባላል ። ተቀባዮች፣ በዘንብረት፣ የሚሉት፣ ቃል፣ “በዘይብል፣ ወይም፣ መቀበያ”፣ ይባላል ። ዘፈኑ፣ ሲደምቅ፣ በዘንብረት፣ ተደጋግሞ፣ የሚዘመው፣ ቃል፣ “ኑብቸቦ”፣ ይባላል ። የዚህን፣ ምሳሌ፣ “አይፈራም፣ ጋሚ”፣ በሚለው፣ ዘፈን፣ ይመለከታል ።

ስለመዝሙሮች፣ ሥርዓት፣ አሁን፣ የምንጽፈው፣ ግድነታቸውን፣ በጭፍ፣ ለመግለጽ፣ ብቻ፣ ነው ። ዝርዝር፣ ሙያቸውን፣ ግን፣ ለመዝሙር፣ ደራሲ፣ ትተነው፣ እናልፋለን ።

— 338 —

የዜማ ስልት

በሀገራችን፣ እንደቆየው፣ ትምህርት፣ የዜማ፣ ስልቶች፣ ሶስት፣ ናቸው ። እነርሱም፣ (፩)፣ ግፅዝ፣ ዜማ፣ (፪)፣ አራራይ፣ ዜማ፣ (፫)፣ ፅዝል፣ ዜማ፣ ይባላሉ ። ምልክቶቻቸው፣ ግን፣ ብዙዎች፣ ናቸው ።

ከቅዱስ፣ ያሬድ፣ የተደረሱት፣ የዜማ፣ መጻሕፍት፣ በነዚህ፣ በ፫ቱ፣ የቆማ፣ ስልቶች፣ ጣፍጠው፣ ተቀምመው፣ ሲነገሩ፣ ይኖራሉ ። እነዚህም፣ ሶስቱ፣ የዜማ፣ ስልቶች፣ በያንዳንድ፣ መዝሙር፣ ላይ፣ በተለይ፣ ይነገራሉ ። አንዳንድ፣ ጊዜ፣ ደግሞ፣ በደ፣ በዘይብል፣ ላይ፣ ተቀላቅለው፣ ሲነገሩ፣ ይገኛሉ ።

— 339 —

የአግርኛ ዘፈን

የአግርኛ፣ ዘፈን፣ ምንም፣ እንኳ፣ ዜማው፣ በቅሬዎችና፣ በደንገጥሮች፣ በአረሆችም፣ ቅጠጠነት፣ ከወሰን፣ ቢዘል፣ ቢቀጥጥ፣ ቢሸቀረቀር፣ መደቡ፣ ከሶስቱ፣

የዜማ ስልጣን፣ አደጋጣጥ፣ የዜማና የሙዚቃ ግብርና፣ አሁን፣ እያሰናዳ፣ ያጠቃልላል፣ ዘረፍኝ፣ በጣሪ፣ ዜማውና፣ በሥርዓታቸው፣ ውሳኔ፣ የተመሰገኑ፣ ሆነ ሞል። ወደፊትም፣ እየተሻሻለ፣ እንዲሁም፣ ዲሬክቶሩ፣ አስቦበታል።

— 340 —

የአገር ስርዓት ስርዓት

የአገር ስርዓት ስርዓት፣ በሰብቱ፣ የዜማ ስልጣን፣ በግዕዝ፣ በአራራይ፣ በዕንጉል፣ እየተዘመነ፣ አዲሱን፣ የሥልጣን፣ አካሄድ፣ መከታተል፣ ጀምረዋል። የመጀመሪያዎቹ፣ የአገር ስርዓት፣ በገጠማዊ፣ ግ፣ ም፣ ዘተ፣ ለራራ፣ መከፈት፣ ተግባር፣ ቤት፣ በዜማ፣ የተዘመኑት፣ ናቸው። እነርሱንም፣ ከዚህ በታች፣ መገኘት፣ መንሻቸውን፣ ብቻ፣ ጠቅሰን፣ እናሳያለን።

መዝሙር ስርዓት፣ በዓል፣ (ሐምሌ፣ (፲፯፣ ቀን፣ ፲፱፻፲፮፣ ግ፣ ም፣)

የኢትዮጵያን፣ ብርሃን፣
ዘላለም፣ ያኑርልን፣ . . .

መዝሙር ስርዓት፣ ወርሀ፣ በወደ፣ ግመት፣ (መስከረም፣ ፩፣ ቀን፣ ፲፱፻፲፮፣ ግ፣ ም፣)

ለኢትዮጵያ፣ እናታችን፣
ለነፃነት፣ ትምክህታችን፣ . . .

መዝሙር ስርዓት፣ በመስቀል፣ (መስከረም፣ ፲፮፣ ቀን፣ ፲፱፻፲፮፣ ግ፣ ም፣)

መስቀሉ፣ የጌታችን፣
መታሰቢያው፣ ያምላካችን፣ . . .

መዝሙር ስርዓት፣ በበዓል ልደት፣ (ታኅሣሥ፣ ፳፱፣ ቀን፣ ፲፱፻፲፮፣ ግ፣ ም፣)

ከሰብቱ፣ አካል፣ አንዱ፣ አካል፣
መሬት፣ ወርዶ፣ ለኛ፣ ሲል፣ . . .

የሚባሉት፣ ናቸው።

ከዚህ በኋላ፣ ግን፣ በግግግግግግ፣ ምኒልክ፣ ትምህርት፣ ቤትና፣ በየሌላውም፣ ተግባር፣ ቤት፣ ልዩ ልዩ፣ መዝሙር፣ እየወጣ፣ ይዘመር፣ ጀመር። ይልቁንም፣ ከአቶ የፍታኤ፣ ንጉሤና፣ ከአቶ መልአክ፣ በጎ፣ ሰው፣ የተዘመኑት፣ መዝሙርች፣ በጣም፣ የታወቁና፣ የተመሰገኑ፣ ሆኑ። በዚያውም ላይ፣ የትምህርት፣ ሚኒስቴር፣ የዜማና፣ የሙዚቃ፣ ትምህርት፣ እንዲሰፋፋ፣ ስለተጋበት፣ የመዝሙርች፣ ዜማ፣ በያይነቱ፣ ያፈለሰና፣ ጀመር።

የአገር ስርዓት ስርዓት፣ ከሰብቱ፣ የዜማ ስልጣን፣ በገጠማዊ፣ ብቻ፣ ወይም፣ በሰብቱ፣ ሁሉ፣ እየተዘመነ፣ ይነገራል። በግዕዝ፣ በአራራይ፣ በዕንጉል፣ ከተዘመኑት፣ መዝሙርች፣ እነሆ፣ ለምሳሌ፣ አንዱን፣ ጠቅሰን፣ የንባቡን፣ ስልት፣ እንደፋለን፣ በሌዜማውም፣ ምልክት፣ የተቀረጸ፣ ፊደል፣ ስለሌለ፣ አሁን፣ ለግላየት፣ አልቻልንም።

የሥነ ስርዓት ስርዓት፣ መዝሙር ስርዓት፣ እንደ፣ መፋቂያ፣ . . .

ሞት፣ ቢፈረድበት፣ / ሕዋን፣ እንደዋዘ፣
መጣ፣ ተወለደ፣ / የወገኑ፣ ቤዛ፣
ሊያደን፣ ወገኖቹን፣ / ደሙን፣ እየነዘ፣
እናት፣ ኢትዮጵያ፣ / ደስታዋ፣ በዛ/ደስታዋ፣ በዛ፣

} በአራራይ፣ ዜማ፣

ያገራ፣ ጉበዝ፣ ያ፣ ክልፍል፣ ያ፣ ክልፍል፣
እንደ፣ መፋቂያ፣ / ጦር፣ ይዟል፣ በፋ፣

} በግዕዝ፣ ዜማ፣

ሂሮድስ፣ ሰማና፣ / ጌታ፣ መወለዱን፣
ከልደቱ፣ ይልቅ፣ / ጠላው፣ መሰደዱን፣
ሳይፈረድበት፣ / ተመልክቶ፣ ፍርዱን፣
ፈርሶ፣ ተልቶ፣ ሞተ፣ እያመመው፣ ሆዱን፣ እያ፣ ሆ።

} በዕንጉል፣ ዜማ፣

ከፍታኤ፣ ንጉሤ፣ ተዘመረ።

— 341 —

የዜማ ስርዓት ስርዓት

በሀገራችን የዜማ ስርዓት ስርዓት፣ እሱ፣ በድሮ፣ ዘመን፣ ግንኛውም፣ ግደነት፣ ዜማ፣ ልዩ ፍርድ፣ በላቸው፣ በጌ፣ ምልክቶች፣ ብቻ፣ እየተቃኘ፣ ይዜም፣ እንደነበረ፣ ይነገራል። በኋላ፣ ዘመን፣ ግን፣ ደቀ፣ መዝሙር፣ ለጥናት፣ ግስታወሽ፣ እንዲሆነው፣ ከተመላለሱ፣ ታላት፣ አንዱን፣ ለሌሎቹ ምልክት፣ አያደረገ፣ ስለመደበው፣ ምልክቶች፣ እየበዙ፣ ይሄዱ። ጀመር። እነዚያም፣ የጥንቶቹ ምልክቶች፣ ተጨማሪ፣ ሆነው፣ አሁንም፣ በአንድነት፣ ሲያገለግሉ፣ ይኖራሉ። እነሆ፣ የስምንቱን ምልክቶች፣ ስምና፣ ቅርፅ፣ በሚከተለው፣ እናሳያለን።

ቅናት፣)	ጥረት፣)
ድፋት፣)	ቅርፅ፣)
ደረት፣)	ርክርክ፣)
ይዘት፣)	ሂድ (መንገድ))

ምልክቶች፣ ሁሉ፣ ከታላ፣ በስተራሽ፣ እየገቡ፣ ይውላሉ። (ከሌታውንት፣ ወገን፣ “ድርስ ለንብር”፣ የተባሉትን፣ ሁለት ምልክቶች፣ ጨምረው፣ የዳርዎቹ፣ ምልክቶች፣ በሥር፣ ነበሩ፣ ብለው፣ የሚተርኩ አሉ።) እነዚህም ምልክቶች፣ በግዕዝም፣ በአራራይም፣ በዕንጉልም፣ የሚገቡ ናቸው።

- ለአገር ስርዓት ስርዓት ስርዓት ስርዓት፣ ነገር፣ የሚታሰቡ ሁለት አሳቦች አሉ።
- (ሀ) የአገር ስርዓት ስርዓት ስርዓት ስርዓት፣ የድጋውን ምልክት፣ እንዲወርስ፣ የሚፈቅዱ አሉ። ምክንያቱም፣ የድጋ፣ ዜማ፣ በአጼ፣ ገብረ፣ መስቀል፣ ዘመን፣ (በጌገጩ ግ፣ ም፣ ያህል፣) ከያሬድ፣ ተጀምሮ፣ በሀገራችን፣ የኖረ፣ የከፈታችን ምልክት ስለሆነ፣ ነው፣ ብለው፣ ያስረዳሉ።
 - (ለ) ለዘመኑ ሥልጣን፣ እንዲሰማ፣ ነገር፣ ከአውሮፓውያን፣ የዜማ፣ መጽሐፍ፣ የሚገኘውን ምልክት (የታ)፣ እንዲወርስ፣ የበየኑ አሉ።

የሆነ ሆኖ ለዘመኑ አካሄድ የሚሰማውንና በአጭር መንገድ የሚታወቀውን ምልክት (ኖታ) ተቀብሎ ጣራው ለማን ከድንገት መጥቀስና ግለማግት እንደሚከተል የተገለጠ ነገር ነው ይኸውም አሳብ በገቢር ሊገለጥ ተጀምሮአል ።

— 342 —

የግጥም ግድግዳ

ግጥሞች ቤት ለየጥቁ እንደሚነገሩ ከሁን በፊት ተናግረናል ።

(ቁ. 337 ለይ) አሁንም ግድግዳውን እንገልጻለን ። የግጥሞች ስንኝ እንደተመደበ ስት ቤማ መጠን እንዳንዳ ረጅም አንዳንድም አጭር ሆኖ ይገኛል ። በዘር በነበረው የሚመሰሰሉትን ሁሉ ወዳንድ ወገን እየጠቀሱልን በሚከተሉት በስምንት መደቦች መደበኛቸዋል ።

- (ሀ) የወል ግጥም (ተራ ወይም ደንበኛ ግጥም)
- (ለ) ስንኝ መገንጠያ ቤት
- (ሐ) ወዳጅ ዘመዴ ምንው ቤት
- (መ) ኢዮሃ አበባዬ ቤት
- (ሠ) ሆያሆዬ ቤት
- (ረ) በሄ በሉ ቤት
- (ሰ) የበገና ሰላምታ
- (ቀ) ሕገ ወጥ ቤት

እነርሱንም ለማስረዳት ከግድግዳው ጥቂት ጥቂት ምሳሌ እናመጣለን ።

(ሀ) የወል ግጥም ቤት የወል በማለት ረንታም ተራ ወይም ደንበኛ ግጥም ሊባል ይቻላል ይኸውም በሁሉ ዘንድ የተለመደውና ስንኝ ለብዙዎች ዘፈኖች ተስማሚ የሆነው ግጥም ነው ።

አጅ 1— አርበኞች መሞትን / ማን አስተማረቸው ።
ታላቁ ጴጥሮስ ነው / ባርክ የሰጣቸው ።
ሚካኤል መንገዱን / ቀድሞ በመራቸው ።
በጴጥሮስ ጉዳይ / ብርሃን ወጣላቸው ።

2— አይዘሀ የኔጌታ / ነገርህን አጥርላ ።
አለስልሴ ገራ / የስንደውን ማሳ ።
የተዘረቸው ዘር / ፈርሳና በስጠሳ ።
ታፈራሎች ፍሬ / ሙታ ስትነግ ።
በጊዜው የዘራ / መልካም ዘር አቅርፎ ።
ከገባዎች ጋራ / ማታ ከጥላ አርፎ ።
በቸርነት ታጥቆ / በቀን ተሰልፎ ።
ዳግም ዘሩን ዘራ / መከር አሳልፎ ።

(ለ) ስንኝ መገንጠያ ቤት ስንኝ ከወል ግጥም ያንሳል በዚህ መደብ የሚነገረው ግጥም ተስማሚ በሚሆንበት በሌላም ክፍል ሲገባ ይገኛል ።

አጅ ገለል በሉስት / አንደዜ ለሱ ።
ግልግል ያውቃል / ከነፈረሱ ።
በሻህ አቦዬ / አባ ደፋር ።
እያየህ ውጋ / እያየህ ማር ።
ከ ፈረሰኞች / አሉ በልዩ ።
ግጥም አገዳ / የሚለያዩ ።

ከ ፈረሰኞች የምናውቃቸው ።
በ ሻህ አቦዬ / ኃይሌ አንዳርጋቸው ።

(ሐ) ወዳጅ ዘመዴ ምንው ቤት— የመሰንቆ ቤማ ነው ቤቱ አጫጭር ነው እንዳንድ ጊዜ ከበገና ግጥም ይተባበራል ።

አጅ— ሠሪ ፍጥረቱን አታሰለ /
በኖራ ሠራሁ እያለ /
አይፈርስም ነበር ቤታችን /
አውነት ኖራ ቢሆን ።

(መ) ኢዮሃ አበባዬ ቤት— ለመስቀል ድምር የሚዘፈን የጨዎች ዘፈን ነው ። ሐረጎች ቤቱ አጫጭር ነው ። ሐረጉ ቤት እየመታ ይሄዳል ። ስለዚህም ሐረጉን ያልቆጠሩት እንደሆነ በሻ ቤት የሚነገር ግጥም ይባላል ። ሐረጉ ሲቆጠር ግን ዩ ቤት ይሆናል ።

አጅ— አትኩራ ገብሰ / ንመን በወጣው ነፍስ ።
አይዘክ ነፍሱ / ደረሰልክ ጥባሴ ።

(ሠ) ሆያሆዬ ቤት— ይኸውም ጉልማሶች በዘመን መለወጫ ላይ የሚጫወቱት ነው ። ግጥሙ ከስንኝ መገንጠያ ጋር አንዳንድ ጊዜ ይገጣጠማል ።

አጅ— ሰገና ብሉ / የሰጠኝ መክት ።
በለጭማ ነው / ባለምልክት ።
መስከረም ጠባ / ያንን ሳነክት ።

አበባዬ ሆይ የተባለው የልቶች ልጆች ዘፈን ከዚህ መደብ ነው ።

አጅ— ከአበባ ጋር / ስጧወት ውዩ ።
የማታ ማታ / ንፍሮ ቀቅዩ ።
ላቶ ባለቤት / ብላ ብለው ።
ጉልታ አንስቶ / ጉረን አለው ።

ባልገጅርጅ / ቁሙ በተራ ።
እንጨት ሰብረ / ቤት እስትሠራ ።
እንኳን ቤትና / የለኝም አጥር ።
እንዲያው እድራላሁ / ከክብ ስቆጥር ።

2—ሰም፣ ለበስ፣ የአግርኛ፣ ቅኔ፣

(ሀ) ሰፊ፣ ደፍ፣ ወንፊት፣ / እያለ፣ በጃችን፣
ያልተነፋ፣ ዳብ፣ / ምንው፣ ማቡካታችን ።

እ፣ ሲፋ፣ ወልድ፣ ዘፍላ ።

(ለ) ያ፣ ማዶ፣ ተራራ፣ / ረጅም፣ ነው፣ በጣም፣
በከብት፣ ነው፣ እንጂ፣ / በአግር፣ አያስወጣም፣
ያ፣ ልጅ፣ ተራራውን፣ / ሊወጣ፣ ያስባል፣
ሀብቱ፣ ሲያቅተው፣ / ደኝ፣ እንዴት፣ ይዘልቃል ።

ግንተው፣ ወርቅ፣ እሾቴ ።

3—ሰም፣ ለበስ፣ ውስጠ— ወይራ፣ የአግርኛ፣ ቅኔ ።

(ሀ) ተሰቦ፣ ገብቷል/ ከቤታችን፣
መቼ፣ ይወጣል፣ / በስታችን ።

ጥናታሌ፣ ንጉሜ፣ (ገገገርኛ፣ ግ፣ ም ።)

(ለ) እምቢልታ፣ መለከት፣ / የሚሰማው፣ የት፣ ነው፣
አንድም፣ በስርቆሽ፣ ጦር፣ / አንድም፣ በግቢ፣ ነው ።

ግንተው፣ ወርቅ፣ እሾቴ፣ (ገገገርኛ፣ ግ፣ ም ።)

(ሐ) ሰንበቴያችን፣ ደርሶ፣ / ደግሰ፣ አለብን፣
እንደትረጂን፣ ይሁን፣ / እህል፣ ቅመሙን፣
እሸ፣ ምን፣ ቸገረኝ፣ / ያለኝ፣ ጉልበቴን፣
ለምለም፣ ወጥቤታችን፣ / ታውቃለች፣ ምጥን፣
እኛ፣ ነጭ፣ አዝመዳን፣ / እንችላለን፣
አንተ፣ ጥቁር፣ ቅመም፣ / አበሱዳን፣ ሁን ።

ጥናታሌ፣ ንጉሜ፣ (ገገገርኛ፣ ግ፣ ም ።)

4—ወርቃ—ወርቅ፣ የአግርኛ፣ ቅኔ ።

(ሀ) አጥንቱን፣ ልልተመው፣ / መቃብር፣ ቆፍሬ፣
ጎበናን፣ ከሸዋ፣ / አሉላን፣ ተትግሬ፣
ስመኝ፣ አድራረክሁ፣ / ትናንትና፣ ዛሬ፣
አሉላን፣ ስጥይት፣ / ጎበናን፣ ለጭሬ፣
ተሰበሰቡና፣ / ተማማሉ፣ ማላ፣
አሉላ፣ ተትግሬ፣ / ጎበና፣ ተጋላ ።
ጎበና፣ ሴት፣ ልጁን፣ / ሊያስተምር፣ ፈረሰ፣
አሉላ፣ ሴት፣ ልጁን፣ / ጥይት፣ ሊያስተኮስ ።
አገሬ፣ ተባብራ፣ / ከልረገጠች፣ እርኩብ፣
ነገራችን፣ ሁሉ፣ / የእንባይ፣ ከብ፣ የእንባይ፣ ከብ ።

ትምህርት፣ እንዲሰፋ፣ / ጉልበት፣ እንዲጠና፣
አራቱ፣ ጉበኤ፣ / ይነሙልንና፣
መኩንን፣ ደረሰ፣ / አሉላ፣ ጎበና፣
አገራችን፣ ትማር፣ / አሁን፣ እንደገና፣
ጎበና፣ ከፈረሰህ፣ ጋራ፣ ተነሥ፣ እንደገና፣ (አዝማች)፣

ጥናታሌ፣ ንጉሜ፣ (ገገገርኛ፣ ግ፣ ም ።)

የጥገና፣ ጉበኤ፣ በጦር፣ ተግባር፣ በቱ፣ በአደጋጋይ፣ ስረት፣ የሚገጥሙ፣ ወርቃ ወርቅ፣ ግጥም ።

(ለ) ውረድ፣ እንውረድ፣ / ተባባሉና፣
አስደበደቡት፣ / አፋፍ፣ ቆሙና፣
የጥጃ፣ ማሩ፣ / መምሬ፣ ማምሻ፣
ወዲህ፣ በዳግት / ወዲህ፣ በጋሻ፣
ፈሪ፣ ፊራና፣ / እጉድባ፣ ቢኛ፣
ጆሮውን፣ በላው፣ / ያይዋ፣ ቀበኛ፣
ቂውን፣ ደግመው፣ / የአባብ፣ ሸረኛ፣

(ሐ) በስም፣ ብቻ፣ መክበር፣ / ሥራውን፣ ሳይሠሩ፣
የግብጦች፣ ዱለት፣ ነው፣ / መቼ፣ የማጎበሩ ።
በሀገራችንም፣ / ኑበሪድና፣ አዉጌ፣
የላላት፣ ስም፣ ነው፣ / መቼ፣ የባለጌ፣
ነፃነት፣ ከሌላት / ክህነት፣ በሀገሯ፣
ፍደም፣ አይባልም፣ የነፃነት፣ ክብሯ ።
ንጉሥ፣ ሳይኖራቸው፣ / ስርያና፣ አርመን፣
መርጠው፣ ይሾማሉ፣ / በትረክና፣ አቡን፣
ከወገኑ፣ መርጠ፣ / ጳጳስ፣ የማይሾም፣
ከጠቢያችን፣ በቀር፣ / ሌላ፣ ሕዝብ፣ የለም፣

እ፣ ሲፋ፣ ወልድ፣ ዘፍላ ።

5—ጎብር፣ የአግርኛ፣ ቅኔ፣

(ሀ) አሁን፣ ምን፣ ይጠቅማል፣ / ሱሰኛ፣ መሆን፣
ብዙ፣ ሴት፣ ፈረሰ፣ / ትናንት፣ በዚያ፣ ቡን፣

ግንተው፣ ወርቅ፣ እሾቴ፣ (ገገገርኛ፣ ግ፣ ም ።)

(ለ) ቍርሳችን፣ እንጠጠ፣ / ምሳችን፣ ዐባይ፣
ሻይ፣ ግብዣችን፣ ዳዋት፣ / ቡሬ፣ አደባባይ፣
ራታችን፣ ጎንደር፣ / አጣጣሚ፣ ላይ፣
አቶሞቢላችን፣ / ላንቻይይለሞይ፣

ጥናታሌ፣ ንጉሜ፣ (ገገገርኛ፣ ግ፣ ም ።)

አንድም፡ ነት፡ አጥቼ፡ ከንተ፡ ቤት፡ / እንዲት፡ ወደቀ፡ ልቅር፤
 ከባዶ፡ መሬት፡ በቆረቆር፤
 ወእር፡ ኢታገብሶ፡ ሲተ፡ / ለምድረ፡ ጎንደር፤
 ግሳፀንተ፡ ልቡኛከ፡ ምድር።

(A) ጥንቦር፡ ደባተሩ፡ ለወሀ፡ ቤት፡ አካኛ፡ ወልደ፡ ዳድቅ፡ በጋልኛ፡ የተተኛው፡ (ከሙ፡ ጸጸጸጸ፡ ጎ፡ ም፡ ፡ ለሀል፡ ይመስላል።)

ናገርሲሲ፡ ከራ፡ ሐዘሎ፡ / ጊኛ፡ ምኒልክ፡ ወልደ፡ ደድቅ፤
 አኒ፡ ቤኬ፡ ኢንጅሩ፡ ጎፍታክ፡ / ከራ፡ ሐዘሎ፡ ሁንዲማ፤
 ጽቢን፡ ኬቲ፡ ዳዲ፡ / አፋን፡ ኬቲ፡ ደማ፤
 ሴንጫ፡ ጎፍታክ፡ / አርካ፡ ምኒልክ፡ ይልማ፤
 ወረሞ፡ አቡልቱ፡ ምስለ፡ ሲዳማ፤
 ጊኛ፡ ጎፍታ፡ ኬኛ፡ ከጥቲ፡ / ቢፍቱ፡ ዲረማ፤
 አዕይንተ፡ ይሰብር፡ በግርማ።

የአማርኛ፡ መወደስ፡

(B) ተንሳሕ፡ በው፡ የተተኛው።

እግዚአብሔር፡ አንተን፡ በመበደል፡ ጊዜ፡ /
 የሚያህለኝ፡ የለም፡ እኔን፡ / ከፈጠርኸው፡ ሁሉ፡ ፍጡር፤
 እመስላለሁና፡ መቼም፡ / ይሁዳን፡ ወንድሜን፡ በግብር፡
 ምንም፡ ብበልጠው፡ በጥበብ፡ በነውር፡
 ከባቲ፡ ከነዌ፡ ጋር፡
 የተከከልሁ፡ ነኝ፡ እኔም፡ / ወርቅና፡ ብርን፡ በማፍቀር፡
 እንብላ፡ እንብላ፡ ሲሉ፡ በምኝ፡ / ሥጋ፡ መልከኛው፡ ቢቀር፡
 ቆርጠው፡ የሄዱ፡ ብዙ፡ ናቸው፡ / እኔን፡ ጨለሞኝ፡ ስድበረበር፡
 ከነጋም፡ ወዲያ፡ እንዳልሄድ፡ / እኔያ፡ በሄዱበት፡ አገር፡
 ይጠብቀኛል፡ በኋላይ፡ / የሁሉ፡ ጠላት፡ መቃብር።

(A) አቶ፡ ጥፍታሌ፡ ገንጭ፡ በጸጸጸጸ፡ ጎ፡ ም፡ ለካርቶም፡ ሳሉ፡ ለኢትዮጵያ፡ ጉዳይ፡ በጀኔብ፡ ላይ፡ ቀርቦ፡ ነገ፡ ተነገ፡ ወዲያ፡ እየተባከ፡ በመዘገፍት፡ እያዘኑ፡ የዘረፉት፡ መወደስ፡ ምሥጢሩ፡ እጂ፡ ነገ፡ ወደ፡ ጀኔብ፡ ሄደ፡ ከራይትን፡ ተምርን፡ እፍተር፡ ተምርን፡ ወለደኛ፡ ግለት፡ ነው። (ከራይት፡ እጂ፡ ተምር፡ ፡ ነገ፡ እፍተር፡ ተምር፡ ፡ ተነገ፡ ወዲያ።)

ምንተ፡ ንግበር፡ የዐመፅ፡ ልጆች፡ /
 ለእመ፡ ዐረፍት፡ ይአቲ፡ / ቃለ፡ አፋን፡ ወስላታ፡
 ወተድባበ፡ ብሩር፡ ልብነ፡ / ስታሚውተን፡ ጨዋታ፡
 ንግበር፡ ማለያ፡ / ቃለ፡ ጽድቅ፡ ወቃለ፡ ሐሰት፡ ወአኩ፡ ባሕቲታ፡
 ወዲያና፡ ወዲህም፡ ሳትንገላታ፡
 በየበራችን፡ ለትቁም፡ / የዝግብ፡ ሣንቃ፡ ይሉንታ፡
 በጀኔብሂ፡ እመ፡ ተፀንሰ፡ / ከአትዮጵያ፡ አለኝታ፡
 የቱሞሮ፡ እናት፡ እሺ፡ ነገ፡ / ለብሂላ፡ አራይት፡ ወለደታ፡
 ወእሺ፡ ነገ፡ እሳትነ፡ / እምድጎረ፡ ወለደት፡ መንታ፡
 ሕማማ፡ ኢትዜክር፡ / ወእፍተር፡ ቱሞሮ፡ ተቀበለታ፡

ምሳሌ፡ (ተረት፡)

በአማርኛ፡ ከቀድሞ፡ ጀምሮ፡ ከአበው፡ ሲያያዝ፡ የመጣ፡ ብዙ፡ የምሳሌ፡ ንግግር፡ አለ። ከሚግሌምቻችን፡ “እከሥት፡ በምሳሌ፡ አፋዩ” ያለውን፡ ሲገልጡ፡ ነገር፡ በምሳሌ፡ ጠጅ፡ በብርሌ፡ ብለው፡ ይተርታሉ። በግብሩ፡ ምሳሌ፡ ይበላል፤ በጥንታዊነቱም፡ ተረት፡ ይበላል። በእርሱም፡ ሕግና፡ ምክር፡ ሌላም፡ ልዩ፡ ልዩ፡ ዓይነት፡ ትምህርት፡ ይገኛበታል። የሕግ፡ ትምህርት፡ ከመሆኑ፡ የተነሣ፡ በዳር፡ ዘመን፡ ጨዋው፡ ሲተችና፡ ሲፈርድ፡ ለነገሩ፡ የሚሰማውን፡ አንዳንድ፡ ምሳሌ፡ እየጨመረ፡ ይናገር፡ ነበር። ይኸውም፡ አንቀጽ፡ ጠቅሶ፡ እንደ፡ መፍረድ፡ መሆኑ፡ ይመስላል።

ለፍርድ፡ ጉዳይ፡ ሲጠቀሱ፡ ከነበሩት፡ ምሳሌዎች፡ አብዛኞቹ፡ ከፍርድ፡ መጻሕፍት፡ ጋር፡ በምር፡ የተባበሩና፡ የተሰማሙ፡ ናቸው። እነሆ፡ ስለ፡ ሕግ፡ ከሚጠቀሱት፡ ምሳሌዎች፡ ጥቂቶቹን፡ በሚከተለው፡ ጽፈን፡ እናሳያለን።

ምሳሌ፡ (ተረት)

ጥቅስ፡

- ሸ — ሺ፡ በመክር፡ አንድ፡ በወረወር፡
- ፪ — ካያያዝ፡ ይቀደዳል፡ ከነጋገር፡ ይፈረዳል፤
- ፫ — ባንድ፡ ራስ፡ ሁለት፡ መላስ፤
- ፬ — ባፍ፡ ይጠፋ፡ በለፈለፋ፤
- ፭ — ሳይገድሉ፡ ጎረፈ፡ ሳያስረግጡ፡ ወሬ፤
- ፮ — ዓሚ፡ ጎርጎሪ፡ ዘንዶ፡ ያወጣል፡ የሰው፡ ፈላጊ፡ የራሱን፡ ያጣል፤
- ፯ — ለወሬ፡ የለው፡ ፍሬ፡ ላበባ፡ የለው፡ ገለባ፤
- ፰ — ደባ፡ ራሱን፡ ስለት፡ ድጉሉን፤
- ፱ — ተልጅ፡ አትጫወት፡ ይወጋሃል፡ በንጨት፤
- ፲ — ተዋጊ፡ በሬህን፡ ተናክሽ፡ ውሳህን፡ (ያዝ)
- ፲፩ — አንድ፡ አያንድ፡ አንድ፡ አይፈርድ፤
- ፲፪ — በፈሳ፡ ይታፈሳል፡ በነጠር፡ ይመሰሳል፤
- ፲፫ — የአባት፡ ፅዳ፡ ለልጅ፡ የአፍንጫ፡ እድፍ፡ ለአጅ፡ (ቢወርስ፡ ነው።)
- ፲፬ — ከኩግ፡ የተገኘህ፡ ሰሊጥ፡ አብረህ፡ ተወቀህ፤
- ፲፭ — የሌባ፡ ዋሻ፡ የቀማኛ፡ መሸሻ፤

